

Sámedikki 2018 jahkediedahus

Mearriduvvon njukčamánu 7. b. 2019

Ášši 10/19

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Ávjobárgeaidnu 50
9730 Karasjok/Kárášjohka
Telefon +47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Sisdoallu

1. oassi - Jođiheaddji mualta.....	10
2. oassi - Oahpásnuvvat doaimmain ja válđo-loguiguin	12
Sámedikki politihkalaš ortnet	13
Sámedikki hálldahus	16
Sámedikki hálldahuslaš organiseremin	16
Jahkebarggut	17
Buozalmasjávkan	17
Turnover	17
Rabas virggit	18
Dokumeantta statistihkka	18
Sámedikki interneahta statistihkka	18
Statistihkka Sámediggi neahttasiidu 2018	18
Statistihkka sosiála mediain 2018	19
Čoavddalogut	20
3. oassi - Jagi doaimmat ja bohtosat.....	21
Váikkuhangaskaoamit, doaibma politihkalaš ja hálldahusa dásis reviderejuvpon bušehta ektui	22
Departemeanttaid juolludusat	22
Váikkuhangaskaoapmerehketoallu 2018	23
Earáláhkai geavaheamit	24
Bajilgovva válljejuvpon konsultašuvnnat stádaeiseválddiiguin 2018:is	25
1 Giella	28
1.1 Sámegielaid váikkuhangaskaoamit	28
1.1.1 Ángirušansuorggit - giella	28
1.2 Sámegiela geavaheapmi	28
1.2.1 Čoahkketabeall - sámegiela geavaheapmi	28
1.2.2 Guovttegielatvuoda doarjja suohkaniidda - njuolggadoarjja	28
1.2.3 Guovttegielatvuodoadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggadoarjja	29
1.2.4 Giellaiskkadeapmi - prošeakta	30
1.3 Sámegielaid ovddideapmi	31
1.3.1 Čoahkketabeall - Sámegielaid ovddideapmi	31
1.3.2 Giellaovvddideapmi suohkaniin - ohcanvuđot doarjja	31
1.3.3 Giellaovvddideapmi fylkkasuohkaniin - ohcanvuđot doarjja	31
1.3.4 Sámi giellaguovddážat - njuolggadoarjja	32
1.3.5 Giellaprošeavttat - ohcanvuđot doarjja	33
1.3.6 Nuoraid giellamovttiidahttin - ohcanvuđot doarjja	35
1.3.7 Julevsámegiela riektačállingirji - prošeakta	36

1.3.8	Sámi Giellagáldu - prošeakta	36
1.4	"Váibmogiela" čuovvuleapmi.....	38
1.4.1	Čoahkktabealla – Váibmogiella	38
1.5	Báikenammabálvalus	39
2	Máhttu	41
2.1	Máhtu váikkuhangaskaoamit	41
2.1.1	Máhtu ángirušansuorggit	41
2.2	Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu	41
2.2.1	Čoahkktabealla – sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu	43
2.2.2	Doarjja sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja	43
2.2.3	Sámi mánát ođđa searvelanjain – prošeakta	44
2.3	Giellabargu mánáidgárddiin	45
2.3.1	Čoahkktabealla - giellabargu mánáidgárddiin	45
2.3.2	Doarjja sámi giellaoahpahussii – ohcanvuđot doarjja	46
2.3.3	Doarjja prošeavtaide ja ovddidanbargui - ohcanvuđot doarjja	46
2.3.4	Juvlesámi giellatjehppe – njuolggadoarjja Árran mánáidgárdái	47
2.4	Gealbolokten mánáidgárddiin	47
2.4.1	Čoahkktabealla – gealbolokten mánáidgárddis	47
2.4.2	Seminára mánáidgárdebargiide – konferánsa	48
2.5	Pedagogalaš ávdnasat	49
2.5.1	Čoahkktabealla – pedagogalaš ávdnasat	49
2.5.2	Doarjja pedagogalaš ávdnasiidda – ohcanvuđot doarjja	49
2.6	Sámi sisdoallu skuvllas	50
2.6.1	Čoahkktabealla – sámi sisdoallu skuvllas	52
2.6.2	Oahppoplánaid revideren – prošeakta	52
2.6.3	Árbevirolaš máhttu ja sámi meahcgegeavaheapmi vuođđoskuvllas - ohcanvuđot doarjja	54
2.7	Oahppobiras ja skuvlaovvddideapmi	55
2.7.1	Čoahkktabealla – oahppobiras ja skuvlaovvddideapmi	55
2.7.2	Fierpmádat sámegieloahpahussii – njuolggadoarjja Sámi allaskuvlii	55
2.7.3	MoU on Cooperation on Indigenous Education – prošeakta	56
2.7.4	Earenoamášpedagogalaš fágabeaivvit – konferánsa	56
2.7.5	Searveskuvla Sirpmá bajásšaddanguovddáš / Ohcejoga skuvla	56
2.8	Oahpponeavvut	57
2.8.1	Čoahkktabealla – oahpponeavvut	58
2.8.2	Doarjja oahpponeavvuid ovddideapmá – ohcanvuđot doarjja	58
2.8.3	Rámmášiehtadusat oahpponeavvobuvttadeddjiguin – šiehtadus	59
2.8.4	Ovttas - Aktan - Aktesne – njuolggadoarjja Sámi allaskuvlii	60
2.8.5	Árvvosmahttindoibmabijut oahpponeavvobuvttadeddjíide – konferánsa	60
2.9	Digitála oahpponeavvuid ovddideapmi	61
2.10	Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis	61

2.11	<i>Oahppo- ja dutkandárbbut .....</i>	62
2.12	<i>Rekruteren sámi alit ohppui ja dutkamii.....</i>	62
2.12.1	Stipeanda alit ohppui – ohcanvuđot doarjja	63
3	Areálat, biras ja dálkkádat.....	64
3.1	<i>Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski váikkuhangaskaoamit .....</i>	64
3.1.1	Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski áŋgiruššansuorggit	64
3.2	<i>Areálahálddašeapmi .....</i>	64
3.2.1	Čoahkketabealla - árbediehtu areálahálddašeamis.....	66
3.2.2	Protect Sápmi vuodđudus - njuolggadoarjja	66
3.2.3	Sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid eará čuovvuleapmi - ohcanvuđot doarjagat	66
3.3	<i>Luondduresurssat.....</i>	67
3.4	<i>Luonddušláddjivuohta .....</i>	68
3.5	<i>Dálkkádat .....</i>	69
3.6	<i>Meahcásteaapmi.....</i>	69
4	Ealáhusat	71
4.1	<i>Ealáhusaid váikkuhanagaskaoamit.....</i>	71
4.1.1	Áŋgiruššansuorggit - ealáhusat.....	71
4.2	<i>Vuođđoealáhusat .....</i>	72
4.2.1	Čoahkketabealla - vuođđoealáhusat	76
4.2.2	Doarjja vuođđoealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	76
4.2.3	Boazodoallolága ja boazodoallohálddašeami guorahallan mas čielggaduvvo dárbu rievadait boazodoallolágaid - prošeakta	78
4.3	<i>Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkan ja ođđaásahaemit .....</i>	78
4.3.1	Čoahkketabealla - juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkan ja ođđaásahaemit	79
4.3.2	Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide - ohcanvuđot doarjja.....	79
4.3.3	Sápmi ealáhusdieđahus - prošeakta	79
4.3.4	Sápmi Ealáhussiida - njuolggodoarjja	80
4.3.5	Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja	80
4.3.6	Sámi mátkeearáhusat - prošeakta.....	80
4.3.7	Sámi mátkeearáhusat - ohcanvuđot doarjja	81
4.4	<i>Hutkás ealáhusat .....</i>	82
4.4.1	Čoahkketabealla - hutkás ealáhusat	82
4.4.2	Doarjja hutkás ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	82
4.4.3	Gelbbolašvuodavuđot hutkás ealáhusat - prošeakta	83
4.5	<i>Duodji .....</i>	83
4.5.1	Čoahkketabealla - duodji	83
4.5.2	Duodjeinstiuhhta - njuolggodoarjja	83

4.5.3	Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii	84
4.5.4	Evalueren duodjebagadalli ortnega	84
4.5.5	Duoji ealáhusšiehtadus	85
5	Kultuvra.....	87
5.1	<i>Kultuvraa váikkuhangaskaoamit.....</i>	87
5.1.1	Ángirušansuorggit - kultuvra	87
5.2	<i>Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda .....</i>	88
5.2.1	Čoahkktabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.....	88
5.2.2	Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus	89
5.2.3	Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	90
5.2.4	Doarjja kulturdoaibmabijuide - ohcanvuđot doarjja	90
5.2.5	Dáiddárkonferánsa - konferánsa	91
5.3	<i>Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan.....</i>	91
5.3.1	Čoahkktabealla - sámi kulturásahusat	92
5.3.2	Festiválat - njuolggodoarjja	92
5.3.3	Teáhterat - njuolggodoarjja	93
5.3.4	Museat	94
5.3.5	Bååstede - prošeakta	95
5.3.6	Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njuolggodoarjja	95
5.3.7	Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	96
5.4	<i>Sámi girjjálašvuhta ja mediat .....</i>	96
5.4.1	Čoahkktabealla - sámi girjjálašvuhta ja mediat	97
5.4.2	Čális fal - prošeakta	97
5.4.3	Doarjja girjjálašvuđa ovddideapmái ja ovdánahttimii - ohcanvuđot doarjja	98
5.4.4	Sámi mediat - njuolggodoarjja	98
5.4.5	Doarjja Sámi girjebussiide - njuolggodoarjja	99
5.4.6	Konferánsa sámi girjjálašvuđa birra - konferánsa	100
5.5	<i>Sámi valáštallan .....</i>	100
5.5.1	Čoahkktabealla - sámi valáštallan	100
5.5.2	Sámi valáštallan - njuolggodoarjja	101
5.5.3	Kultur- ja valáštallanstipeanda - stipeanda.....	101
6	Kulturmidtosuodjalus.....	103
6.1	<i>Váikkuhangaskaoamit kulturmidtosuodjaleami várás .....</i>	103
6.1.1	Ángirušansuorgi - kulturmidtosuodjalus	103
6.2	<i>Kulturmidtuid hálldašeapmi .....</i>	104
6.2.1	Čoahkktabealla - kulturmidtihálldašeapmi.....	106
6.2.2	Doarjagat sámi kulturmidtosuodjalussii - ohcanvuđot doarjagat	106
6.2.3	Sää'msijdd kulturbiras - prošeakta	107
6.2.4	Ceavccageadeđggi dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta	107
6.2.5	BARK - kulturmidtuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta.....	107
6.3	<i>Sámi kulturmidtosuodjalusa rámmaeavttut.....</i>	109

6.4	<i>Sámi kulturárbbi oainnusmahttin</i>	109
6.5	<i>Vistesuodjalus</i>	110
6.5.1	Čoahkktabealla - vistesuodjalus.....	110
6.5.2	Vistesuodjalusprošeakta – ohchanvuodot doarjja	111
7	Dearvvašvuhta ja sosiála	113
7.1	<i>Váikkuhangaskaoamit dearvvašvuhtii ja sosiálii</i>	113
7.1.1	Ángiruššansuorggit - dearvvašvuhta ja sosiála	113
7.2	<i>Buorit ja ovttáárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat</i>	113
7.2.1	Čoahkktabealla - buorre dearvvašvuhta ja ovttáárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat	115
7.2.2	Geavaheaddjiguillot fálaldat vuoras sápmelaččaide dárbbu mielde samer - njuolggodoarjja Várdobáikái.....	115
7.2.3	Sámi doaktáriidsearvi - njuolggodoarjja	116
7.2.4	Doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavtaide - ohcanvuodot doarjja	117
7.3	<i>Ovttáárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus</i>	118
7.4	<i>Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuoda dutkama várás</i>	119
7.4.1	Samletabell - etiske retningslinjer for samisk helseforskning	119
7.4.2	Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuoda dutkamii - prošeakta	119
8	Álgoálbmotvuogatvuodat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu	120
8.1	<i>Váikkuhangaskaoamit álgoálbmogiid vuogatvuodoaide, riikkaidgaskasaš bargui ja dásseárvui</i>	120
8.1.1	Ángiruššansuorggit - álgoálbmogiid vuogatvuodat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu	120
8.2	<i>Sámi ovttasbargu</i>	120
8.3	<i>Davviguovllut</i>	122
8.4	<i>Álgoálbmotvuogatvuodat</i>	122
8.4.1	Čoahkktabealla - álgoálbmogiid vuogatvuodat	124
8.4.2	Doarjja riikkaidgaskasaš bargui - njuolggodoarjja	124
8.4.3	WCIP - prošeavta čuovvuleapmi.....	125
8.4.4	Duohtavuohta- ja seanadanproseassa - prošeakta	125
8.5	<i>Ovttáárvosašvuhta ja solidaritehta</i>	125
8.6	<i>Dásseárvu</i>	126
8.6.1	Čoahkktabealla - dásseárvu	127
8.6.2	Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja	127
8.6.3	Veahkaváldi lagaš oktavuođain sámi servodagas - prošeakta	127
9	Ovttasbargošiehtadusat	128
9.2	<i>Váikkuhangaskaoamit regionála ja báikkálaš ovttasbargui</i>	130
9.2.1	Ángiruššansuorggit - ovttasbargošiehtadusat	130
9.3	<i>Regionála ja báikkálaš ovttasbargu</i>	130
9.3.1	Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide - ohcanvuodot doarjja	131

10	Politihkalaš dássi	132
10.1	Čoahkketabealla - politihkalaš dássi	132
10.2	Politihkalaš dási doaibmagolut	132
10.2.1	Čoahkketabealla - politihkalaš dássi	132
10.2.2	Sámedikki dievasčoahkkin	132
10.2.3	Sámedikki dievasčoahkkinjodihangoddi	133
10.2.4	Sámedikki fágálavdegottit	133
10.2.5	Sámedikki bearráigeahčanlávdegoddi	133
10.2.6	Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR)	134
10.2.7	Sámediggeráđđi	134
10.2.8	Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNuL)	134
10.2.9	Sámedikki vuorrasiiđráđđi	135
10.2.10	Sámedikki váiddalávdegoddi	136
10.2.11	Dievasčoahkkinsála ođasmahttin	136
10.3	Politihkalaš dási váikkuhangaskaoamit	137
10.3.1	Čoahkketabealla - politihkalaš dási váikkuhangaskaoamit	137
10.3.2	Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkuide	137
10.3.3	Opposišuvnna bargoeavttut	137
10.3.4	Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja	137
10.3.5	Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	138
10.3.6	Sámi guoski statistikhka Norggas - šiehtadus	138
10.3.7	Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus	138
11	Hálddahusdássi	140
11.1	Hálddahusa árvvut, višuvdna ja mihttomearri	141
11.1.1	Hálddahusa bajimus mihttomearri	141
11.1.2	Gelbbolašvuđalokten sámegielas	141
11.1.3	Bargobiras	142
11.1.4	Digitaliseren Sámedikkis	142
11.1.5	2018 juolludusreivves	143
4. oassi - Doaimma stivrejupmi ja bearráigeahču	144	
5. oassi - Boahtteáiggevejolašvuđaid árvvoštallan	146	
6. oassi - Jahkerehketoallu	150	
Jahkerehketoallu	151	
Jođiheddjjid mearkkašumit	151	
Ulbumil	151	
Duođaštus	151	
Rehketoalu deatalaš bealit	151	
Revišuvdnaortnet	152	
Prinsippanota jahkerehketoallui	153	
Prinsihpparievdadusat ja buohtastahttinloguid rievdaepmi	153	

Sirdinvuðot boðut	153
Sisaboðut juolludusain ja sisaboðut doarjagiin ja sirdimiin	153
Golut 153	
Penšuvdna ja joavkoeallindáhkádus	154
Vuoððorusttegiid klassifiseren ja árvvoštallan	154
Johtoomiid ja oanehiságge velggiid klassifiseren ja árvvoštallan	154
Stáhta kapitála	155
Reaidaruhtabardin	155
Stáhta rámmæavttut	155
Juolludusraporteran	155
<i>Boðusrehketdoallu</i>	156
<i>Balánsa</i>	157
<i>Nohtat jahkerehketedollui</i>	159
<i>Reaidaruhtabardin njuolgga vuogi mieldé</i>	165
<i>Juolludanraporteran</i>	166
<i>Juolludusrapoterema bardin</i>	166

1. oassi - Jodíheaddji mitala

Historjá lea čájehan midjiide ahte lea vejolaš árbet traumaid. Oallugat leat vásihan massit giela, identitehta, iešdovddu ja gullevašvuoda. Ain dál bávččagahttá stáhta dáruiduhttinpolitihkka máŋgasiid sámi servodagas. 2018:s mii finaimet buot sámi giellaguovlluin gullame sámi álbmoga vuordámušaid Duohtavuođa- ja seanadankommišuvnna bargui. Olbmuid mitalusat hábmeje Sámedikki cealkámusa kommišuvnna mandáhtii. Mun lean čielgasit dieđihan ahte mii sápmelaččat vuordit ahte kommišuvnna bargu buktá ođđa diedu oktasaš nationálahistorjjás, ja ahte álggahuvvojit dárbašlaš doaimmat njulgen dihte historjjálaš boasttuvuodaid. Ain dál šaddet olu sápmelaččat gierdat čearddalaš vealaheami ja cuiggodeami. Almmolašvuodas leat ain garra oaivilat main vuhttojut olbmuid guottut. Mun jáhkán ahte mii – sihke sápmelaččat ja dáččat – dárbašit geargat vássánáiggiin.

Min sámi identitehta lea dego suodjalangárpu garra dálkkiid siste. Min deháleamos bargu lea sihkkarastit ja ovdánahttit sámegielaid, sámi kultuvrra ja servodaga, ja dainna lágiin nannet sámi álbmoga sámi identitehta. Sámegielat guddet min oktasaš kultuvrralaš árbbi ja min árvvuid. 2018:s mii leat joatkán NAČ 2016: 18 Váibmogiela čuovvulanbarggu, earret eará ovttasráđiid Gieldda- ja ođasmahtindepartemeanttain. Mii leat maid 2018:s ráhkadan čielggadeami sámi giellaodastusa birra, mii lea vuodđun Sámediggeráđi guhkesáiggi strategijai sámegielaid várás, maid gohčodit Giellalokten – Språkløftet. Min višuvdna lea ahte sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat ođđaágásaš servodagas.

Sámediggi lea dan jagi ráhkkanan ON riikkaidgaskasaš eamiálbmotgiellajahkái 2019. Máilmimi eamiálbmotgielat leat garrisit áitojuvvon, ja sámegielaid dilli lea duođalaš. Sámi servodat dárbaša ain olu eanet sámegielat oahpahedđjiid mánáidgárddiide ja skuvllaide, earenoamážit lulli- ja julevsámi guovlluin. 2018:s mii oinniimet álggu rekruterenbarggus oažžut eambbogiid válljet oahpaheaddjioahu. Sámi mánát leat min gielaid boahtteáigi, ja mii fertet geahččat bearrá ahte sis leat buoremus vejolašvuodat oahppat ja ovdánahttit iežaset giellamáhtu. Nubbi illusáhka 2018:s lea ahte Plassje searvai sámegiela hálldašanguvlui. Njealje lullisámi suohkana Norggas šaddet dehálaš ovttasbargoguoimmit ovddasguvlui Sámediggái lullisámegiela seailluheamis ja ovddideamis.

Boazodoallu lea eamiálbmotealáhus Norggas. Mii háliidit sihkkarastit dohkálaš álbmotrievttálaš dási hálddašeapmái, mii vuhtiiváldá sámi iešmearrideami. Mun lean ilus go Sámediggi ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi (NBR) 2018:s nammadedje láhkalávdegotti, mii galgá ollislaččat geahčadit boazodoallolága sámi geahččanguovllus. Háliidan ain bovdet Norgga eiseválddiid searvat dán bargui minguin ovttas.

Manjemus jagiid lea sámi servodat ieš botken jávohisvuoda máŋga váttaid birra. Logut čájehit ahte riska vásihit veahkaváldálašvuoda lea olu stuorát sápmelaččaid gaskkas go majoritehtaálbmogis, ja ahte 49 proseanta sámi nissonolbmuin leat vásihan fysalaš, psyhkalaš dahje seksuála veahkaváldálašvuoda eallimis. Mun lean hui rámis min servodagain go mii dál dieđihit ahte dán eat dohkket, muhto lean beatahallan min eiseválddiin geat biehttalit veahkehit go mii bivdit veahki. Sámediggi lea ovttas Dásseárvo- ja vealahanáittardedđjiin ja heahteguovddáščállingottiin deattuhan dán fáttá Taushet tar liv (jávohisvuoha goddá)- kampánjja oktavuođas 2018:s. Mii oažžut nanu doarjaga ON:s gáibádusa ektui ráhkadit ollislaš doaibmaplána Sámi veahkaváldálašvuoda unnideami ja eastadeami várás. Dán gáibádusa ovddas áiggun ain rahčat dassážii go Norgga eiseválddit váldet ovddasvástádusa.

Dát lea dušše smávva oasáš buot dan barggus maid Sámediggi lea čađahan 2018:s. Dán jahkeraporttas biddjojuvvojit ovdan min barggu bohtosat.

Kárášjohka, ođđajagimánu 31. beaivvi 2019

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Aili Keskitalo".

Aili Keskitalo
Sámedikki presideanta

2. oassi - Oahpásnuvvat doaimmain ja váldochiguin

Gonagasláš Majestehta Gonagas Ovllá V rabai vuosttaš Sámedikki golggotmánu 9. b. 1989.

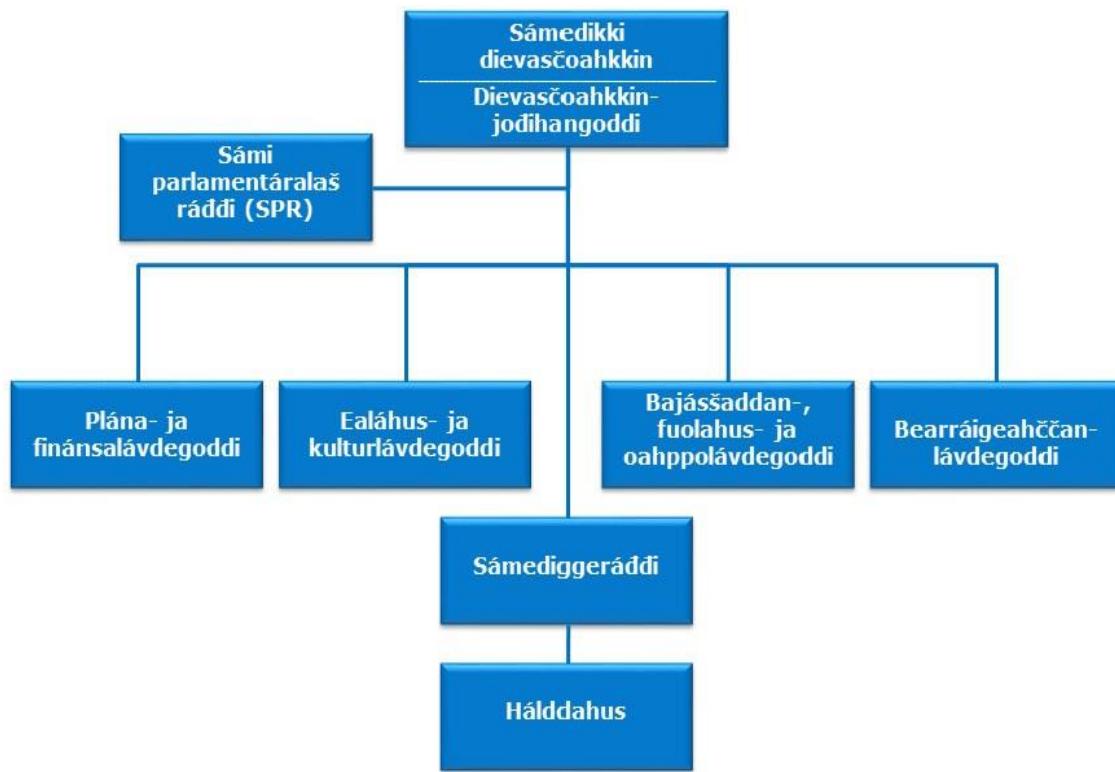
Sámediggi lea sámi álbmoga álbmotválljen parlameanta Norggas ja lea iehčanas álbmotválljen orgána. Sámiid álbmotválljen orgánan Norggas lea Sámedikki mihttomearrin oažžut dohkkehuvvot sámiid vuodđovuoigatvuodaid vuodđun dasa ahte gáhttet ja nannet sámi kultuvrria, giela ja servodateallima ja bisuhit iešguđet sámi árbvieruid. Sámediggi galgá nannet sámiid politihkalaš sajádaga ja ovddidit sámiid beroštumiid Norggas, váikkuhit dasa ahte sámi álbmot oažžu dásseárvoš ja vuoiggalaš meannudeami.

Sámediggi lea demokráhtalaš reaidu sámi iešmearrideami várás ja ávkkálaš ja dárbbalaš bálvalusaid ja fálaldagaid ovddideami várás sámi álbmogii. Sámediggi lea sámiid jietnaguoddi riikka ja riikkaidgaskasaš dásis. Sámediggi áigu váikkuhit dasa ahte vuogatvuodat ON julggaštusas álgoálbmogiid vuogatvuodaid birra, válđojuvvojit mielde daidda lágaide ja geavatlaš politihkii mat váikkuhit min árgabeaivái.

Sámediggi jođihuvvo parlamentáralaš prinsihpa vuodul, mas ráđđejeaddji Sámediggeráđi doaibma lea vuodđuduvvon dievasčoahkkima luohttámuššii. Sámedikki dievasčoahkkin lea Sámedikki bajimus orgána ja válđi. Diggi heiveha iežas doaimma Lága vuodul Sámedikki ja eará sámi riektediliid birra (Sámeláhka). Dievasčoahkkin mearrida dikki bargamušaid, oktan njuolggadusaiquin buot Sámedikki eará doaimmaid várás. Lávdegodde- ja dievasčoahkkimat dollojuvvojit njelljii jahkái. Lávdegodde- ja dievasčoahkkimat njukčamánu ja čakčamánu čađahuvvojit seamma vahkus, ja miessemánu-geassemánu ja skábmamánu-juovlamánu lávdegodde- ja dievasčoahkkimat dollojuvvojit sierra vahkuin go lávdegoddečoahkkimat lágiduvvojit guokte vahku ovdal dievasčoahkkima.

Sámediggeválga lágiduvvo juohke njealját jagi seamma beaivvi go stuorradiggeválga. Sámediggi lea sámediggeválga bajimus válgaeiseváldi. 7 válgbíirre gokčet olles riikka, juohke válgbíire oažžu mandáhtaid bíirre jienastuslogu sturrodaga vuodul.

Oktiibuot válljejuvvojit 39 áirasa olles riikkas.

Sámedikki politikhalaš ortnet

Dievasčoahkkinjođihangottis leat 5 lahtu maid dievasčoahkkima áirasat válljejit iežaset gaskkas gor-relohkoprinsihpa vuodođul.

2018ii geassemánu 15. beaivve rádjai ledje dát Sámedikkis dievasčoahkkinjođihangottis:

Elisabeth Erke (BB), jođiheaddji

Tor Gunnar Nystad (NSR), nubbijođiheaddji

Aile Guttorm (NSR)

Thomas Åhlen (NSR)

Tor H. Mikkola (NORD)

Áššis 039/18 válljejuvvodje odđa miellahtut, ja duogáš dasa lei go Elisabeth Erke ja Tor H. Mikkola luvvojuvvuiga sudno ámmáhin. 15.06.18 rájes ja gitta boahtte válgaáigodahkii lea dievasčoahkkinjođihangottis dát miellahtut:

Tom Sotinen (BB), dievasčoahkkinjođiheaddji

vara: Synnøve Søndergaard, BB

Tor Gunnar Nystad (NSR), nubbijođiheaddji

vara: Nils Mikkelsen Utsi, NSR

Aili Guttorm (NSR)

vara: Ellinor Marita Jåma, ÅaSG

Thomas Åhlen (NSR)

vara: Niko Valkeapää, NSR

Kåre Olli, (sorjjasmeahttun áirras)

vara: Toril B. Kåven, NORD

Dievasčoahkkinjođihangotti bargu lea gohčut Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimiidda ja jođihit dievasčoahkkiid Sámedikki čoahkkinortnegia mielde. Dása gullá maid virgelohpeohcamiid gieđahallan ja dárbbashaš mearrádusaid dahkat gažaldagain mat gusket Sámedikki áššemeannudeapmái ja regulatiivva ja njuolggadusaid dulkomii. Dievasčoahkkinjođihangoddi ovddida evttohusa dievasčoahkkimii Sámedikki áššemeannudeami njuolggadusaid oktavuođas ja Sámedikki

politihkkáriid buhtadusaid oktavuođas. Dasa lassin lea fuolahit ovddastandoaimmaid Sámedikki bealis ja nammadit Sámedikki oassálastiid čoahkkimiidda, konferánssaide ja nu ain.

Buot Sámedikki áirasat leat lahttun ovta dan golmma fágalávdegottis mat meannudit áššiid ja ovddidit evttohusaid Sámedikki dievasčoahkkimii:

- Plána- ja finánsalávdegoddi
- Bajásšaddan- fuolahus ja oahppolávdegoddi
- Ealáhus-ja kulturlávdegoddi

Fágalávdegottit leat ásahuvvon dainna áigumušain ahte ávkkástallat buot dainna sámepolitihkalaš máhtuin mii lea Sámedikki áirasiin, seammás go láhčojuvvo dasa ahte áirasat bessel buorebut searvat daid áššiid ráhkkaneapmái, maid Sámedikki dievasčoahkkin galgá meannudit. Sámediggeráđi, vejolaččat dievasčoahkkinjođihangotti, evttohusa vuodul lávdegottit ovddidit evttohusa dievasčoahkkimii dain áššiin maid dievasčoahkkinjođihangoddi sádde lávdegottiide.

Dievasčoahkkimiid dulkojut njeallje bistevaš dulka dáro- (ruota-), davvisáme-, julevsáme ja lullisáme-gielas/-gillii (ruotagielas/-gillii), dađi mielde guhte giella geavahuvvo sárdnestuolus. Fágalávdegottiid čoahkkimiid leat dulkojuvvon davvisámegielas dárogillii, okta dulka juohke lávdegottis.

Válgaáigodagas 2017-2021 leat fágalávdegottiin dat áirasat:

Plána- ja finánsalávdegoddi	
Cecilie Hansen, jođiheaddji	Guovddášbelodat
Ronny Wilhelmsen, nubbinjiđiheaddji	Bargiidbelodat
Runar Myrnes Balto	NSR
Aili Guttorm	NSR
Tor Gunnar Nystad	NSR
Karen Anette Anti	NSR
Thomas Åhrén	NSR
Klemet Erland Hætta	NSR
Tom Sotinen	Bargiidbelodat
Synnøve Søndergaard	Bargiidbelodat
Lars Filip Paulsen	Olgeš
Toril Bakken Kåven	Nordkalottfolket
Isak Mathis O. Hætta	Dáloniid listu

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	
Arild Pettersen Inga, joðiheaddji	Bargiidbellodat
Nora Marie Bransfjell, nubbinjiðiheaddji	NSR
Mathis Nilsen Eira	NSR
Sandra A. Eira	NSR
Sandra Márjá West	NSR
Jovna Vars Smuk	NSR / SáB
Per Mathis Oskal	Bargiidbellodat
John Kappfjell	Bargiidbellodat
Hans Ole Eira	Guovddášbellodat
Inger Eline Eriksen Fjellgren	Árja
Tor H. Mikkola	Nordkalottfolket
Arthur Tørfoss	Ovddádusbellodat
Anders Somby jr.	Johtisápmelaččaid listu

Bajásšaddan-, fuolahuus- ja oahppolávdegoddi	
Márjá-Liissá Partapuoli, joðiheaddji	NSR / SáB
Jørn Are Gaski, nubbinjiðiheaddji	Bargiidbellodat
Piera Heaika Muotka	NSR
Gunn Anita Jacobsen	NSR
Anne Henriette Nilut	NSR
Niko Valkeapää	NSR
Nils Mikkelsen Utsi	NSR
Ann Karin Kvernmo	NSR
Ann-Elise Finbog	Sámeálbmot Bellodat
Elisabeth Erke	Guovddášbellodat
Kåre Olli	Bellodatpolitihkalaččat sorjasmeahttun
Ellinor Marita Jåma	Åarjel-saemiej Gielh
Kjellrun Wilhelmsen	Nordkalottfolket

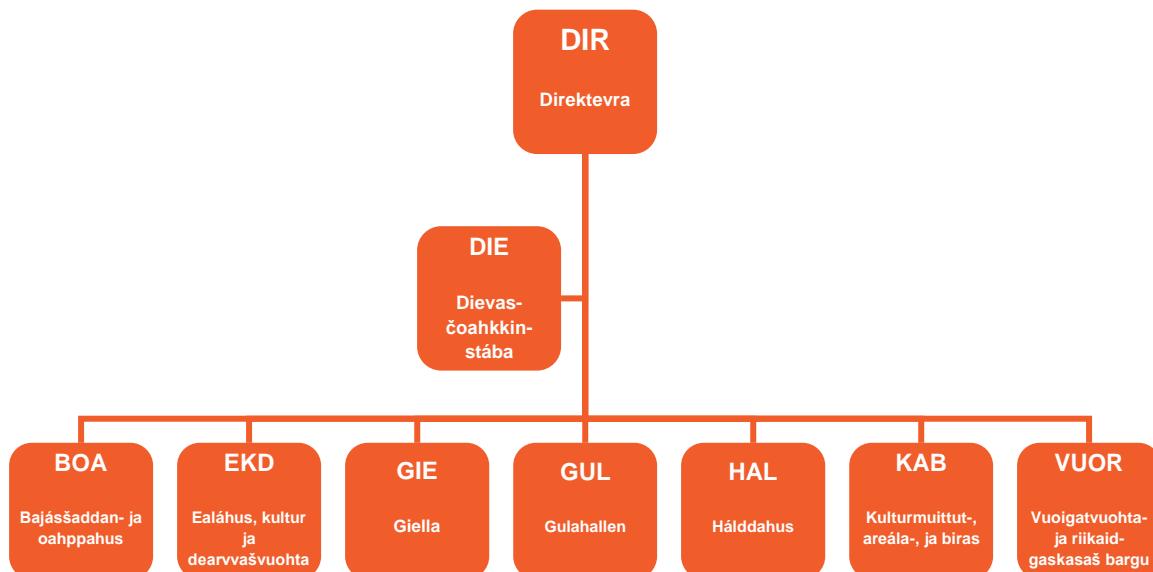
Sámediggeraðis leat 2018s dát áirasat:

Sámediggeráddi	
Presideanta Aili Keskitalo	NSR
Ráððelahttu Henrik Olsen	NSR
Ráððelahttu Silje Karina Muotka	NSR
Ráððelahttu Mikkel Eskil Mikkelsen	NSR
Ráððelahttu Berit Marie P. E. Eira	Johtisápmelaččaid listu

Sámediggeráddi doaibmá Sámedikki “ráððehussan” ja doaimmaha beaivválaš politihka.

Sámedikki hálddahus

Sámedikki hálddahus lea lávdaduvvon 8 iešguđet báikái (kárta lea 3. oasis kap 11). Sámedikki parlameantavisti ja váldochálddahus lea Kárásjogas. Kantuvrat leat ásahuvvon deatalaš sámi guovlluide gos dat eanaš báikkiin juogadit lanjaid eará sámi ásahusaiguin. Dat addá sihke buriid fágabirrasiid ja deatalaš gealbobargosajid smávva bargomárkaniin. Dasa lassin váikkuha lávdaduvvon kántorstruktuvra dasa ahte lea álkit fidnet bargiid ja dasa ahte bargit loktet bures go besse válljet bargosaji.

Sámedikki hálddahuslaš organiseremin

Sámedikki hálddahusas lea okta stába ja 7 fágaossodaga. Fágaossodagat leat fas juogaduvvon iešguđet fágajuhkosiidda. Hálldahusa bajimus jođiheaddji lea direktevra Rune Fjellheim. Muđui leat bajimus jođihangottis čuovvovaš ossodatdirektevrrat:

- Rávdhá Buljo Gaup, Dievasčoahkkinstaba
- Inger Eline Eira Buljo, Bajásšaddan ja oahppahus
- Magne Svineng, Ealáhus-, Kultuvra ja dearvvašvuohda
- Anne Britt Klemetsen Hætta, Giella
- Jan Roger Østby, Gulahallan
- Tommy Somby, Hálldahus
- Sunniva Skålnes, Kulturmuitut, areála ja biras
- Hege Fjellheim, Vuoigatvuohdat ja riikkaidgaskasaš ášshit

2018 :s oaččui Sámediggi juolludusaid 6 iešguđet departemeanttas, mas Gielda - ja oðasmahtindepartemeantta juolludus dagai 64 %. Dasa lassin oaččui Sámediggi juolludusaid dánin departemeanttain 2018 :s; Máhttodepartemeantta, Dálkkádat- ja birasdepartemeanta, Kulturdepartemeanta, Dearvvašvuoda- ja fuolahuusdepartemeanta, Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahtindepartemeanta.

Jahkebarggut

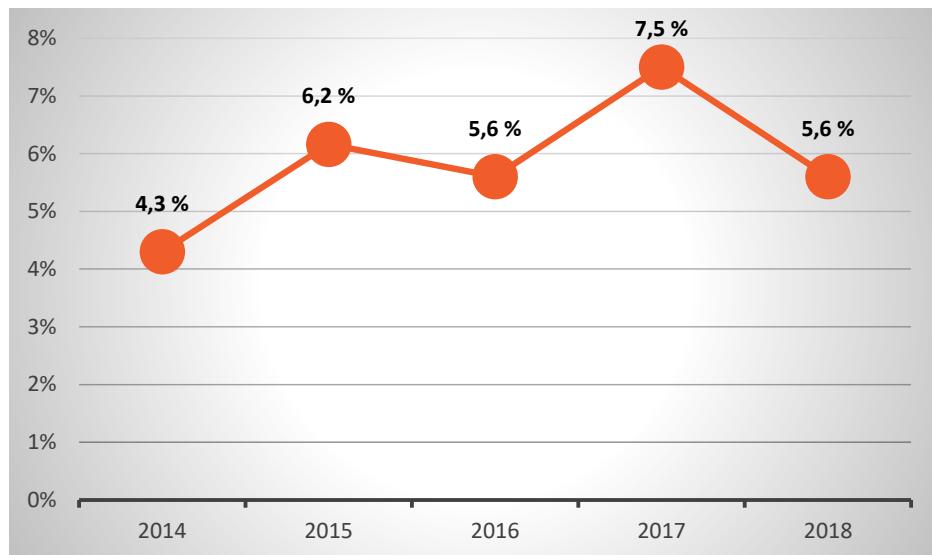
Okta jahkebargu definerejuvvo dego okta olmmoš 100 % virggis olles lagi. Ovtta jahkebarggus leat 12 mánnobarggu. Ovtta bargis gii lea 100 % virggis leat 260 bargobeavvi, oktan luomuin. Go rehkenastá jahkebarggu de dat unniduvvo luomuin dahje avspaseremin. Jahkebargu rehkenastin unniduvvo buot eará jávkamin mii lea ovtta beavvi dahje eanet.

Hálddahus	Oktiibuot jahkebarggut	Nissonolbmot	dievdoolbmot
Buohkat earret direktevrrat	127,47	82,61	43,86
Jođiheaddjít/ Direktevrrat	8,86	4,91	3,95
Oktiibuot	136,63	87,52	49,11

Sámediggi lea 2017 rájes reporteren jahkebargguid DFØ málle mielde. 2017i rapportas oaidnit ahte Sámedikkis ledje 142,3 jahkebarggu, ja 2018is leat ges 136,63 jahkebarggu. Logut čájehit ahte jahkebarggut leat njiežan 5,67 jahkebargguin. Sohkabealejuohku Sámedikki hálddahusas lea 64 % nissonat ja 36 % dievddut. Nissonlohu lea njiežan 3 % ja dievdduidlohu ges lassánan 3 % gaskal 2017ii ja 2018ii.

Buozalmasjávkan

Sámedikki mihttomearri lea ahte dat buozalmasjávkan maid doavttir dieđiha, ii galgga leat stuorát go 5,6 %. Vuolábealde oaidnit mo doaktára dieđihan buozalmasuhta lea rievdan áigodagas 2014 – 2018. Nugo oaidnit de lea buozalmasjávkan 2018:is dan dásis go Sámedikki mihttomearri.

Turnover

Rapportas rehkenastojuvvo turnover proseanttas, ja vuodđun leat buot bargit. Go okta bargi heaitá iežas virggis ásahuas ja dán virgái virgáduvvo odđa bargi, de gohččoduvvo dát turnover.

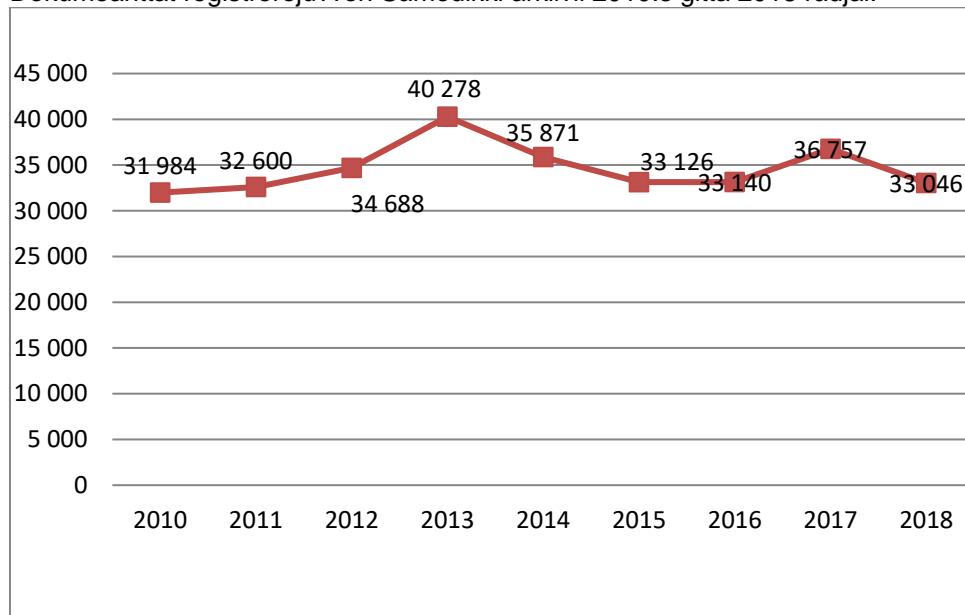
Turnover Sámedikkis lei 2016is 4,2 %, 2017is lei 12,5 % ja 2018is lea 10,3 %. Dát mielddisbuktá ahte 100 Sámedikke bargiin leat sulli 10 geat eai leat barggus Sámedikkis lagi manjá.

Rabas virggit

2018is ledje 28 virggi almmuhuvvon, ja ledje oktiibuot 293 ohcci virggiide. Gaskamearri juohke virgái lea 10,46 ohcci. Eanemus ohccit ledje 28 ohcci ja unnimus lohku lei go okta ozai.

Dokumeantta statistihkka

Dokumeanttat registrerejuvvon Sámedikki arkiivii 2010:s gitta 2018 rádjai.

Sámedikki interneahta statistihkka

Statistihkka Sámediggi neahttasiidu 2018

2018 lei oalle seammalágán go 2017, muhto mii vávjit njedjama buot loguin. Váldosivva dasa lea varra ahte 2017is lei válga, ja dat mielddisbuvttii eanet galledemiid neahttasiidui.

2018is ledje 89. 894 sierranas geavaheaddji ja 170 281 geavaheaddji mat ledje guhkit áigge neahttasiiddus (geavaheaddjisešuvdna). Dat mearkkaša ahte sierranas geavaheaddji njiejai 5 % 2017 ektui.

Okta geavaheaddji lea sierranas geavaheaddji guhte geavaha ovta dihtora. Jus dát geavaheaddji fitná min neahttasiiddus seamma interneahtalohkkiin seamma dihtoris/mobiillas oktii mannu olles jagi, de lohko dat dego 12 geavaheaddjisešuvdna.

Siidočajeheami lohku njiejai dan jagi 12 % go buohtastahttá 2017 loguin. Ledje 85 683 ođđa geavaheaddji. Dat lohku lea njiedjan 7 % go buohtastahttá 2017 loguin. 2017ii válggat mielddisbukte ahte ledje ollu ođđa geavaheaddji. Juohke geavaheaddji finai 2,52 geardde. Lohku lea njiedjan 7, 77 %, ja sivvan dasa lea ahte lei válga 2017is ja dasa lei stuora beroštupmi. 2018:is fitne olusat siiddus go lei sámi álbmot beaivi 6. beaivve guovvamánus.

Statistihkka sosiála mediain 2018

Statistihkka sosiála mediain čajeha ahte sámi álbmot beaivi lei juoga mii bovtti stuora beroštumi buot min sosiála median ja neahttiiddus.

Facebook

Liikoncoahkkaleemiid ovdáneapmi (geavaheaddjit mat lihkkojít ovttá siiddú čuovvot maid dan):
01.01.2019 ledje Sámedikkis 6539 liikoncoahkkaleami (509 eanet liikoncoahkkaleami go diibmá)
Čuovvuid ovdáneapmi (geavaheaddjit sáhttet čuovvut siiddú, vaikko eai leat lihkon dan) lea lassánan.
01.01.2019 ledje Sámedikkis 6441 geat čuovvu (576 eanet čuovvu go diibmá).

Go buohtastahttá válgajagiin 2017 de leat ođđa lihkkoncoahkkaleamit ja čuovvuid lohku njiedjan, muho dát lea lunddolaš go válga boktá stuora beroštumi.

Instagram

Sámediggi lea almmuhan veaháš earálágan goväid ja filmmaid Instagrammai go Facebook siidui, sivvan dasa lea ahte mis leat nuorabut joavku geat čuovvot Instagrammas. Čoahkkimiin leat dávjá almmuhan filmmaid kultuvrralaš guoimuheamis. Maiddái Instagrammas lea Sámedikki lihkusávaldat Stjernekkamp–voitti Ella Marie Hætta Isaksenii ja sámi álbmot beaivi leamašan bivnnut.

Loahppa 2018 ledje 1361 geat čuovvu Sámedikki (436 eambbo go diibmá). Eanaš oassi leat eret Norggas, ja de boahtá Ruotta, Suopma, USA ja Duiska. Norggas leat eatnasat eret Tromssas, jáđe Guovdageainnus, Oslos, Kárášjogas ja Álttás. Juohku lea 71 % nissonolbmot ja 29 % dievdoobmot. Eatnašat leat gaskal 25 – 44 lagi.

Twitter

Loahpa geahčen 2018 de čuvvo 2756 Sámedikki (85 eambbo go diibmá). Lea 51 % nissonolbmot ja 49 % dievdoobmot. 2018is ledje eanemus twitter- čájáhusat geassemánus, gos gehčče 20 100 geardde 18 tweeta. Nubbin eanemus suoidnemánus gos gehčče 13 3000 geardde 8 tweeta. Goalmádin eanemus lei skábmámánus gos gehčče 11 5000 geardde 12 tweeta.

Čoavddalogut

Čoavddalogut 2016-2018	2016	2017	2018
Juolluduwon oktiibuot	437 601 000	465 691 000	486 904 000
Váikkuhangaskaoamit oktiibuot	297 432 590	300 150 255	317 209 659
-Váikkuhangaskaoamiid oassi buot juolludemin	68,0 %	64,5 %	65,1 %
Politihkalaš ja hálddahuslaš dási doaibmagolut	143 861 933	159 931 301	169 618 119
Politihkalaš dási doaibmagolut	7,2 %	7,8 %	8,1 %
Hálddahuslaš dási doaibmagolut	25,7 %	26,5 %	26,7 %
Bálkágolut jahkebargguid vuodul háld.dássi	634 483	600 706	613 968
Hálddahusa bálkáoassi hálddahusa doaibmagoluid ektui	79,7 %	69,2 %	67,8 %
Geasulogut 2016-2018	2016	2017	2018
Váidagiid lohku	25	25	16

3. oassi - Jagi doaimmat ja bohtosat

Váikkuhangaskaoamit, doaibma politihkalaš ja hálldahusa dásis reviderejuvvon bušehta ektui

Jagi 2018 rehketdoallu čalmmustuvvo reviderejuvvon 2018 bušehta ektui.

Čujuhit Sámedikki reviderejuvvon 2018 bušehttii, áššái 028/18, mearriduvvon 13.06.2018, mas bušeahhta 2018 lea oððasit juogaduvvonen.

	Rehketdoallu	Bušehta 2018	Erohus	% erohus
Doaibmaboadut				
Departemanttaid juolludusat	486 904 000	486 911 000	7 000	0,0 %
Doaibmaboaduid submi	486 904 000	486 911 000	7 000	0,0 %
Váikkuhangaskaoamit				
Váikkuhangaskaoamit	317 209 659	323 061 340	5 851 681	1,8 %
Váikkuhangaskaoamit submi	317 209 659	323 061 340	5 851 681	1,8 %
Doaibmagolut				
Politihkalaš dásis doaibma	39 558 829	38 232 000	-1 326 830	-3,5 %
Hálldahusa doaibma	130 059 290	129 050 000	-1 009 290	-0,8 %
Doaibmagolut submi	169 618 119	167 282 000	-2 336 120	-1,4 %
DOAIBMABOÄDUS	76 222	-3 432 340	3 508 562	
Jahkebothosa geavaheapmi				
Erá iežas kapitálii		-76 222		
Sum anvendelse		0		

Departemeanttaid juolludusat

Departemeanttaid juolludusaid juohkin lea ná:

	Rehketdoallu	Bušehta 2018	Erohus	% erohus
Gielda- ja oðasmahtisdepartemeanta - GOD	312 954 000	312 954 000	0	0,0 %
Máhttodepartemeanta - MD	46 599 000	46 599 000	0	0,0 %
Máhttodepartemeanta - MD	22 012 000	22 012 000	0	0,0 %
Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD	3 516 000	3 523 000	7 000	0,2 %
Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD	6 000 000	6 000 000	0	0,0 %
Kulturdepartemeanta - KD	83 700 000	83 700 000	0	0,0 %
Dervašvuoda- ja fuolahuusdep. DFD	5 557 000	5 557 000	0	0,0 %
Mánaid-, dásseárho- ja searvadahtiindep. - MDD	1 000 000	1 000 000	0	0,0 %
Sum	481 338 000	481 345 000	7 000	0,0 %
Samefolkets fond	5 566 000	5 566 000	0	0,0 %
Sum	486 904 000	486 911 000	7 000	0,0 %

Sámedikkis lei ášsis 028/18, Sámedikki 2018 reviderejuvvon bušeahhta, juollodus oktiibuot 486 911 000 ru.

Lassin juolludusaide mat leat bajábealde namuhuvvon, lea Sámediggi ožžon lassejuolludusaid ja doarjaga mat leat fievriduvvon sisaboahntun eará váldopoasttaid vuolde rehketdoalus.

Golloposta	Kapihtala namma	Poasta	Poastateaksta	Juollodus buohkanassii
1429	Riikaantikvára	21	Sámi visittiid identifiseren ja registreren	2 500 000
1429	Riikaantikvára	70	Suodjalanprógrámma arkeologalaš kulturmuitut ja kulturbiras	492 000
-	Kulturdepartemeanta	-	Speallanruđat sámi valáštallamii 2014	1 500 000
225	Máhttodepartemeanta	74	Givssideapmi sámi birrasin	935 000
Gollopostta submi				5 427 000

Váikkuhangaskaoapmerehketdoallu 2018

Čilgehus	Rehketdoallu Bušeahtha 2018	Erohus	% erohus
Giella	90 459 493	93 431 000	2 971 507 3,2 %
Máhttua	45 130 911	46 420 000	1 289 089 2,8 %
Areálat, biras ja dálkkádat	2 150 000	2 500 340	350 340 14,0 %
Ealáhus	31 000 176	34 776 000	3 775 825 10,9 %
Kultuvra	131 598 292	130 436 000	-1 162 292 -0,9 %
Kulturmuitosuodjalus	8 388 571	7 487 000	-901 571 -12,0 %
Dearvašvuohta ja sosiála	3 236 595	3 281 000	44 405 1,4 %
Álgoálbmotvuoigatvuodat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu	2 537 972	2 730 000	192 028 7,0 %
Ovttasbargošiehtadusat	2 707 650	2 000 000	-707 650 -35,4 %
Váikkuhangaskaomiid submi	317 209 659	323 061 340	5 851 681 1,8 %

Oktiibuot čájeha váikkuhangaskaoapmerehketdoallu 2018 badjelbáhcaga mii lea 5 851 681 ru.

Sámediggeráddi juogada ohcanvuđot váikkuhangaskaomiid Sámedikki bušeahtha siskkobealde, earret daid váikkuhangaskaomiid mat leat biddjojuvvon dievasčoahkkinođihangotti geavahussii.

2018:s lea fápmudus movt ođđasis geavahit, geavahuvvon vuolláibáhcaga gokčamii ovttaskas doarjjapoasttain eará doarjjapoasttaid ektui main lea leamaš badjelbáza, gč. tabealla vuolábealde. Dievasčoahkkimii lea dieđihuvvon dán birra ráđi dieđáhusa bokte 2018 juovlamánuš.

Earáláhkai geavaheamit

Sámediggeráddi mearridii áššiin SR 181/18 ja SR 207/18 earáláhkai geavahemiid rehketdoalus. Dán birra dieđihuvvui ráđi diedáhusas dievasčoahkkimii 2018 juovlamánuš.

Poasta	Čilgehus	Bušeahhta 2018	Ruðaid maid sáhttá earaláhkai geavahit 31.08.18	Gevahuvvo dáidda poasttaide 31.08.18	Ruðaid maid sáhttá earaláhkai geavahit 31.10.18	Gevahuvvo dáidda poasttaide 31.10.18	Bušeahhta 2018 mappjá rievdademiid
10000	Guovdageainnu suohkan	6 679 000	-136 000	0	0	0	6 543 000
10003	Porsánggu gielda	3 539 000	-790 000	0	0	0	2 749 000
11000	Giellaprošavttat	6 130 000	0	1 081 000	0	1 500 000	8 711 000
10113	Aktivitehtadoarja	7 858 000	0	255 000	0	0	8 113 000
11100	Stipeanda ohppiide geain lea sámegiella fágan joatkaskuvllain	3 000 000	-410 000	0	0	0	2 590 000
13100	Giellaiskkadecapmi - prošeakta	400 000	0	0	-400 000	0	0
13200	Giellaoodusus Vaibmogielä	4 300 000	0	0	-1 500 000	0	2 800 000
13300	Julevsámegiel riektacálliinrávagirji - prošeakta	200 000	0	0	-100 000	0	100 000
Submi giella		32 106 000	-1 336 000	1 336 000	-2 000 000	1 500 000	31 606 000
21000	Doarjagat oahppodeavvorábkadecapmái	19 740 000	0	0	0	712 000	20 452 000
22401	MoU on Cooperation on Indigenous Education - prošeakta	150 000	0	0	-139 000	0	11 000
22900	Oktasáš skuvla Sirpmá bajásšaddanguovddáš ja Ohccjohka	500 000	0	0	-190 000	0	310 000
Submi vuodđooahppu		20 390 000	0	0	-329 000	712 000	20 773 000
41000	Gelbolašvuodavudot kulturealáhusat - prošeakta	2 750 000	0	0	0	200 000	2 950 000
41002	Hutkás ealáhusat - ohcanvuodot doarja	500 000	0	0	0	100 000	600 000
41012	Sámi mátkecaláhusat - ohcanvuodot doarja	1 000 000	0	0	-300 000	0	700 000
Submi ealáhus		4 250 000	0	0	-300 000	300 000	4 250 000
17010	Doarja girjálašvioda ovddideapmái ja ovdánahttimii	1 650 000	0	0	0	595 000	2 245 000
17012	Musihkkaalmmuheapmí ja musihkkaovddideapmí - ohcanvuodot doarja	2 500 000	0	0	0	400 000	2 900 000
Submi kultuvra		4 150 000	0	0	0	995 000	5 145 000
35000	Doarja sámi kulturmuitpsuodjalussii - ohcanvuodot doarja	2 400 000	0	0	-280 000	0	2 120 000
36000	Nuortasaami kulturbiras Nuortaláš gílis - prošeakta	100 000	0	0	-98 000	0	2 000
36400	Saa`msjdd kulturbiras - prošeakta	487 000	0	0	-400 000	0	87 000
Submi kulturmuitosuodjalus		2 987 000	0	0	-778 000	0	2 209 000
51300	Sannhets- og forsoningsprosess	700 000	0	0	-100 000	0	600 000
Submi Álgoálbmotvuogitvuodat riikaidgaskasaš ovtasbargu ja dás		700 000	0	0	-100 000	0	600 000
Submi váikkuhangaskaoamit		-1 336 000	1 336 000	-3 507 000	3 507 000	0	

Bajilgovva válljejuvvon konsultašuvnnat stádaeiseválddiiguin 2018:is

Stádaeiseválddit ja Sámediggi lihtodeigga konsultašuvnnaide bargovuogi miessemánus 2015:is. Konsultašuvnnat galget leamen duohtha ja čađahuvvot dánna ulbmiliin ahte sohppojuvvo. Sámediggi čađaha máŋga konsultašuvnna ovta jagis. Muhtin konsultašuvdna proseassat sistis dollet ollu čoahkkimiid, sihke hálldahus ja politikhalaš dásis. Eará konsultašuvnnat ges čađahuvvat dušše ovttain čoahkkimiin.

Konsultašuvnnat čađahuvvon 2018:is

Ášši	Konsultašuvdnaoasálaš	Stáhtus	Boadus
Giella			
Báikenammaláhka	Kulturdepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Kultuvra			
Stuorradiggedieđáhus mediadoarjaga birra	Kulturdepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Stuorradiggedieđáhus kultuvra birra	Kulturdepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Vuodđoealáhusat			
Gonagasreabbábivddu birra 2019:s	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta	Ášši jahkásačcat	Ii sohppojuvvon
Kártet ekovuogágada ja geahčalan reahkabivddu Deanu- ja Porsáŋgu vuonas.	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta / Guolástusdirektoráhta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Deltakerforskriften 2019	Guolástusdirektoráhta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Guolástus Riddobivdoearis 2019:s	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta / Guolástusdirektoráhta	Ášši jahkásačcat Loahpahuvvon	Ii sohppojuvvon
Riddobivdoeari geavaheami birra – Bargojoavkoraporta maid EGD ja Sámediggi leat ráhkadan	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta	Dassažii loahpahuvvon	Ášši lea manjduvvon
Vuotnaguolásteami lávdegotti evalueren	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta	Dahkkojuvvomin	Konsultašuvnnai n ii leat gergojuvvon
Mearraluossabivdu	Dálkkádat- ja birasdepartemeanta	Loahpahuvvon	Ii sohppojuvvon
Skuterat ja ATVac mat geavahuvvojít boazodoalloealáhusat luvvejuvvojít gearededivadin ja geasusvuogatvuodas lasseárvodivvagiin.	Finásadepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon

Ášši	Konsultašuvdnoasálaš	Stáhtus	Boadus
Boazodoallopága rievdadusat	Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta	Loahpahuvvon	li sohppojuvvon
Oahpahus			
Guovddášeleteanteatt fágain	Máhttodepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Hábmennjuolggadusat nationála ja síami oahppoplánaide fágaide LK20 ja LK20S.	Máhttodepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Nationála njuolggadusat dearvvašvuoda- ja sosiálafágaoahppui 2018.	Máhttodepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Juolludanreive Sámi allaskuvla, Nord universitet ja UiT Norges arktiske universitet	Máhttodepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Nationála njuolggadusat dearvvasvuoda- ja sosiálafágaoahpuide muddu 1: mánáidsuodjaluspedagogaoahpp u, biroinšenevraoahpu, ergoterapevttaoahppu, fysioterapevttaoahppu, rádiográfaoahppu, sosionomaoahppu, buohccidivššároahppu ja suodjalusdivššároahppu.	Máhttodepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Sámeláhka			
Sámelága rievdadusat	Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Dearvvašvuoda ja sosiála áššit			
Mánáidsuodjalusláhka	Mánáid- ja dásseárvodepartemeanta	Dahkkojuvvomi n	Konsultašuvnnai n ii leat gergojuvvon
Barggahandokumeanttat	Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Buohcciruovttuid ja ruovttubálvalusa ovddidanguovddáža organiseren sámi álbmoga várás	Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Bušeahhta			
Odđa bušeahttamálle	Gielda- ja	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon

Ášši	Konsultašuvdnoasálaš	Stáhtus	Boadus
Sámedikki várás	ođasmahttindepartemeanta		
Biras ja areála			
Nationála rámma bieggafápmui nannámis - eanet konsultašuvnnat	Norgga čázádat- ja energijjadirektoráhta	Dahkkojuvvomin	Konsultašuvnnain ii leat gergojuvvon
Čielggadusprográmma Davvi bieggafápmorusttet	Norgga čázádat- ja energijjadirektoráhta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Stikkelvika čáhcefápmorusstet	Oljo- ja energijadepartemeanta	Loahpahuvvon	Ili sohppojuvvon
lešguđet meahccesuodjalan áššit	Dálkkádat- ja birasdepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Geahččalanortnet Catskiing	Birasdirektoráhta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Evenes girdišilju – álffaheapmi, regulerenplána ja váikkhusčielggadeapmi	Suodjalushuksehus	Dahkkojuvvomin	Sohppojuvvon
Báhčaveadji eaktodáhtolaš suodjaleapmi - proseassa	Finnmarkku Fylkamánni	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Skarvan og Roldalen – oasálašbidjon (partsammensatt) stívrå	Birasdirektoráhta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Guolasjohka – čázádaga čázádateavttuid revideren	Norgga čázádat- ja energijjadirektoráhta	Dahkkojuvvomin	Konsultašuvnnain ii leat gergojuvvon
Kvitfjell/Raudfjell Bieggafápmorusttet – MTA-plána (Sandhaugen)	Norgga čázádat- ja energijjadirektoráhta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Rádjje bidjan Divttasuona čáđa : Odđa Hábmer ja odđa Narvik suohkan	Suodjalusdepartemeanta ja suodjalushuksehus	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon

1 Giella

Servodatulbmil:

Sámegiella ja dárogiella leat ovtaárvosaš gielat.

1.1 Sámegielaid váikkuhangaskaoamit

1.1.1 Ángiruššansuorggit - giella

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Sámegielaid geavaheapmi	40 521 300	41 848 000	1 326 700
Sámegielaid ovdáneapmi	47 426 120	47 283 000	-143 120
Váibmogiella	2 512 072	4 300 000	1 787 928
Submi	90 459 493	93 431 000	2 971 507

1.2 Sámegiela geavaheapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámegiela hálddašanguovllu ássit sáhttet árjalaččat geavahit sámegiela gulahallamis almmolaš instánssaiguin.

1.2.1 Čoahkketabeall - sámegiela geavaheapmi

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Guovttagielatvuodadoarja suohkaniidda	36 597 300	37 524 000	926 700
Guovttagielatvuodadoarja fylkasuohkaniidda	3 924 000	3 924 000	0
Giellaiskkadeapmi	0	400 000	400 000
Submi	40 521 300	41 848 000	1 326 700

1.2.2 Guovttagielatvuoda doarja suohkaniidda - njuolggadoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Sámegiela hálddašanguovllu ássit sáhttet árjalaččat geavahit sámegiela gulahallamis almmolaš instánssaiguin.

Sámegiela hálddašanguovllu suohkanat leat dehálaš ovttasbargooasálaččat sámegielaid nannenbargus. Suohkanat sámegiela hálddašanguovllus galget láhčit dili nu ahte sápmelaččat galget beassat seailluhit ja ovddidit gielaset, sámelága giellanjuolggadusaid mielde. Sámediggi juolluda guovttagielatvuodadoarjaga suohkaniidda vai suohkanat bastet ollašuhttit sámelága giellanjuolggadusaid ja ovddidit sámegiela.

Ovttasbargošiehtadusat hálddašanguovllu suohkaniiguin

Sámedikki ja hálddašanguovllu suohkaniid ovttasbargošiehtadusat leat leamaš doaimmas 2012 rájes ja 2018:s leat šiehtadusat ođastuvvon. Eanas suohkanat leat vuolláičállán gaskaboddosaš

ovttasbargošiehtadusaid Sámedikkiin. Dát šiehtadusat galget doaibmat dassážii go ođđa suohkankategorijat ja ruhtadanmodeallat leat sajis. Dasto ráhkaduvvojtit ođđa šiehtadusat kategorijjaeavttuid ja ruhtadanmodealla vuodul.

Dál leat 12 suohkana mielde sámegiela hálldašanguovllus, oktan Plassje suohkaniin mii šattai oassin sámegiela hálldašanguovllus 01.07.2018 rájes. Nationála reviderejuvpon bušeahdas 2018 lassáni juolludeapmi Sámediggái 2 miljon ruvnnuin gokčat lassigoluid dán oktavuođas.

Sámegiela hálldašanguovllus leat dál 4 suohkana lullisámiguovllus, 1 julevsámiguovllus ja 7 davvisámiguovllus.

Sámediggeráđis lea leamaš čoahkkin Skániid ja Dielddanuori suohkaniid oktasašráđiin sámegiela hálldašanguovllu birra. Oktasašráđđi lea ožon mandáhta sihke Skániid ja Dielddanuori suohkanstivrrain dahkat mearrásusa sáddet ohcama beassat sámegiela hálldašanguvli. Suohkanat leat sádden ášši gulaskuddamii.

Ovttasbargu KS:in

Sámediggi ja KS leat álggahan barggu sihkarastit formálalaš ja systemáhtalaš ovttasbarggu áššiin main lea ovttaskas beroštumit Sámedikki ja KS gaskka. Sámediggi ja KS leat maiddái álggahan barggu ásahit suohkaniidda beavttálmahttinfierpmádaga.

1.2.3 Guovttagielatvuodadoarja fylkkasuohkaniidda - njuolggadoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Sámegiela hálldašanguovllu ássit sáhttet árjjalaččat geavahit sámegiela gulahallamis almmolaš instánssaiguin.

Guovttagielatvuodadoarja fylkkasuohkaniidda ulbmilolahusa eavttut leat ahte guovttagielatvuodadoarja galgá váikkuhit dasa ahte hálldašanguovllu olbmot besset bisuhit ja ovddidit gielaset, hálldašanguovllu olbmot bálvaluvvojtit sámegillii go váldet oktavuođa almmolaš etáhtaiguin ja ahte hálldašanguovllu suohkanat árjjalaččat barget sámegiela čalmmustahttiin ja sámegiela geavaheami lasihemiin almmolašvuodas.

Sámediggi lea jagi 2018 ožon fylkkasuohkaniin rapporttaid maid leat čađahan 2017:s. Daid rapporttaid vuodul lea Sámediggi ožon dieđuid maid fylkkasuohkanat leat doaimmahan guovttagielatvuodadoarjagiin.

Finnmárkku fylkkagielda ruovttusiiddus leat dál dieđut sihke sámegillii ja dárogillii, ja fylkkagieldas lea dulcabálvalus go lea fylkadiggečoahkkin. Johtolatossodat lea hábmeme sámegillii applikašuvnna Finnmárkku fylkkagielda kollektiivafálaldagaide.

Romssa fylkkasuohkanis leat válbmen galbema sámegillii bátnedivššohagain ja joatkkaskuvllain. Romssa fylkkasuohkan lea lágidan sámekonferánsa ja fylkkagirjerájus lea searvan Riddu Riđđu ja Márkomeannufestiválaide. Joatkkaskuvlla sámegielat ohppiide lea lágiduvvon giellačoahkkaneapmi mas lei ulbmil nannet oktavuođa ja movttiidahttit oahpahusa čađahit.

Nordlánnda fylkkasuohkan doaimmaha sihke julev-, lulli- ja davvisámegillii diehtojuohkima.

Fylkkasuohkan lea addán joatkkaskuvlla ohppiide ja alit oahpu studeanttaide stipeandda, ja muđui juolludan doarjagiid sámegieldoaimmaide.

Davvi- ja lulli Trøndelága fylkkasuohkanat lea ovttastahtton Trøndelága fylkkasuohkanin 2018:s. Odđa fylkkasuohkan lea álgán bargat sámi sisdoaluin ruovttusiidduin ja lea álggahan barggu galbet almmolaš viesuid. Davvi-Trøndelága fylkkasuohkan lea 2017:s leamaš mielde čađaheame Tråante 2017 doaluid, galben ja almmuhan sihke mánáidgirjiid ja jietnagirjiid sámegillii.

Ovttasbargošiehtadusat fylkkasuohkaniiguin

Sámedikkis lea leamaš guokte ovttasbargošiehtadusat fylkkasuohkaniiguin. Dál leat ovttasbargošiehtadusat odastuvvon ja dat guokte ovdalaš šiehtadusa leat ráhkaduvvon oktan šiehtadussan iešguđetge fylkkasuohkaniin. Šiehtadusat leat 2018 vuolláičállojuvvon, earret Romssa fylkkasuohkaniin maid leat ain ráddádalláme.

1.2.4 Giellaiskkadeapmi - prošeakta

Sámediggi galgá sámelága § 3-12 vuodul dahkat rapportta Gonagassii sámegielaid dili birra Norggas. Marjimus moattelot lagi áigodagas leat dahkkojuvvon iskkadeamit sullii juohke njealját lagi. Iskkademiid ulbmil lea leamaš kártet sámegiela dili servodagas, muhto dáid iskkademiid bohtosiid lea leamaš váttis buohtastahttit go dat leat dahkkojuvvon iešguđet vuogi mielde. Dán váilivuhtii lea maiddái Sámi statistihka fágalaš analysajoavku čujuhan. Analysajoavkku rapportas, Sámi logut muitalit 6, 2013, daddjo ahte odđa iskkadeami vuodđun berrešii leat 1996 giellaiskkadeapmi.

Sámediggi lea 2017:s čađahan iskkadeami 1996 iskkadeami vuodul masa maid leat lasihuvvon odđa gažaldagat ja mas maid leat mielde dat gielldat mat dan rájes leat šaddan giellahálddašanguovlun. Nu galggašiige dál leat vejolaš sihke buohtastahttit dálá almmolaš giellageavaheami dainna diliin mii lei 20 lagi dassái ja maiddái oažžut odđa gielladieđuid almmolaš giellageavaheami birra mat adnojuvvoyit deatalažjan. Sámediggi lea sádden iskkadeami bohtosiid Sámi statistihka fágalaš analysajovkui. Prošeakta ii leat gárvis daningo Sámediggi ii leat ožzon analysa bohtosiid.

1.3 Sámegielaid ovddideapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Álbmogis lea vejolašvuhta oahppat sámegielia ja ovdánahttit giela.

1.3.1 Čoahkketabeall - Sámegielaid ovddideapmi

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Suohkaniid giellaovdánahttinbargu	12 300 100	12 608 000	307 900
Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu	1 328 000	1 327 000	-1 000
Giellaguovddážat	21 273 000	21 018 000	-255 000
Giellaprošeavttat	7 244 890	6 130 000	-1 114 890
Stipeanda joatkaskuvllaohppiide	2 595 000	3 000 000	405 000
Julevsámegiel riektačállinrávagirji	0	200 000	200 000
Sámi Giellagáldu	2 685 130	3 000 000	314 870
Submi	47 426 120	47 283 000	-143 120

1.3.2 Giellaovddideapmi suohkaniin - ohcanvuđot doarjja

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boadus rev. budš. ektui
10010 Suohkaniid giellaovdánahttinbargu	12 300 100	12 608 000	12 108 000	307 900
	Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketdoallu 2018
10010 Suohkaniid giellaovdánahttinbargu	12 693 000	392 900	0	12 300 100

Suohkanat raporterejit Sámediggái ovddit lagi ovddas. Danne leat Sámedikki 2018 jahkediedáhusas suohkaniid lagi 2017 doaimmaid birra.

2017:s ledje oktiibuot sullii 107 giellaovddidandoaimma suohkaniin. Doaimmat leat sihke suohkana ássiide, mánáide ja nuoraide ja eará čalmmustahttindoaimmat.

Suohkanat leat vuosttás geardde 2018:s čuvvon doaibmaplánaid 3 jahkái. 3-jagi plánat galget čájehit suohkaniid áigumušaid ja mihtuid sámegielia ovdánahttinbarggus. Sámediggeráđđi juolluda doarjaga giellaovdánahttinbarguide suohkaniid 3-jagi doaibmaplána vuodul. 2018:s rájes galgá suohkaniid giellaovdánahttinbargu leat vuosttažettiin mánáide ja nuoraide. Oktiibuot lea juolluduvvon doarjja sullii 140 doibmii, sullii 100:s dain leat mánáid- ja nuoraiddoaimmat. Reasta doaimmat leat suohkana iežá ássiide ja vuorrasiidde. Moadde suohkana leat maid ožžon doarjaga bargat terminologijain ja báikenamaiguin.

1.3.3 Giellaovddideapmi fylkkasuohkaniin - ohcanvuđot doarjja

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boadus rev. budš. ektui
10054 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu	1 328 000	1 327 000	1 327 000	-1 000
	Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketdoallu 2018
10054 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu	1 328 000	0	0	1 328 000

Fylkkasuohkanat rapporterejít Sámediggái ovddit lagi ovddas. Danne leat Sámedikki 2018 jahkedieđáhusas fylkkasuohkaniid lagi 2017 doaimmaid birra. 2017:s leat Sámediggi juolludan fylkkasuohkaniidda doarjaga čađahit 15 giellaovdánahttindoaimma. Eanaš dain doaimmain leat kurssat ja eará doaimmat mat lágiduvvojít eanet go oktii. Fylkkasuohkanat leat čađahan eanet giellaovdánahttindoaimmaid go daid maidda Sámediggi lea juolludan ruđa.

Fylkkasuohkanat leat vuosttáš geardde 2018:s čuvvon doaibmaplánaid 3 jahkái. 3-jagi plánat galget čájehit fylkkasuohkaniid áigumušaid ja mihtuid sámegiela ovdánahttinbarggus. Sámediggeráđđi juolluda giellaovdánahttinbargguide doarjaga suohkaniid 3-jagi doaibmapláná vuodul. Juohke fylkasuohkanii lea juolluduvvon seamma supmi giellaovdánahttinbargui 2018:s.

1.3.4 Sámi giellaguovddážat - njuolggadoarjja

Giellaguovddážat rapporterejít Sámediggái ovddit lagi ovddas. Danne leat Sámedikki 2018 jahkedieđáhusas doaimmaid birra maid giellaguovddážat leat čađahan 2017:s.

Norgga bealde Sámis leat 14 sámi giellaguovddáža. Leat vihta ođđa giellaguovddáža ásahuvvomin; Návuonas, Árbordes, Oslos, Kárášjogas ja Bådåddjos. Oktiibuot leat njeallje giellaguovddáža máttasámi guovllus, guokte julevsámi guovllus, 12 davvisámi guovllus ja okta giellaguovddáš Oslos.

Giellaguovddážat leat Sámedikki deataleamos ovttasbargoguoimmit sámegielaid suodjalan- ja ovddidanbarggus, ja giellaguovddážat barget hui deatalaš barggu sámi guovlluin. Aktivitehtaid bokte giellaguovddážiin lágiduvvojít ollu giellaarenat ja giellakurssat, ja sámi álbmot oažju vejolašvuoda geavahit iežas giellaovddážiid aktivitehtaid bokte.

Giellaguovddážat rapporterejít 3-jagáš aktivitehtaplána vuodul maid dat sáddejít Sámediggái. Seamma aktivitehtaaplána vuodul juolluduvvo jahkásacčat aktivitehtadoarjja giellaguovddážiidda mat ožzot njuolggadoarjaga. Aktivitehtadoarjja galgá geavahuvvot giellakurssaid ja giellaarenaid lágideapmái.

Oktiibuot leat sámi giellaguovddážat lágidan 60 giellaarena ja 16 giellakurssa. Máttasámi guovllus leat lágiduvvon 12 giellaarena ja guhtta kurssa. Julevsámi guovllus leat lágiduvvon njeallje giellaarena muho ii oktage kursa. Davvisámi guovllus leat lágiduvvon 44 giellaarena ja 20 kurssa. Guokte giellaguovddáža máttasámi guovllus ja guokte giellaguovddáža davvisámi guovllus leat ožzon maiddái aktivitehtaruađaid bargat sámi báikenamaiguin iežaset doaibmaguovllus. Juohke giellaarena ja kurssat leat lágiduvvon mánđii, nu ahte duohtha lohku arenaid ja kursaeahkediid lágideamis lea duoh tavuođas stuorát.

Giellakurssat ja doaibmabijut mánáid ja nuoraid várás leat vuoruhuvvon 2018:s ja buot dat ásahuvvon giellaguovddážat leat lágidan giellaaktivitehtaid erenoamážit mánáid ja/dahje nuoraid várás. Duhkoraddandeaivvadeamit, bearashdeaivvadeamit, leaksoveahkki ja astoággeaktivitehtat leat muhtun ovdamearkkat.

Giellaguovddážat ieža ráhkadit sisdoalu kurssaide ja arenaide, ja fálaldagat leat báikkálaččat heivehuvvon. Eanaš giellaguovddážat lágidit sihke easkaalgíide kurssaid ja njálmmálaš hállankurssaid sidjiide geat máhttet giela veaháš ovdežis, ja earát fas lágidit sámi lohkanbadjefáttáid dahje lohkanhárjehallama sidjiide geat dárbbašit doarjaga šaddat oadjebassan sámegiela lohkamis.

Ä'vv sámi musea

Ä'vv sámi museii lea juolluduvvon 500 000 ru ealáskahttit nuortalašgiela. Ä'vv sámi musea lea čađahan guokte gielladoaimma, ja sis lea okta bargi 80% virggis mii bargá nuortalašgiela doaimmaiguin.

1.3.5 Giellaprošeavttat - ohcanvuđot doarjja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
11000 Giellaprošeavttat	7 244 890	6 130 000	6 130 000	-1 114 890
Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018	
11000 Giellaprošeavttat	7 905 000	601 110	59 000	7 244 890

Doarjjajuolludeamit juohkasit ná:

Vuoruheapmi	Dorjojuvvon ohcamiid lohku	Guđe gillii	Ulbmiljoavku
Rahkadir ja/dahje jorgalit sámi giellaapplikašuvnnaid ja neahttaresurssaid mánáide ja nuoraide	8 applikašuvnna	8 Davvisámegillii	3 applikašuvnna rávisolbmuide 5 applikašuvnna mánáide ja nuoraide
	2 neahhta- ressursa	1 Lullisámegillii 1 buot gielaide	2 neahttasiidu rávisolbmuide
Gielladikšundoaibmabijut ja buorit giellaarenat mánáide ja nuoraide, earenoamážit julev-, lulli- ja márkosámi guovlluin	3 Gielladikšun- doaibmabiju	1 julevsámegillii ja 2 lullisámegillii	Mánát ja nuorat
	7 giellaarena	5 davvisámegillii ja 2 buot gielaide	
Sámegielkurssat rávisolbmuide	5	1 julevsámegillii 4 davvisámegillii	Rávisolbmot
Lohkan- ja čállinveahkkeortnegat sámegielagiidda.	1	Davvisámegiella	Rávisolbmot
Váikkuhit Biibbala jorgaleami lulli- ja julevsámigelaide.	2	1 Julevsámegiella 1 Lullisámegiella	Buohkat
Giellaovddidandoaibmabijut sámi giellaguovddážiidda ásahanmuttus	3	Kárášjohka lea ožzon vuosttás jagi álggahandoarjaga Návuotna ja Oslo sámi viessu leat ožzon nuppi jagi doarjaga.	Buohkat
Sámi báikenamaid čohkken.	1	Davvisámegiela	Rávisolbmot

Sátnegirjiid ráhkadeapmi sámegielain, earenoamážit vuoruhuvvojít digitála čovdosat	0		
Terminologijaprošeavttat.	1 (2 prošeavtta leat ožžon doarjaga applikašuvnna vuoruheamis)	Davvisámeigella	Rávisolbmot
Ovddidit málliid vai giellaresurssat mat leat guovllus oktiibuot sáhttet váikkuhit buoret giellaoahphausa.	1	Lullisámeigella	Rávisolbmot

Sámediggi lea earenoamážiid vuoruhan doarjut prošeavtaid mat bohtet lullisámi, julevsámi ja márkkosámi guovlluin. Dán lagi lea juolluduvvon oktiibuot logi prošektii doarjja gullevaččat lulli- ja julevsámeguvlui. Sámediggi lea juolludan doarjaga buot ohcamidda mat leat boahtán dien guovlluin. Juolludeamit juohkásit ná: 3 julevsámegillii, 5 lullisámegillii ja 2 mat leat sihke julev- ja lullisámegillii.

Prošeavttat mat leat gárvánan 2018:s:

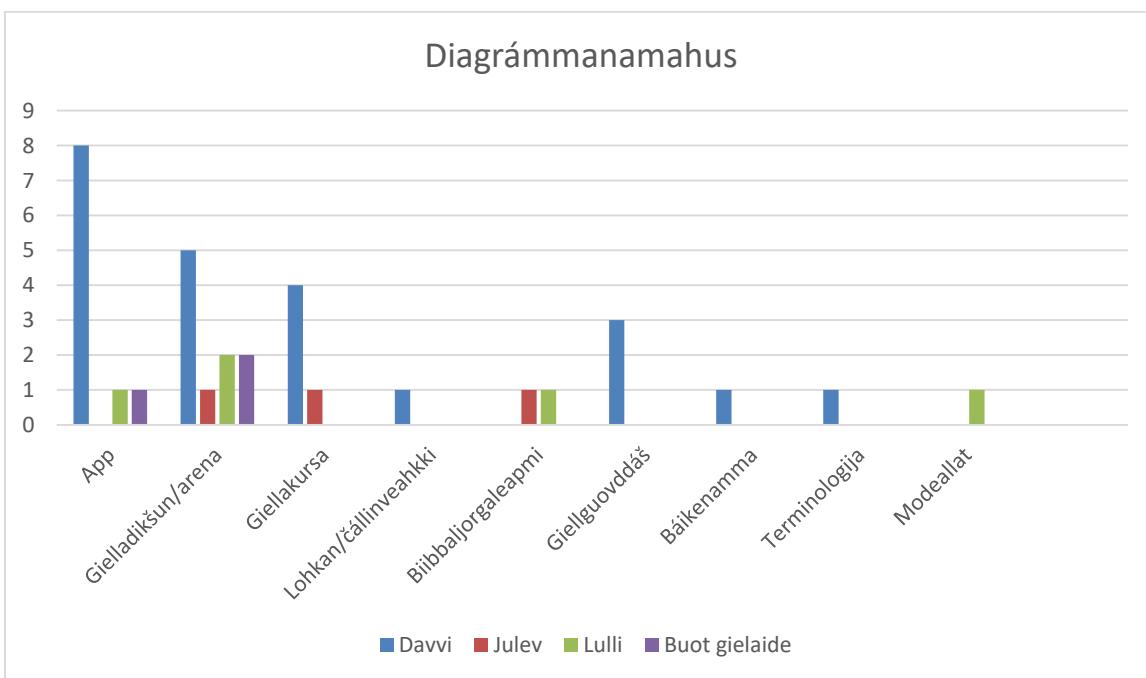
Odđa giellaáppa mii dán lagi lea gárvánan lea "Niedagorži", mii gávdno ea.ea. Ovtas.no.

Muđui leat 26 giellaprošeavta gárvánan 2018. Earret eará leat gárvánan vihtta applikašuvnna.

Golbma dain applikašuvnnain leat spillat ja mitalusat mánáide ja nuoraide.

Ovci giellaarena leat čađahuvvon. Eanas giellaarenat leat lágiduvvon mánáide ja nuoraide.

Návuona suohkan ja Oslo sámi viessu leat ožžon vuosttáš lagi doarjaga doaimmaide mat leat vuodđun giellaguovddáža ásaheapmái. Golbma giellakurssa leat lágiduvvon davvisámegillii. Guokte leat SAAL kurssa. Muđui leat guokte báikenammaprošeavta gárvistuvvon ja okta sátnegirji almmuhuvvon.

1.3.6 Nuoraid giellamovtiidahttin - ohcanvuđot doarjja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
11100 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide	2 595 000	3 000 000	3 000 000	405 000

Oktiibuot leat 203 oahppi geain lea sámeigiella vuosttāšgiellan ožžon giellamovtiidahttin stipeandda Sámedikkis. Okta dáin ohppiin oačcui stipeandda go válddii eksámena privatistan davvisámegielas.

Sámeigiella nubbingiellan lea juhkkon guovtti sadjái. Sis geain lea sámeigiella 2. dásis, ja sis geain lea 3. ja 4. dásis. Sivva go ná leat juohkán lea go sis geain lea sámeigiella 2. dásis ožžot eanet stipeandda go sis geain lea sámeigiella 3. ja 4. dásis.

Gielaid ja dásiid ektui juohkásit stipeanddat nä:

Giella	Dássi	Oktiibuot		
	1. giellan	Sámeigiella 2, 2. dásis	Sámeigiella 2, 3. Ja 4. dásis	Amasiella
Davvisámegiella	199	73	117	37
Julevsámegiella	1	2	6	0
Lullisámegiella	3	12	4	0
				19

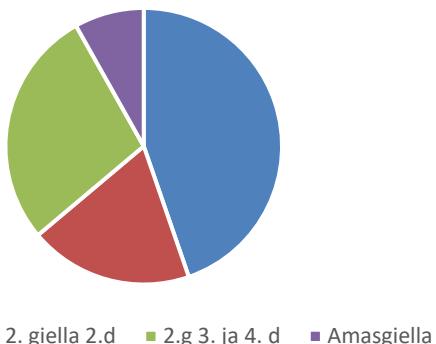
Sámegiel ohppiid lohkku lea veahá njiedjan diimmá rájes, muho čájehuvvo ahte ohppiid lohku rievddada jagus jahkái.

Dássi	2014	2015	2016	2017	2018
1. giellan		196	208	199	203
Sámeigiella 2		195	234	103	87
Sámeigiella 2, 3. ja 4. dássi				162	127
Amasiella		92	65	47	37
Oktiibuot	503	483	507	511	454

2014:s ii leat registrerejuvpon galle stipeandda lea juhkojuvpon iešguđetge dássái.

2015:s ja 2016:s eai leat sámeigiella nubbingiela gielladásit sirrejuvpon.

Giellamovttidanstipeanda 2018

1.3.7 Julevsámeigiela riektačáljingirji - prošeakta

Hálddahuslaš bargu - prošeaktaplánen - julevsámeigiela riektačáljingirjái (Riektatjállemnjuolgadusá) álggahuvvui juo guovvamánus 2018 Sámedikki bokte Norgga bealde. Jos prošeavttain galggaš lihkostuvvat lea deatalaš ahte julevsámi giellaservodat Ruota bealde searvvahuvvo dán bargui. Danne leat Norgga- ja Ruotabeale sámedikkit ovttas ráhkadan oktasaš prošeaktaplána dán barggu várás. Ášshedovdijovkui leat nammaduvvon gávcci olbmo; njeallje lahtu Ruota bealde ja njeallje lahtu Norgga bealde.

Prošeakta manjonii veaháš earret eará danne go Ruotabeale sámediggii ii nagodan gávdnat lahtuid ášshedovkijovkui ovdal go skábmamánus 2018, ja danne bargojoavku ii leat čoahkkanan eaige leat leamaš čoahkkimat dan jagis.

Geavatlaš bargu bođii johtui nu manjnit go skábmamánus 2018. Ášshedovdijoavku oaččui vuosttaš konkrehta bargun jorgalit davvisámeigiela riektačáljingirji "Riektačállinrávvagat" julevsámegillii. Girjjáš juogaduvvui sierra fáttáide gávcci kapihtalin/oassái ja juogaduvvui joavkku lahtuide. Buot lahtut eai nagodan geargat bargguin/jorgalemiin ovdal áigemeari mii leai juovlamánu 20. b.

Vurdojuvvo ahte vuodđobargguin gerget guovvamánus 2019. Joavku deaivvada vuosttaš gearddi njukčamánus 2019. Ulbmilin lea gárvistit prošeavta 2019:s.

1.3.8 Sámi Giellagáldu - prošeakta

Sámi Giellagáldu fásta ruhtadeapmi ii leat sajis go Sámedikkiin Suomas ja Ruotas ii leat doarvái ruhta Sámi Giellagáldu doaibmagoluide. Sámi Giellagáldu doaimmat leat ruhtaduvvon Interreg-prošeavtaid bokte lagi 2013 rájes. Goalmát Interreg-prošeakta loahpahuvvui miessemánu loahpas. Dan rájes leat Sámi Giellagáldu doaimmat joatkašuvvan gáržiduvvonen hámis uhcit bargoveagain ja uhcit ekonomalaš resurssaiguin. Dát lea čuohcan normerenbargui ja ájihan normerenproseassaid go giellajuhkosat eai leat sáhttán čoahkkanit nu dávjá go livčče dárbu.

Sámediggi atná rájáid rasttildeaddji giellaovttasbarggu hui dehálažjan sámegielaid oktasaš vuodđu seailluheami dáfus. Norggas hubmojuvpon sámegielain lulli- ja julevsámeigiela hupmet maiddái Ruotas. Davvisámeigelages hupmet Ruota lassin maiddái Suomas. Sámegielaid oktasaš vuodđu

seailluheapmi lea dehálaš, vai sámegielaid sáhttá geavahit ja daiguiin sáhttá gulahallat riikkarájain beroškeahttá. Danin lea lunddolaš ahte sámegielaid normerenbargu čađahuvvo rastá riikka rájáid. Sámediggi lea vuoruhan 3 miljon ruvnnu Sámi Giellagáldu Norgga beale goluide. Rehketdoallu čájeha ahte Sámi Giellagáldus lei vuolláibáza 506.065,74 ruvnnu. Vuolláibáza boahtá das go Sámediggi ii leat vel ožžon Romssa fylkkasuohkanis Sámi Giellagáldu –joatkkaprošeavtta manjimuš doarjjaeriid. Sámediggi oačcui áigodahkii 01.08.2015 – 31.05.2018 Sámi Giellagáldu –joatkkaprošeavtta várás sihke stáhtalaš Interreg-doarjaga ja regiovnnalaš doarjaga Romssa fylkkasuohkanis. Sámediggi lea sádden loahppamáksinávžžuhusaid oktan prošeaktarehketdoaluin ja loahpparaporttain Romssa fylkkasuohkanii, muhto fylkkasuohkan ii leat vel máksán manjimuš doarjjaeriid.

Sámi Giellagáldu lea davviríkkalaš sámi giellaovttasbargoorgána, mii doaibmá sámegielaid fágalaš áššedovdi orgánan. Sámi Giellagáldu fallá beaivválačcat giellageavaheaddjiide nuvttá giellageavaheampái guoski rávvagiid. Sámi Giellagáldus leat vihta giellajuhkosa: lulli-, julev-, ja dävvisámegiela, sihke anáraš- ja nuortalašgiela giellajuhkosat, mat vástidit odđa tearpmaid ja čállingiela norpmaid normeremis. Anáraš- ja nuortalašgiela giellajuhkosat doibmet dušše Suoma bealde. Giellajuhkosiin leat lahtut buot riikkain maid iešguhtegiela hubmojuvvo.

Dävvisámegiela giellajuogus čoahkkanan njelljii 2018:s ja normerii 203 odđa tearpma dävvisámegillii. Giellajuogus normerii maid ahte dahkinomeniid sáhttá dál čállit guovtte láhkai: juogo nu ahte diftonga njuolgá dego omd. oahpaheddjiid dahje nu ahte diftonga seailu dego omd. oahpaheaddjiid.

Julevsámegiela giellajuogus čoahkkanii njelljii ja normerii 139 odđa tearpma julevsámegillii. Sámi Lullisámegiela juogus čoahkkanan njelljii ja normerii 265 odđa tearpma lullisámegillii. Buot odđa normerejuvvon tearpmat leat almmuhuvvon Sámi Giellagáldu neahttiidduin(<http://www.giella.org/>) ja digitála sátnebáŋkkus <http://satni.org/>. Sámi Giellagáldu lágidii cuonómánu lullisámegiela terminologija seminára Staares, Ruotas. Sámi Parlamentáralaš Rádi stivra ásahii Sámi Giellagáldui miessemánu bihtánsámegiela bargojoavkku, man bargun lea normeret bihtánsámegiela čállinvuogi. Bargojoavku čoahkkanii guktii ja bihtánsámegiela normerenbargu ovdána njuovžilit. Mihtun lea ahte bihtánsámegiela čállinvuohki normerejuvvo lagamus áiggis. Dasa lassin Sámi Giellagáldu lágidii njukčamánu davvi- ja julevsámegiela terminologijaseminára Johkamohkis, Ruotas, ja cuonómánu usges lullisámegiela terminologijaseminára Staares, Ruotas. Seminárat doibme normerenbargguid dáfus dehálaš arenan ja čohkkejedje fágaolbmuid digaštallat terminologija barguide guoski áigeguovdilis fáttáid birra. Seammás fágaolbmuin lei vejolašvuhta lonohallat terminologijabargui guoski dieđuid, oahppat odđa áššiid dán suorggis ja oažžut oktasaš ipmárdusa terminologijabargguin.

Sámediggi lea ovddidan Sámi Giellagáldu bistevaš ruhtadeapmái ja organisašuvdnámálli guoski hástalusaid sierra áššin sihke Sámi Parlamentáralaš Ráđđái, Sámedikkiid ja sámeministariid oktasaš čoahkkimii, ja Sámedikkiid ja Davviríkkalaš sámeáššiin vástideaddji virgeolmmošorgánii (Nordiskt ämbetsmannaorgan för samiska frågor). Davviríkkalaš sámeáššiin vástideaddji virgeolmmošorgáná lea ásahan bargojoavkku, mii galgá buktit Sámi Giellagáldu organisašuvdnámálli guoski hástalusaise čovdosa miessemánu 2019 rádjai. Norgga eiseválddit jođihit dán barggu.

1.4 "Váibmogiela" čuovvuleapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

Sihkkarastit sámegielaise boahkteággi ja ovddidit daid

1.4.1 Čoahkketabealla – Váibmogiella

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
13200 Giellaodastus	2 512 072	4 300 000	1 787 928
Submi	2 512 072	4 300 000	1 787 928

Sámediggi lea čuovvulan Váibmogiela evttohusaid ja lea ráhkadan sámi giellaodastusa čilgehusa ja Sámedikki strategijaid sámegielaise -Gielelutnjeme - Giellalápptim – Giellalokten. Čilgehus sámi giellaodastusa birra meannuduvvui Sámedikki dievasčoahkkimis njukčamánus 2018. Čilgehus sámi giellaodastusas bijai vuodú Sámedikki strategijaid ráhkadeapmái sámegielaid várás - Gielelutnjeme - Giellalápptim – Giellalokten. Giellalokten lea ollislaš ja ulbmillaš ángiruššan nannen ja ovddidan dihtii sámegielaid buot dásin sierra servodatsurggiid siskkobealde. Giellaloktema ulbmilin lea ahte sámegielat bures ahtanušset olles servodagas. Strategijat leat viidát, ja čájehit ollislaš ja surgiidrasttideaddji giellapolitihka boahttevaš jagiin. Sámedikki dievasčoahkkin meannudii Sámedikki strategijaid sámegielaid várás - Giellalokten juovlamánus 2018.

Giella ánggirdahttá buohkaid ja guoská buohkaide, ja Sámediggi lea oaidnán man deatalaš lea searvvahit sámi servodaga barggus sámegielaiquin. Ánggirdeaddji oasseváldit sierra sámi birrasiai leat addán Sámediggái rávvagiid ja árvalusaid barggus Giellaloktemiin rabas rávačoahkkimiid bokte čakčat 2018. Maiddái lea leamaš vejolaš sáddet čálalaččat árvalusaid bargui. Sámedikki vuorrasiidráddi ja nuoraidpolitiikhalaš lávdegoddi leat váikkuhan árjalaččat barggus Giellaloktemiin.

Sámedikki višuvdna lea ahte sámegielat galget leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat, ja mii háliidat ahte buohkaide galgá addit vejolašvuoda oaidnit, gullat ja geavahit sámegielaid buot servodatsurggiin. Sámegielat galget leat lunddolaš oassin árgabeaivvis, sihke sámegielagiidda ja dárogielagiidda. Ulbmil Sámegikki strategijaiguin sámegielaid várás - Giellalokten lea čohkhet doaibmabidjoevttohusaid NÁČ 2016:18 váibmogielas, min iežamet vásihuain ja dáláš doaibmabijuin ollislaš giellaánđiruššamin. Giellaloktemis leat golbma válđoángiruššansuorggi, mat fas leat juogaduvvon sierra ángiruššamin. Juohke ángiruššamis leat konkrehta doaibmabijut.

Suohkanseminára ja ovttasbargu suohkaniiguin

Sámediggi lágidii suohkanseminára mas lei fáddán NÁČ 2016:18 Seminára lei oassin Váibmogiela čuovvolnabarggus ja lei maid vuodđun dievasčoahkkináššái Sámi giellaguovllu birra. Sámediggi oačcui mávssolaš dieduid ja oaiviliid ođđa giellaguovllu birra.

Sámedikki dievasčoahkkin lea áššis 053/18 Sámi giellaguovlu, mearridan odđa suohkankategoriijaid.

Sámedikki vuolggasadji lea ahte sámelága giellanjuolggadusat nannejuvvojit. Sámiin lea riekti geavahit ja ovddidit gielaset, ja Sámedikki mihttu lea ahte dát oidno ođđa sámelága giellanjuolggadusain ja ođđa ortnegis mat gusket giellaguovlluide.

Suohkaniid gielladilli otná sámeigiela hálldašanguovllus lea iešguđetlágan. Vuhtiiváldindihte dan ovddiduvvo ortnet mii lea buoremus lági mielde heivehuvvon suohkaniidda. Sámediggi váldá vuodú čuovvovaš suohkankategorijain:

- Sámi giellaresursasuoħkanat
- Sámi giellaovddidansuoħkanat
- Sámi giellaaláskahttinsuoħkanat
- Sámi gávpotsuoħkanat
- Vejolaš sámi giellasuoħkanat

Rievdadusat láhkadahkosiin mat gusket sámegillii

NAČ 2016:18 Váibmogiella siskilda láhkarievdadusevttohusaid. Ráđđehus lea čuovvuleamen rapporta ja lea ráhkadišgoahtán láhkaproposišuvnna dasa gullevaš dieđáhusosiin. Vurdojuvvorit konsultašuvnat Sámedikki ja ráđđehusa gaskka jagis 2019. Márja hálldahuslaš čoahkkima leat dollojuvvon Váibmogiela čuovvoleami birra Sámedikki ja ráđđehusa gaskka 2018:s. Ovttamielalašvuhta lea das ahte lea deatalaš čuovvulit Váibmogiela evttohusaid.

1.5 Báikenammabálvalus

Báikenammabálvalus lea dán jagi addán gaskaboddosaš ja loahpalaš rávvagiid báikenamaide, - luonddunamaide, báikegottiide, giliide, čoahkkebáikkiide, tuneallaide, girdišilljuide ja sullasaččaide, miehtá sámi guovllu Kártadoaimmahusa, suohkaniid ja stáhta ossodagaid jearaldagaid mielde. Čujuhusnammabargu gielldain lea maiddái oassi dás. Nammabálvalus lea sádden vuodustuvvon molssaektosaš čujuhusnamaid sámegillii ollu suohkaniidda guovluin gos majoritehta álmogis lea hällan sámeigiela vihtta-guhttalotjagi dás ovdal, muhto dan boađusin leat šaddan ahte dušše muhtun sámi báikenamat leat mearriduvvon. Joavkkus nammaášshit maid earát leat sáddet, leat lagabuidda duhát nama nammaáššeproseassain.

Báikenammabálvalus lea maiddái ieš, ovddeš báikenammaregistreremiid ja eará čálalaš ja njálmmálaš gálduid vuodul, ovddidan nammaáššiid sihke luonddunamaide, báikegodde- ja čoahkkebáikenamaide davvisámi guovllus. Báikenammaášshit bisánit ja vajálduvvet dávjá, dábálaččat dan sivas go suohkanat vajálduhttet bidjamis daid gulaskuddamii, nugo maiddái NAČ:s Váibmogiella válddahuvvo. Dán jagis leat ollu suohkanat vástidan jearaldagaide, maid mii leat váillahan nu ahte gulaskuddojuvvon nammaášshit jorret fas vuogádagas. Dáid nammaáššiid gaskkas mat gullet Romssa suohkanii nannámis leat ožón ollu fuomášumi medias.

Ollu gielldat leat bivdán sámi gieldanamaid ja ožón loahpalaš mearrádusa dán jagi: Nordreisa kommune/Ráissa suohkan/Raisin komuuni, Hammerfest kommune/ Hámmerfeastta suohkan og Tjeldsund kommune/Dielddanuori suohkan, samt Hattfjelldal kommune/ Aarboten tjielte (endret fra Aarporte). Mearrádusaproseassas lea maiddái Steigen kommune/Stájgo suohkan. Guovtti fylkas lea mearriduvvon almmolaš sámi namma: Trööndelage ja Romsa/Finnmárku.

Mearrádusat maid suohkanat dahket sáddejuvvorit dávjjimusat dušše kártadoaimmahákii. Danne eat leat mii ožón ollislaš geahčastaga mearriduvvon namain dán jagi. Logut vuolábealde leat danne "unnimusat nu galle".

	Luonddu namat	Gávpot, báikegottit, skuvllat jna.	Šalldit, tuneallat	Doallonamat, geavahus	Girdišilljut /stašuvnnat	Oktiibuot
Nuortasámi	13	4				17
Davvisámi	395	45	10	89	1	540
Julevsámi	2		2	2	3	9
Máttasámi		3				3
Oktiibuot	410	51	12	91	4	568

Sámi báikenamat almmolaš geavahusas leat lassánan dađistaga manjá go Sámedikki dievasčoahkkin ášsis 19/16 juste dan namas deattuhii man deatalaš lea go sámi namat leat oidnosis almmolaš lanjain. Dát mearrádus bijai leavttu bargui sámi namaid mearrideami ektui guoskevaš galbenobjeavttas. Dán jagi leat ollu báikkit ožzon galbbaid sámegillii, sihke čoahkkebáikkii, báikegottiin, šalddiin ja tuneallain, ja dasto ruovdegeaidnostašuvnnat julev-/bihtánsámi guovllus. Go galbat sámegillii leat lassánan boahtá das go ollu nammaášshit leat čađahuvvon ja mearriduvvon loahpalaččat sámi báikenammaobjeavtaide mat leat áigeguovdilat galbemii ja go lea lassánan dihtomielalašvuhta báikenammalága geatnegahttimis geavahit sámi namaid "iežas álgagis", § 9. Ollu lea vel dattetge galbekeahttá, erenoamážit máttasámi guovllus ja riddolagaš guovlluin davvin, danne go sámi namat eai vuos leat almmolaččat dohkkehuvvon.

Báikenammabálvalus lea maiddái dán jagi čađahan ollu diehtojuohkinbarggu báikenammalága birra, nammaáššiid njuolggadusaid ja sámi namaid birra oppalaččat nugó kulturmuittuid, diehtogálduid ja identitehamearkkaid birra.

2 Máhttu

Servodatmiittomearri:

- Sámi servodagas lea máhttu, gelbbolašvuohta ja gálggat maiguin sihkkarastá ja ovddida gielas, kultuvrras ja servodateallimis.

2.1 Máhttu váikkuhangaskaoamit

2.1.1 Máhttu ángiruššansuorggit

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu	9 242 663	10 030 000	787 337
Giellabargu mánáidgárddis	6 055 125	5 900 000	-155 125
Gelbbolašvuoda lokten mánáidgárddiin	253 106	200 000	-53 106
Pedagogalaš ávdnasat	1 942 050	1 540 000	-402 050
Sámi sisdoallu skuvllas	2 538 152	2 500 000	-38 152
Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	930 011	1 260 000	329 989
Oahpponeavvut	21 028 404	22 540 000	1 511 596
Rekruteren sámi alit ohppui ja dutkamii	3 141 400	2 450 000	-691 400
Submi	45 130 911	46 420 000	1 289 089

2.2 Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Sámi mánáin lea kvalitatiiivvalačcat buorre mánáidgárdefálaldat mas vuoddun leat sámi árvvut, sámi kultuvra ja árbediehtu.

Sámediggi lea juollutan 15.510947 mill. ruvnnu mánáidgárdedoarjjan 66 mánáidgárdái ja 17 ovddidanprošektii ja mánáidgárdeávdnasiidda. Sámediggi lea ožžon eanet ohcamiid go ovddit jagiid, ja mánáid lohku geat ožžon sámi mánaidgárdefálaldaga lea lassánan. 2018:s ožžo oktiibuot, buot Sámedikki doarjaortnegiin mánáidgárddiide, 914 máná Norggas sámi mánáidgárdefálaldaga. Lohku 2017:s lei 848 máná, mii addá 7,9 % lasáhusa. Sámedikki ulbmillaš ángiruššan sámi mánáidgárdefálaldagain buktá bohtosiid.

Láhkarievadadus

NAČ 2016:18 – Váibmogielas čuožžu: "sámi mánáidgárddit lea deataleamos ovttaskasdoaibmabidju sámegiela sihkkarastimis, seailluheamis ja ealáskahttimis." Otná stáhtus lea ahte buot mánáin ii leat vuogatvuohta oažžut sámi mánáidgárdefálaldaga. Sámediggi lea dán jagis oaidnán ahte eiseválddit eai leat čuovvulan Sámedikki gáibádusa láhkarievadadeami ektui. Sámediggi áigu čuovvulit ášši ja joatkit láhkarievadanbarggu. Vánhemat leat dadjan Sámediggái ahte eai dohkket ahte sin mánát eai oaččo sámi mánáidgárdefálaldaga go mánáidgárdebargit eai máhtte sámegiela. Sámediggi oaidná ahte váikkuhussan das lea ahte mánát masset vuogatvuoda mánáidgárddis sámegiela oahppat.

Sámediggi lea fuolas dan geažil go mánáidgárdelágas ii addojuvvo vuogatvuohta sámegielat mánáidgárdefálaldahkii iige sámegielat bargiide. Orru leamen nu ahte sámegielat mánáidgárdefálaldat

áitojuvvo ollu gielldain dan geažil go gielddat geahččalit ođđasis organiseret mánáidgárddiid hálldašeami. Dávjá lea sivvan giellda heajos ekonomijja. Dán geažil masset sámegielat mánát ollesárvosaš sámegielat mánáidgárdefálaldaga.

Mánáidgárddiid rámmaplána implementeren

Mánáidgárddiid ođđa rámmaplána gustogodii 2017 borgemánu rájes. Sámedikki rolla rámmaplána čuovvuleamis lea implementerenproseassaide searvan cealkámušaiguin maid vuodđun lea Sámedikki mánáidgárdepolitikhka ja sámi mánáid vuogatvuodat. Lea oahpahusdirektoráhta (Udir) geas ovttas fylkkamánniguin lea ovddasvástádus ođđa rámmaplánaid implementeret, ja leat danne Sámediggái deatalaš ovttasbargoguoimmit. Sámedikki vuolggasadji dán barggus lea álo sámi oaidnu. Sámediggi oaidná ahte lea deatalaš searvat dákkár proseassaide vai sámejella ja kultuvra eai guđđojuvvo.

Sámediggi lea searvan mánga buohatas proseassaide mánáidgárddiid rámmaplána duohtandahkamis. Sámediggi lea ovttas oahpahusdirektoráhtain ožžon áigái sierra implementerenproseassa sámi mánáidgárddiide, gos vihtha fylkkamánni ja Sámediggi leat ovddastuvvon. Dáguin ovttas lea ráhkaduvvon implementerenplána dán bargui. Sámedikki guovddáš bargu dás lea sámi mánáid vuogatvuohta sámegillii, sámi kultuvrii ja sámi árbedihtui mánáidgárddis.

Oahpahusdirektoráhta lea vuolggahan evaluerenbarggu oažjun dihte máhtu das mo rámmaplána implementerejuvvo ja duhta máilmis geavahuvvo. Dán proseassas lea Sámediggi leamaš mielde, ja boađusin das lea ahte okta váldo čuolmmaan evalueremis galget leat sámi mánáid vuogatvuodat.

Vásihuusat implementerenproseassas lea leamaš ahte dárbbašuvvo ođđa gelbbolašvuohta sámejela ja sámi kultuvrra birra, earenoamážit dáža mánáidgárddiin. Dat lea njuolgga váikkuhus maid rámmaplána ođđa gáibádusat buktet sámi sisdoalu dáfus. Sámediggi oaidná ahte dán ovddasvástádusa fertejit eiseválddit váldit vai sámi bealli ii gártta dušše Sámedikki ovddasvástádussan. Danne leat dán čuovvoleamis proseassat álgghahuvvon doaibmabijuid ektui mat galggašedje gelbbolašvuoda loktet, ja eiseválddit áigot váldit ovddasvástádusa dás.

Ovttasbargu mánáidgárddiiguin ja mánáidgárdeeaiggádiiguin

Sámediggi juohká dieđuid ja oaivada mánáidgargiid sámi mánáidgárdefálaldaga birra. Sámediggi oaidná ahte leat eanet sihke dáža ja sámi mánáidgárddit mat váldet oktavuođa. Leat mealgat eanet mánáidgárddit mat váldet oktavuođa rámmaplána gáibádusaid geažil gos gáibiduvvo ahte mánáidgárddit galget oainnusmahttit sámi kultuvrra ja leat mielde ovddideamen mánáid áktema ja searvevuodadovdu sámi máŋgabeadatvuhtii. Dán oktavuođas mánáidgárddit dovddahit ahte dárbbašit diehto- ja doarjaávdnasiid sámi diliid birra oppalačcat ja maid dan birra mo fáttáin galggašii bargat. Mii oaidnit ahte eanet ahte eanet dáža mánáidgárddit ohcet doarjaga dán ulbmilii, ja dát ii leat vuoruhuvvon Sámedikki bušeahdas. Guovddáš bealli dán ohcamii lea bargiid gealbolokten sámejelas ja sámi kultuvrras. Sámedikki mielas dát ii leat dušše Sámedikki ovddasvástádus, muhto našuvnnalaš ovddasvástádus, vrd. rámmaplána gáibádusaaid.

Dollojuvvojut maid čoahkkimat gielddaeaiggádiiguin ja mánáidgárdebargiiguin go Sámediggi lea mátkkis mánáidgárddiid galldeamen. Dán jagi lea Sámediggi čađahan «mánáidgárdeurnéa» ja gallledan 10 gieldda, ja lea čoahkkimastán sihke mánáidgárdeeaiggádiiguin ja mánáidgárddiiguin. Fáttát mat dáin čoahkkimiin leat digaštalojuvvon leat sámi giellabargu mánáidgárddiin, sámejielat bargiid rekruteren ja rekruteren sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárdeoahpaheaddjeohppui, ja sámedikki doarjaortnegat. Mánáidgárdeeaiggádat ja –bargit dadjet ahte dákkár čoahkkimat leat ávkkálačcat ja máŋgasat ožžot movtta joatkit barggu sámejelain ja sámi kultuvrain mánáidgárddis.

Sámediggi lea juo oaidnán muhtun bohtosiid turnéas, nugo dan ahte eanet mánáidgárddit lea ohcan doarjaga nannen dihte giellabarggu ja leat ožžon doarjaga.

Ođđa sámi mánáidgárdefálaldagat

Bådåddjoi lea ásahuvvon sámi ossodat, ja gávpoga mánát leat ožžon ollesárvosaš mánáidgárdefálaldaga. Sámedikki mielas lea buorre go sámi vánhemiiid dárbbut leat doahtaluvvon. Bådåddjo suohkan čájeha ahte áktejít sámi vánhemiiid ja sámi servodaga go láhčet saji julevsámi mánáidgárdefálaldahkii. Dat lea buorre ja hui deatalaš sámi servodahkii ja julevsámegiela seailluheapmái.

Sámediggediedáhusa revideren sámi mánáidgárdefálaldagaid birra

Bargu revideret Sámediggediedáhusa sámi mánáidgárdefálaldagaid birra 2013 lea álgghahuvvon. Sámediggi lea čađahan «mánáidgárdeurnéa» ja lea čoahkkimastán mánáidgárdeeaiggádiiguin ja mánáidgárddiiguin oačun dihte oaiviliid diedáhussii. Oaivilat duođaštit ahte ođđa diedáhusa guovddáš áššin galgá leat sámi mánáid vuogatvuohta sámi mánáidgárdefálaldahkii, sámegeilla mánáidgárddis, árbediehtu mánáidgárddis ja gelbbolašvuohta sámi mánáidgárdefálaldaga birra buot servodaga dásiin.

2.2.1 Čoahkketabealla – sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Sámi mánáidgárddit ja ossodagat - ohcanvuđot doarjja 23000 NAČ 2016: 18 - Váibmogiella - prošeakta	7 149 772	7 430 000	280 228
Submi	9 242 663	10 030 000	787 337

2.2.2 Doarjja sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boadus rev. budš. ektui
21200 Sámi mánáidgárddit ja ossodagat	7 149 772	7 430 000	7 430 000	280 228
	Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018
21200 Sámi mánáidgárddit ja ossodagat	7 149 772	0	0	7 149 772

Doarjjaortnega mihttomearri – sámi mánáidgárddit ja ossodagat:

- Sámi mánáidgárddiin ja sámi ossodagat dárogiel mánáidgárddiin lea fálaldat mas vuodđun lea sámi giella ja kultuvra.

	Ollislaš lohku	Juolludemiiid lohku	Biehttaleemiid lohku
21200 Sámi mánáidgárdefálaldat	32 ohcama	32 ohcama	0 ohcama

Ohcanvuđot doarjagat sámi mánáidgárddiide giedħahallojuvvijit ovttas. Dat mearkkaša ahte badjebáza dán poasttas gokčá vuollebáhcaga 2122 poasttas. Lea juolluduvvon doarjja 32 mánáidgárdái, sihke priváhta ja gielldaid. 2018:s ožžo 689 máná dán ortnega bokte sámi mánáidgárdefálaldaga sámi mánáidgárddis dahje sámi ossodagas dáža mánáidgárddis. Lohkku lea 29 máná unnit go 2017:s goas

lohku lei 718, ja dat mearkkaša 3,5 % unnit. Lea dábálaš ahte mánáid lohku mánáidgárddiin lassána dahje unnu veahá, muhto mánáid lohku ja sámi mánáidgárddiid ja sámi ossodagaid lohku lea dattege leamaš oalle dássset.

Jahki	2018	2017	2016	2015
Sámi mánáidgárddit	22	24	24	23
Sámi ossodagat	10	7	7	8

2.2.3 Sámi mánát odđa searvelanjain – prošeakta

Prošeavtta "Sámi mánát odđa searvelanjain" ovdaprošeakta loahpahuvvui njukčamánu 31. b. Oaiveprošeakta biddjui johtui cuonjománu rájes. Oaiveulbmil prošeavttas lea; Sámi filosofiija galgá leat vuodđun sámi mánáidgárddiid sisdollui, gos sámi árvvut, luondufilosofiija, giella, kultuvra, jođiheapmi ja árbedieđut guddet pedagogalaš barggu.

Prošeavtta "Sámi mánát odđa searvelanjain" ovdáneapmi

Prošeakta lea bargan ovddidit odđa bargomálle mii vástida sámi jurddašanvuohkái iešguđet guovllus sámis, gos sámi árvvut, dekoloniseren ja ieštivrejupmi galgá leat vuodđun. Dát lea gáibidan ahte prošeakta lea johtán ja juohkán dieđuid prošeavtta birra ja doallan čoahkkimiid viidát Sámis.

Guldaledjiin ja čoahkkinoasseváldiin lea prošeakta ožžon eanaš positiiva reakšuvnnaid ja ollu báikkiin lohket vuordán dákkár prošeavtta mii čilge sámi mánáidgárddiid sisdoalu. Vuhtto vel stuorra vuordámuš prošektii, muhto maiddái ahte dákkár prošeakta hábmejuvvo skuvlii. Sámi servvodagas sihke Suoma, Ruota ja Norgga bealde sámis orru lassánan ipmárdus das man deatalaš dát prošeakta lea. Dát fas lea duođaštuvvon go Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) lea bidjan dán prošeavtta oassin sin doaibmaplánii. Prošeakta lea bidjan johtui máŋggaid buohtalasproseassaid:

Diehtočohkken - dutkamiid ja deaivvadeamit dutkiiguin

Diehtočohkken dutkamiid ja deaivvadeamit dutkiiguin lea álggahuvvон. Bargojuvvo čohkket relevánta sámi dutkama, dihtomielalaš ja eallilan vásihuaid ja máhtolašvuoda sámi árvvuid, gaskkustanmetodaid ja sámi pedagogalaš jurddašeami birra. Dát bargu galgá leat vuodđun viidásit bargui sámi mánáidgárddiid ovdáneapmái.

Miehtá sámi ovttasbargu

Interreg prošeaktačilgehush lea válbmema vuolde ruota- ja Suoma beal Sámedikkiin gos Oahpahušguovddáš Suoma bealde ja Sámeskuvlästivra Ruota bealde maid leat oasseváldit. Sámediggi Norgga bealde lea mielde dego bargoguoibmi dás. Ohcan ii geargan sisa čakčamánu 2018 nu go leai mearriduvvon. Ohcamat galget dal gárvistuvvot odđajagimánu 2019 rádjái.

Dutkan prošeavtta aktavuodas

Prošeakta bargá oažžut johtui dutkama doavttergráda dásis sámi mánáidgárdepedagogihka, sámi árvvuid ja árbevieruid vuodus. Dutkan galgá de čadnot pilohta mánáidgárddiide. Lea proseassa biddjon johtui gávdhat vejolašvuodaid ruhtadir dákkár dutkama.

Ovttasbargu Sámi allaskuvllain

Áigumušsiehtadus lea válbmema vuolde Sámedikki prošeavtta ja Sámi Allaskuvlla gaskkas. Ulbmil lea ahte Sámediggi ja Sámi Allaskuvla dán vuodul ovttas ovddideaba gelbbolašvuoda sámi

mánáidgárddiide, ea.čielggadit dutkandárbbuid, ovttasbargu rekrutteremii, seminára lágidemiin, rámmaplána implementeremin prošeavtta vuodul.

2.3 Giellabargu mánáidgárddiin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Mánát ohpet, nannejit ja ovddidit sámegielaset mánáidgárddiin.

Sámediggi vásaha mánáidgárddiid reporteremii ah te sámi mánáidgárddit barget eanet dihtomielalačcat sámegiela seailluhemiin, nannemiin ja ovddidemiin ja giela ruovttoluotta váldimiin doppe gos leat dan massán. Sámediggi oaidná ah te stuorra oassi gulahallamis sámi mánáidgárddiguun guoská dasa mo mánáidgárddit galget plánet giellabarggu vai jovssašedje mihttomeari mánáid dahkamin sámegielagin. Sámediggi oaidná ah te máŋgga sámi mánáidgárddis leat proseassat mas geavahišgohtet gievrras giellamodeallaid, nugo ovdamearkka dihte modeallaid dego BRAVO ja SUKPAN. Raporterejuvvo ah te mánáidgárddit oidnet ah te mánáid giella mánáidgárddis ovdána, muhto dadjet maid ah te lea maid dan duohken leatgo mánáidgárddis doarvái sámegielat bargit. Vásihuusat Sámedikki doarjjahálldašeamis lea dán lagi ah te eanet mánáidgárddit leat ohcan doarjaga ja álggahan Giellačeahppi prošeavtta (giellaealjár), ja mánáidgárddit addet positiivvalaš ruovttoluotta dieđuid giellabarggu ja barggu bohtosiid birra. Ollugat dadjet ah te mánát lea molson stoahkangiela dárogielas sámegillii.

Guovddážis lea maid vánhemiid giellamáhttu ja sámegiella mánáid ruovttus. Mánáidgárddit láhchet vánhemiidda giellakurssaid, vai buorebut basttášedje mánáid doarjut sin giellaovddideamis ruovttus. Danne lea Sámediggi vuoruhan Sámedikki doarjjahálldašemiin mánáidgárddiid doarjut dán barggus.

Giellabargu mánáidgárddiin lea suorgi maid Sámediggi áigu čuovvulit earret eará prošeavttain «Sámi mánát ođđa searvelanjain» ja Sámedikki doarjjahálldašemiin.

2.3.1 Čoahkketabealla - giellabargu mánáidgárddiin

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boađus rev. budš. ektui
Sámi giellaoahpahus - ohcanvuđot doarjja	2 600 000	2 740 000	140 000
Prošeavttat ja ovddidanbarggut - ohcanvuđot doarjja	3 035 125	2 740 000	-295 125
Julevsáme giellatjehppe - Árran mánnájgárdde - njuolggá	420 000	420 000	0
Submi	6 055 125	5 900 000	-155 125

2.3.2 Doarjja sámi giellaoahpahussii – ohcanvuđot doarjja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
21210 Mánáidgárddit - sámi giellaoahpahus	2 600 000	2 740 000	2 740 000	140 000
	Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018
21210 Mánáidgárddit - sámi giellaoahpahus	2 665 000	65 000	0	2 600 000

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Mánáidgárddit fállet sámi giellaoahpahusa.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehtaluvvon
21210 Sámi giellaoahpahus	32 ohcama	32 ohcama	0 ohcama

Lea juolluduvvon doarjjan sámegieloahpahussii mánáide dáža mánáidgárddiin, 33 mánáidgárdái miehtá riikka. Stuorámus oassi lea Romssas gos 134 mánáidgárdemáná leat dakkár mánáidgárddiin mat addet sámegieloahpahusa. Ođđa tendeansa lea ahte sihke Finnmarkkus ja Norländdas leat eanet mánáidgárddit mat fállet sámegieloahpahusa. Mánáidgárddiid raporteremat čájehit maid ahte maiddái eará mánát go dat geain lea sámegiella ruovttugiellat fállojuvvo sámegieloahpahus, danne go mánáidgárddit eai hálit earuhit mánáid dárogielat ja sámegielat mánáid oahpahusbargguin maid dahket. Danne fállojuvvo sámegieloahpahus buot mánáide mánáidgárddiin, ja dat lea buorre ja buorre boađus sámi doarjjaortnegis. Tendeanssat čájehit maid ahte ođđa rámmaplána sámi sisdoaluin positiivvalaččat váikkuha ovddideami.

2.3.3 Doarjja prošeavtaide ja ovddidanbargui - ohcanvuđot doarjja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
21220 Mánáidgárddit - prošeavttat ja ovddidanbarggut	3 035 125	2 740 000	2 740 000	-295 125
	Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018
21220 Mánáidgárddit - prošeavttat ja ovddidanbarggut	3 044 125	9 000	0	3 035 125

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Alla kvalitehta mánáidgárddiid sámegielas ja kulturbargguin

Prošeavtaid lohku mat lea juhkojuvvon giellabargui ja báikkálaš ovddidanprošeavtaide

Báikkálaš ovddidan- prošeavttat	Giellalávgunprošeavttat	Odđa mánáidgárde- fálaldagaid ásaheapmi
2017	6	12
2018	13	4

Tabealla čájeha ahte 2018:s leat álgghahuvvot unnit giellalávgunprošeavta go 2017:s, ja sivvan dasa lea ahte prošeavttat mat 2017:s álgghahuvvojedje eai loahpahuvvo ovald 2019:s. 2018:s leat lea eanet báikkálaš ovddidanprošeavta go 2017:s. Sivvan dasa lea ahte mánáidgárddit leat šaddan eanet dihtomielaččat goalmamát pedagoga ektui, ja leat danne prošeavttain deattuhan dan ahte mánáidgárdebirrasa láhcít giellabirasin. Dan oktavuođas lea doarjja juolluduvvon maid Giellačeahppái

mánáidgárddiide sihke davvi- ja máttasámi guovlluin. Buot prošeavttain lea guovddážis mánáidgárddiid juohkebeaivválaš giela nannen báikkálaš, árbevirolaš kultuvrrain. Lea juolluduvvon doarja 17 ovddidanprošektii 2018:s.

2.3.4 Juvlesámi giellatjehppe – njuolggadoarjja Árran mánáidgárdái

Doarjaga mihttomearri:

- Nannet julevsámi giellabarggu – ovddideapmi ja árvvosmahttin Árrana mánáidgárddis.

Njuolggadoarjja Árrana mánáidgárdái manná sámegieloahpahussii mánáidgárddis. Leat 24 máná geat dán mánáidgárddis leat ožžon julevsámegiel mánáidgárdefálaldaga. Raporteren čájeha ahte eanet ahte eanet vánhemat leat sámástišgoahtán mánáiguin, ja sii geavahit dan maid máhttet sámegielas. Oidho maid ahte ballu mii vánhemeti lea sámegiela hállagoahtit lea unnon. Mii oaidnit ahte ollu vánhemat hállet sámegiela mánáideasetguin maiddái maŋjá mánáidgárdeággi. Eanet ollesolbmot lea válđo sivvan dasa go bargu Árrana mánáidgárddis lea lihkostuvvan maŋimuš jagiid. Dattege oidnet ahte ain leat ollu mánát mat dárustit veahá, earenoamážit go leat stoahkamin.

2.4 Gealbolokten mánáidgárddiin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Mánáidgárdebargit leat sámegielagat, ja sis lea sámi kulturgelbbolašvuohta.

2.4.1 Čoahkketabealla – gealbolokten mánáidgárddis

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Seminára mánáidgárdebargiide	253 106	200 000	-53 106
Submi	253 106	200 000	-53 106

Gealbohuksen sámi mánáidgárdesuoggis

Gealboloktema barggus mánáidgárddiin lea Sámedikki rolla leamaš bajit dásis. Sámediggi lea ovttasbargoguoibmi 2018-2022 gelbbolašvuoda ja rekruterema gealbostrategiija čuovvolanproseassain. Dán barggus lea Sámediggi ovddidan iežas mánáidgárdepolitihka ja sámi mánáid vuogatvuodaid.

Mánáidgárddi rámmaplánas leat čielga gáibádusat dasa maid vuordit sámi mánáidgárddiin, sámi ossodagain ja eará mánáidgárddiin gos leat sámi mánát. Rámmaplána namuha sámegiela ja sámi kultuvrra earenoamážit, ja nu dahkkojuvvo olles rámmaplánas.

Sámi mánáide galgá dánna strategijain sihkkarastit mánáidgárdefálaldaga mas lea alla kvalitehta. Kvalitehta lea bargiid gelbbolašvuoda duohken. Sámediggi lea guhká registeren ja mánáidgárddiin ožžon ruovttoluotta dieđuid mánáidgárdeeaggádiin das ahte lea stuorra dárbu loktet gelbbolašvuoda sámegielas ja sámi kultuvrras, ja seammás dárbašuvvojtit eanet sámegielat mánáidgárde-oahpaheaddjít ja sámegielat bargit. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte ovttasbargoguimmiin lea oktasaš áddejupmi ja máhttovuodđu gealbodárbbu birra sámi mánáidgárdesuoggis. Lea deatalaš čalmmustahttit sámi mánáidgárdesuorggi dárbbu gelbbolašvuoda loktet, ja ahte barggu vuolggasadji lea sámi mánáidgárdemáilbmi ja dan dilli.

Gealbostrategiija (gelbbolašvuhta boahtteáiggi mánáidgárddis 2017) dadjá ah te ulbmillaš rekruteren ja gealbohuksen mánáidgárdesuorggis lea deatalaš jus buot mánát galget oažžut ovttáárvosaš mánáidgárdefálaldaga mas lea alla dássi. Čielggaduvvon ovddasvástádus mánáidgárdesuorggi guoskevaš beliid ja aktevraaid gaskka lea dárbašlaš jus galggašii áigái oažžut ovttasbarggu gealboovddideamis, sihke našuvnnalaččat, regiovnnalaččat ja báikkáalaččat. Sámediggi doarju dan, muhto oaidná ah te sámi mánáidgárdesuorggi dáfus lea deatalaš earuhit mánáidgárdesuorggi našuvnnalaš dárbbuid ja sámi dárbbuid. Vuolggasadjin leat iešguđetlágan árvvut, giella ja kultuvra. Dat dakhá ah te muhtomin gáibiduvvo ovttasbargobelii ja aktevrrain iešguđetlágan gelbbolašvuhta. Guovddážis lea ah te buot jurddašeami vuodđun gealbohuksema dáfus sámi mánáidgárdesuorggi bargiin galgá leat ah te sámegiella, sámi kultuvra ja árbevierru leat guovddážis sámi mánáidgárddis. Sámedikkis leat stuorra vuordámušat dasa ah te álggahuvvojít dihtomielalaš doaibmabijut mat galggašedje lokte sámi mánáidgárdesuorggi gelbbolašvuða, ja ah te dán barggus biddjojuvvojít eanet resurssat sámi servodahkii.

Mánáidgárdeoahpaheaddji rolla profešuvdnarollan

Kulturdepartemeanta lea 2017 čakčamánuš nammadan áššedovdijoavkku mánáidgárdeoahpaheaddji rolla birra. Sin bargun lei ráhkadir máhttovođu mii váldaha mánáidgárdeoahpaheaddji iešguđet rollaid, ja evttohit mo mánáidgárdeoahpaheaddji rolla galggašii ovddiduvvot lága ja rámmaplána servodatmandáhta mielde. Áššedovdijoavku buvtii rapportas 2018 juovlamánuš. Raportas váilu sámi mánáidgárdeoahpaheaddji rolla čalmmustahttin. Ollu čuoggát mat rapportas leat čilgejuvvon sáhtášedje guoskat sámi mánáidgárdeoahpaheaddjái, muhto seammás leat ollu čuoggát mat leat earálágánat sámi mánáidgárdeoahpaheaddjái sámi mánáidgárddis. Sámediggi ii leat dán barggus nagodan iežas oainnuid oažžut ovdan. Sámi dimenšuvdna ii leat rapportas mielde, ja dat ii dávis rámmaplána servodatmandáhtii.

Dárbu eanet gelbbolašvuhtii mánáidgárdebargiin ja mánáidgárdeoahpaheaddjeaohipuin

Mánáidgárdeoahpaheaddjeaohipuin čuovvunjoavkku (Følgegruppa for barnehagelærerutdanning BLU) loahppraporta NR 5 2017 evttoha Sámi allaskuvlii ah te galggašedje ásahit gealboguovddáža oahpaheaddjioahpuide. Sámediggi oavvilda ah te dán evttohusa ferte čuovvulit vai boahtteáiggis šattašedje eanet oahppan bargit sámi mánáidgárddiin, eará mánáidgárddiin gos leat sámi mánát ja oahpaheaddjioahpuin. Sámediggi oaidná ah te mánáidgárddi rámmaplána ja našuvnnalaš mánaidgárdeoahpaheaddjeaohipuin rámmaplána ođđa gáibáodusat dagahit ah te dieđut sámi diliid birra ja gealbodoaibmabijut dan ektui jearahuvvojít. Dat mearkkaša ah te buot sámi mánáidgárdesuorggi guoskevaš beliid ja aktevraaid ovddasvástádus ferte leat čielggaduvvon, ja dárbašuvvo ovttasbargu gealboovddideami ektui, sihke našuvnnalaččat, regiovnnalaččat ja báikkáalaččat. Danne lea Sámediggi lokten dán ášši ja ožžon áigái ovttasbarggu Sámi allaskuvllain gealboguovddáža ásaheami dáfus. Sámediggi vuordá ah te eiseválddit čuovvulit dán ášši resurssaiguin.

2.4.2 Seminára mánáidgárdebargiide – konferánsa

Sámediggi lea 2018:s čádahan guokte seminára mánáidgárdebargiide. Beroštupmi searvat seminárii lea lassánan davvisámegielat mánáidgárdebargiid gaskka. Dán jagi ledje semináras 90 oassálasti. Seminára fáddán lei sámi mánáid juohkebeaivi mánáidgárddiin ođđa áiggis. Nubbi seminára lei mánáidgárdebargiide máttasámeguovllus. Dat lea ovttasbargu Sámedikki ja Trøndelága fylkkamánni gaskka. Seminára fáddán ledje earret eará Sámedikki mánáidgárdeprošeakta, mánáidgárddi

rámmaplána, sámi jahkodatkaleanddar ja plánenbargu mánáidgárddis. Dáppe maid lei lassáneapmi, 30 oassálastis 2017:s 50 oassálastái dán lagi.

Lassin dán guovtti seminárii lea Sámedikkis leamaš ovttasbargu Norlánnda fylkkamánniin seminára lágideami birra julevsámi mánáidgárdebargiide. Dáppe ledje sullii 40 oassálasti, ja daid gaskkas ledje sihke mánáidgárdebargit, studeanttat ja dáža mánáidgárddiid bargit geat barget sámi fáttáiguin, nugo rámmaplána gáibida.

Sámediggi oaidná ahte seminárat leat deatalaš čoahkkananarenan mánáidgárdebargiide. Leat unnán čoahkkananbáikkit gosa sáhttá čoahkkanit ja digaštallat hástalusaid mat mánáidgárddiin leat sámegiela, sámi kultuvrra ja árbevierroddujoma dáfus. Mihttomearri semináraiguin lea nappo vásihuslonohallan, gealbolokten ja ovttasbargu mánáidgárddiid gaskka.

2.5 Pedagogalaš ávdnasat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáin leat sámi girjxit ja duhkorasat mánáidgárddiin.

2.5.1 Čoahkketabealla – pedagogalaš ávdnasat

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Pedagogalaš ávdnasat	1 942 050	1 540 000	-402 050
Submi	1 942 050	1 540 000	-402 050

2.5.2 Doarjja pedagogalaš ávdnasiidda – ohcanvuđot doarjja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boadus rev. budš. ektui
21230 Pedagogalaš ávdnasat	1 942 050	1 540 000	1 540 000	-402 050
	Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018
21230 Pedagogalaš ávdnasat	1 942 050	0	0	1 942 050

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Mánáidgárddiide lea álki fidnet pedagogalaš ávdnasiid main lea sámi sisdoallu.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehtaluvvon
21230 Pedagogalaš ávdnasat	2 ohcama	2 ohcama	0 ohcama

Dán lagi ledje guokte ohcama pedagogalaš ávdnasiid ortnegii. Doarjja juolluduvvui Davvi Girjái ovddidit ávnaspáhka pedagogalaš ávdnasiiguin mat muitalit mo sápmelačcat hálldašit luondu ja geavahit dan resursan, ja Statpedii ovddidit matematihkkagirjji mii mánáidgárddiin galggašii bokitit beroštumi matematihkkii.

2.6 Sámi sisdoallu skuvllas

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiid oahpaheamis sámegielas ja sámegillii lea buorre kvalitehta.

Departemeanta ii leat rahpan vejolašvuoda rievdadit gielldaid refušuvdnaortnega mii addá sámegieloahpahusa.

Oahpahuslåga ollislaš revideren

Máhttodepartemeanta nammadii 2017:s láhkalávdegotti mii galgá geahčadit vuodžoskuvlla ja joatkaoahpahusa njuolggadusaid. Láhkalávdegoddi buktá evttohusas 01.12.19. Sámedikki gáibádus sámi ovddasteami birra láhkalávdegottis ii doahttaluvvon vaikke njuolggadusat oahpahusa birra váikkuhit sámi beroštumiid njuolga, ja sámi oahpahus namuhuvvo earenoamážit lágas. Sámediggi ii leat registeren namuhan veara máhtu sámi oahpahusa birra referánsajoavkkus, earret Sámedikkis. Váilevaš gelbbolašvuhta ja fuomášupmi láhkalávdegotti čoahkkádusas sámi oahppofálaldagaid birra dahke Sámedikki barggu váttisin láhkalávdegotti barggu čuovvuleamis. Sámediggi searvá referánsajoavkočoahkkimiidda ja Sámediggeráđis lea áigodagas leamaš sierra čoahkkin láhkalávdegottiin.

Sámediggi lea dán barggus ovddidan Sámedikki oainnu váilevašvuodaaid birra oahpahuslágas nugo oidno dievasčoahkkinášsí 19/14 Oahpahuslåhka ja priváhtaskuvlavláhka – sámi ohppiid vuogatvuodat. Sámediggi lea cealkámušastis earret eará dáhhton gustovaš vuogatvuodaaid dahkat čielgaseabbon ođđa lágas, ja ahte geografija ja eará ohppiid lohku geat háliidit sámegiel oahpahusfálaldaga ii galgga ráddjet vuogatvuoda oažžut oahpahusa sámegillii. Sámediggi lea dáhton ahte ođđa oahpahuslágas galgá vuogatvuhta sámi oahpponeavvuide leat mielde, seamma láhkai go oahpponeavvut goappašiid dárogielaide. Dasto lea Sámediggi cealkámušastis láhkalávdegoddái guovddážii bidjan sámi ohppiid geain leat earenoamáš dárbut. Lea deatalaš ahte sin vuogatvuodat, nugo dohkálaš fágaláš árvvoštallan ja láhčojuvvon oahpahus nannejuvvo lágas.

2018 geassemánus dollojuvvui konsultašuvdna Sámedikki ja Máhttodepartemeantta gaskka fágaid guovddášelemanttaid mearrideami oktavuođas oahppoplánaid LK20 ja LK20S hábmémis, ja njuolggadusaid oktavuođas našuvnnalaš ja sámi oahppoplánaid LK20 ja LK20S fágaid hábmémis.

Oahpahuslåga kapihttal 6 mielde lea Sámediggi mii mearrida sámegelfágaid, sámi fágaid joatkaoahpahusas ja oktii ráđiid departemeanttain sámi sisdoalu eará fágain. Danne ferte Sámediggi maiddái dohkkehít oahppoplánaid stivrendokumeanttaid.

Sámediggi lea áigodagas maid dáhton konsulterejuvvot sámi sisdoalu birra fágaid guovddáš-elemeanttain. Sámediggái lea deatalaš sámi sisdoalu buorebut inkluderet oahppoplánaide go Oahpahusdirektoráhta evttohusain lei. Sámediggi doahttaluvvui das ahte sámi njuolggadusat presiserejít geatnegasvuoda sámi sisdoalu birra oahppoplánain ja dahket Sámedikki rolla čielgaseabbon dán proseassas.

Seamma sivaiguin Sámediggi dáhtui konsulterejuvvot Oahpahusdirektoráhta evttohuvvon njuolggadusaid birra našuvnnalaš ja sámi oahppoplánaid LK20 ja LK20S fágaid hábmémis.

Konsultašuvnnain gávnaimet oktasaš čovdosiid buot čuoggáide maid Sámediggi lei ovddidan dán guovtti dokumeantta ektui. Dát oktasaš čovdosat leat mielde loahpalaš veršuvnnas guovddášeleteantta oahppoplánaid LK20 ja LK20S fágaid hábmémis, ja njuolggadusain našuvnnalaš ja sámi oahppoplánaid LK20 ja LK20S fágaid hábmémis.

Searvevuohta mii inkludere

Ášshedovdijoavku mánáide ja nuoraide geat dárbašit earenoamáš láhčima geigii 2018 njukčamánu rapportas Inkluderende fellesskap for barn og unge. Dán proseassas lea Sámediggi Máhttodepartementii dovddahan duhtameahttunvuoda váilevaš ovddasteami dihte ášshedovdijoavkkus. Sámediggi lei mielde ášshedovdilávdegotti referánsajoavkkus ja lea dan oktavuođas čujuhan ahte váilot ollu sámi kárten- ja diagnostiserenávdnasat, sámegielat earenoamášpedagogat ja eará fágaášsedovdit, ja dutkan sámi earenoamášpedagogalaš hástalusain.

Ášshedovdijoavku jođiheaddji ovddidii sámediggeráddái rapportaevttohusa. Dán čoahkkimis sámediggeráddí deattuhii ášshedovdijovkui man deatalaš lea ahte rapportas leat rávvagat dasa ahte nannet sámi mánáid ja nuoraid vuogatvuodaid geain leat earenoamáš hástalusat, ja earenoamážit nannet iešguđet fágaásahusaid mat galget veahkehit sámi ohppiid geat dárbašit earenoamáš láhčima.

Sámediggi lea duhtavaš dainna go ášshedovdijoavku rapporttastis lea čájehan áddejumi dasa ahte bálvalus maid Sámi earenoamášpedagogalaš doarja (SEAD) addá ferte bisuhuvvot. Dattege Sámediggi ii doarjo dalán joavkku evttohusa. Ášshedovdijoavku evttoha ahte odđa fylkkagielda Romsa ja Finnmárku oažžu SEAD bargguid. Oahpahusdirektoráhta oažžu ovddasvástádusa ovddidit sámi earenoamášpedagogalaš oahpponeavvuid ja kártenreaiđduid. Dasto evttoha joavku ahte ásahuvvo ráddjejuvvon dutkanprogramma mii galgá dutkat sámi mánáid ja nuoraid geain lea lea dárbu earenoamáš láhčimii ja fálaldaga maid ožżot. Ášshedovdijoavku oaivvilda ahte sámi mánáid ja nuoraid vuogatvuodat geain leat earenoamáš dárbut valdojuvvojt vuhtii go sis lea vuogatvuohta oahpahussii sámegielas ja sámegillii ja vuogatvuohta earenoamáš láhčimii.

Máhttodepartemeanta ráhkada St.Meld 2019 «Tidlig innsats og inkluderende fellesskap». Sámediggi ii leat duhtavaš go ii leat beassan váikkuhit lávdegotti čoahkkádusa, muhto bovdejuvvui searvat referánsajovkui. Sámediggi lea dadjan ahte ii sáhte searvat referánsajovkui, muhto hálida involverejuvvot bargui stuorradiggediedáhusain.

ON mánáidlávdegoddi

Sámediggi lea 2017:s sádden supplerenraporta ON mánáidlávdegoddái ja beasai dan oktavuođas 2018:s sáddet lassirapporta ON mánáidlávdegoddái odđa ja relevánta dieđuiguin. Norgga almmolaš gažadallan ON mánáidlávdegottis lei miessemánu 2018. Lea dehálaš ahte stáhtat čuovvulit daid konklušuvnnaid maid ON mánáidlávdegotti cealká, ja Sámediggi lea duđavaš ahte ON:a mánáidlávdegotti loahpalaš konklušuvnnain leat mánđa loahpalaš mearkkašumi sámi mánáid birra manjel Norgga viđat ja guđat reporterema.

Našuvnnalaš gealbostrategija

Sámediggi lea leamaš mielde hábmemin ja vuolláičállimin Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017-2021. Departemeanta lea dán strategiija vuodul ásahan gealbodárbolávdegotti (kompetansebehovs-utvalg KBU) mii lea bargun ožżon bukitit nu buori go vejolaš fágalaš árvvoštallama Norgga boahttevaš gelbbolašvuodas. Sámediggi lea ovddidan ollu oainnuid gelbbolašpolithkalaš ráddái earret eará

hástalusaid birra sámi bargoeallimis. Sámediggi čujuhii departementii KBU ásaheami oktavuođas ahte čoahkkádusas váillui sámi gelbbolašvuohta, ja ahte dat šaddá váikkuhit ráđi čalmmusteami sámi gealbodárbbuid ektui. Sámediggi ii ožžon doarjaga dasa ahte sámi gelbbolašvuoda inkluderet lávdegoddái.

Gealbodárbolávdegoddi lea buktán guokte rapporta dán áigodagas ja Sámediggi lea hui duhtameahttun dainna go ii goabbáge leat árvvoštallan sámi servodaga gealbodárbbu.

Dasto lea Sámediggi buktán cealkámuša gealbopolitikhalaš ráđđai dan birra ahte sámi guovlluid almmolaš ásahusain váilot ollu bargit geain lea gelbbolašvuohta sámegielas ja kultuvrras. Sámediggi lea deattuhan ahte gealbodárbbuid kárten sámi servodagain ferte dahkojuvvot danne go dákkár kárten ii gávdno otne. Gelbbolašvuohta sámegielas lea hui deatalaš jus áigu álbmogiin gulahallat ja oaivadeapmi ferte addojuvvot álbmoga gillii.

Karriearaguovddáš

Finnmárkku karriearaguovddáš (Karrieresenteret i Finnmark) lea čadahan prošeavtta "Karriereveiledning i samiske områder", mii čájehii ahte sámi álbmot eai jearahala karriearaoaivvadeami ja lea eahpesihkar makkár karrieadárbu sámi guovluuin lea. Sámediggi lea duhtavaš go karriearaguovddáš čalmmusta sámi servodaga dárbbuid ja hástalusaid bargoeallimii searvama oktavuođas. Sámediggái lea deatalaš čujuhit ahte gealbodárbbuid kárten lea našuvnnalaš ovddasvástádus danne go sápmelaččat orrot miehtá riikka, ja danne ii ábut ovddasvástádusa bidjat dušše Finnmárkku karriearaguovddážii. Dát lea ášši maid gelbbolašpolitikhalaš ráđđi ferte vuhtii váldit.

Sámediggi lea 2018 juovlamánuus dáhtto čoahkkima ministeriin našuvnnalaš gealbopolitikhalaš strategiija birra.

2.6.1 Čoahkketabealla – sámi sisdoallu skuvllas

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boađus rev. budš. ektui
Oahppoplánaid revideren	2 392 909	2 000 000	-392 909
Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas	145 243	500 000	354 757
Submi	2 538 152	2 500 000	-38 152

2.6.2 Oahppoplánaid revideren – prošeakta

Fágaodasmahttin

Stuorradiggediedáhusa vuodul Meld. St. 28 (20015-2016) Fag- fordypning-Forståelse. En fornying av Kunnskapsløftet, lea Máhttodepartemeanta ráhkadan strategiija Máhttoloktema ja Máhttoloktema sámi (2017-2021) fágaodasmahttimii. Strategijas leat golbma oasi; guovddášelemearnttaid ovddideapmi – deataleamos maid oahppit galget oahppat juohke fágas, ođđa oahppoplánaid ovddideapmi ja skuvllat galget ráhkkanit dasa ahte ođđa oahppoplánaid geavahišgoahtit 2020 čavčča.

Áigodagas lea guovddášelemearnttaid ovddideapmi fágaide čađahuvvon ja Sámedikkiin konsulterejuvvon. Oahppoplánaid ovddideapmi fágaide ja oaivadanresurssat fágaide lea álggahuvvon ja galgá buktojuvvot 2019 ođđajagimánu loahpas.

Sámediggi lea nammadan sierra oahppoplánajoavkkuid sámegillii vuosttašgiellan, sámegillii nubbigiellan (sámegiella 2, sámegiella 3 ja sámegiella 4) ja duodjái, ja daid jođiha Sámediggi. Buohtalas ovtaárvosaš oahppoplánaid ovddidit oktasaš joavku mas leat sámi ja dáru fágaolbmot, ja man Oahpahusdirektoráhta jođiha. Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi sisdoalus našuvnnalaš oahppoplánain ja nanosmahttojuvvon sámi sisdoalus sámi buohtalas ovtaárvosaš oahppoplánain. Otne leat 48 olggobeali sámi oahppoplánamiellahtu juhkkojuvvon iešguđet oahppoplánajoavkkuide. Sámediggi lea čakčamánus doallan sierra bargoseminára sámi oahppoplánaovddastedđiide. Miittomearrin lei ásahit oktasaš áddejumi árvvuide man ala oahppoplánabargu lea huksejuvvon.

Sámediggi lea áigodagas lágidan árvokonferánssa mas miittomearrin lei oažžut oainnuid sámi árvvuid oktasaš áddejupmái. Ulbmiljoavkun ledje buot oahppaplánaberošeaddjit. Sámediggi lea duhtavaš oassálasiin ja seminára čađahemiin.

Sajáduhttin dihte áddejumi das ahte oahppoplánain ferte leat sámi sisdoallu, Sámediggi doalai skábmamánus čoahkkima oahppoplánajoavkkuid jođihedđiiguin gos dan digaštalle. Barggu birra fágaodasmahttimiin čilgejuvvui čakčamánus dievasčoahkkimii.

Sámediggeráđis lei sáhkavuorru go Máhttodepartemeanta golggotmánus presenterii fágaodasmahttima stuorradiggelávdegoddái.

Sámedikki mielas lea moaitin veara go Oahpahusdirektoráhta lea gohčon oahppoplánaid sámegelfága ja duodjefága oahppoplánajoavkkuide dárogillii čállit. Dál lea čielggaduvvон ahе oahppoplánat sámegielas galget sámegillii mearriduvvot, muhto dat lea dagahan eanet barggu oahppoplánajoavkkuide rivttes vearbbaid válljemis ja eará doabageavaheamis Sámegiella 1 ja 2 oahppoplánain.

Oahppoplánabargu fidnofága, joatkaoahpahus

Máhttodepartemeanta dáhttu 2018 golggotmánu reivves Oahpahusdirektoráhta ovddidit ja ođasmahttit prográmmafágaid oahppoplánaid fidnofágalaš oahppopgrámmain. Vuodđun dasa lea stuorradiggediedáhus Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei, ny tilbudsstruktur for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene, maid Máhttodepartemeanta mearridii njukčamáno 5. b. 2018 ja ođđa bajit oassi – vuodđooahpahusa árvvut ja prinsihpat, maid Máhttodepartemeanta mearridii čakčamánu 1. b. 2017.

Sámediggi lea nammadan sámi miellahtuid Jo1 Luonddugeavaheami ja Jo2 Designa ja árbeduoji oahppoplánade. Jo1 oahppoplánajoavku «Design og tradisjonshåndverk og Naturbruk» galgá buktit loahpalaš evttohusa 2019 giđa.

Sámediggi lea nammadan miellahtuid prográmmafágaid Jo2 duodjefágii ja Jo2 boazodoallofágii ja Jo3 náhkke- ja sisteduodjefágii, čoarvi-dákta ja metálladuodji, muorraduodjefágii, čuoldin- ja giehtagođđinduodjefágii, ja tekstiiladuodjefágii ja Jo3 boazodoallofágii. Bargu loahpahuvo 2020 borgemánus.

Fágaodasmahttima evalueren

Oahpahusdirektoráhta lea áigodagas ožzon mandáhta ásahit prográmmastivrra mii galgá jođihit barggu mas áigumuššan lea máhtu oažžut fágaodasmahttima birra ja dan birra mo skuvllat rivdet proseassa áiggis.

Sámediggi lea dovddahan duhtameahttunvuoden dainna go prográmmastivra čoahkkádus ii leat Sámedikkiin ságaškuššojuvvon. Dat lea dagahan ahte prográmmastivras lea váilon geavaheaddjivásihus. Dat mearkkaša ahte vásihuas ja gelbbolašvuota sámi skuvlaárgabeaivvis ja oahpahuspráksisas ii leat evaluerenproseassas sihkkarastojuvvon. Sámediggi lea prográmmastivrii fuomášahtán dán ja ohcalan inkluderema dán gelbbolašvuodas. Dasto lea Sámediggi earret eará bidjan vuordámušaid dasa ahte evalueren hui árrat fuomáša hástalusaid sámi oahpahusas maid galgaašii justeret fágaođasmahtima prinsihpaid ektui.

Ollislaš sámi oahppoplánabuvttus

Sámediggi lea áigodagas bargan dan ala ja bidjan mihttomearrin duohtan dahkat sámi oahppoplánaid (buohatalas ja ovtaárvosaš) golmma čađačuvvu báhcán fágaide main dat ii leat fágaođasmahttin-proseassas mii dál lea jodus. Čađamanni fágain lea dušše matematihkka, lášmmohallan ja engelasgiella main eai leat sámi oahppoplánat. Sámediggi ja departemeanta leat ovtaoaivilis dasa ahte dan sierra proseassas čuovvulit.

2.6.3 Árbevirolaš máhttu ja sámi meahccegeavaheapmi vuodđoskuvllas - ohcanvuđot doarja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
21130 Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas	145 243	500 000	500 000	354 757
	Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018
21130 Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas	358 000	168 364	44 393	145 243

Doarjaortnega mihttomearri:

- Implementeret sámi árbedieđu vuodđoskuvlii ja oahppoplánaid

Sámediggi oačcui dán lagi gávci ohcama dán doarjaortnegii maidda doarja juolluduvvui, ja dain ledje njeallja ohcama vuodđoskuvllain Finnmárkkus ja Romssas. Doaibmabijut maidda juolluduvvui doarja leat prošeavttat mat váikkuhit dan ahte lasihit sámi árbedieđu skuvllas nu ahte máhttojuohkin dáhpáhuvvá vuorrasit buolvvas nuorat bulvii, ja nu ahte birgen, duodji ja sámegiel oahpahus leat guovddážis ja oahppi praktikhalaš bargguiguin bargá iešguđetlágan sámi árbevirolaš doaibmabijuid.

Dán lagi leat eanaš doaibmabijut čadnojuvvon iešguđetlágan árbevirolaš doaibmabijuide sámi meahcásteamis ja bivddus, nugo ovdamearkka dihte árbevirolaš goadi huksen, guollebivdu, rievssatbivdu ja juonjasteapmi, nuohttun ja árbevirolaš murren. Dat mii lea oktasaš buot doaibmabijuiguin lea ahte praktikhalaš čađaheapmi lea sirdojuvvon olggobeallái skuvlla, ja oahpahus dáhpáhuvvá doppe gosa lunddolaččat gullá ja árbevirolaččat dahkojuvvo. Juolluduvvon doaibmabijut leat fágarasttideaddji prošeavttat gos mánga fága implementerejuvvoit prošeavtaide, ja gos giellaoahpahus lea guovddážis. Oahppit vuodđoskuvllas besset searvat bargui mas lea sámi meahcásteapmi ja lea sámi árbevirolaš doaibmabijuid birra, maid dábálaččat ii sáhte čađahit liigegoluid geažil maid dákkár doaibmabijut buktet.

2.7 Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buorit ja oadjebas oahppanbirrasat.

Sámediggái lea deatalaš bearráigeahččat ahte ođđa oahppoplánat láhčet saji dasa ahte loktet máhttodási sápmelaččaid birra ja eastadit vaššihállama ja negatiivvalaš miellaguottuid sápmelaččaide.

Partnerskap mot mobbing

Sámediggi lea observevran Partnerskap mot mobbing prošeavttas, geat barget ovttas oččodit dakkár oahppan- ja bajásšaddanbirrasa mánáidbárddiide ja skuvllaide mii buohkaid inkludere. Dán prošeavta oktavuođas lea Sámediggi, ovttas ovttasbargoguimmiiguin fitnan Edinburghhas Skottlánnddas oahppan dihte skuvllaid barggu birra givssideami eastadeamis ja dan birra mo sii barget ja čájehit mo bargu givssideami vuostá lea čadnojuvvon oahppoplánii. Dan oktavuođas lei Sámedikkis sierra čoahkkkin Scottish Government – Learning Direcorate ovddasteddjiiguin ja galledeapmi gealihkagiela vuodđoskuvllas Edinburghhas, Taobh na Pàirce. Sámediggi hálíidii oahppat mo sii barget givssideami eastademiin ja mo vuhtiiváldet gealihkagiela oahpahusa skuvllas.

2.7.1 Čoahkketabealla – oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Fierpmádat sámegieloahpahussii – njuolggodoarja	500 000	500 000	0
MOU on Cooperation on Indigenous Education	10 424	150 000	139 576
Erenoamášpedagogalaš fágabeaivvit	110 000	110 000	0
Prošeavta Oktasašskuvla Sirbmá bajásšaddanguovddáš/Ohcejoga skuvla čuovvuleapmi	309 587	500 000	190 413
Submi	930 011	1 260 000	329 989

2.7.2 Fierpmádat sámegieloahpahussii – njuolggadoarja Sámi allaskuvlii

Njuolggadoarjamanná sámi oahpahusa fierpmádagaruhtadeapmá mas Sámi lohkanguovddáš lea NetSam čállingoddi. Ulbmil juolludemii lea ahte buohkain geain lea ovddasvástádus oahpahusas lea buorre máhttu ja leat mielde váikkuheamen buori ovttasbarggu sámegiel oahpahusain.

NetSam lea leamaš oidnosis iešguđet almmolaš arenain ja digaštallamiin gos sámi skuvla lea leamaš fáddán. Sis lea leamaš álbmotčoahkkín sámegieloahpahusa birra Romssas ja čuovvulit áššáiguoski gulaskuddamiid ja buktet cealkámušaid gulaskuddamiidda mat gusket sámegiel oahpahussii, nugo earret eará fágaodasmahttin. NetSam lea maid doallan čoahkkimiid iešguđet ásahusaiguin lokten dihte sámegieloahpaheddiid deatalaš áššiid, ja juohkin dihte dieđuid mat gusket sámegieloahpahussii ja leat sámegieloahpahusa birra. NetSam lea lágidan guokte fágačoagganeami sámi giellaoahpahusa birra gos fáddán lei sámegiella vuosttaš- ja nubbigiellaoahpahusas. Čoagganeamit doibmet seammás maiddái arenan vásihušlonohallamii ja gealboloktemii.

2.7.3 MoU on Cooperation on Indigenous Education – prošeakta

Norgga Sámediggi ja eará árktalaš eamiálbmogat (Ruongáeatnamis, Manitobas, Northwest Territories ja Nunavutas) leat vuolláičállán ovttasbargošehtadusa eamiálbmotoahpahusa ja -oahpu birra.

Šiehtadus geatnegahttá buot beliid máksit jahkásacčat USD 7,500,00 divvaga, mii galgá geavahuvvot sirkumpolára eamiálbmotkonferánssa lálideapmái oahpahusa ja oahpu birra. Bealit lea šiehtadan ahte Ruonáeatnan koordinere boahtte konferánssa. Ruonáeatnan ii leat ná guhkás álgán boahtte konferánssa plánet. Ruđain mat dása ledje biddjojuvvon lea dán áigodagas juoga mannan Sámedikki eará riikkaidgaskasaš oahpahusbargui.

2.7.4 Earenoamášpedagogalaš fágabeaivvit – konferánsa

Sámediggi ruhtada ovttas Sámi earenoamášpedagogalaš doarjalusa (SEAD) Sámi earenoamáš-pedagogalaš fierpmádagain ja Sámi lohkanguovddážiin fágabeivviid juohke nuppi jagi.

Sámi earenoamášpedagogalaš fierpmádat (SEAF) lájida fágabeivviid ja 2018:s lágiduvvui Johkamohkis gos namma leai "sámegiella ja kultuvra min váimmuin". Logaldallit muitaledje sámegieloahpahusa birra skuvllas ja mánáidgárddis ja čájehedje iešguđetlágan metodaid ja vejolašvođaid. Dasto besse guldaleaddit gullat sámi mánáid čállingálgga ja sámegiel álgooaahpahusa birra, earret eare gievrras oahpahusmodeallaid birra ja dan birra mo sihkkarastá buriid rastidemiid mánáidgárddis ja skuvllas/nuorravuođas ollesolbmo eallimii. Lassin dasa čuvgejuvvo mo sámi kultuvra sahtá vásihuvvot sihke buorrin ja heittohin, ja mo sámi kultuvrra galgašii geavahit vuodđun oahpahusas.

Dán konferánssa boadus lea ahte mii leat čohkken sámi oahpahusásahusaid earenoamášpedagogalaš bargiid olles sámi guovllus ovddidan dihte fágalaš máhtu, čatnat oktavuođaid ja oahpásmuvvat iešguđet guovlluide Sámis. Fáttáin lei govda pedagogalaš perspektiiva mas sámi mánát ja nuorat geain leat earenoamáš hástalusat ledje earenoamážit deattuhuvvon.

2.7.5 Seerveskuvla Sirpmá bajásšaddanguovddáš / Ohcejoga skuvla

Sámi parlamentáralaš ráđi (SPR) doaibmapláanas mearriduvvui 2018:s ahte buot sámedikkit galge searvat «rájáidrasttideaddji skuvlaovttasbargu Sámis» ovttasbargui.

Sámediggi lea 28.08.18 ovddidan rájáidrasttideaddji skuvlaovttasbarggu sámi áššiid davviríkkalaš ámmátolbmoorgánii Nordisk embetsmannsorgan for samiske spørsmål (NÄS). Ulbmilin lea prošeavta sajáiduhtiit guoskevaš nationálastáhtaide.

Sámediggeráđđi ja SPR čájehit bargguineaset ahte háliidit joatkit rájáidrasttideaddji skuvlaovttasbarggu prošeavta. Sámediggeráđđi ja SPR čájehit bargguineaset ahte háliidit joatkit rájáidrasttideaddji skuvlaovttasbarggu prošeavta. Sámediggi oaidná dehálašvuoda davviríkkalaš ovttasbarggu oahpahussuorggis, ja ávkki ovttasbargat davviríkkalaš dásis oktasaš skuvlapolitihka mas lea vuodđu sámi gielas ja árvvuin. Sámediggi háliida dieđuid makkár skuvlapolitihkalaš hástalusat leat sámiin Suomas, Ruotas ja Norggas, ja movt mii ovttasráđđin sáhtit ovttasbargat rájárašttildeaddji sámi skuvlafálaldaga hábmomin. Prošeakta galgá válbmejuvvot loahpparaporttain juovlamánuus 2019. Sisdoallu lea guđe hámis rájárašttildeaddji skuvlaovttasbargu Sámis sahtá leamen. Sámediggi lea dán bargui virgádan prošeaktamielbargi 50 % virgái.

2.8 Oahpponeavvut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiide leat fidnemis sámi oahpponeavvut maid vuodđun lea vuodđooahpahusa oahppoplánabuvttus.

Sámediggi oaivvilda ahte departemeantta juolludeamit sámi oahpponeavvuid ruhtadeapmái fertejít lasihuvvot. Dasto oaivvilda Sámediggi ahte oahpponeavvut maidda lea earenoamáš atnu ja maid departemeanta ruhtada ovttä geardde ruhtademiin, ovdamearkka dihte 1) oahpaheaddjiresursa Salaby mánjgga gillii, ja 2) doarjaortnet 2018:s digitálalaš oahpponeavvuide mat dorjot fágaodasmahtima, ferte guoskat maiddái sámi oahpponeavvuide. Sámedikki bargu gokčat sámi oahpponeavvodárbbu dáhpáhuvvá mearriduvvon 2015-2018 oahpponeavvoovddideami doaibmaplana mielde. Plána lea oahpponeavvoovddidandoarjaga jahkásáš vuoruhemiid vuodđun. Sámediggi lea bargan systemáhtalaččat gokčan dihte buot mearriduvvon guovddášsurggiid davvi-, julev- ja máttasámegielas ja gos fágat main lea sámi oahppoplána leat bajimužžii vuoruhuvvon. Plána guovddášsuorgji davvisámegiela oahpponeavvuid dáfus lea ollásit gokčojuvvon, go fas ain leat muhtun guovddášsuorggit julev- ja máttasámegiela dáfus mat eai lea gokčojuvvon. Máttasámi oahpponeavvuiin váilot earret eará servodatfágas, historjás ja luonduufágas ain oahpponeavvut. Julevsámi oahpponeavvuiin váilot oahpponeavvut giellafágain sihke sámegielas vuosttaš- ja nuppigielas, ja maid servodatfágas. Sivvan dasa go váilot oahpponeavvut julev- ja máttasámegillii, ja go oahpponeavvoovddideapmi lea oppalaččat manjnonan buot golmma sámegielas lea vuosttažettiin dat go leat unnán sámegielat oahpponeavvočállit ja -jorgaleaddjít. Oahpponeavvoovddideapmi ii leat bargu maid olbmot ribadit, ja sámegielat oahpaheaddjít ja jorgaleaddjít eai vuorut dan. Sámediggi lea oaidnán ahte dánna lea dárbu juoga bargat, ja lea bidjan johtui doaibmabijuid mat galggašedje dili buoridit, vrd. kap. 2.8.5. Dan sivas go leat guovddášsuorggit gos ain váilot oahpponeavvut, lea Sámediggi mearridan prolongeret doaibmaplana maiddái 2019:i.

Odđa doaibmaplana ráhkadeamis Sámediggi bidjá searaid govda gulahallamii sámi oahpahusásahusaiguin ja sámi oahpponeavvuid geavaheddiiguin viežjan dihte oaviliid doaibmaplani ja dan guovddášsurggiide oahpponeavvoovddideamis. Sámediggi lea čađahan jearahallaniskkadeami oahpponeavvodárbbu birra ja dáhhton sámi oahpponeavvogeavaheddiid ja -ráhkadeddjiiid buktit oaviliid oahpponeavvodili birra. Sámediggi lea maid doallan rabas čoahkkimiid davvi-, julev- ja máttasámi guovlluin oažžun dihte dieđuid iešguđet giellaguovlluid oahpponeavvodili birra ja dan birra makkár oahpponeavvuid boahttevaš áigodagas galggašii vuoruhit. Dieđuid ja oaviliid ovdabéali namuhuvvomiid birra váldit mielde go joatkit doaibmaplánabarggu. Áigumuššan lea doaibmaplana sáddet gulaskuddamii 2019 vuosttaš bealis. Plána gieđahallojuvvo loahpalaččat Sámedikki dievasčoahkkimis 2019 čavčča.

2.8.1 Čoahkketabealla – oahpponeavvut

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš 2018	Boađus rev. budš. ektui
Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuđot doarjagat	20 151 957	19 440 000	-711 957
Rámmašehtadusat sámi lágádusain - šiehtadus	0	2 500 000	2 500 000
Ovtas - Aktan - Aktasne	500 000	500 000	0
Movttiidahttindoaibmabiju oahpponeavvoovddideddjide	376 447	100 000	-276 447
Submi	21 028 404	22 540 000	1 511 596

2.8.2 Doarjja oahpponeavvuid ovddideapmái – ohcanvuđot doarjja

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
21000 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái	20 151 957	19 440 000	19 440 000	-711 957
	Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketdoallu 2018
21000 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái	20 165 200	13 243	0	20 151 957

Mihttomearri doarjjaortnegiin:

- Sámi ohppiide leat fidnemis buot golmma sámegillii sámi oahpponeavvut maid vuodđun lea vuodđooahpahusa oahppoplánabuvttus.

Sámediggi lea 2018:s doalahan oahpponeavvodoarjagiid seamma dásis go ovddit jagiid. Mii leat dán lagi vuoruhan doarjaga giellafágaoahpponeavvuide. Doarjja máttasámegillii vuosttašgiellan lei mielde komplimenteremin mihttomeari oahpponeavvuid ráhkadir m áttasámegillii mat ollásit gokčet sámegielä vuosttašgiellan nuoraideahkis. Davvisámegielas leat addán doarjaga mobilappaid ovddideapmái ohppiide geain lea sámegiella nubbigiellan, ja mii galgašii beavttálmahttit nubbigiellaoahpahusa. Maiddái earenoamáš láhččojuvvon oahpponeavvuide lea juolluduvvon doarjja prošeavtaide mat ovddidit giellaoahpahusa, nannejit mánáid ja nuoraid lohkama, ja mat lassin dasa leat heivehuvvon daidda geain leat earenoamáš oahpponeavvodárbbut giellaoahpahusas. Lea juolluduvvon doarjja oahpponeavvuide mas lohkanhárjehallan julevsámegillii ja m áttasámegillii lea mielde, ja mii leat addán doarjaga m áttasámegielä girjjiid ovddideapmái joatkkaoahpahusa dásis, maid lea geahpas lohkat.

2018:s juolluduvvui ruhta m áttasámegiel oahpponeavvoovddideapmái earenoamáš giellaoahpahus- metodihkain mii beavttálmahttá nubbigiellaoahppiid šaddat doaimmalaš guovttegielin. Barggu bohtosa vuordit muhtun jagiid geahčen go oahpponeavvut lea gárvásat ja daid sáhttá geavahišgoahtit.

Borramuš- ja dearvasvuodáfágas leat váilon ollslaš oahpponeavvut sámegillii. 2018:s lea juolluduvvon doarjja oahpponeavvoráiddu ovddideapmái gaskaceahkkái, davvi-, julev- ja m áttasámegillii, mas leat sihke deaddiluvvon ja digitála elemeanttat. Dasto lea Sámediggi 2018:s addán doarjaga jorgalit ja heivehit oahppogirjji duojis vuodđoskuvlii, julevsámegillii ja m áttasámegillii. Lassin dasa addojuvvui doarjja oahpponeavvuide duodjefáttáin m áttasámegillii joatkkadásis.

Sámediggi lea vuoruhan doarjaga ollslaš digitála oahpponeavvuide lášmmohallamis davvisámegielas, mii gokčá vuodđoskuvlla gealbomihttomeriid 1. – 10. jahkeceahkis. Doarjja lea maid juolluduvvon oahpponeavvuide musihkas 1. – 4. jahkeceahkis mas leat sihke deaddiluvvon ja digitála komponeanttat.

Earenoamážit láhčojuvvon oahpponeavvuid vuoruheriid gaskka mii leat, lassin dasa maid bajábealde leat namuhan, addán doarjaga sárgungirjeapplikašuvnna viidásabbo ovddideapmái davvisámegillii. Mii leat addán doarjaga artikulašuvdnakoarttaid jorgaleapmái ja heiveheapmái davvisámegiel alfabehtii. Mii leat maid addán doarjaga *kodetimen* jorgaleapmái davvisámegillii.

Oahppoplánaid fágaodasmahttín mielldisbuktá dárbbu oahpponeavvuid oðasmahttít. Sámediggi lea danne doarjaga vuoruhan álggahuvvvon oahpponeavvoprošeavtaide maid lea dárbu heivehit oððja oahppoplánaide, ja jearahuvvvon oahpponeavvuid oððasis deaddileapmái. Oahpponeavvoprošeavttat maidda 2018:s lea doarja addojuvvvon galget gárvistuvvot manjimusat 2022 giða.

2018:s gárvistuvvojedje 17 oahpponeavvoprošeavta maidda ovddit jagiid lei addojuvvvon doarja. Oahppobuvttus máttasámegielas vuosttašgiellan 7. jahkeceahkkái gárvistuvvui ja almmuhuvvui ollislaš oahppobuvttusin mas lea teakstagirji, bargogirji cd.ain ja oahpaheaddijbagadus. Dál vailu oahppobuktosis dušše neahttaresursa ovdal go lea ollislaččat almmuhuvvonn. Davvisámegiella nubbigiellan oahppobuktosis 1. – 7. jahkeceahkkái lea oahppigirji ja bargogirji 7. jahkeceahkkái gárvistuvvonn dán jagi. Dán oahppobuktosis vailu maid neahttaresurssa almmuheapmi 1-7 ovdal go dat lea ollislaččat almmuhuvvonn. Oasit digitála oahpponeavvus máttasámegillii vuosttašgiellan JO2 lea gárvistuvvonn ja almmuhuvvonn, dás vailu veahá mii 2019: gárvistuvvoo. Oahpponeavvu ovddideapmi JO3 várás lea joðus. Muhtun teavsttat leat juo almmuhuvvonn NDLA:s. Oahpponeavvu galgá gárvistuvvot 2020 loahpa rádjái.

Oasit fágaidrasttideaddji oahpponeavvus sámegiella nubbigiellan fágas davvisámegillii 1. – 10. jahkeceahkis várri, ávži ja vuotna fáttáiguin lea gárvistuvvonn. Lassin dasa leat oasit geografija oahppobuktosis davvisámegillii 8. ja 9. jahkeceahkkái gárvistuvvonn ja julevsámegielas lea gárvistuvvonn 5. ja 6. jahkeceahkkái. Earenoamážit láhčojuvvon oahpponeavvui leat lávlagat ja musihkka máttasámegiela oahpahussii gárvistuvvonn ja maid girjjit davvi-, julev- ja máttasámegillii smávvaskuvlaceahkis, maid lea geahpas lohkat. Appa mii galggašii guldalandáiddu ovddidit, ja mii doarju bealjehis mánáid guldalan- ja hállangiellaovddideami lea gárvistuvvonn. Lassin dasa lea matematihkkaappa ja fágagirjjit čuoggá- ja daisyhámiin ja taktila kárttas gárvistuvvonn.

Sámediggi lea joðus gokčat guovddášfágaid sámegielas otná oahppoplánaid mielde, muhto ii dattege nagot joksat mihttomeari sámi oahpponeavvuiquin buot fágain ja buot golmma sámegillii dassážii go oðða oahppoplánat bohtet 2020:s. Sámediggi dárbaša viehka stuorra lasáhusa sámi oahpponeavvoovddideamis, vuosttažettiin stuorát juolludeami Máhttodepartemeanttas, jos galgá bidjet eanet searaid resursaolbmuid rekruteremii oahpponeavvoovddideapmái. Maði eanet resursaolbmot, daði buoret vejolašvuohta livččii álggahit eanet oahpponeavvoprošeavttaid ja bargat ulbmillaččat mihttomeari guvlui ahte sámi ohppiide galget sámi oahpponeavvut leat fidnemis buot golmma sámegillii buot fágain ja mat leat ráhkaduvvonn vuodðooahpahusa oahppoplánabuktosa mielde.

2.8.3 Rámmašiehtadusat oahpponeavvobuvttadeddjíiguin – šiehtadus

Sámediggi bargá rámmašiehtadusaid ásaheemiiguin sámi oahpponeavvoovddideddjíiguin ja rámmašiehtadusa gilvovođu ráhkadiemiiguin. Galget ráhkaduvvot oahpponeavvut fáttáiguin mat leat mirkko, veahkaválddi, seksuálalaš veahkaválddi ja givssideami eastadeami birra, ja lea álgumuš 2019 vuosttaš bealis oažžut áigái konrávttaid.

2.8.4 Ovttas - Aktan - Aktesne – njuolggadoarja Sámi allaskuvlii

Sámedikki njuolggadoarjamanná sámi oahpponeavvoportála Ovttas - Aktan – Aktesne oasseruhtadeapmái. Sámi allaskuvllas lea Sámi lohkanguovddáža bokte ovddasvástádus neahttabáikki doaimmahusas, doaimmas ja viidásat ovddideamis. Ovttas- Aktan – Aktesne lea čadnojuvvon Sámediggi oahpponeavvoguovddážii Bibsys bokte, ja oahpponeavvoguovddáš hálddaša buot Ovttas.no luoikamiid. Ovttas- Aktan – Aktesne lea juogadanarena gos sáhttá ráhkadir ja juohkit iežas ráhkadan sisdoalu nugo quiza, goavid, dokumeanttaid ja liŋkkaid.

Otne gávdnojít Ovttas- Aktan - Aktesne buohkanassii 5166 publikašuvnna. Dain leat 2331 dävvisámegillii, 1456 leat giellanøytrála, 856 leat dárogillii, 684 leat máttasámegillii, 392 leat julevsámegillii, 46 leat eará sámegielaiide ja dat mat báhcet leat engelasgillii, ruotagillii dahje suomagillii. 2017 rádjái leat 1748 almmuheami almmuhuvvon, dain ledje 1368 gova, ja dat mat báhcet leat teaksta ja eará. 1381 leat giellanøytrála, 91 leat juogaduvvon dävvisámegillii, 243 máttasámegillii, 5 eará sámegielaiide ja 111 dárogillii, ja dat mat báhcet leat suomagillii, ruotagillii dahje engelasgillii. 2017: ledje neahttiiddus buohkanassii 36 028 fitnan, mii lea 16 % lassáneapmi ovddit lagi ektui.

Buvttadanreaidu lea 2017: geavahuvvon 5413 geardde. Otne gávdnojít 31 oahpporesurssat mat leat buvttadanreaidduin almmuhuvvon. Digitála oahpponeavvu mii 2017: lea eanemusat geavahuvvon lea Sápmelaččaid našonálabeaivi – Sámi álbmotbeaivi.

2.8.5 Árvvosmahttindoibaibmabijut oahpponeavvobuvttadeddjiide – konferánsa

Sámediggi viiddidii seminára guoskat maiddái pedagogalaš ávdnasiida ja pedagogalaš ávdnasiid ovddideddjiide, ja dat dagahii eanet goluid seminárii. Sámediggi lágidii 2-beaivvi stimulerensemínára sámi oahpponeavvoovddideddjiide gosa mii bovdíimet máttá-, julev- ja dävvisáme mánáidgárdeoahpaheddiid, oahpaheddiid, studeanttaid, čálliid, jorgaleddiid, lágádusaïd ja fágabirrasiid. Seminára dollojuvvui Romssas 2018 golggotmánus. Semináras ledje 58 dieđihuvvon oassálasti, ja dain ledje 15 oassálasti geain lei sáhkavuorru semináras. Mihtomearri seminárain lei movttiidahttit, gozihit ja rekruteret sámegiel pedagogalaš ávdnasiid ja mánáidgárddi ja vuodđooahpahusa oahpponeavvuid čálliid, jorgaleddiid ja fágaolbmuid/ovddideddjiid, ja dasto vel gelbbolašvuoda nannet digitála ávdnasiid ja oahpponeavvuid universálalaš hábmema birra.

Fáddá mii digaštalloyvvui lei Sámedikki bargu pedagogalaš ávdnasiiguin ja oahpponeavvuiguin, ja ledje sáhkavuorut bargoproseassaid ja čálliid ja lágádusaïd vásihuusaid birra sámi oahpponeavvuid ovddideamis. Joavkobarggus digaštalloyvvujvedje fáttát mat gusket oahpponeavvoovddideapmái. Vuosttaš beaivi loahpahuvvui kreatiivvalaš čállimiin goas oassálastit serve teakstaovddideami prosessii. Nubbi beaivi geavahuvvui IKT:i ja fáddái digitála oahpponeavvuid ja oahppoávdnasiid universálalaš hábmen.

Oassálastiid mearkkašumiid áigut geavahit oahpponeavvoovddideami doaibmaplánabarggus ja barggus oahpponeavvoovddideami doarjaortnega njuolggadusaïd revideremis, ja vel atnit daid vuodđun go plánet boahtte lagi seminára oahpponeavvoovddideddjiide. Seminára evalueren čájeha ahte dákkár seminárii oahpponeavvoovddideddjiide lea dárbu ja ahte lea ávkkálaš.

2.9 Digitála oahpponeavvuid ovddideapmi

Mihttomearri doarjaortnegiin:

- Digitála oahpponeavvut sámegielaido leat gávdnamis buot fágain ja lea našuvnnalaš digitála oahpponeavvut galget automáhtalaččat jorgaluvvot ja leat gávdnamis sámegillii.

2018:s almmuhii oahpahusdirektoráhta guokte doarjaortnega «Den teknologiske skolesekken» našuvnnalaš ángiruššamis, almmá Sámedikki involveremii doaibmabijuid hábmémis ja eavttuid heiveheamis sámi dárbbuide. Oahpahusdirektoráhtas válde manjá iežaset politihkalaččat mearriduvvon vuoruhemiid Sámedikkiin oktavuoda oažžun dihte Sámedikki oainnu duodjefága tekstii earenoamážit ja vejolaččat evttihit rievadusaid eavttuin mat galget leat mielde sámi oahpponeavvuid ovddideamen. Sámedikki oaidnu livččii gáibidan politihkalaš giedahallama sámediggeráđis, ja oanehis áigemeari geažil ii lean dat vejolaš. Danne Sámediggi ii beassan buktit oainnuid, ja dovddahii oahpahusdirektoráhtii ahte lea duhtameahttun ášši giedahallamiin.

Oahpahusdirektoráhta juolludii 50 mill. kr dárogiel digitála oahpponeavvuid ovddideapmái ja 15 mill. kr programmeremii skuvillas, almmá sámegiela implementeremii. Ii addojuvvon doarjja ovttage sámegiel oahpponevvui iige ovttage skuvlii/gildii sámi guovddášguovlluin.

Dattege lea oahpahusdirektoráhta dál skábmamánus dáhtton čoahkkima Sámedikkiin oažžun dihte oainnuid doarjaortnega almmuheapmái skuvllaide digitála oahpponeavvuid oastimis, digitála skuvlaseahkas, mii galgá 2019 miessemánus johtui biddjojuvvot ja bistit 4 lagi su. 50 mill. kr rámmain jahkái. Sámediggi áigu searvat prosessii, muhto oaidná ahte juogadeapmi ii šatta govtolaš danne go leat unnán sámegiel digitála oahpponeavvut márkanis.

2.10 Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea duohta váldi lágaid ja láhkaásahusaid olis, ja konsultašuvnnaid bokte sámi alit oahpus ja dutkamis.

Sámediggi lea leamaš mielde váikkuheamen sisdoalu gulaskuddandokumeanttaian našuvnnalaš njuolggadusaid ektui dearvvasvuoda- ja sosiálafágaoahpuide muddu 2: audiográfaoahppu, farmasøytaoahppu, klinikhalaš biebmofisiologiijaohppu, medisiidnaoahppu, psykologijaoahppu, optihkaroahppu, ortopedainšenevraoahppu, bátnedoavtteroahppu, bátnedivššároahppu ja bátneteknihkkároahppu. Manjá gulaskuddanáigemeari 03.03.19 čáđahuvvojit konsultašuvnnat 2. muttu njuolggadusaid birra.

Sámediggi ja Norgga dutkanráđđi leat ovttaoaivilis das ahte čáđahit konsultašuvnnaid miellahtuid nammadeami birra Norgga dutkanrádi aiddo ásahuvvon porteföljestivrraide. Dutkanráđđi nammada 2019:s 15 porteföljestivrra main lea ovddasvástádus iešguđet surrgiin dahje fágasurrgiin. Porteföljestivrrat leat boahztan divišuvdnastivrraid ja prográmmastivrraid sadjái, ja dutkanráđđi manná golmma stivrra dásis guovtti stivrra dássái. Bajimuš stivrra nammada ráđđehus. Porteföljestivrrat nammaduvvojit 2019 guovvamánu loahpas, ja dain galget leat gaskal 9 ja 11 miellahtu.

Dutkanráđi sámi prográmma III galgá doalahit iežas progámmastivrra, muhto sirdojuvvo ođđa čálgo-, kultur- ja servodatporteföljestivrii.

2.11 Oahppo- ja dutkandárbbut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Gávdnojít fálaldagat alit oahpus mátta-, julev- ja davvisámegielas vuodđooahpahusa rájes doavttergráda dássái.

Sámediggi lea doallan gulahallančoahkkimiid Sámi allaskuvllain, UiT Norgga árktalaš universitehtain ja Davvi universitehtain. Váldofáttát čoahkkimiin leat leamaš sámi buohccidivššároahppu, 1-7 mátta- ja julevsámi sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu, oahppofálaldagat mátta-, julev- ja davvisáme-gielas ja rekruteren.

Sámediggi lea gulahallamis Sámi allaskuvllain ja UiT Norgga árktalaš universitehtain bargin danala ah te ásahit sámi buohccidivššároahpu. Dát ovttasbargu lea dagahan ahte 2019 stáhtabušehttii leat biddjojuvvon ruđat plánemii ja oasselohkansajiide sámi buohccidivššárohppui ovttasbargguin Sámi allaskuvllain ja UiT Norgga árktalaš universitehtain. Sámediggi háliida rámidit Sámi allaskuvlla ja UiT Norgga árktalaš universitehta buori ovttasbarggu ovddas ja dáhtu ovddas duohtandahkat sámi buohccidivššároahpu.

Gulahallamis sámi buohccidivššároahpo ásaheamis šattai maid sáhka gealboloktemis sámi pasieanttaid vuogatvuodđaid birra buohccidivššároahpus oppalaččat. Boađusin das lea fáddá sámi kultuvrras ja servodatmáhtus buohccidivššáriid várás, mainna Sámi allaskuvla lea bargamin.

Sámedikkis lea 2018:s leamaš mihttomearrin bargat ollislaš historjábuktosiin mas dáruiduhtinhistorjá lea okta fáttá eanet fáttáid gaskka. Sámediggi jáhkká ahte Duohtavuoda- ja seananadankommišuvnna ásaheami, mii galgá guorahallat dáruiduhttoma ja veiarrodaguid sápmelaččaid, kvenaid ja NorggaSuoma álbmoga vuosta gokčá dán dárbbu. Okta mandáhta kommišuvnna golmma mandáhtas lea dahkat historjálaš kártema mii válddaha Norgga eiseválldiid politihka ja doaimma sápmelaččaid ja kvenaid/dážasuopmelaččaid sihke báikkálaččat, regiovnnalaččat ja našuvnnalaččat.

Sámedikki mihttomearri lea leamaš bargat danala ahte sámi perspektiiva mas sámi riektedili earenoamáš deattuheapmi gozihuvvo eanajuohkinduompáriid oahpus ja opmodatfágain. Gulahallamis guoskevaš oahppoásahusaiguin lea sámi buohccidivššároahppu ja oahpaheaddjeoahppu leamaš vuoruhuvvon, ja dál lea áigi čalmmustahttit sisdoalu eanajuohkinduompáriid oahpus ja opmodatfágain.

2.12 Rekruteren sámi alit oahppui ja dutkamii

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Álki fidnet fágaolbmuid geain lea sámi giella- ja kulturgelbolašvuhta.

Davvi universitehta álggahii 2018 čavčča sámi oahpaheaddjeoahpu master 1-7 mátta- ja julevsámegielain. Sámediggi lea ovttas Norlánnda fylkkamánniin bargin danala ahte rekruteret studeanttaid dáidda oahpuide. Dollojuvvojedje mánđa čoahkkima vejolaš ohcciiguin, ja

rekruterenbargu maid dáhpáhuvi indviidadásis. Liige rekruterendoibmabidjun ásahuvvui kr 200 000 stipeanda dainna doaivagiin ahte dat buvttáshii eanet studeanttaid. Norlánnda fylkkamánni, guoskevaš gielddat ja Sámediggi leat ovttas addán doarjaga mii vástida ollislaš stipeandda. Sámedikki oassi lea dábálaš stipeanda alit ohppui mii lea kr 25 000 lohkanbajis ollesáiggi studeanttaide. Oahppu álggahuvvui ovttain studeanttain sámi oaheaddjeoahpus 1-7 – máttasámi, ja njeljiin studeanttain sámi oaheaddjeoahpus 1-7 – julevsámi.

Sámediggi lea ovttas Sámi allaskuvllain bargan dan ala ahte lasihit rekruterema sámi oaheaddjeoahpuide allaskuvllas. Bargun lea leamaš plánen, skuvllaid oahpaladdan ja video ráhkadeapmi. Video guovddážis lea stipeandaortnet sámi mánáidgárdeoahpaheaddje- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahpuide. Video lea ožon buori responssa sosiála mediain.

2.12.1 Stipeanda alit ohppui – ohcanvuđot doarjja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
21110 Stipeanda alit ohppui	3 141 400	2 450 000	2 450 000	-691 400
	Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018
21110 Stipeanda alit ohppui	3 199 667	0	58 267	3 141 400

Doarjjaortnegá mihttomearri:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjit geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuhta

Ollásit lea gieđahallojuvvon 210 stipeandaohcama alit oaheppus 2018:s. 172 ohcama miedihuvvojedje, ja 38 ohcama biehtaluvvojedje danne go eai guoskan vuoruhuvvont oahpuide dahje váilo gáibiduvvont duodaštusat.

Studeanttat geat ožo stipeandda leat dahje leat leamaš studeantan čuovvovaš oahppoásahusain: Sámi allaskuvla 119, UiT Norgga Árktalaš universitehta 34, Davvi universitehta 6, Dronning Mauds Minne Høgskole 4, Høgskulen på Vestlandet 2, OsloMet storbyuniversitetet 1, Høgskolen i Østfold 1. Sámediggi lea earenoamážit vuoruhan stipeandda vuodđoskuvlaoahpaheaddjeohppui master 1-7 ja 5-10 sámegielain fágasuorggis ja mánaidgárdeoahpaheaddjeohppui. Dáidda vuoruhemiide sáhttá juolludit gitta kr 25 000 rádjái lohkanbajis. Eará vuoruhemiide sáhttá juolludit gitta kr 10 000 rádjái lohkanbajis. Ollesáiggi oahpuide mat addet 30 oahppočuoggá lohkanbajis sáhttá oažžut kr 25 000/10 000 stipeandan.

Studeanttaid logu lassánií sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeohppus 1-7, viđa studeanttas 2018 giđđalohkanbajis 20 studentii čakčalohkanbajis. Seamma áigodagas lassánií sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeohppu 5-10 studeanttaid lohkku guđain studeanttain, lassin dasa go vihtta studeantta vuodđoskuvlaoahpaheaddjeohppus sámegielain fágasuorggis ožo stipeandda. Dát čájeha ahte stipeanddaid vuoruheamis vuodđoskuvlaoahpaheaddjeohppui sámegielain fágasuorggis sáhttá leat positiivvalačcat váikkuhan rekruterema sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeohppui ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjeohppui sámegielain fágasuorggis.

3 Areálat, biras ja dálkkádat

Servodatmihttua:

- Árbevirolaš sámi guovllu areálat ja luondduresurssat geavahuvvojít ávnnaslaš vuodđun sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima joatkimii ja ovddideapmái.

3.1 Areálaidet, birrasii ja dálkkádahkii guoski váikkuhangaskaoamit

3.1.1 Areálaidet, birrasii ja dálkkádahkii guoski ángiruššansuorggit

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Árbediehtu areálahálddašeamis	2 150 000	2 500 340	350 340
Submi	2 150 000	2 500 340	350 340

3.2 Areálahálddašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luonduvuodđus lea sihkkarastojuvvon buot plánemiin, ja Sámediggi lea deatalaš eaktudeaddji ja konsultašuvdnabealli areálahálddašeamis.

Sámedikki ulbmilin lea ahte luondu- ja resursavuođdu sámi guovlluin hálldašuvvo dainna lágiin ahte min boahttevaš sohkarolvvaide sihkkarastojuvvo eallinvuodđu ja vejolašvuohta ovddidit sámi kultuvrra. Dán ulbmila juksama dihtii lea Sámediggi árjjalaččat searvan plánabargui olles árbevirolaš sámi guovllus go lea addán gulaskuddancealkámusaaid, ovddidan gáibádusa duohta mieldeváikkuheames, bagadan gielldaid ja gulahallama bokte lea geahččalan gávdnat čovdosiid maiguin sámi ealáhusat suodjaluvvojít buoremus vuogi mielde. Sámediggi vásihá ahte gielldat ja eará servodatovddideaddjít leat eanet áddegoahtán man deatalaš lea suodjalit sámi kultuvrra ja man deatalaš lea gozihit sámi ealáhusaid guovlluineaset. Dattetge vásihat mii ain ahte huksemiid váikkuhusat sámi kultuvrii ja sámi ealáhusaide eai čielggaduvvo dohkálaččat eaige sámi ealáhusat deattuhuvvo huksenmearrádusain. Dákkár oktavuodain lea Sámediggi geavahan vuostecealkámusašvuogatvuoda go lea geahččalan váikkuhit mearrádusaid bohtosiidda ja váikkuhit vahágiid unndeapmái sámi beroštumiid ektui.

Vejolašvuohta mielváikkuheapmái ja láhčimii gulahallamis lea čoavddadoaba sámi dárbbuid oainnusmahttimis, ja maiddái báikkálaš árbedieđuid albmosii buktimis mat ollu gerddiin sáhttet leat seamma ávkálaččat servodatplánemis go dieđalaš máhttu. Dávjá ovddidit mii gáibádusa plánejeddiide, maiddái ákkastallojuvvon vuostecealkámusaaid bokte, gulahallama álggaheamis sámi geavaheddjiiguin ja ealáhusdolliiguin oaččun dihtii vásihušvuđot máhttu mii dain lea. Dát máhttu sáhtta leat vealtameahttu deatalaš oaččun dihtii buriid plánaid, ja dasto garvin dihtii dárbbashmeahttu gičcuid ieš plánenproseassas, ja erenoamážit manjá go mearrádus huksemis lea dahkkojuvvon. Sámediggi vuordá ahte konsultašuvdnageatnegasvuoda láhkii čatnan dagaha dan ahte gielldat

šaddet eanet dihtomielalaččat makkár árvu árra gulahallamis ja buori mielváikkuheamis sáhttá leat sihkkarastin dihtii buriid ja birgenvejolaš báikegottiid.

Sámi vuogatvuodaoamasteaddjit leat dávjá ekonomalaččat ja kapasitehta dáfus fuones dilis eiseválldiid ja huksejeddjiid ektui. Dát buktá dássedeatthois váldedili. Danne lea stuorra dárbu nannet kapasitehta, sihke gelbbolašvuoda ja ekonomiija dáfus, vai sámi vuogatvuodaoamasteddjiin galgá leat vejolašvuohta searvat árjjalaččat mearrádusproseassaide. Protect Sápmi ja ohcanvuđot doarjaortnet váikkuhit kapasitehta buorideami, muhto ain lea stuorra dárbu viidáset ovddidit dáláš doarjaortnegiid ja ásahit daid eanet.

Sámedikki bargu galgá váikkuhit áddejumi buorideami sámi luonddudoalu ja árvovuođu ektui. Dát ii leat dál doarvái heivehuvvon daid beales geat hálldašit areálaid. Sihke stáhta eiseválldiin, priváhta aktevrrain ja gieldain leat eará beroštumit main áinnas lea ekonomalaš motiiva, ja mánjgga áššis manná dát vuhtiiváldin ovdalii geatnegasvuodaid ja dárbbuid gozihit ja sihkkarastit sámi luondu ja árvovuođu. Mii oaidnit ahte árbediedut ja báikkálaš máhttu maiddái dávjá ii deattuhuvvo ja dohkkehuvvo doarvái dakkár áššiin. Ábevirolaš ealáhusat nugo boazodoallu, eanadoallu ja guolástus vásihit dávjá ahte fertejít čáhkket saji stuorra servodaga dárbbuide, nugo stuorát bieggafápmoáššiin ja akvakultuvrras.

Nuppe beales oaidná Sámediggi ahte min plánabagadus lea eanet válđojuvvon atnui ja ollu eanet gielddat dál go ovdal válđet sámi luondu ja kulturvođu duođalaččat plánemis. Dan oaidnit mii gulahallama bokte gieldaplánaid oktavuođas 2018:s, nugo ovdamearkka dihtii Ivgu ja Beardu suohkaniin, gos báikkálaš máhttu sámi ealáhusaid beales sajáiduhttet sin gieldaplánaid heiveheamis.

Sámediggi lea ovddidan vuostecealkámuša Suortta suohkana areálaplánii sámi luondu ja kulturvođu ektui, mas mielde maiddái boazodoallu. Sámediggi lea čađahan ollu gulahallančoahkkimiid suohkaniin gávdnan dihtii čovdosiid, erenoamážit min vuostecealkámuša ektui čievrváldin saji ektui Strand báikkis suodjalan dihtii johtolaga ja dálveguohtongouovllu. Dasa lassin lea min vuostecealkámuš areálaplánii čujuhuvvon viesuid huksemii Strand báikkis ja johtolaga sihkkarastimii ealáhusguovllus Vidbukta. Orohagain lea maiddái leamaš lávgä gulahallan čovdosiid gávdnama ektui sihke sin ealáhussii ja eará berosteddjiide vai birgešedje. Min vuostecealkámuš ealáhusulbmilii Vidbukta báikkis čoavdašuvai soabahallama bokte čakčamánus ja mii oaidnit ahte johtolat lea suodjaluvvon. Min vuostecealkámuš čievrváldin sadjái ja viesuid huksemii Strand báikkis ii čoavdašuvvan soabahallamis ja nu lea dat ášši sáđdejuvvon viidáset departementii mearrideapmái. Sámediggi vuordá ahte departemeanta váldá vuhtii min vuostecealkámušaid dálveguohtumiid ja johtolaga sihkkarastimis Strand báikkis. Dat mearkkaša dan ahte čievrváldinsají galgá sáhttit bidjat eará sadjái go dálveguohtonbákái, ja ahte viesuid sáhttá hukset nu ahte ii muosehuhte johtolaga.

Sámedikkis lea vuostecealkámuš Lierne gieldda gieldaplána areálaoassái mii dál lea sáđdejuvvon Giedla- ja ođasmahtindepartementii mearrideapmái. Sámediggi ja boazodoallohálddašeapmi ledje Davvi-Trøndelága fylkkamanni bokte ovddidan vuostecealkámuša plánii dan geažil makkár váikkuhusat das leat guovllu boazodollui, plána guoskkai astoággehuksemii ja turistadoibmii guovllus. Sámediggi lei bivdán ahte guovlu válđojuvvo eret plánas dahje muddejuvvo. Áššis lea čađahuvvon soabahallan muhto ii lean ágga vuostálastit. Ášši lea dál sáđdejuvvon departementii mearrideapmái. Trøndelága fylkkamanni evttohii go sáddii ášši departementii ahte Sámedikki ja Fylkkamanni boazodoallohálddhusa vuostecealkámušat válđoáššis válđojuvvojít vuhtii ja guovlu muddejuvvo.

Sámedikkis leat geatnegahti ovttasbargošiehtadusat stáhta ja guovllu aktevrraiguin. Mis leat vásihusat ahte gáibiduvvo lávga gulahallan goappašiid beliid beales čuovvulan dihtii. Mis leat vásihusat ahte konsultašuvdnašehtadus NČE:in lea leamaš hástaleaddji go beliin vuolggasajis ii leat leamaš seamma oaidnu dan ektui mii konsultašuvnnain berrešii leat mielde. Boađusin dás leat šaddan rievdadusat min konsultašuvnnaid ektui NČE:in konsultašuvdnaláhka evttohusas, nu ahte Sámediggi galgá konsulteret energijaáššiin dušše departemeanttain. Dát láhkaevttohus guoská maiddái daid gielddaide mat fertejít konsulteret sámi aktevrraiguin áššiin mat gusket sin kultuvrii ja ealáhussii. Jos dát láhka mearriduvvo de sahttá dat dagahit dan ahte Sámediggi ferte earret eará oðasmahttit iežas plánabagadusa.

3.2.1 Čoahkketabealla - árbediehtu areálahálddašeamis

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boađus rev. budš. ektui
Protect Sápmi vuodđudus	500 000	500 000	0
Eará čuovvuleapmi sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid	1 650 000	1 850 340	200 340
Meahccelávdegoddi	0	150 000	150 000
Submi	2 150 000	2 500 340	350 340

3.2.2 Protect Sápmi vuodđudus - njuolggadoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Sámi eana- ja resursavuoigatvuodat gozihuvvojat areálaid geavaheamis sámi guovluin.

Protect Sápmi lea vuosttažettiin bargan boazodoalu vuigatvuodaoamasteddjiiguin. Danne go deatalaš oassi ruhtadeamis lea boahatán go orohagat leat bargan dan ala.

Protect Sápmi lea ožzon jearaldagaid eiseválđdiin sierra dásiin mat ohcet rávvagiid boazodoallofágalaš áššiin ja rávvagiid eará álbmogiid ektui eará riikkain. Sii leat earret eará addán proseassaveahki ja máhttovuodu áššiin ollu almmolaš instánssaide. Protect Sápmi lea maiddái nammaduvvon ášsedovdi vihtanin ollu riekteáššiin, ja leat juohkán máhtu riikkaidgaskasaš arenain Norgga Olgoriikadepartemeantta bokte.

3.2.3 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid eará čuovvuleapmi - ohcanvuđot doarjagat

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
30500 Eará čuovvuleapmi sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid	1 650 000	1 850 340	1 000 000	200 340
	Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018
30500 Eará čuovvuleapmi sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid	2 100 000	325 000	125 000	1 650 000

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi berošteddjiin ja vuogatvuodalaččain lea duhta vejolašvuhta beassat konsultašuvnnaide vai bessel ovddalgihtii dieđuid vuodul addit friija mieđiheami plánaide ja doaibmabijuide areála- ja resursahálldašeami oktavuođas.

Ortnegis ledje 2018:s guokte ohcanáigemeari. Goappašiin ohcanvuoruin bohte oktiibuot 17 ohcama. Doarjja juolluduvvui 11 ohcamii ja guhtta ohcama hilgojuvvojedje.

Vuoruheamit 2018	Man ollu ohcamat
Prošeavttat ja doaibmabijut maid ulbmilin lea fállat juridihkalaš veahki sámi vuogatvuodaoamasteddjiide áššiin maid ferte doalvut duopmostuoluide ja áššiin mat leat prinsihpalaččat eana- ja resursa-vuoigatvuodaid suodjaleami ektui.	7
Prošeavttat ja doaibmabijut mat čatnasit bagadussii ja ovdaiskkademiide dan ektui ahte muhtun geas lea rievttálaš beroštupmi ovddida gáibádusa oktasaš rivttiin Finnmárkkukomišuvdnii, dás mielde bivdobáikkiid vuogatvuodat mearra- ja vuotnaguovlluin.	4
Fierpmádagat ja organisašvnnat mat barget eana- ja resursavuoigatvuodaid dohkkehemiin olggobealde Finnmárkku (Sámi vuogatvuodalávdegoddi).	0

3.3 Luondduresurssat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ávkkástallan sámi guovluid luondduresurssaiguin dáhpáhuvvá dakkár vugiin mii fuolaha sámi vuogatvuodalaččaid ja báikegottiid beroštusaid ja vuogatvuodaid, ja dávista riikkaidgaskasaš álbmotriektái.

Energijahuksema ja -plánema oktavuođas sámi guovluin manjimuš jagiin lea vuosttažettiin leamaš sáhka smávvafápmo- ja bieggafápmoprošeavttain.

Nugo mii leat oaidnán mánggaid jagiid, de lea maiddái ođđa smávvafápmoáššiid lohku njedjan. Ain leat muhtun ođđa smávvafápmoáššit, muhto ollu smávvafápmoáššit lea váiddameannudeamis Oljo- ja Energijadepartemeanttas. Muhtun áššiide lea boahtrá mearrádus dán jagi, muhto ollu leat báhcán. Sámediggi lea searvan proseassaide ja vuordit ahte sámi kultuvrra luondduvuođus, ealáhusbargu ja servodatovddideapmi sihkkarastojuvvojtit.

Dál diedihuvvojtit unnit bieggafápmoprošeavttat go muhtun jagiid dás ovdal, muhto leat ollu bieggafápmoprošeavttat mat eai leat gárvvisin meannuduvvon, ja dan stuorra Davvi bieggafápmorusttegis, mii lea plánejuvvon Lágesvutnii ja Deanuleahkái Rástegaissá guvlui, jos dat duohtan dahkojuvvo, de leat das stuorra negatiivvalaš váikkuhusat árbevirolaš sámi ealáhussii ja kultuvrii.

Stáhta NČE ja OED energijaeiseválddiid bokte ráhkada nationála rámma bieggafápmui. Sámediggi lea čuovvulan ášši NČE ektui ja NČE proseassaid áššis, ja áigu čuovvulit ášši viidáseappot dalle go

OED galgá bargat viidáseappot dainna manjá go NČE lea buktán rávvagiiddis. Deataleamos lea čuovvulit sámi boazodoalu dan ektui ahte suodjaluvvo go dat doarvái bures áššis ja proseassas.

Finnmárkkkuopmodat

Sámediggi lea dahkan fágalaš árvvoštallama Finnmarkkuopmodaga (FeFo) juridihkalaš doaibmamunis sáivaguollebivddu regulerema ektui, mii sáddejuvvui FeFoi gulaskuddama oktavuođas dalle go lei sáhka fas váldit atnui "viđa kilomehtera avádaga". Sámediggi lea árvvoštallan maid Finnmarkkuláhka addá lobi FeFo dahkat guolástusreguleremiin eará láhkaaddima ektui. Árvvoštallojuvvon lea makkár rámmaid Finnmarkkuláhka addá FeFoi reguleret báikegottiid olbmuid ja Finnmarkku álbmoga guolástusvuogatvuoda ja earáid vejolašvuoda sáivaguollebivdui. Árvvoštallan sáddejuvvui FeFoi, Sámedikki joavkojođiheddjiide ja Gielda- ja ođasmahttindepartementii, ja dat lea gávdnomis Sámedikki neahttasiidduin.

3.4 Luondušláddjivuohta

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Luondušláddjivuođa suodjaleapmi bidjá nana vuođu sámi kultuvrii ja ealáhusdoaimmaheapmá. Suodjalanguovlluid hálddašeapmi váldá vuođu suodjaluvvon guovlluid árbevirolaš geavaheamis ja dakhá vejolažžan joatkit dakkár geavaheami.

Sámediggi nammada 42 stivralahtu buohkanassii 21 álbmotmeahcce- ja suodjalanguovlostivrii árbevirolaš sámi guovllus. Buot stivrrain main lea sámi ovddastus leat njuolggadusat ahte sámi ovddasteddjiiid doaibmaági galgá čuovvut Sámediggeválgaaid válgaáigodaga. 2018:s nammaduvvojedje lahtut dán válgaáigodahkii. 2019:s lágiduvvo seminára sámi ovddasteddjiiid várás geat lea suodjalanguovlostivrain, go mánjgas leat ođđa lahtut, ja go lea ođđa stivraáigodat.

Dálkkádat- ja birasdepartemeanta lea geahčaleamen beliid gaskka čohkkejuvvon suodjalanguovlostivraid, man oktavuođas eanaeaiggiidda ja eará beroštusorganisašuvnnaide addojuvvo vejolašvuhta válljet lahtuid stivraide. Geahčaleapmi guoská 3 suodjalanguvlui ja diibmá evttohuvvui maiddái viiddiduvvot guoskat Skarvan ja Roltdalen álbmotmeahccestivrii. Sámediggi ii leat mielas beliid gaskka čohkkejuvvon stivraide, go dát váldá vuođu eret suodjalanguovlluid báikkálaš hálddašeamis ja ovttamielalašvuoda suodjalanguovlostivraid politihkalaččat nammadeamis, maid leat soahpan viiddis konsultašuvnnaid bokte. Sámediggi bivddii konsultašuvnnaid muhto geahčaleami viiddideamis ii sohppojuvvon. Dálkkádat- ja birasdepartemeanta válljii dattetge viiddidit geahčalanortnega guoskat maiddái Skarvan ja Roltdalen álbmotmeahccestivrii, vaikko Sámediggi ii lean guorrasan dasa. Čuovvu konsultašuvnnain Birasdirektoráhtain sohppojuvvui ahte Sámediggi nammada 4 lahtu Skarvan ja Roltdalen álbmotmeahccestivrii ii ge 3 nugo ovdal, ja ahte Birasdirektoráhta lea geatnegas váldit fáddán sámi beroštumiid ja sámi geavahusa boahtte álbmotmeahccekónferánssas mii lágiduvvo giđdat 2020.

Sámediggi searvai 14. beliidčoahkkimii (COP14) biologalaš mánjgabéalatuoda konvenšuvnna ektui (CBD) mii lágiduvvui Egyptas skábmamánu. CBD-beliidčoahkkimis 1998:s mearriduvvui ahte ásahuvvo ad-hoc bargojoavku álgoálbmotáššiid várás (WG8j). Lea nu ahte (WG8j) loahpahuvvo CBD COP15 vuolde, mii dollojuvvo Beijingas 2020:s. Gažaldat movt bargu galgá organiserejuvvot manjá 2020 lei biddjojuvvon fáddán COP14:s, muhto beliidčoahkkimis ii lean vejolaš buktit árvalusaid mearrádussii. Geavahusas mearkkaša dat dan ahte bargojuvvo viidáseappot dainna fáttáin WG8j 11.

čoahkkimis mii dollojuvvo Montreálas 2019:s. Sámediggái lea deatalaš ahte álgoálbmogiin lea buorre searvan konvenšuvdnabarggu boahtteággi organiseremis. Dasa lassin sáhttit namuhit ahte COP14 vuolde mearriduvvui maiddái eaktodáhtolaš bagadeaddji árbedieđuid barggu várás mii lea relevánta biomáŋgabecalatvuodja suodjaleapmái ja ceavzilis geavaheapmái, ja mas lea oktavuohta konvenšvnna 8j artihkkalii.

3.5 Dálkkádat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ealáhusat ja sámi kultuvra leat nannosat dálkkádattrievdamiid ektui ja álgoálbmotvuogatvuodat deattuhuvvojt go váidudeaddji doaibmabijut ja heiveheamit dálkkádattrievdamiid geažil plánejuvvojt.

Luondu sámi guovlluin lea rašsi, ja manjimuš logijagiin leat leamašan stuorra dálkkádattrievdamiid. Árktilis lea liegganeapmi guovtti golmma gearddi stuorát go gaskamearalaččat muđui máilmnis. Luonddus, birrasis ja dálkkádagas lea stuorra mearkkašupmi sámi ealáhusbargui ja ássamii. Sámi ealáhusaid ja kultuvrra áitet dálkkádattrievdamat mii dál geavvá nu johtilit ja vuordemeahttumit ahte lea váttis heivehallat buot rievadusaide. Dálkkádattrievdamiin leat ovdamearkka dihtii stuorra váikkuhusat boazodollui go goavvedálkkit lassánit. Lohkkašuvvan guohtumat jiekjuma geažil dan sivas go temperaturvrat rivdet sakka dálvit dahje eará vuorddekeahes dilit váttásmahttet doaimma ja dat šaddá váralaš ja divrras. Sámedikki cealkámušas lagi 2019/2020 boazodoallošiehtadussii lea evttohuvvon ahte ásahuvvo bissovaš dálkkádatfoanda ealáhusa heahdedili várás. Mearrasámi guovlluin fas vásihit ahte ekovuogádat rievda danne go mearra lieggana. Dat dagaha dan ahte guolit fárrejít eret, ja ođđa šlájat bohtet sadjái ja levvet viidáseappot davás guvlui.

Sámediggi lea searvan dálkkádatšiehtadallamiidda ON dálkkádatkonvenšvnna vuolde. Beliid čoahkkimis, COP 24 juovlamánuš 2018, mearriduvvui ahte ásahuvvo stivrenjoavku mii galgá implementeret báikegottiid doaimmaid ja álgoálbmot geadgejuolgi. Árktalaš álgoálbmogiin lea ovddastus stivrenjoavkkus, mii earret eará galgá ráhkadir bargoplána (2020-2021) geadgejuolgái. Álgoálbmotgeadgejuolgi ulbmil ja doaimmat láhčet diliid dasa ahte álgoálbmogat sáhttet váikkuhit ja searvat mearrádusproseassaide main lea sáhka luotimiid unnideames, dálkkádatheiveheames ja dálkkádatruhtadeames. Geadgejuolgi doaimmaide gullet álgoálbmogiid árbedieđut, álgoálbmogiidda kapasitehta huksen, ja diliid láhčin nu ahte dálkkádatpolitihkas ja dálkkádatdoaibmabijuin searvvahuvvojt álgoálbmogat ja sin vuogatvuodat árvvus adnojuvvojt buot nationála ja riikkaidgaskasaš dásiin.

3.6 Meahcásteapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi meahcásteapmi biddjojuvvo vuodđun sámi guovluid areálaid ja luondduresurssaid hálldašeapmái.

Sámedikki dievasčoahkkin ásahii geassemánuš 2017 lávdegotti mii galgá geahčadit rievadusaide mohtorjohtaluslágas ja evttohit rievadusaide láhkadahkosii ja hálldašeapmái mat gusket sámi giliide ja

báikegottiide. Mandáhta ja bargovuohki lea čielggaduvvon ja lávdegoddi galgá plána mielde ovddidit raporttas vuosttaš jahkebealis 2019. Lávdegoddi galgá barggustis fokuseret válljejuvvon fáttáid meahcástanhálldašeami siskkobealde, earret eará mohtorjohtalusa.

Lávdegottis leat 5 čuovvovaš miellahttu
1. Isak Mathis O. Hætta (jođiheaddji)
2. Ellen Kristine Saba (nubbijođiheaddji)
3. Mona Skanke
4. Anders Somby jr
5. Johan Anders Somby

Sámediggeráddi čađaha jahkásacčat politihkalaš čoahkkimiid Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain. Fáttát dán jagaš čoahkkimis ledje earret eará mearraluossabivdu, meahcásteapmi, giđđalodden ja mohtorjohtalus. Departemeanta čilgii ovtaskas áššiid dili birra, muhto dieđihii ahte eai áiggo rievdadit lágaid dahje njuolggadusaid. Sámedikki sávaldagat válđojuvvojedje diehtun, muhto departemeanta čájehii unnán beroštumi váldit vuhtii min čoavddusevttohusaid áššiin. Áššis MAB-guovllut (Man and the Biosphere) ávžžuhuvvui ahte Sámediggi evttoha lahtuid lávdegoddái man mandáhtan lea árvvoštallat evttohusa ođđa MAB-guovlluid ektui. Lávdegoddi nammaduvvo njealji jahkái háválassii.

4 Ealáhusat

Servodatulbulmil:

- Nana ja juohkelágan ealáhuseallin vuodđun gievrras báikegottiide gosa olbmot háliidit ásahit.

4.1 Ealáhusaid váikkuhanagaskaoamit

4.1.1 Ángiruššansuorggit - ealáhusat

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Vuodđoealáhusat	6 354 322	6 500 000	145 679
Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkan ja ođđaásahaemit	7 949 431	10 200 000	2 250 569
Hutkás ealáhusat	3 725 477	3 404 000	-321 477
Duodji	12 970 946	14 672 000	1 701 054
Submi	31 000 176	34 776 000	3 775 825

Bohtosiid mihtideapmi ealáhusovddidanbarggus lea hástaleaddji danne go dávjá mannet máŋga lagi ovdal do oaidnit bohtosiid dan doarjagis mii lea juolluduvvon ođđa ealáhusdoaimmaide. Danne ferte bohtosiid juksama geahčcat máŋgga lagi badjel. Buorre vuodđu váikkuhangaskaomiid bohtosa árvvoštallamii manjimuš jagiin lea Sámi guovllu Regionála analysa. Analysa, maid Telemarksforskning almmuhii juovlamánuus 2018, guoská 24 sámi gildii Snoasa rájes máddin gitta Unjárgii nuortan. Dat čájeha ovdáneami manjimuš 10 jagis ja manjimuš analysajahki lei 2017. Analysas oidno ahte leat šaddan 249 bargosaji sámi guovlluin 2017:s. Daid gaskkas šadde priváhta ealáhusaide 219 bargosaji, ja almmolaš bargosajit fas 30.

Fitnodagat leat geahppánan beliin 2 %:s 2016:s 1 %:ii 2017:s, ja ahtanuššan lea mearkkašmeahttun riikka ektui muđui mii lei 1,2 %. Ásahandávjodat lei 5,8 % 2017:s, ja Norggas ollislačcat lei 7,5 %. Jagi 2015 rájes lea dat njiedjan sulli 6,9 % sámi guovlluin. Nugo muđui riikkas, de lea gánnáhahti fitnodagaid lohku njiedjan sámi guovlluin. Fitnodagain lei 59 % positiivvalaš boadus ovdal go vearru gessojuvvui 2015:s mii 2017:s lei 57 %¹. Bargosajit lassánedje 2017:s eanet sámi guovlluin go muđui Norggas, logut ledje 2,1 % ja 1,3 %.

Go buohtastahttit sámi guovlluid ja fylkkaid, de lei sámi guovlluin buohkaid gaskkas unnimus ahtanuššan árvoháhkamis ja negatiivvalaš ahtanuššan. Romssas ja Finnmarkkus lei ahtanuššan gaskal 1 ja 2 %. Álbtomlaskan 2017:s lei negatiiva - 215 sámi guovlluin. Váldosivvan lei stuorra vuolláibáza riegádahttimis, mii lei - 173 olbmo. Nubbi eará bealli lea dat go sámi gielddat leat smávvát ja earret eará dan geažil eai geasut ođđa ássiid nu ollu go stuorát čoahkkebáikkit ja gávpogat. Sisafárren olgoriikkas lea maiddái njiedjan nugo muđui ge riikkas.

Čájeha go geahčcat álbmotlaskama sámi guovllus boahtteáiggi ektui, de njiedjá dat go geahčcat historjjálaš ahtanuššama 46 611 2018:s 42 055 2040:s, dadjá Telemarksforskinigen. Statistihkalaš

¹ Analysa čájeha fitnodagaid mat leat geatnegahettojuvvon rapporteret rehketoalu Brønnøysund-registrariidda, danne eai leat ovtaolbmofitnodagat mielde dán árvvoštallamis. Telemarksforskningen dieđuid mielde dan ektui mat leat čáđahan dán analysa, ii leat das stuorra mearkkašupmi konklušuvnnaide analysas. Analysa eará osiin leat buot ovtaolbmofitnodagat mielde.

guovddášdoaimmahat lea einnosten ahte olmmošlohu 2040:s lea 43 138. Jos sámi guovllu gielddat nagodivčě geasuhit sihke ássama ja ealáhusaid, de bisošii olmmošlohu seamma dásis go dál lea.

Seamma analysisas lea ráhkaduvvon ealáhuseallinindeaksa buot riikka gielddaid várás. Indeaksas leat mielde 12 sierralágan indikáhtora mat leat juhkojuvvon viða sadjái - buvttadeapmi. gánnáhahttivuohta, odđa ásaheamit, bargosajid lassáneapmi ja ealáhuseallima sturrodat. Gáŋgaviikkas ja Davvisiiddas lei 2017:s hui buorre, ja leigga 38. ja 40. sajis buot 428 gieldda gaskkas. Badjel gaskameari ledje Muosát, Skánit, Divttasvuotna, Ráisávuotna ja Davvenjárga. 17 gieldda leat dattetge vuollel gaskameari. Dát mii njeaidá leat fuones buvttadeapmi, gánnáhahttivuohta ja bargosajid lohku go buohtastahttá olmmošloguin.

4.2 Vuodđoealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Vuodđoealáhusat seailluhit sámi kultuvrra, giela ja eallinvuogi.

Mariidnaealáhusat

Sámedikki dievasčoahkkin meannudii ášši "Ealáhusovddideapmi mearrasámi servodagas" 2017:s ja mearridii earret eará ahte Ealáhusovddideapmi mearrasámi servodagas berre čuovvuluvvot jahkásačcat ášsin dievasčoahkkimis. 2018:s meannuduvvui Sámedikki jahkásaš ášši guolástuspolitička birra (ášši 048/18) Sámedikki dievasčoahkkimis. Ášši addá Sámediggái buori vejolašvuoda buktit árvalusaid departemeanttaide ja direktoráhttaide áigeguovdilis áššečuolmmaide guolástusaid ja lotnolasealáhusaid siskkobealde mearrasámi guovlluin. Dal bargojuvvo dan nammii ahte Sámedikki cealkámušat guolástandirektervii leat vuodđun evttohusaide mat sáddejuvvojít regulerenčoahkkiimidda. Dievasčoahkkin mearridii go meannudii mearrasámi strategijiaid, earret eará ahte ferte ásahuvvot sierra bivdoearri fálláid (hval/småval) várás maid sáhttet sii geat ásset mearrasámi guolástusriekteguovllus geavahit. Ášši sáddejuvvui departementii mii lea sádden dan Mearradutkaninstihtuhtii bivdovejolašvuodđaid árvvoštallamii.

Deatalaš váikkuhangaskaoapmi sámiid guolástusvuoigatvuodđaid sihkkarastimis leat konsultašuvnnat konsultašuvdnašiehtadusa ektui. Politikhalaš konsultašuvnnaid guolástusdepartemeanttain ferte buoridit vai sáhttá gozihit mearrasámi kulturvuđdosa boahtteáiggis. Okta ovdamearka dasa lea konsultašuvnnat gonagasreabbábivddus man oktavuođas Sámediggi ovddidii evttohusa ahte aktivitehtagáibádus ferte sihkojuvvot ja ii eisege bajiduvvot 2017 dási ektui. Dasa lassin evttohii Sámediggi ahte vuolggasaji galgá válđit das ahte aktivitehtagáibádus ceahkkálastojuvvo stuorra ja smávva fatnasiid gaskka. Konsultašuvnnaid boađus lei ahte stáhtaráđđi áiggui geahčadit dan barggus viidáseappot. Dát ii dávis konsultašuvdnašiehtadussii ahte buriin jáhkuin galgá konsulteret dainna ulbmilin ahte soahpat, ja dán lágan konsultašuvnnain ferte árjjalačcat guorahallat máŋggalágan vejolaš čovdosiid.

Konsultašuvnnaid ja čoahkkiimiid bokte Guolástusdepartemeanttain ja Guolástusdirektoráhtain ja regulerenčoahkkimis lea Sámediggi bidjan fuomášumi Guolástusdirektoráhta evttohussii dan ektui ahte rahpat vejolašvuoda trolain bivdit reahkaid Porsáŋggu- ja Deanuvuonas 2018:s. Boađusin lea leamaš ahte ášši lea ožzon vuorddekeahthes aktualitehta ja fuomášumi, go dat lea leamaš amas eatnašiidda. Sámediggi oaivvildii ahte báikkálaš beroštumiid eai lean gullan, dárbbashašlaš váikkuhusiskančielgгадusat eai lean čađahuvvon ja dáláš gonagasreabbábivdu ja reahkkabivdu

merddiiguin dán guovlluin ii lean namuhuvvon. Konsultašuvnna bokte Ealáhus- ja guolástusdepartemeanttain lea dál sohppojuvvon geahčadit ášši ođđasis, ja ah te departemeanta, Sámediggi, Mearradutkaninstihtta ja Guolástusdirektoráhta ovttas sáhttet gávnahit ah te sáhttá go reahkkabivdu čađahit ja gos vejolaš geahččalanbivdu sáhttá čađahuvvot.

Guolástusdirektoráhta ja Mearradutkaninstihtta - leat ovttas Sámedikkiin - ráhkadan prošeavta kárten dihtii ekovuogádaga Deanu- ja Porsáŋgguvuonain. Ulbmilin lea geahčadit vejolašvuodžaid ávkkástallat dainna guvttiin vuotnavuogádagain ekovuogádatvuđot lagadeami vuodul. Bargu álgghuvvui golggotmánus 2018.

Sámediggi lea čađahan konsultašuvnnaid Ealáhus- ja guolástusdepartemeanttain Vuot nabivdolávdegotti evaluerema birra. Ovdabargguin Vuot nabivdolávdegotti ásaheami oktavuođas sohppojuvvui Guolástusdepartemeantta ja Sámedikki gaskka ah te lávdegoddi galggai oažžut ekonomalaš rámma vai das lea vejolašvuohta ollašuhttit lávdegott mandáhta. Ekonomalaš rámmat eai leat dattetge leamaš doarvái buorit, ja dat lea hehtten lávdegott meannudeames áššiid, čađaheames čoahkkimiid ja diŋgomis čielggadusaid oainnusmahttin dihtii mearrasámi hástalusaid ja áššečuolmmaid mat gusket sierra lágaid ja hálddašandoibmabijuid čađaheapmái. Ášši lea 2018:s válđojuvvon ovdan Guolástusdirektoráhtain ja dat lea buvtihán buorebuš ekonomalaš rámmaid, muhto ii doarvái dasa ah te lávdegoddi sáhtášii čađahit mandáhtas albma láhkai.

Konsultašuvnnas Ealáhus- ja Guolástusdepartemeanttain guolástusa birra Riddobivdoearis 2018:s guorrasedje Sámedikki árvalussii ah te bivdoearrelasáhus bissu seamma dásis go lei 2017:s (16 tonna) ja ah te dat addojuvvo dáhkiduvvon bivdoearrelasáhussan.

Sámediggi lea ollu gerddiid čuoččuhan ah te ferte čađahit konsultašuvnnaid nationála mearrageavahuspolithkas, nugo dál dahkojuvvo eará guolástus- ja riddohálddašeames. Dassážii eai leat vel ásahuvvon buori rutinnat konsulteremii dakkár áššiin. Go eai leat konsultašuvnnat dahkojuvvon dagaha ah te dál leat stuorra hástalusat ja váilevašvuodat otnáš mearrageavahuspolithka oktavuođas sámi perspektiivvas go geahččá.

Sámediggi lea cuiggodan sihke Ealáhus- ja Guolástusdepartementii ja Guolástusdirektoráhtii go hálddašeapmi rihkku oppalaš bivdogildosa vuotnalínjáid siskkobealde fatnasiid ektui mat leat badjel 15 mehtera. Sámediggi oaivvilda ah te njuolggadusaid mielde ii leat vejolaš addit oppalaš dispenšuvnna nugo Guolástusdirektoráhta dál dahká. Go áigu bividit vuotnalínjáid siskkobealde fatnasiin mii lea stuorát go 15 mehtera, de ferte ohcat dispensašuvnna ja dat galgá vuodustuvvot sierra juohke háve. Boađusin dás lea ah te Sámediggi ja Guolástusdirektoráhta ovttas galget geahčadit ášši.

Sámediggi lea searvan čoahkkimiidda ja áššemeannudeapmái Seahkalaš norgga-ruošša guolástuskomišuvnnas ja Regulerenčoahkkimis. Sámediggi lea čoahkkimiin ja konsultašuvnnain doalahan iežas góibádusa ah te guolástusriekti Oasseváldilága § 21, goalmmát lađđasa mielde, galgá gozihuvvot, ja riekti guoská guolástussii beroškeahttá das ah te bivdojuvvo go rabas vai gitto joavkkus. Dasto galgá guolástusriekti (bivdoearit) leat nuvttá, ja dan muttos stuoris ah te sáhttá oažžut birgejumi bivddus. Guolástusreguleremis 2019:s lea fanasbivdoearri (10-11 mehtera) dorskebivddus rabas joavkkus sámi guolástusriekteguovllus (SFR-guovlu) unniduvvon 13,7 tonnain (ovdal le 35 tonna ja dál lea 21,3 tonna, dat mearkkaša sullii 40 % unnit) diimmáža ektui. Dát ii dávis áigumušaide mat ledje vuodđun Proposišuvnnas 70L (2011-2012) iige soabadeapmái mii dahkojuvsvi Sámedikki ja Guolástusdepartemeantta gaskka.

Bivdoeriid unndeapmi 40 %:in ii leat árvvoštallojuvvon dáláš njuolggadusaid ektui go guoská mearrasámi guolástusa goziheapmái, ja lea njuolga áitta mearrasámi kultuvrra ja ealáhusaid suodjaleapmái ja ovddideapmái. Bivdoeriid unndeapmi lea Mearraresurslágas láhččojuvvon nu ahte hálldašeapmi sáhttá sihkkarastit sámi beroštumiid oidima (deattuhanmearrádus) gozihan dihtii mearrásámi ealáhusaid, kultuvrra, giela ja servodaga, ja dan ii leat hálldašeapmi vuhtii váldán reguleremiin 2019:s. Sámediggi lea váldán ášši ovdan stáhtarádiin. Olmmošvuoigatvuodoaid nationála ásahus lea maiddái čujuhan ahte hálldašeepmi váilevaččat láhčá ja čuovvula mearrasámi guolástusa.

Eanadoallu

Sámediggi lea addán cealkámuša eanadoallošiehtadussii njukčamánus ja lea maiddái leamaš čoahkkin Eanadoallo- ja biebmodepartemeanttain šiehtadusa birra. Sámediggi lei cealkámušas cealkán ahte bisuhit ja nannet daid váikkuhangaskaomiid mat dál leat šiehtadusas. Dát dahkojuvvui muhtun muddui. Sámediggi hálida stuorát buvttadandoarjaga unnimus doaluide sihkkarastin dihtii gánnáhahttivuđa buorráneami daidda ja ahte buvttadanlasáhusaid smávva ja gaskastuoru doaluide ferte bajidit. 2018 Eanadoallošiehtadussii biddjojuvvui sierra doarjja smávva ja gaskastuoru mielkedoaluid várás. Sámediggi lei maiddái cealkán ahte ahte šibitdoaktármátkegolut leat hui stuorrát boaittebeale báikiin ja šiehtadusas bajiduvvui doarjja šibitdoavtermátkkiid várás. Sámediggi lei bivdán bisuhit sadjášašdoarjjaortnega, ja šiehtadusas bajiduvvui sadjášašdoarjja.

2018:s leat Sámediggi ja Eanadoallo- ja biebmodeparemeanta doallagoahtán jahkásaš háldahuslaš čoahkkimiid. Čoahkkimiid fáddán leat áigeguovdilis ášshit eanadoallopolitihka siskkobealde. Sámediggi lea ožón buoret gulahallama departemeanttain eanandoalloáššiin.

Sámediggi searvá iešguđege proseassaide regionála dásis maidda earret eará fylkkamanni eanadoalloossodat ja Innovašuvdna Norga servet. Ovttasbarggu boadusin lea earret eará ásahit oktasaš giliovddidanprógrámma Romssa ja Finnmárkku várás.

Sámedikkis leat jahkásaš čoahkkimat Romssa ja Finnmárkku eanadoalloorganisašuvnnaiguin, main earret eará fáddán leat eanadoallošiehtadallamat. Čoahkkimat leat hui deatalaččat Sámediggái. Sámediggi oažju doppe dárkilis dieđuid eanadoalu hástalusaid birra sámi guovlluin. Organisašuvnnat addet maiddái konstruktiva máhcahusdieđuid Sámediggái áigeguovdilis áššiin maiguin Sámediggi bargá. Dat gusket erenoamážit áššiide mat čatnasit eanadoalu doarjjaortnegiidda ja hástalusaide maid boraspirepolitihkka dagaha eanadollui.

Boazodoallu

Sámediggi oaivvilda ahte Sámediggi galgá leat guovddáš aktevra boazodoallopoltihkas. Boazodoallu lea álgoálbmotealáhus ja lea cielggas ahte sámi álbmotválljen orgána berre leat guovddážis bidjamin eavttuid boazodoallopoltihkkii. Sámediggi searvá iešguđege gulahallanforaide, konsultašuvnnaide ja das lea lávga oktavuohta boazodoaluin ja NBR:in. Šaddan dihtii guovddáš aktevran lea Sámediggi searvan iešguđege čoahkkimiidda ja čađahan konsultašuvnnaid boazodoallopoltihkalaš mihtomeriid oktavuodas.

Sámediggi lea čađahan konsultašuvnnaid Eana- ja biebmodepartemeanttain evttohuvvon rievdadusaid birra boazodoallolágas. Departemeanta lea evttohan rievdadit ulbmilparagráfa, ahte lea sáhka bohccuid merkemis individua dásis ja boazologu almmuheames. Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta evttoha vuoruhit ekologalaš ceavzilvuđa ulbmilparagráfas. Sámediggi ii leat

dorjon evttohuvvon rievdadusaid, ja evttohii konsultašuvnnain ahte galgá ollislaččat geahčadit boazodoallolága. Sámediggi ii ožón doarjaga evttohussii, muhto lea nammadan lávdegotti mii galgá geahčadit ollislaččat lága (eanet dieđuid gávnnaat kapihtalis 4.2.3). Boazodoallostivra galgá leat boazodoalu bajimuš hálldašanorgána ja áidna orgána masa boazodoallu ieš ja sámi servodat Sámedikki bokte sáhttá válljet lahtuid. Sámediggi sáhttá boazodoallolága § 71 mielde nammadit golbma kandidáhta boazodoallostivrii, ja stáhta sáhttá nammadit njeallje.

Boazodoallostivra lea manjá go guovllustivrrat heittihuvvojedje, manjimuš orgána masa stáhta ja Sámediggi nammadit lahtuid. Sámedikki mielas lea deatalaš ahte sis geat dahket mearrádusaid stivras lea gelbbolašvuhta boazodoalus. Boazodoalus ja Sámedikkis main lea nana gelbbolašvuhta ealáhusa birra, lea unnán váikkuhanfápmu mearrádusaide maid Boazodoallostivra dakhá. Dáhpáhuvvan lea ahte eanadoallo- ja biebmodepartemeanta lea gomihan mearrádusaid maid boazodoallostivra lea dahkan go ii leat konsulteren Sámedikkiin dáid mearrádusaid birra.

Sámediggi lea geahčalan evttohit rievdadusaid maiguin sáhttá sihkkarastit gelbbolašvuoda mii dárbašuvvo buriid mearrádusaid dakhmii boazodoalu várás, muhto ii leat guldaluvvon. Sámediggi ii válljen lahtuid Boazodoallostivrii 2018 - 2021. Sámediggi vállje lahtuid dalle go álggahuvvojít proseassat sihkkarastin dihtii duohtha mieldemearrideami stivras ja ahte deattuhuvvo maiddái guovddáš gelbbolašvuhtan dat ahte boazodoallostivrra stivrajodiheaddjis lea boazodoallofágalaš gelbbolašvuhta ja máhttu sámegielas.

Sámedikkis ledje 2018:s konsultašuvnnat skohera ja ATV geavaheami ovttagearddi divada ja momsadivada geassinvuoigatvuoda luvvemis boazodoalus. Konsultašuvnnaid boađusin sohppojuvvui ahte divat dain njealljejuvllatmohtorsyhkeliin ja bealtamohtorsyhkeliin luvvejuvvo mat geavahuvvojít ealáhusas.

Sámediggi searvá áicin boazdoallošiehtadallamiin NBR ja EBD gaskka, ja Sámediggi addá juohke jagi cealkámuša boazodoallošiehtadussii. Sámediggi lea 2018:s cealkámušas fokuseren ekonomalaš ovdáneami, rekrutterema, čálgoortnegiid ja DBS-doaibmabijuid boazodoalu várás, areálavuođu sihkkarastima ja váikkuhangaskaomiid mat dorjot kultuvrralaš ceavzilvuoda ja bearashvuđot boazodoalu. Muhtun vuoruheamit maid NBR ovddidii góibádusastis EBD:ii dávistit Sámedikki vuoruhemiide. Góibádusat ekonomalaš doaibmabijuide dávistedje, dan ektui ahte háliidat nannet orohagaid ekonomalaččat ja viiddidit čálgoortnegiid boazodoalus. Sámediggi vuordá ahte Sámedikki cealkámuš dievasčoahkkinmearrádusas vuoruhemiid birra boazodoallošiehtadussii hui guhkás heivehuvvo stáhta fálaldagas NBR:ii. Buorre lea go lea oainnusmahttojuvvon guđe árvalusat Sámedikkis leat čuovvuluvvon stáhta fálaldagas.

Sámediggái váldet dávjá oktavuođa orohagat, siiddat ja ovttaskas boazodoallit sierra áššiin. Beroškeahttá das makkár ášši lea, addá Sámediggi cealkámušaid/vuostecealkámušaid areálaáššiin, dahje doarju boazodoalu prinsihpalaččat deatalaš áššiin. Prinsihpalaččat deatalaš ášši maid Sámediggi lea dorjon 2017:s ja 2018:s lea Jovsset Ante Sara ášši.

Boraspiret

Dáláš boraspirepolitikhka buktá stuorra váttisvuodaid guohponealáhusaide ja bargu máhttovuođu odasmahttimiin boraspiiriid birra mas väsihusvuđot máhttu deattuhuvvo, ferte álggahuvvot. Sámediggi lea váldán dán ovdan Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain ja Birasdirektoráhtain. Boađusin dás lea

ahte Sámediggi ja direktoráhta leat soahpan ahte ovttas Norgga Boazosápmelaččaid Riikaservviin (NBR) bargat máhtu viežžamiin masa searvvahuvvo vásihušvuđot máhttu.

Sámedikki boraspireseminára dollojuvvui ođđajagimánus 2018 Gardermoenis. Seminára olahusjovkui gullet Sámedikki nammadan lahtut ja várrelahtut regionála boraspirelávdegottiin, muhto semináras ledje maiddái eará oasseváldit boraspirehálddašeami, buohkanassii serve sulli 21 olbmo. Seminára ulbmilin lei máhtu buorideapmi boraspirehálddašeami ja boraspirepolitihka birra sámi guovlluin. Fáddán ledje Sámedikki strategijat boraspirepolitihka várás, ávadathálddašeapmi, álgoálbmotriekti boraspirepolitihkas ja dutkan boraspiiriid ja guohtonelliid birra mii lea čađahuvvomin. Oasseváldit dovddahedje ahte leat hui duhtameahttumat nationála boraspirepolitihkain.

Sámedikki dievasčoahkkin sáddii ráđđehussii njukčamánus logi sierralágan doaibmabiju evttohussan movt rievdadit boraspirepolitihka. Ráđđehus ii váldán dáid vuhtii.

Sámediggi lea mielde rájárásttideaddji ovttasbarggu boraspire oktavuođas, geahča kapihtal 8.2 Sámi ovttasbargu.

Sámedikki ulbmilin lea searvat daidda regionála boraspirelávdegottiide main Sámedikkis lea lahtut oahppan dihtii boraspirelávdegottiid bargovugiid birra ja čájehan dihtii beroštumi sin bargui. Sámediggi searvai Romssa ja Finnmarkku regionála boraspirelávdegotti čoahkkimii golggotmánus.

4.2.1 Čoahkketabealla - vuodđoealáhusat

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boađus rev. budš. ektui
Vuođđoealáhusat	6 122 275	6 000 000	-122 275
Boazodoalloláhka ja boazodoallohálddašeapmi guorahallama mas čielggaduwo dárbu rievdadit boazodoallolágaid	232 047	500 000	267 954
Submi	6 354 322	6 500 000	145 679

4.2.2 Doarja vuodđoealáhusaide - ohcanvuđot doarja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
40000 Doarja vuodđoealáhusaide	6 122 275	6 000 000	6 000 000	-122 275
Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018	
40000 Doarja vuodđoealáhusaide	7 781 000	1 306 725	352 000	6 122 275

Doarjaortnega mihttomearri - Vuodđoealáhusat:

- Eanet bargosajit vuodđoealáhusain ovdal lagi 2025.

Eanadoallu:

Ohcamat eanadoalus leat eanet go beliin njiedjan 2017:s ledje 29 ja 2018:s ledje 13. Dan geažil go olahusjoavku lea gáržžiduvvon lagi 2017 ektui. 2018:s vuoruhuvvojedje dušše ovddidanprošeavttat, ođasteamit ja infrastruktuvra. 2018:s juolluduvvojedje ruđat njealji ođastanprošektii eanadoalus.

Sámediggi lea leamaš mielde ruhtadeamen vuosttaš jagi prošeavtta eanet biergobuvttadeami ektui Romssas ja Finnmárkkus 2018:s, mas Norturas lea prošeaktaovddasvástádus. Prošeakta lea deatalaš njuovvanhivvodaga bisuheapmái Romssa ja Finnmárkku njuovahagain, ja maiddái infrastruktuvrra doalaheapmái eanadoalus. Ovdaprošeakta, mii loahpahuvvui 2017:s konkluderii earret eará ahte burrogálbbit njuvvojuvvojedje menddo árrat ja ahte lei dárbu čilget eanadolliide ahte burruid njuovvandeaddu galgá leat stuorát. Golmma jagáš prošeakta gáicabiergu ávkkástallamis álggahuvvui 2018:s mas Sámediggi searvvai ruhtadeapmái.

SápmiAgri doaibmá nuppi jagi. Prošeakta lea doallan eanadoallogafejaid buot viđa searvi gielddas, main leat leamaš iešguđege fáttát. Prošeavttas leat maiddái leamaš manga kurssa earret eará rehketdoalu, groavafuođđariid ja doalu odasmahtima siskkobealde. Prošeakta lea veaháš manjnonan dan geažil go prošeaktajođiheddji molsojuvvui jagi álggus. SápmiAgris lea leamaš rekrutteren fáddán čoahkkimiin gielddaiguin mat leat mielde prošeavttas.

Mariidnaealáhusat

Ekonomalaš váikkuhangaskaomiid árjalaš geavaheami bokte guolástusealáhusa siskkobealde lea Sámediggi váikkuhan báikeovddideami, árvohákama ja barggolašvuoda nannema sámi riddo- ja vuotnaservodagain. Guolástusámmáhii rekrutterema nannemis lea doarjja sidjiide geat háliidit ása hit ealáhusas iežas fatnasiin vuoruhuvvon, sihke dalle go vuosttaš gearddi oastá fatnasa, ja dasto reaidduid ja dávviriid investeremiidda.

Sámediggi lea addán doarjaga 24 guolásteaddjái geat lea álggahan iežaset fatnasiin, ja válđodeaddun leat nuorra guolásteaddjit ahkejoavkkus 25 - 40. Easkkaálgin leat dát viehka nuorra guolásteaddjit álggahan iežaset guolástusdoaimma rabas joavkkus. Eatnašiin dán nuorra guolásteddjiiin lea oalle guhkes vásihu go ovdal leat bargat eará fatnasiin.

Nannámis leat vuoruhan doarjaga vuostáiváldin- ja bálvalusrusttegíidda láhčit buoret diliid varas guliid vuostáiváldima ja bálvalusfálaldaga sihkkarastimii riđđo- ja vuotnaguovlluin gos lea heajos ja váilevaš infrastruktuvra. Doarjja lea juolluduvvon ovta vuostáiváldinrusttegii ja doarjja bálvalusrusttega divvumii guolásteddjiiid várás árjalaš guolástusbirras Davvenjárgga gielddas. Váikkuhangaskaomit dán oktavuođas leat váikkuhan dasa ahte riddolagaš ja eanemus báikái čadnojuvvon fatnasat leat ožžon buoret vuovdinvejolašvuodaid báikkálaččat, ja gáđjadilli lea buoránan ja leat ožžon vejolašvuodaid doalu ja reaidduid seailluheames ja giedħahallamis.

Sámediggi lea juolludan doarjaga rekrutterenprošektii Davvi Romssas go áigot geahččalit bivdit ođđa šlájaid main sáhttá leat gávppálaš árvu. Lagaš rittu olggobealde gávdnojít mariidnašlájat mat eai bivdojuvvo gávppálaš áigumušain. Dál válđojuvvojít ollu šlájat oalgesálašin ja dánna oalgesállašiin sáhttá ávkkástallat eanet go mii odne dahkojuvvo. Prošeakta lea hui miellagiddevaš, muhto jos dainna galgaš lihkostuvvat áiggi mielde de gáibiduvvo buorre ja organiserejuvvon ovttasbargu bivdo-, buvttadan-, márkan- ja vuovdinlađđasiid gaskka. Dát lea lohpideaddji ja positiivvalaš go sihke guolástussearvi ja guolástusfágaid oahpahuskantuvra leat mielde ovttasbargin. Dát prošeakta lea innoavatiivvalaš ja das leat stuorra ovddidan- ja ođđaháhkanvejolašvuodat mat sáhttet leat mielde nannemin guolástusámmáhii rekrutterema.

Dasto lea Sámediggi leamaš mielde ruhtadeamen reahkkameardeprošeavtta álggaheami vuotnavuogádagain Finnmárkkus ja vejolaččat maiddái Davvi Romssas, gos guolásteaddjit bovdejuvvojít geahččalanbivdui. Ulbmilin lea nannet ja vuogádahkii bidjat máhtu, lokaliseret

bivdoguovlluid ja áiggi mielde lasihit meardebivddu nu ah te šaddá eanet gávppálaš. Reahkaid meardebivdu sáhttá leat deatalaš maiddái unnimus fatnasiidda guovluin gos ii leat rabas trolabivdu. Dán prošeavtta viidáset ovddideapmi sáhttá addit ekonomalaš vuottu unnit riddofatnasiidda doppe gos sáhttá geahčcalit dán vuotnavuogádagain STN-guovllus sihke Finnmarkkus ja Romssas.

Go ledje ollu ohccit rámma ektui mii lea geavahusas, de lea Sámediggi ferten čavgadit vuoruhit ollu buriid guolástusdoaibmabijuid gaskkas sihke mearas ja nannámis.

Boazodoallu:

Sámediggi searvá earret eará "Ut på vidda" prošektii, man ulbmilin lea fállat oahppo- ja fuolahuusuđot bálvalusaid boazodoalus.

Dán ortnegis ii leat juolluduvvon doarjja boazodollui danne go váilo ohcamat vuoruhemiiid siskkobealde.

4.2.3 Boazodoallolága ja boazodoallohálddašeami guorahallan mas čielggaduvvo dárbu rievadait boazodoallolágaid - prošeakta

Boazodoallolágas ja -hálddašeamis leat máŋga beali mat leat čuolbmái go geahčá Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuodáid ektui. Manjimus jagiid leat maid boahán máŋga rievadusa boazodoallolágas ja almmolaš boazodoallohálddašeamis, almmá Sámedikki ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikasearvvi (NBR) miedžiheami haga.

Sámediggi lea ovttasráđiin Norgga Boazosápmelaččaid Riikasearvvis (NBR) nammadan golggotmáanus 2018:s boazodoalloláhkaládvegotti. Sámediggi bovdii Ráđđehusa miele bargui, muhto Ráđđehus ii searvan. Sámediggi lea fuolas go EBD dattetge háliida rievadait ollu paragráfaid boazodoallolágas, ja orrot hálíideamen rievadait ovttaskas paragráfaid.

Sámediggi ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikasearvi (NBR) leat soahpan čuovvovaš mandáhta: «Lávdegotti váldobargun lea čielggadit 2007 boazodoallolágas rievadusdárbbu. Lávdegoddi galgá váldit vuodú Boazodoalloláhkalávdegotti árvalussii (NAČ 2001:35) ja raportii Eanamolsunrievtti gelbbolašvuoda birra boazodoalu siskkáldas beliid ektui. Lávdegoddi galgá dasto árvvoštallat ja vejolaččat evttohit eanet rievadusaid mat sihkkarastet proseassaid mat čatnasit boazodollui ja main lea legitimitehta boazodoalus.

4.3 Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvohákkan ja odđaásahaemit

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ása handávjodat lagabus Norgga gaskameari ollislaččat ja 2 % ahtanuššan fitnodaga nammii.

4.3.1 Čoahkketabealla - juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkan ja odđaásahaemit

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boađus rev. budš. ektui
Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide	5 605 700	7 300 000	1 694 300
Sámi ealáhus diedžahus	200 000	300 000	100 000
Sápmi Ealáhussiida	400 000	400 000	0
Nuorra Ealáhushutkan	200 000	200 000	0
Sámi mátkealáhusat - prošeakta	1 055 547	1 000 000	-55 547
Sámi mátkealáhusat - ohcanvuđot doarjja	518 184	1 000 000	481 816
Odđaásahaemit ja ealáhushutkan	-30 000	0	30 000
Submi	7 949 431	10 200 000	2 250 569

4.3.2 Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide - ohcanvuđot doarjja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
40510 Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide	5 605 700	7 300 000	7 300 000	1 694 300
	Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018
40510 Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide	6 550 500	944 800	0	5 605 700

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ahtanuššan buot fitnodagain lahkana 2 % sámi guovlluin.

Sámedikki doarjja lea váikkuhan dáláš doaimmain ollu ásaheemiid ja ođasmahttimiid/viiddidemiid. Dát lea buvtihan márja ođđa bargosaji smávva ja stuorát sámi báikegottiin. Stuorra oassi juolluduvvon doarjagiin leat 2018:s mannan fitnodagaide mátkealáhusaid siskkobealde.

Biebmo- ja mátkealáhusprošeakta, mas Innovašuvdna Norggas lea ovddasvástádus álggahuvvui jagi 2018 loahpas. Prošeavtta áigumuššan lea ahte Davvi Norga šattašii riikkaidgaskasaččat dovddusin biebmo- ja mátkealáhusregiovnan. Dat njeallje guovddášsuorgi leat gánnihahttivuohta, beasatlašvuhta, kvaliteahhta ja beaggin.

Doarjja lea addojuvvon guđa prošektii main lea oktavuohta boazodollui, viđas dáid prošeavtaid gaskkas leat báikkálaš biebmobuvttadeami ja eará doaimma ovddideapmi. Ovta prošeavttas lea buktaga ovddideapmi boazodoalu geavahussii.

4.3.3 Sápmi ealáhusdieđahus - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Ráhkadit dieđáhusa ealáhusovddideami birra

Oassin dieđáhusbarggus, meannudii Sámediggi čilgehusa Sámedikki ealáhuspolitikhka birra čakčamánus. Sámedikki ealáhuspolitikhkalaš váldomihhttomearri galgá ain fokuseret oktavuođa

ávnناسلاš kulturvuodožu ja ceavzilis ealáhusovddideami gaskka vuodđun ássamii, barggolašvuhtii, sámi kultuvrii ja gillii. Sámediggi galgá fievridit sierra ealáhuspolitihka mas Sámedikki politihkalaš mihttomearit, vuoruheamit ja deaivilis váikkuhangaskaoapmepolitihkka leat guovddážis. Dán geažil ferte Sámediggi fievridit nationála ealáhuspolitihka, maiddái čielgasit politihkalaččat vuoruhit lassáneaddji industriijaovddideami ektui.

4.3.4 Sápmi Ealáhussienda - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Oažžut smávva fitnodagaid ahtanuššat ja ovdánit sámi guovlluin.

Sápmi Ealáhussienda lea oassi nationála ealáhussiidaprográmmas man doaibmaguovlun lea Sis-Finnmárku. Ealáhussienda lea Deanus/Unjárggas gullevašvuodain Porsáŋgu, Kárásjoga ja Guovdageainnu gielddaide. Ealáhussienda lea álggahan doaibmabijuid fierpmádathuksema, ovttasbarggu ja gelbbolašvuoda buorideami siskkobealde, ja dat lea deatalaš doarjaapparáhta ealáhuseallima positiivvalaš ovdáneapmái.

Ealáhussienda doaibmabijuin lea leamaš ávki ealáhuseallimii go fitnodagat leat háhkan eahpeformála fierpmádagaid, ja leat buoridan iežaset gelbbolašvuoda iežaset doaimma jođiheames. Mii vuordit ahte áiggi mielde doaibmabijut sihkkarastet searvi fitnodagaide buoret ekonomiija ja nanosmahttet daid eanet.

4.3.5 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Eanet odđaásuheamit ja ealáhuseallima ođasmahttin, mat addet eanet bargosajiid.

Nuorra ealáhushutkan bargustis ealáhushutkanoahpahusain nanne servodateallima dain gielldain mat servet prográmmaide, ja áiggi mielde lea hui deatalaš odđa ealáhusásahemiide gielldain. Nuorra ealáhushutkamis Finnmárkkus lea leamaš erenoamážit fokus sámi guvlui, ja lea earret eará jorgalahttán sámegillii prográmmamateriálaid mat čađahuvvojít.

Ortnega olahusjoavkun leat joatkkaskuvlla oahppit. Váttis lea mihtidit man beaktíl Sámedikki doarja lea leamaš bargosajiid lassáneami ektui. Oahppit leat buoridan iežaset gelbbolašvuoda das motv plánet, ásahit ohppiidfitnodaga, jođihit dan ja loahpahit fitnodaga. Dán gelbbolašvuoda sáhttet oahppit geavahit maŋjá go leat geargan oahpuin ja háliidit ásahit alcceaseaset fitnodaga.

4.3.6 Sámi mátkealáhusat - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Nannejuvvon árvoháhkan searvi fitnodagaide mat vuogádatlaččat ovddidit fitnodaga gelbbolašvuoda ja vuovdima, ja nannejit márkanvejolašvuoda ja buoridit olámuttu

2018:s álggahii Johtit-fierpmádat gelddolaš mätki masa 25 sámi mátkealáhusfitnodaga Davvi Norggas ja Trøndelágas serve, ja dat galget bargat ovttas buoridan dihtii sámi mátkealáhusaid árvoháhkama. Mihttomearrin lea profešionaliseret, ođasmahttit ja oainnusmahttít fálaldaga sámi vásihuain kundáriid miela mielde. Dás lea sáhka boahtteáiggi sámi mátkealáhusvásihuaid háhkamis ja oainnusmahttimis daid rivttes kundáriidda, ja oažžut ovdan sámi kultuvrra viidodaga.

Prošeavtta fágalaš vuodus leat njeallje oasi: profešionaliseren, kundáriid ektui bargan, nállašuhttin ja ceavzilis ovdáneapmi gozihan ja nannen dihtii sámi kultuvra. 2018:s lea bargojuvvon vásihuksdesignain gaskaoapmin rivtties vásihuksaid ovddideames rivtties kundáriidda. Johtit lea veaháš manjonan dan geažil go prošeaktajodiheapmi ii leat dievaslaš, mas NordNorsk Reiselin AS:s lea ovddasvástádus.

Vahca prošeakta lea ovttasbargoprošeakta Romssa suohkana ja Sámedikki gaskka. Romssa gávpot ja biras lea vásihan ahte dálveturisma lea ahtanuššan hui ollu. Dán geažil lassána jearaldat sámi kulturvásihuksain, ja mii oaidnit ahte dan geažil lea dárbu kvalitehta dáfus sihkkarastit suorggi ja vuogi movt sámi kultuvra ovddiduvvo. Suohkan galgá leat ovddasmanni suohkan das movt sámi kultuvra gozihuvvo mátkeeláhusaid oktavuođas.

Bargu sámi kultuvra ovddideami oktasaš sertifiseremiin golmma Sámedikki gaskka lea álggahuvvon. Sámi parlamentáralaš rádi doaibmaplána mielde galget ráhkaduvvot ja ovddiduvvot etihkalaš njuolggadusat movt sámi kultuvra buoremusat sáhtáshii čalmmustit, márkanfievrridit ja geavahit positiivvalaččat turistadoaimmas. Dán čuovvoleami dihtii, válddii Sámediggi álgaga ja bovdii čoahkkimii golmma sámedikki gaskka. Bealit sohpe čoahkkimis ahte čuovvulit barggu 2019:s.

Duottar stobut (DS) lea prošeakta masa gullet duottarstobut Jergulis, Šuošjávrris, Joatkas, Vuolit- ja Bajit Mollešjogas ja Ravnastua. Ulbmilin lea buoridit ovttasbarggu duottarstobuid gaskka ja seammás fokuseret geasuheami nannema duottarstobuid iežaset dárbbu ja sávaldagaid vuodul.

4.3.7 Sámi mátkeeláhusat - ohcanvuđot doarja

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
41012 Sámi mátkeeláhusat	518 184	1 000 000	1 000 000	481 816
Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketdoallu 2018	
41012 Sámi mátkeeláhusat	564 000	45 816	0	518 184

Doarjaortnega mihttomearri:

- Ollu sámi mátkeeláhusaktevrrain main lea fitnodat ja main lea dan muttos gávpejohtu ahte daid sahttá meroštallat birrajagi fitnodahkan.

Gávci ohcama gaskkas juolluduvvui doarja njealji sámi mátkeeláhusfitnodahkii. Dát juolludeamit leat deatalaččat gánnáhahttivuođa buorideapmái mátkeeláhusain. Juolluduvvui sihke álggahandoarja ja ovddidoarja main buohkain leat sámi vásihuksat fitnodatjurtagis.

Oktiibuot 8 ohcama gaskkas ožo 3 ohcama doarjaga viidášt ovddidit iežaset fitnodaga, buordan dihtii gánnáhahttivuođa fitnodagain. Okta fitnodat oačcui álggahandoarjaga, oččodan dihtii eanet sámi mátkeeláhusfitnodagaid.

Vuolláibáhcaga sivva poasttas boahtá das go ledje unnán ohcamat. Ollu sámi mátkeeláhusaktevrrat leat smávvát ja ollugat leat dál mielde prošeavttas Johttit. Vurdojuvvo ahte fitnodagat mat leat mielde prošeavttas ovdánit bures ja dárbbašit doarjaga investeremiidda ja ovddideapmái go prošeakta lea joavdan dobbelii.

4.4 Hutkás ealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

Hutkás Gielda

«Hutkás gielda» lea prošeakta mii galgá váikkuhit málle háhkama ealáhusa ahtanuššamii. Čakčat 2018 álggahii Sámediggi Hutkás Gielda prošeavtta Guovdageainnus. Lágiduvvojedje guokte hutkás gafeja maidda 20 oasseváldi serve. Seammás lágiduvvojedje čoahkkimat gielldain ealáhusa birra. Dát prošeakta lea áidhalunddot danne go geavvá oanehis áiggis ja sávaldahkan lea oažžut oinnolaš bohtosiid (doaibmabijuid) johtilit. Doaibmabijut maid aktevrat ieža hálíidedje álggahit ledje suorgedaivvadeapmi, hutkás ealáhusaid promoterenfilbma Guovdageainnus, podcast-ráidu hutkás ealáhusaktevraaid birra gielddas ja kursa/viidásetoahppu fitnodatovddidemes ovttasbargguin Sámi allaskuvllain.

Dutkan ja ovddideapmi

Sámedikkis lea beroštupmi searvvahit máŋga beali oažžun dihtii čáđa ealáhuspolitihka, mas mielde dutkanbirrasat. Mii dárbbášat eanet máhtu hutkás ealáhusaid birra vai sáhttit álggahit rivttes doaibmabijuid. Oassin dás sáddii Sámediggi skábmamánus 2018 ohcama dutkanráddái. Prošeakta organiserejuvvo ovttasbargun Sámedikki ja Sámi allaskuvlla gaskka mas Sámediggi lea prošeaktaeaeiggát, ja Sámi allaskuvllas lea fas fágalaš ovddasvástádus ovdaprošeavttas. Áššečuolbma ovdaprošeavttas lea: "Sáhttá go ovddiduvvot sierra sámi kulturvuđot innovašuvdnauogádat?"

4.4.1 Čoahkketabealla - hutkás ealáhusat

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš 2018	Boađus rev. budš. ektui
Hutkás ealáhusat	528 750	500 000	-28 750
Gelbbolašvuodavuđot kulturealáhusat	3 042 727	2 750 000	-292 727
Sámi musihkkafeatavahkku Álttás	154 000	154 000	0
Submi	3 725 477	3 404 000	-321 477

4.4.2 Doarjja hutkás ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
41002 Hutkás ealáhusat	528 750	500 000	500 000	-28 750
	Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketdoallu 2018
41002 Hutkás ealáhusat	528 750	0	0	528 750

Doarjjaortnega mihttomearri - Hutkás ealáhusat:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

Logi ohcama gaskkas ožžo viðas doarjaga. Okta dáin lei fitnodat mii oačcui álggahandoarjaga. Okta fitnodagain oačcui ovddidandoarjaga ovddidit válndoášsis dihtorspealuid mánáide ja nuoraide. Okta fitnodat mii bargá bivttashábmemiin oačcui maiddái ovddidandoarjaga.

Oktiibuot viða ohcama gaskkas mat ožžo doarjaga lei fitnodat mii oačcui álggahandoarjaga, nannen dihtii odđaásahemiid hutkás ealáhusaid siskkobealde. Viða fitnodaga gaskkas ožžo doarjaga guovtis mat ángirušset odđa márkanii, ja guokte maid ulbmilin lea buoridit gánnáhahttivuða.

4.4.3 Gelbbolašvuodavuđot hutkás ealáhusat - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahti kulturealáhusfitnodagaid main lea buoret birgenmunni.

Sámedikki ángiruššama oktavuođas gelbbolašvuoda buorideames lágiduvvojedje máŋga fágabeavvi 2018:s, maid fáddán lei mearkagálvu ja identitehta. Fitnodagat mat leat searvan fágabeivviide bohet sierra ealáhusain, muhto válndoášsis hutkás ealáhusain ja mátkealáhusain. Fágabeivviin lea leamaš fokusis máhttojuohkin ja earáiguin deaivvadeapmi geat leat seamma dilis. Oasseváldiid máhcahusdieđut leat leamaš hui buorit. Mii vásihat ahte dárbbašuvvo máhttu fitnodatovddideames guovlluin ja háliidit deaivvadit Sámedikkiin.

Miessemánu loahpas manne muhtun Dáhttu 2.0 oasseváldit Reykjavíkii. Dáhttu 2.0 oasseváldit leat fitnodagat main leat ahtanuššanáigumušat. Reykjavíkas besse oasseváldit deaivvadit eará sullasaš fitnodagaiguin, čatnat oktavuođaid ja vásihit movt smávva fitnodagat Reykjavíkas barget eksporttain. Romssa/Norlánnda guovllus lágiduvvui maiddái Dáhttu gründer. Jagi 2018 loahpas álggahuvvui Dáhttu gründer Máttá-Romssas.

4.5 Duodji

Ángirušsansuorggi mihttomearri:

- Eanet duojárat geain duodji lea ealáhussan.

4.5.1 Čoahkketabealla - duodji

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Doarja Duodjeinstituhtii	5 042 000	5 042 000	0
Doarja duodjeealáhusa ovddideapmái ja rekrutteremii	1 630 000	1 630 000	0
Duoji ealáhusšiehtadus	5 736 446	7 500 000	1 763 554
Bagadallanortnega evalueren	562 500	500 000	-62 500
Submi	12 970 946	14 672 000	1 701 054

4.5.2 Duodjeinstituhtta - njuolgodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Ovddidit duodjeinstituhtta resursan duodjeealáhusa ovddideamis.

Vuođđudus Duodjeinstituutta (DI) lea frija ja iešheanalis organisašuvdna mii ásahuvvui 1993:s Sámiid Duoji, Sámi allaskuvlla, Sámi joatkkaskuvlla ja boazodoalloskuvlla ja SIVA (industriijahtanuššan-russtetsearvi) beales. Vuođđudusa ulbmilin lea doaibmat ovddidan- ja gelbbolašvuodaguovddážin duoji várás ealáhussan, kultuvran ja duodjin. Duodjeinstituhta addá heivehuvvon bagadusa geavahedđiide.

Njuolggadoarja geavahuvvo instituhta doibmii, mas mielde bagadanvirggiid doaibma Gaska-Finnmárkkus, Nuorta-Finnmárkkus, Romssas, Norlánndas ja máttasámi guovllus. DI dieđihii ahte 2017:s geavahuvvui sullii 1,5 miljon ru bagadanbálvalussii. Dasa gullet earret eará bálkkát, lokálat, mátkegolut, bádjegolut ja doaibmaávdnasat. Duodjeinstituhta lea addán rávvagiid fágaovddideami oktavuođas fágaovddideapmái, buvttaovddideapmái, prošeaktaohcamiidda ja márkanfievrrideapmái. Instituhtas leat maiddái bájít Guovdageainnus, Kárášjogas, Unjárggas ja Snoasas. Duojárat movttáskit bargat dujiin go besset álkidot geavahit dárbbashaš reaidduid ja ožžot bagadusa.

Sámedikkis ii leat dohkálaš vuodđu konkrehta árvoštallat leago ortnega ulbmil ollašuhttojuvvon, muho mii vuordit ahte álgghuvvon evalueren sáhttá addit muhtun vástádusaid instituhta barggu ja bagadanbarggu bohtosiin. Evaluerema vuodul sáhtiit maiddái árvoštallat eanet doaibmabijuid ulbmilolahusa juksama ektui.

4.5.3 Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii

Mihttomearri:

- Duodjeealáhussii rekrutterema sihkkarastin ja duoji fágareiveoahpahusa oktiordnen.

Oahpahuskantuvra oktiordne ja beavttálmahttá searvan oahppofitnodagaid oahpahusa fitnoohppiid ja oahppokandidáhtaid ektui boazodoalus ja duojis. Ulbmilin lea addit oahpu nuoraide vai šaddet čeahpes fágabargin boazodoalus ja duojis. Oahpahuskantuvra addá viidásetoahpu oahppofitnodagaide dainna ulbmilin ahte váldit fágareivve ja oažžut gelbbolašvuodá duođaštusa.

Vuolggasajis galget 10 oahppošehtadusa duodjefágain mielde. 2018:s ledje guokte guoros oahpposaji bálkádoarjagiin duojis. Sivvan dasa lei go guokte fidnooahppi celke eret šiehtadusaid 2018:s. Oahpahuskantuvra geahčalii rekrutteret eanet fidnoohppiid, muho ii lihkostuvvan oažžut.

Oppalaččat duodjefága ektui lea ahte sii geain ii leat nuoraidriekti ágetto duodjefidnooahppin. Eatnašiin lea eará oahppu vuodđun, eanaš dušše prógrámmafágain duojis váilot.

4.5.4 Evalueren duodjebagadalli ortnega

2018:s várrii Sámediggi 500 000 ru Duodjeinstituhta ja bagadanortnega evalueremii ja evalueremis vižžojuvvui fálaldat. Telemarkforskning oaččui fálaldaga ja galgá evalueret Duodjeinstituhta ja bagadanortnega. Evalueren lea álgghuvvon muhto gárvistuvvo njukčamánus 2019:s.

Sámediggi háliida evalueremis oažžut máhtu movt Duodjeinstituhta váikkuha Sámedikki duodjemihttomeari juksama, geat geavahit instituhta sierra fálaldagaid, ja man duhtavaččat geavaheaddjít leat fálaldagaiguin. Sámediggái lea maiddái deatalaš diehtit eanet ealáhusbargiid dárbbuid birra ja man ollu DI duhtada ealáhusdárbbuid. Sámediggi háliida maiddái diehtit eanet man ollu bagadanvirggit duhtadit duodjeealáhusa gelbbolašvuodárbbu. Sámediggi doaivu ahte

evalueren livččii buorrin vuodđun viidáset strategijiaid árvvoštallamii duodjeealáhusa čuovvuleami ja ovddideami ektui.

4.5.5 Duoji ealáhusšiehtadus

		Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
41050	Doaibmadoarja	1 896 200	1 850 000	-46 200
41051	Investeren-ovddidan- ja álggahandoarja, konsuleantaveahki ja prošeavttat	1 239 650	1 500 000	260 350
41052	Duodjestipeanda	150 000	150 000	0
41053	Čálgoortnegat	42 835	50 000	7 165
41054	Gelbbolašvuota, oahpahus, kurssat	132 450	450 000	317 550
41055	Doaibmabijut mat buoridit vuovdima	150 000	150 000	0
41056	Duojáriid Ealáhus Searvi	600 000	600 000	0
41057	Sámiid Duodji OS	1 250 000	1 250 000	0
41058	Faga- ja ekonomijjalávdegoddí	275 311	100 000	-175 311
41061	Hospiteren	0	100 000	100 000
41062	Márkanheiveheapmi	0	1 300 000	1 300 000
Submi		5 736 446	7 500 000	1 763 554

Duoji ealáhusšiehtadussii várrejuvvui 7 500 000 ru 2018:s. Sámedikki dievasčoahkkin dohkkehii dan manjjá dahkkojuvvon šiehtadusa. Ruđat galget geavahuvvot earret eará doaibmadoarjan, hospiteremii, stipeandan, investeren- ja ovddidandoarjan duodjefitnodagaide, njuolggadoarjan duodjeorganisašuvnnaide jna. 2018:s várrejuvvui earret eará 1 300 000 ru márkanheiveheapmái maid Sámiid Duodji ja Duojáriid ealáhussearvi sáhttet ohcat. Dasa gullet earret eará duoji profileren ja mearkagálvohuksen mas vuovdin ja márkanfievrrideapmi vuoruhuvvovit.

Lagabui 5,7 miljon ru (ferte dárkkistuvvot) várrejuvvon ruđain juolluduvvui ulbmilii. Dát golaheapmi lea veaháš eanet go diibmá, muhto dattetge vuollecolaheapmi lei sullii 1,8 miljon ru. Veaháš váttis lea dadjat maidege manne ruđaid geavaheapmi lea geahppánan, muhto dan várra sáhttá čilget dainna ahte duodjedoaimmain lea unnit investerendárbu. Dasa lassin eai geavahuvvон várrejuvvon ruđat márkanheiveheapmái 1,3 miljon ru 2018:s. Vurdojuvvo ahte ruđat mat leat várrejuvvon dán postii geavahuvvovit 2019:s. Hospiterenruđaide leat oppalaččat boah tán unnán ohcamat. Danne heaitthuvvo dát ortnet 2019:s.

Doarjaortnega mihttomearri - Doaibmadoarja:

- Buoridit iežas duddjon árbevirolaš buktagiid gávpejođu.

2015:s dahkkojuvvui golmmajagáš rámmašiehtadus fitnodagain Trøndelag Forskning og Utvikling AS (TFoU) jahkásaš ekonomalaš rapporta ráhkadeames duodjeealáhusa ovđáneami birra. 2017:s bodii manjimuš raporta. Raporttas válđojuvvui vuolggasadji duojáriid dieđuin geat ohce doaibmadoarjaga Sámedikkis jahkái 2016, mas vuodđun ledje lagi 2015 rehketoallologut. Ovddeš reporteremiid vuodđul, rehkenastá Sámediggi ahte eai šatta stuorra rievdadusat jagis jahkái.

Iežas dujiid gaskamearalaš vuovdin duojis lea lassánan 12.500 ruvnui 2014 rájes, muhto iežas dujiid oassi ollislaš dietnasiin lea seamma dásis go ovđal. Doaibmadoarja lea 4% unnit ollislaš dietnasiin 2015:s go 2014:s. Ii ovttage duojáris lean negatiivvalaš boadus 2015:s, 2014:s lei guovtti

duojáris ja 2012:s njealji duojáris lei negatiivvalaš boađus. Ekonomijastáhtus 2015:s lei buoret go vásttolaš reporteremis ovddit jagiin.

Stuorra variašuvnnat leat duojárid dietnasa gaskka stuorámus ollislaš dienas lei (sullii 3,3 miljon ru) ja unnimus dienas lei (53.000 ru). Ovdáneamis lea viehka stuorra rádji gaskamearálaš dietnasiid ja goluid gaskka gitta lagi 2010 rádjai ja manjá lagi 2010. Jagi 2015 logut buot duojárid ektui čájehit ahte vaikko golut ja dietnasat dássiduvvet, de lea doaibmaboáđus gorknjon sullii 10 %.

2018:s ohce 28 duojára doaibmadoarjaga. Ohcansubmi oktiibuot lei 2 247 212 ru, mii lei stuorát submi go mii postii lei várrejuvvon. Sámediggi unnidii ovta mađe proseanttaid mielde buot dohkkehuvvon ohcamiid gaskka doarjasupmi, mii lei 18 % unnit go mii lei ohccojuvvon. 2018:s juolluduvvui ruhta 1 896 200 ru, das leat mielde 2017 váiddaašshit mat meannuduvvojedje 2018:s. Mearriduvvun vuoruhemiid ektui, biehtaluvvui doarja njealje ohcamii danne go dohkkehuvvon duojárii ii lean autoriserejuvvon rehketoalli.

Doarjaortnega mihttomearri - investeren- ja ovddidandoarja

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuhta ja sisaboantu buorrana.

Investeremat duojis siskkildit eanaš doarjaga unnit prošeavtaide investeren- ja ovddidansuorggis. Stuorát prošeavttain attii Sámediggi doarjaga Sámíráđi prošektii 500 000 ru mii galgá čielggasmahttit vuogi movt álgoálbmogat sáhttet dahkat gálvomemarkka kulturárbái ja dahkat gálvomemarkka ealli kultuvrras mas maiddái márkanfievrrideapmi lea mielde. Sámediggi oaivvilda ahte dát prošeakta áiggi mielde buorida duodjedoaimma góannáhahttivuođa, dan seammás go dát sáhttá nannet fitnodagaid ámmátlašvuoda.

Doarjaortnega mihttomearri - Duodjestipeanda:

- Eanet olbmot geain lea formála gelbbolašvuhta duoji siskkobealde.

Oktiibuot addojuvvojedje 11 stipeandda joatkkaskuvlaohppiide geat váldet duodjefága olles áiggis.

Doarjaortnega mihttomearri - Čálgoortnegat:

- Buorit čálgoortnegat daid duojáriidda geat leat dohkkehuvvon duodjeregistarisi.

Sámediggi lea juolludan oktiibuot viđa ohcamii stipeandda buohcciruhtaortnega oktavuodas.

5 Kultuvra

Servodatulbmil:

- Ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta.

5.1 Kultuvrra váikkuhangaskaoamit

5.1.1 Ángiruššansuorggit - kultuvra

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boađus rev. budš. ektui
Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	16 257 167	16 663 000	405 833
Sámi kulturásahusat	87 993 574	87 842 000	-151 574
Sámi girjjálašvuhta ja mediat	24 422 551	23 006 000	-1 416 551
Sámi valáštallan	2 925 000	2 925 000	0
Submi	131 598 292	130 436 000	-1 162 292

Ovttasbargu iešguđet almmolaš oassálastiiguin lea deatalaš strategijja dasa ahte ollašuhttit ángiruššansuorggi váldomihttomeari. Dán strategijja vuoden lea Sámedikkis jahkebeallásaš hálldahuslaš gulahallančoahkkimat Kulturdepartemeanttain. 2018:s finai Stuorradikki bearas- ja kulturlávdegoddi guovvamánuus galledeamen Sámedikki. Kulturministtar Trine Skei Grande galledii Sámedikki njukčamánuus 2018 dievasčoahkkima oktavuođas go Sámediggi lei bovdien su boahtit čoahkkimii. Čoahkkimat leat earret eará čalmmustahttán sámi kulturásahusaid hástalusaid ja ožzon oidnosii man deatalaš Bååstede-prošeavta ollašuhttin lea.

Sámediggi lea guhká gulahallan Kulturdepartemeanttain Meld. St. 8 (2018–2019) Kulturens kraft. Kulturpolitikk for framtida nammasaš dieđáhusa birra. Sámediggi ovddidii árvalusaid sámi dáidaga, kultuvrra ja giela birra, ja kultursuorggi eará áššesurggiid birra. Dán barggu boađusin lea ahte mánja dán árvalusain leat vuhtiiváldojuvvon dieđáhusas.

Sámediggi váikkuha dasa ahte loktet almmolašvuoda ovddasvástádusa ja rolla das ahte čalmmustahttit ja nannet sámi dáidaga ja kultuvrra. Dán barggu boađusin lea ahte Kulturdepartemeanta lea bargan rapporttain man áigumuš lea čuvgehit departementii guđe ásahusat dál ovdanbuktet sámi dáidaga ja kultuvrra ja kártet guđet vejolašvuodat gávdnojtit. Sámediggi lea váikkuhan ovdabargui ja addán árvalusaid raportii. Raporta válmmastuvvui 2018:s.

Sámediggi geigii oppalaš vástádusa Båđådjo suohkana ohcanevttohussii šaddat Eurohpá kulturváldogávpogin, mas deattuhuvvui man deatalaš dat lea ahte Nordlándda sámi ásahusat searvvahuvvojit dan bargui. Presideanta Aili Keskitalois lei sáhkavuorri konferánssas Eurohpá kulturoaivegávpoga birra borgemánuus.

5.2 Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi dáidda mii ovddida, iskkada ja hástala sámi kultuvrra.

Luodi ásahuslaš ruovttu ásaheapmi

Sámediggi lea Noodt&Reiding jođihemiin ovttas luohtebirrasiin álggahan proseassačoahkkaneami luodi ásahuslaš ruovttu ásaheami oktavuođas. N&R čálili rapporta mii sáddejuvvui gulaskuddamii, ja lágidii dasto čuovvulančoahkkima. Loahpparaporta árvvoštalai iešguđet organiserenmálliid ja rávvi ásahit fysikhalaš guovddáža lávdaduvvon struktuvrrain mas lea ieahčanas doaibma ja ovttasbargofitnodatmálle. Sámediggeráđđi čuovvula rapportta čilgehusain sámi musihka ja luodi birra.

5.2.1 Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boađus rev. budš. ektui
Sámi dáiddáršiehtadus	7 900 000	7 900 000	0
Musihkkaalmuheapmi ja musihkkaovddideapmi	2 470 037	2 500 000	29 963
15700 Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhttii - nju	1 509 000	1 509 000	0
15600 Doarjja Noereh! Organisašuvdnii - njuolggodoarjja	204 000	204 000	0
17100 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuđot doarjja	3 792 444	4 200 000	407 556
17600 Dáiddárkonferánsa - konferánsa	141 784	200 000	58 216
IMKA-konferánsa Anáris	159 902	150 000	-9 902
Tråante 2017	80 000	0	-80 000
Submi	16 257 167	16 663 000	405 833

Doarjjal Noereh! organisašuvdnii- njuolggodoarjja

Noereh! lea riikkaviidosaš organisašuvdna sámi nuoraid várás ja sámi nuoraid deaivvadansadji. Dan válđodoabman lea lágidit riikkačoahkkima. Riikkačoahkkima oktavuođas lágiduvvojtit maid kurssat ja seminárat. Noereh! ovttasbarggai maiddái sámi festiválaiguin Márkomeannu ja Riđdu Riddu mas Noereh! čáđahii iešguđet lágidemiid main ledje fálaldagat nuorat festiválaoassálastiide.

Organisašuvdna lea hui servodatberošteaddji ja searvá konferánssaide, čoahkkimiidda ja eará lávddiide maidda sin mielas sámi nuorat berrejít oassálastit nu guhkás go sis leat ekonomalaš návccat dan dahkat. Sii čállet maiddái sáhkavuoruid aviissaide dan oktavuođas ja ovttasbarget viidát eará organisašuvnnaiguin sihke rájáid rastá ja siskkabealde Norggas.

Doarjja Internašunála Sámi Filbmainstituhttii - njuolggodoarjja

Sámi filbma lea manjimus jagiid ahtanušsan mearkkašahti, erenoamážit manjnágo sámi filbmaguovddáš ásahuvvui Guovdageidnui 2007:s. Filbmabuvttademiid ja nissonlaš rešisnevrraid lohku lea lassánan mealgadit. Lassánan buvttadeamit lea váikkuhan filbmamuitalusaaid šláddjiivuhtti. Filbmamedia bivnnutvuhta, lávdu ja návccat beroštahti gehččiid dakhá ahte filbmamuitalusain leat erenoamáš návccat vuolggahit, bisuhit ja rievdadit áiccalmasvuodaid kultuvrralaš identitehta birra. Danne lea sámi filmma fámus máŋga beali mat ovttastahttet, duođaštit, nannejit ja vuolggahit ođđa oaiviiliid sámi kultuvrra ja identitehta birra. Sámi filbma beroštahttá, das lea váikkuhanfápmu ja dat rahpá čiekjalis olmmošlaš vásáhusaide ja áddejupmágo filmmat válđet ovdan min áiggi stuorra servodathástalusaid, erenoamážit ovttaiduhtima ja dálkkádat-/birasrievdamiid oktavuođas.

Internašunála Sámi Filbmainstituhtta (ISFI) čájehuvvo leat mearkkašahti doaimmalaš, hutkkálaš ja

gievrras oassálasti sámi filbmakultuvrra ovddideamis, ii dušše regiovnnalaččat, muhto maiddái našuvnnalaččat, riikkaidgaskasaččat ja máilmiviidosaččat.

5.2.2 Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus

Dáiddáršiehtadusa mihttomearri:

- Sámi kulturorganisašuvnnain ja sámi dáiddáriin leat buorit ja einnostanvejolaš rámmaeavttut doaibmaseaset.

Sámedikkis ja Sámi dáiddárrádis leat oktasaš beroštusat boahttevaš sámi dáiddapolitikhka ovddideamis, ja leat dan vuodul dahkan ovttasbargošiehtadusa áigodahkii 2016 - 2019. Ovttasbargošiehtadusa áigumuš lea ásahit njuolggadusaid, ovddasvástádusa ja geatnegasvuodaid sámi dáiddáršiehtadusa jahkásaš šiehtadallamiid várás, ja muđui ovttasbarggu beliid gaskkas sámi dáiddapolitikhka oktavuođas. Gulahallančoahkkimat lágiduvvojit jahkásaččat ja 2018:s ságastallojedje oppalaš dáidda- ja kulturpolitikhkalaš doaibmabijut ja hástalusat.

Ođđa dáiddáršiehtadus 2019 várás dakhkojuvvui golggotmánus man Sámedikki dievasčoahkkin dohkkehii juovlamánus. Dáiddáršiehtadusas lea doaibmadoarja Sámi dáiddárráđđai ja dan guđa dáiddárorganisašuvdnii mat čatnasit dáiddárráđđai. Das lea doarja iešguđet dáiddašlájaid fágalaš bagadeddjiide, ja dat veahkeha organisašuvnnaid buorebut láhčit ja viidáseappot ovddidit doaimma iešguđet dáiddára várás.

Dáiddafoandda bokte juolludii Sámi dáiddárráđđi oktiibuot 800 000 ruvnno doarjan 18 iešguđet prošektii 2017:s (jagi 2018 logut eai leat vel válbmasat). Dain lei doarja 4 stuorát ovttasbargoprošektii maid mihttomearrin lei ahte iešguđet šanjeriid dáiddárat barget ovttas.

2018:s leat oktiibuot 11 bargostipeandda doaimmas. 2017:s juolluduuvvojedje 4 ođđa bargostipeandda, oktan ovttain seniorstipeanddai ja ovttain bargostipeanddai nuorat dáiddáriid várás. Dasa lassin leat juolluduuvvon 9 eará stipeandda. Oktiibuot bohte 70 ohcama iešguđet stipeanddaide 2017:s.

Buhtadussan dan dáidaga ovddas mii lea ostojuvvon Sámedikki oastinortnega bokte govavadáidagi ja dáiddaduodjái, lea várejuvvon ruđat dáiddáršiehtadusa bokte. Dát ruđat leat mielde Sámi dáiddáriid ja čálliid buhtadusfoandda stipeanddai.

Šiehtadusbealit leat 2018:s ásahan bargojoavkku mii galgá čielggadit rámmaid ja vejolašvuodaid luđiid ja sámi musihka ovddideapmái. Vuordimis lea ahte dát bargu válmastuvvo 2019:s.

Bealit leat álggahan ođđa čálliidprošeavta rekrutteren dihtii ođđa čálliid, mat čállet sámegielaiide. Vuosttaš prošeakta mii loahpahuvvui 2017:s, lea dagahan ahte máŋga kursaoassálasti leat juo ožžon almmuhuvvot iežaset vuosttaš girjjiid.

Sámedikki ja Sámi dáiddárrádi gaskasaš ovttasbargošiehtadusas lea okta oasseemihtomeriin nannet sámi dáidaga vuovdaleami, ovdanbuktima ja promoterema, maiddái riikkaidgaskasaččat. Dat lea vuolggahan stuorát fokusa ja fuomášumi riikkaidgaskasaččat sámi dáidagii ja sámi dáiddáriidda erenomážit marjimus jagiid.

5.2.3 Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi - ohcanvuđot doarja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Bođus rev. budš. ektui
17012 Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi	2 470 037	2 500 000	2 500 000	29 963
Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksjuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018	
17012 Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi	2 903 452	357 198	76 217	2 470 037

Doarjaortnega mihttomearri:

- Luođi ja sámi musihka eanet vuovdin ja leavvan riikka siste ja olgoriikkas, maiddái sámi musihkka sihke árbevirolaš ja ođđa vuogis.

Prioriteringer	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehtaluvvon
Musihkkavideot	4	2	2
Gierdomátkedoarja	7	4	3
Submi	11	6	5

Earret eará lea juolluduvvon doarja dáidda: ISÁK, Mari Boine, Sara Marielle Gaup Beaska, Elin Kåven, Slincreaze ja Árvvas.

	Oktiibuot	Juolluduvvon
Musihkkaalmmuheamit	20 ohcama	15 ohcama

2018:s ledje guokte ohcanáigemeari luđiid ja sámi musihka almmuhemiide, miessemánu 1. b. ja golggotmánu 1. b. Doarja lea addojuvvot iešguđet šanjeriid sámi musihkkii ja árbevirolaš sámi luđiid almmuhemiide. Sihke nuorra, ođđa ja etablerejuvvon artisttat leat ožžon doarjaga ortnega bokte, earret eará Mari Boine, Elin Kåven, Ánnásuolu, Kajsa Balto, Niilas Holmberg, Herborg Rundberg, Katarina Barruk ja Elina J Ijäs. Doarja lea maid addojuvvon luđiid almmuheapmái, earret eará leat John Andre Eira, Ingør Nils Pedar Gaup, Juoigiid Searvi ja Elen Utsi ožžon doarjaga.

5.2.4 Doarja kulturdoaibmabijuide - ohcanvuđot doarja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Bođus rev. budš. ektui
17100 Doarja kulturdoaimmaide	3 792 444	4 200 000	4 200 000	407 556
Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksjuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018	
17100 Doarja kulturdoaimmaide	4 338 750	471 306	75 000	3 792 444

Doarjaortnega mihttomearri:

- Ealli báikegottit gos lea juohkelágan kultureallin mii nanne sámi gullevašvuđa.

	Ohcamat	Juolluduvvon	Biehtaluvvon
Kulturdoaibmabidjoohcamat 2018	92	71	21

Vuoruheamit	Juolluduvvon doar-jagat 2018:s
Kulturlágideamit mat deattuhit sámi kultuvrra ja servodat-digaštallama ja mat ovddidit ja gaskkustit sámi dáidaga, kultuvrra ja girjjálašvuoda. Dás maiddáid honorárat ja mátkedoarja sámi dáiddáriidda ja kulturbargiid	35
Prošeavttat mat nannejit ja seailluhit árbevirolaš ja dáláiggi dáidaga kulturovdanbuktima	5
Kultuvrralaš ja dáiddalaš ovdanbuktima prošeavttat ja buvttadeamit	17
Bamse nammasaš bládi almmuheapmi sámegillii	1
Doaibmabijut mat leat mielde gaskkusteamen árbedieđu, dás maiddái sámi borramušvieruid	3
Sámi kulturlágideamit gávpogiin	10
Oktiibuot	71

Kulturdoaimmaid bokte lea 2018:s addojuvvon doarjja mángga buori prošektii. Muhtun prošeavttat ovdanbuktojuvvojt dás. Sámi arkiteakta searvi – SAS, Joar Nango bokte, oačciui doarjaga prošektii mii guorahallá arkitektuvrra rolla sámi servodatovdáneamis ja riikkaidgaskasaš diskurssa eamiálbmotarkitektuvrra, monumentalitehta ja dekoloniserema hárrai. «Sámi lávdi pop up» oačciui doarjaga prošektii mii fuomášuhttá sámi dáidaga ja kultuvrra čalmmustahtima ja lassáneami. Prošeavttas lei erenoamáš fokus mearrasámi kultuvrii. Rein film oačciui doarjaga oanehisfilmmaža “Ho mamma e dau for helvette” buvttadeapmái. Filbma problematisere dáruiduhttinpolitihka, sámevaši ja makkár váikkuhus ja moarri das velge lea boahttevaš buolvvaide. Doarjja juhkojuvvui maiddái njealji oanehis dokumentárafilmmažii ja guovtti dehálaš dokumentárafilbmaprošektii, main sáhttá leat stuorra ávki sámi dilálašvuoda diehtojuohkimii. Siivet AS v/Anstein Mikkelsen dokumentárafilbmii “Oldemors lue” oačciui maiddái doarjaga. Filbma muitala nuortalaččaid eallimis Norgga, Ruošša ja Suoma rájis ja filmma ulbmiil lea čalmmustahttit Norgga beale nuortalaš minoritehtaid surgadis historjjá.

5.2.5 Dáiddárkonferánsa - konferánса

Sámedikki Dáiddárkonferánsa 2018 lágiduvvui ovttas Sámi Dáiddárráđiin Sámedikkis Kárášjogas golggotmánu 10. ja 11. b. Dán lagi fáddán lei biras ja dáidda, válodgeattuin visuála dáidagii ja filbmii. Prográmmas ledje dáiddalaš ovdanbuktimat ja sáhkavuorut mat ledje vuodđun buriid digaštallamiidda. Dán lagi ovdanbuktojuvvui Dáiddaskuvla ja oahppit besse ovdanbuktit iežaset ja iežaset dáidaga. Konferánsii oassálaste badjel 50 dáiddára, politihkkára ja iešguđet dáiddárásahusaid ovddasteaddji. Oassálastit leat muitalan ahte konferánsa lea šaddan deatalaš deaivvadansadjin earret eará fágalaš digaštallamiidda ja fierpmádatásahemiide.

5.3 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Nana sámi ásahusat mat hálldašit, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga, kultuvrra ja historjjá.

5.3.1 Čoahkcketabealla - sámi kulturásahusat

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Sámi festiválat	5 619 500	5 557 000	-62 500
Sámi teáhterat	23 793 000	23 793 000	0
Sámi museat	39 030 000	39 030 000	0
Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat	18 462 000	18 462 000	0
Ásahusovddideapmi	1 089 074	1 000 000	-89 074
Submi	87 993 574	87 842 000	-151 574

5.3.2 Festiválat - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Sámi festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi kultuvrra.

Dat sámi festiválat mat ožžot njuolggodoarjaga Sámedikkis, leat hui mánggabeadlagat ja buohkain lea iežaset áigumuš manne festivála lea ásahuvvon ja maid sii galget deattuhit. Dat boahtá ovdan sihke prográmmaprofilla válljemis, dáiddalaš ja kultuvrralaš ovdabuktivugiin ja artisttaid diŋgomiin ja eará prográmmasisdoalus.

Festivála	Galle guossi	Galle konsearta	Galle eará doalut
Riddu Riđđu	6448	16	89
Márkomeannu	2367	9	36
Romssa sámi vähkku	4000	18	9
Tjaktjen Tjåanghekoe	592	4	8
Guovdageainnu musihkafestivála	3110	6	2
Kárášjoga beassašfestivála	1195	4	3
BeaskanLuossaRock	700	6	2

Guovdageainnu musihkafestivála

Sámi grand prix ii leat registrerejuvvon konseartan, muhto lea biddjon eará doaluid vuollái. Dasa lassin lei Guovdageainnu Musihkafestivála láglideaddjin Liet riikkaidgaskasaš eamiálbmotlávlungilvvuin 2017:s. Liet lea Eurohpálaš lávlungilvu (grand prix) musihkkariidda geat lávlot unnitlogugillii. Son guhte vuoitá Sámi grand prix jagi ovdal, searvá Sámi oasálastin givlluin. 2017:s lei Ella Marie Hætta Isaksen guhte oasálasttii Sámi ovddas ja son vuitti olles gilvvu. Dasa lassin vuitti son gilvaleddjiid vuottu. Liet lea maiddái biddjon eará doaluid vuollái, daningo dat lei lassedoallun 2017:s.

Kárášjoga beassášfestivála

Dasa lassin lágidedje Kárášjoga beassášfestivála duodjemárkanii. li leat lohku man ollugat fitne duodjemárkanii. Dasa lassin eai leat logut man gallis oasálaste dan guovtti lávllačállin-doaibmabidjui mii lei nuoraid váste, muhto rapporttaid vuoden dat ledje bivnnuhat.

Julevsáme vahkko

Julevsáme vahkko ii lágiduvvon 2017:s, nu mo lei plánejuvvon. Dán geažil ii leat doaluin ráhkaduvvon raporta iige leat lohku gallededdjiin mihtoolahankriteriaid hárrái.

Raasten Rastah

Festivála ii lágiduvvon 2017:s (festivála lágiduvvo juohke nuppi jagi. Rørosas lágiduvvui liikká sámi filbmabeaivi, mii lei oassin Tråante 2017 - juávvudeamis)

Sámi filbmabeaivvi galledeaddjilohku: 410.

Álttá Sámi Festivála

Álttá Sámi Festivála 2017 njuolggodoarja šluhttejuvvui váilevaš reporterema geažil.

Seammásgo festiválat doibmet sámi deaivvadanbáikin guoskevaš guovlluin, de dat leat maiddái arenat mat leat oassin kritikhalaš servodatgažaldagaid fuomášuhttimis, mas lea stuorra mearkkašupmi sámi servodahkii. Festiválat eai doaimma dušše arenan gos sámi musihkka, dáidda ja kultuvra čalmmustahttojuvvo, muhto doibmet maiddái arenan oðða hutkosiidda ja ovdáneapmái ja arenan gos sámi artisttat ja dáiddárat deaivvadit ja huksejtit oðða fierpmádagaid. Festiválaarenat leat váikkuhan dasa ahte leat ilbman sihke šánjeriid- ja riikarájáid rasttideaddji prošeavttat artisttaid gaskka. Sámi festiválat leat veahkkin identitehta duddjomis ja leat veahkkin huksemin beroštumi sámi kultuvrii, dádagii ja musihkkii, sihke sámi álbmogii ja earáide. Dát čájeha ahte Sámediggi lea doarjaortnegiiguin veahkkin olaheamen sámi kultuvrra čalmmustahttima, gaskkusteami ja ovdánahttima mihtuid.

5.3.3 Teáhterat - njuolggodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri:

Ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat, buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet johttit lávdedáidagiin mii addá kulturvásihusaid ja oainnusmahttá sámegielaid.

Sámi Mánáid Teáhter

Sámediggi lasihii 2018:s njuolggodoarjagiid etablerejuvvon sámi teáhteriidda, main Sámi Mánáid Teáhtera doarja lasihuvvui 28,6 proseanttain jegis 2017 jahkái 2018. Sámediggeráđđi oassálasttii Sámi Mánáid Teáhtera «Hyenat» nammasaš čájálmasa vuosttaščájhussii oððajagimánus 2018.

2018:s ledje teáhteris 3 buvttadeami ja 10 čájálmasa. Buot 10 ledje sámegillii, ja buot buvttadeamit ledje mánáid ja nuoraid várás. Oktiibuot ledje 2018:s 1 150 geahčči.

Åarjelhsaemien Teatere

Åarjelhsaemien Teateres leat máŋga ovttasbargoguoimmit ja fierpmádagat, maiddái Ruota bealde. 2018:s lea sis earret eará leamaš álgočájálmas ja gierdomátki bihtáin Långa Lappflickan. Åarjelhsaemien Teatere AS doalai válodočoahkkima njukčamánus. Svein Ole Granefjell, gean Sámediggi lea nammadan, válljejuvvui fas stivrajodiheaddjin.

2018:s ledje teáhteris 4 buvttadeami, 6 pedagogalaš lágideami oktiibuot 90 čájálmasain. 63 čájálmasa ledje mánáid ja nuoraid várás sámegillii. Oktiibuot ledje 2018:s 10 324 geahčči.

Baivvás Sámi Našunálteáhter

Baivvás Sámi Našunálteáhtera prográmmmas ledje olles njeallje álgočájálmasa.

Davvi-Norgga kulturšiehtadus oðasmahttojuvvi 2017:s ja bodii fápmui 2018:s. Dan oktavuođas váldojuvvui Beaivvás Sámi Našunálteáhter mielde áigodaga 2018-2021 siehtadussii. 2018:s čuožžili.

dakkár dilli ahte Beaivváš Sámi Našunálteáhter lei šaddat báji, goarrunlanja ja ráju haga miessemánu 1. b. 2019 rájes. Teáhter hutkkai dakkár čovdosa ahte láigohit ođđa lanjaid, divrasat haddái. Teáhter ozai ekonomalaš veahki Sámedikkis, mainna Sámediggi sáhtii veahkehit.

2018:s ledje teáhteris 6 iežas buvttadeami, 2 ovttasbargobuvttadeami, 1 guossespilla/eará, ja oktiibuot 101 čájálmasa, main sullii 99 čájálmasa ledje sámegillii. Dain ledje 63 čájálmasa mánáid ja nuoraid várás sámegillii. Oktiibuot ledje 12 580 geahčči.

Odđa lanjat Beaivváš Sámi Našunálteáhterii.

Sámediggi lea bargan mánga jagi oččodit ráđđehusa juolludit ruđaid odđa vistái Beaivvážii. Statsbygg ráhkadii Kulturdepartemeantta ovddas ovttasráđiid Máhttodepartemeanttain 2018 giđa evttohusnotáhta (čuovvolaniskkadeami), mas čielggaduvvojedje dat molssaeavttut ahte bidjat teáhtera ja Sámi joatkkaskuvlla ja boazodoalloskuvlla seamma robi vuollái ja ahte hukset guokte sierra vistti. Geassemánu 2018 mearriduvvui bidjat oktasaš vistti sámi joatkkaskuvlii ja sámi našunálteáhterii vuodđun viidásat plánemii. Kulturdepartemeanta ja Máhttodepartemeanta attii mažeščavčča 2018:s odđa bargamuša Statsbyggii čielggadit oktasaš odđavistti huksenprošeavta. Sámediggi lea leamaš mielde proseassain ja veahkeha Statsbygga dan barggus.

5.3.4 Museat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Fágalaččat nana sámi museat mat gaskkustit, hálddašit, dutket ja ođasmahttet sámi kulturárbbi.

Čuovvovaš museat ožžon bisteavaš doarjaga; Árran Julevsáme Guovdásj, Saemien Sijte, RiddoDuottarMuseat, Deanu ja Várjjat Museasiida, Várdobáiki Musea, Davvi Álbumgiid Guovddáš OS, Sámi Museasearvi. Dasa lassin addojuvvo bisteavaš doarjja Bååstedet -prošekti.

Jahkásaš jodihandoarjagiiguin ja jahkásas čoahkkimiiguin sámi museaiguin lea Sámediggi veahkkin doarjumin museaid buori ja dohkálaš hálddašeami. Sámemuseaid váilevaš lokten, nu ahte dat livčče seamma dásis go norgga museat, lea báhcan maiddái 2018:s, ja dat mearkkaša ahte Sámedikki mihtut eai olahuvvo dán suorggis. Sámi Museasearvi bargá aktiivvalaččat nannen dihtii sámemuseaid gaskasaš ovttasbarggu, ja sámemuseaid ja eará sámi kultuvrra bargi museaid ja institušuvnnaid gaskasaš ovttasbarggu. Sámi Museasearvi lea maiddái bargan politikhkalaččat. Stádabušehta 2018 oktavuođas serve sii Norgga musealihtu gulaskuddančoahkkimii, mii lei Gieldda- ja hálddašankomiteas, ee. fáttáin Saemien Sijte huksen.

Saemien Sijte oačcui 5.5 miljovnna ruvdnosaš álggahandoarjaga Stádabušeahdas 2019. Lullisámit leat badjel 30 lagi geahččalan oažžut doarjaga hukset lullisámi musea- ja kulturguovddáža. Sámedikkis lea leamaš viiddis politikhkalaš ovttaoivilvuohda ahte Saemien Sijte lea leamaš okta dain deháleamos vuoruhemiin Sámedikkis. 2021 rádjái oažžu Saemien Sijte 115,5 miljovnna ođđa vistái.

Sámediggi lea jahkásacčat oasálastán Nationála museačoahkkimii (Det Nasjonale museumsmøtet) maid Norgga musealihttu lágida. Dat lágiduvvui Musseres, ja čohkke olles Norgga museasuorggi fágalaš ođasmahttimii ja fierpmádathuksemii.

Várdobáiki sámi guovddáš lea oastiimin ođđa vistti Halvarsenbygget nammasaš vistis Skániin. Dat lea 2000 kvm storrosaš visti. Dan oktavuođas lea dárbu heivehit vistti. Sii leat gulahallan Sámedikkiin.

20,160 miljon ruvdnosaš gollorámmas eai leat golut reaiddut magasiinna, vuodđočájhusa dahje dálkkádahkii heivehuvvon montera várás. Dan ferte ruhtadit manjtu áiggis.

Vai šaddá vejolaš oažut loana, mearridii Sámediggi áššis SR 225/17 ahte Sámediggi vuolgá ruhtadáhkideaddjin Vardobaiki AS loana oktavuođas Seastobánkkus 1 Davvi-Norga oktibuođ 20 160 000 ruvdnosaš rámma siskkobealde. Sámediggi doalaha doaibmadoarjaga Vardobaiki AS:ii doarvái stuorisin dasa ahte Vardobaiki AS sáhttá hálldašit daid loanaid mat sis leat Seastinbánkkus 1 Davvi-Norga. Manjtu áiggis ii leat Seastinbánku 1 Davvi-Norga dohkkehan Sámedikki dáhkideaddjin. Danne lea Sámediggi bidjan seamma dáhkádusa Skániid suohkanii seamma supmi ektui.

Sámediggi lea guhká bargan dainna ahte háhkat buoret ja eanet heivvolaš lanjaid sámi vuorkádvíriidda (RDM) ja vistti sámi dáiddamuseii/-magasiidnii. Dan barggu boađusin lei ahte Sámediggi 2018 čavčča dagai šiehtadusa Statsbyggiin neavvut vejolaš molssaeavttuid oktavuođas mo hukset heivvolaš lanjaid, das maiddái iešguđet oktasašlatnjamolssaeavttuid ja ovttasbargovejolašvuodđaid Sámi guovddážiin dáláágge dáidaga várás.

5.3.5 Bååstede - prošeakta

Bååstede lea prošeakta mas sullii 2000 dávvira Norgga Álbmotmusea sámi čoakkáldagin galget máhcahuvvot sámi museaide. Sámi museat leat manjumuš jagiid bargan dávviriid válljemii ja proseassa lea dál loahpahuvvon. Sámediggi lea mánga jagi geavahan ollu resurssaid prosessii čielggadan dávviriid mat galget máhcahuvvot sámemuseaide. Dávviriid čielggadanbargu lea measta gárvis ja boahtte lávki lea dávviriid sirdin. Sirdin gáibida ahte vuostáiváldi museain lea duhtadeaddji magasiinnat ja čájáhusvejolašvuodđat. Sámediggi lea Sámedikki reviderejuvpon bušeahdas 2018 juollutan doarjaga Árran museai ođasmahttit dálá čoaskudan- ja galmmihanlanja. Árran musea leage danin okta dain sámemuseain main lea vejolašvuohda vuostáiváldit dávviriid fargga ja unnibuš investeremiiguin. Nuppe dáfus eai leat konserveren/buhtisteapmi, fievrrideapmi, magasineren ja čájáhus vel čovdojuvpon, mii mearkkaša ahte dávvirat eai fysalaččat máhcahuvvont diibmá. Rehkenastojuvvo ahte prošeavttas lea loahpahanseminára 2019:s.

5.3.6 Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri

- Sámi ásahusat leat deatalaš resurssat sámi dáiddáriidda ja kulturbargiide.

Oktibuođ 16 sierra sámi kulturviesu ja kulturgaskkustanásahusa ožzot njuolggodoarjaga Sámedikki kulturbušeahdas.

Oktasaš dain buohkain lea ahte dat gaskkustit sámi dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi. Daid dat gaskkustit mánáidgárddiide, skuvllaide ja rávisolbmuide. Lágiduvvojtit konsearttat, čájáhusat, seminárat ja eará fálaldagat olbmuid várás. Dávjá dahkkojuvvo dat ovttasbargguin giellaguovddážiiguin, museaiguin, organisašuvnnaiguin ja gielddaiguin. Dát fálaldagat leat mielde oainnusmahttimin hutkás ja ánjgirdeaddji siviila sámi báikegottiid, ja dáidaga ja kulturbargiide.

5.3.7 Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš. 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
17300 Ásahusovddideapmi	1 089 074	1 000 000	1 000 000	-89 074
Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketdoallu 2018	
17300 Ásahusovddideapmi	1 231 000	141 926	0	1 089 074

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi kulturásahusat mat ovdánit fágalaččat ja institušuvnnalaččat.

Ohcamat 2018:s	Ohcamat	Juolluduvvon	Biehtaluvvon
Okttibuot	15	11	4

Vuoruheamit	Juolluduvvon doarjagat 2018:s
Prošeavttat maid mihttomearri lea ovddidit ásahausa fágalaččat	6
Prošeavttat mat leat mielde gaskkusteamen dáidaga ja kultuvrra	2
Dakkár ásahusaid ovttasbargoprošeavttat mat sáhttet rahpat	1
Ovttasbargu eará álgoálbmotásahusaiguin mat leat mielde	2
Okttibuot	11

5.4 Sámi girjjálašvuohta ja mediat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi girjjálašvuohta mas lea buorre kvalitehta almmuhuvvo ja oahpásmahittojuvvo ja buktojuvvo olámuuddui.

Eanet ja eanet girjjálašvuoda gaskkustanarenain lea eanet fokus sámi girječálliide ja sámegielat girjjálašvuhtii, omd. lei Norgga girječálliid searvvis 125 lagi ávvudeapmi 2018:s ja dan oktavuođas čohkkejuvvui sierra sámi girjjálašvuodaprográmma masa njeallje sámi girječálli ledje bovdejuvpon. Oslos Grand hoteallas čađahuvvui maiddái girječálliságastallan davisámegillii ja guldaleddjiide lei dulkonfálaldat. Dát lei historjjálaš, go goassige ovdal ii lean Norgga girječálliid searvi iežas 125 lagi historjjás bovden ovttage hállat sámegillii doaluin maid lea lágidan. Dát boahtá das go Norgga girječálliid searvi nubbijođiheaddji lea sámi girječálli geas maiddái lea leamaš muhtun ráje ovddasvástádus ávvoprográmma ráhkadeames.

Sámi girjjálašvuohta nominerejuvvo juohke lagi sierra kategorijain davviríkkaid ráđi girjjálašvuoda bálkkašupmái. Máttasámi mánáidgirji «Joekoen sjéheteles ryöjnesjæjjä» nominerejuvvi 2018:s Mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuoda bálkkašupmái.

Sámediggeráđi čilgehus sámi girjjálašvuoda birra

Sámediggeráđđi ovddidii sierra čilgehusa sámi girjjálašvuoda birra geassemánus 2018, mas girjebusseortnega evalueren biddjojuvvui vuodđun. Čilgehus čájehii guhtta iešguđet áŋgiruššansuorggi mat ledje: čállit, buvttadeapmi, jorgaleaddji/jorgaleapmi, gaskkusteapmi ja lohkkit/geavaheaddjít. Dasa lassin guorahallojuvvui maiddái evalueren mii čájehii Sámedikki ruđaid olahahtivuođa sámi girjjálašvuoda várás. Čilgehus válđđii maid ovdan heivehuvvon doaibmabijuid iešguđet giellaguovlluid várás.

5.4.1 Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuohta ja mediat

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš 2018	Boađus rev. budš. ektui
Čális fal	700 000	700 000	0
Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii	6 610 000	6 610 000	0
Sámi girjjálašvuohta - prošeakta doarjja	3 041 500	1 650 000	-1 391 500
Sámi mediat	4 360 000	4 360 000	0
Doarjja Sámi girjebussiide	9 586 000	9 586 000	0
Konferánsa sámi girjjálašvuoda birra	121 934	100 000	-21 934
Luohteguovddáš	3 117	0	-3 117
Submi	24 422 551	23 006 000	-1 416 551

5.4.2 Čális fal - prošeakta

Prošeavtta mihttu:

- Eanet sámi girječállit geat čállet sámegillii ja sámi dálááiggi birra.

Čális fal lea čađahan vuosttaš oktiibuot 2 jagis prošeaktamannolagas. Prošeavttas leat 7 studeantta mielde. Studeanttat leat čađahan 4 vahkkoloahppačoahkkaneami mas sii leat guorahallan iešguđet šanjeriid ovttas fágaovddasvástidedđjiin ja iešguđet logaldalliiguin. Studeanttat lea čállán iežaset teavstta seammás go sii leat čállán antologija mii almmuhuvvo 2019:s. Studeanttat muallit ahte sii leat ožzon eanet čállinmiela ja ahte sin gelbbolašvuohta fágas lea loktanen ja márjgas leat dovddahan ahte dat lea dagahan ahte sii sáhttet čađahit girječállima.

Okta prošeavtta ovddeš oassálastiin, Saia Stueng, lea bures lihkostuvvan iežas Hamburgerprinseassa nammasaš girjjiin. Buot girjegáhppálagat vuvdojuvvujedje oanehis áiggis ja ođđa gáhppálagaid fertejedje deaddilit seamma lagi juo go dat almmuhuvvui. Áigumuš lea almmuhit girjji dárogillii fargga ja Stueng lea juo bargamin mánuisiin vuosttaš girjji čuovvuleapmin.

5.4.3 Doarjja girjjálašvuoden ovdideapmái ja ovdánahttimii - ohcanvuđot doarjja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boađus rev. budš. ektui
17010 Doarjja girjjálašvuoden ovdideapmái ja ovdánahttimii	3 041 500	1 650 000	0	-1 391 500
Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018	
17010 Doarjja girjjálašvuoden ovdideapmái ja ovdánahttimii	3 294 200	226 700	26 000	3 041 500

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Buorre girjjálašvuohta olámuttus sámegillii.

Ohcamat 2018:s	Ohcamat	Juolluduvvon	Biehtaluvvon
Okttibuot	13	13	0

Sámediggi dagai 2018:s muhtun rievdadusaid lágádusdoarjagis sámi lágádusaide, mii ovdal lea leamaš ohcanvuđot. Dál lea doarjja stuorámus lágádusaide rievdaduvvon njuolggodoarjjan, mas maid lea mielde buvttadandoarjja. Dat mearkkašii ahte ohcanvuđot ortnegis girjjálašvuoden buvttadeapmái sáhtte dušše ohcat eará lágádusat dahje fitnodagat mat eai ožzon njuolggodoarjaga lágádusdoibmii. Dat mearkkašii ahte bohte uhcit ohcamat ja go ruđat vuoruhuvvojedje ođđasisi jagi loahpas, de sáhtii Sámediggi addit lohpádusa buot ohcamidda mat bohte. Doarjja addojuvvui sámegielat čáppagirjjálašvuhtii ja populearagirjjálašvuoden jorgaleapmái sámegillii. Dasa lassin juolluduvvui doarjja ođđa mánáidgirjiid almmuhemiide mánjga sámegillii, fágagirjiide, jorgalemiide, jietnagirjiide ja antologijiaide.

Doarjja juolluduvvui buot prošeavtaide mat ohce 2018is. Earret eará sáhtit namuhit Sámi girječálliidsearvi antologija searvi 40 jagi ávvudeami oktavuođas 2019is. Dasa lassin sáhttet davvisámegielat nuorat illudit lohkat populleáragirjjálašvuoden sin gillii, go lea juolluduvvon doarjja jorgalit vuosttaš girjii "Hunger games" nammasaš ráiddus. Lea maid juolluduvvon doarjja mánjga mánáidgirjiide iešguđet golmma sámegillii. Earret eará jorgaluvvo "Samiske mørketidsfortellinger" lullisámegillii, "Sofie og Kathrine" jorgaluvvon julevsámegillii, ja nubbe girji "Namako" ráiddus ges jorgaluvvo davvisámegillii.

Girjjálašvuoden ohcanvuđot doarjjaortnega rievdadeapmi 2018:s lea geahčalanortnet mii galgá evaluerejuvvon 3 jagi geahčen. Dalle áigu Sámediggi árvvoštallat dahkat ortnega bisteavažžan. 2018:s leat guhtta lágádusa ožzon njuolggodoarjaga, ja sii besset ieža vuoruhit guđe girjjiid sii áigot almmuhit. Dán vuosttaš geahčalanajagis galget lágádusat almmuhit 29 girjjálašvuodenabuvttadeami. 21 dain leat bábergirjiid ođđabuvttadeamit, 3 leat ođđa deaddileamit, ja 5 dain almmuhuvvojut ođđa hámis, juogo e-girjin dahje jietnagirjin. Girjjit gullet eanaš čáppagirjjálašvuodenakategorijii mánáid, nuoraid ja rávesolbmuid várás, muhto maiddái veaháš fágagirjjálašvuohta galgá almmuhuvvot.

5.4.4 Sámi mediat - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri - sámi mediat:

- Sámi mediat mat buktet servodatáŋgirdeami.

Dakkár áiggis goas mediašláddjivohta lea stuorrumin, lea erenoamáš deatalaš ahte sámi mediat sáhttet leat mielde váikkuheamen servodatberoštupmái ja servodatdigaštallamii. Giellagáhtten- ja giellaovddidanperspektiivvas lea sámi sámi median maiddái erenomáš vejolašvuhta čalmmustahttit sámegielaid, sihke čálalaš mediaid bokte, etermediaid bokte ja dakko bokte ahte váldit atnui daid odđa vejolašvuodaid maid interneahhta addá. Sámediggi addá njuolggodoarjaga 7 iešguđet sámi prentosii ja mediaoassálastái. Sii leat mielde iešguđet láhkai, ja iešguđet vuodđovuogádagain, ovddideamen sámi giela, dáiđaga ja kultuvrra iešguđet ulbmiljoavkkuide ja iešguđet ahkechkiide. Sii leat maid mielde čalmmustahttimin iešguđet sámegielaid buori vugiin, dasa lassin ahte sii miellagiddevaš artihkkaliid bokte loktejit servodatberoštumi.

Sámediggerádi čilgehus sámi mediaid birra

Sámediggi meannudii juovlamánus 2018 čilgehusa sámi mediaid birra. Čilgehusbarggu oktavuođas lágiduvvojedje guokte árvalusčoahkkima suorggi várás, Kárášjogas ja Guovdageainnus. Čilgehus giedħallá Sámedikki rolla sámi mediapolitika ovddideamis, daid sámi mediafálaldagaid mat gávdnoj, hástalusaid ja vejolaš ángiruššansurggiid. Sámedikki divasčoahkkima miela lei erenoamáš deatalaš dat rolla mii Sámedikkis galgá leat sámi mediapolitika ovddideamis ja dat ahte galgá go leat iešmearrideapmi sámi media siskkobealde, ovdamarkka dihtii sámi mediabearráigeahču ásahemiin.

5.4.5 Doarjja Sámi girjebussiide - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Álkidot girjerádjobálvalusaid olámuttu olles sámi álbumogii.

Tabealla čájeha iešguđet girjebussiid luoikkahemiid ja doaimmaid:

Girjebusse	Lohku-sámegielat ávdnasat - 2017	Galle sámegielat ávdnasat leat luoikkahuvvon - 2017	Galle sámi kulturlágideamit - 2017	Sámegiela gelbbolašvuhta girjebusses
Lullisámi girjebusse	su. 4000	su. 1400	59 (1054 oassálasti)	Lea
Lulli-Romsa	492	111	17 (284 galledeaddji)	Ovttasbargu earret eará Várdobáikkiin
Lulli-Trøndelága	2354	306	11	Oahppamin sáme-giela giellakurssas
Gáivuotna	423 (stuorra oassi čoakkáldagas lea luoikkahuvvon sámi girjerádjobálvalusas)	99	30 (316 oassálasti)	Ovttasbargu sámi girjeráđo-bálvau-sain
Deatnu/Unjárga	1575	631	12 (146 gal-ledeaddji)	Lea
Guovdageaidnu	4870 (oktiibuot)	883 (dárogiella ja sáme-giella), earret suoma-, ruota- ja engelasgiela)	li oktage	Sámegiel gelbbolaš-vuhta Guovda-geainnu álbmot-girjerájus
Dívtasvuodna	232	157	1	Lea
Kárášjohka/ Porsáŋgu	2063	46 (Porsáŋggus), 329 (Kárášjogas)	li oktage	Lea

Sámediggi árvvoštallá ahte buot girjebussiin leat vuodjinruvttut mat leat heivehuvvon sámi ássanguovlluide.

Sámi girjebussiid doarjaortnega evaluerema oktavuođas leat dollojuvvon čoahkkimat iešguđet girjebusseeaiggádiiguin mualan dihtii áššeproseassa birra ja oažžun dihtii sin oainnuid. Ášši «Sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi» meannuduvvui čakčamánu dievasčoahkkimis. Sámediggi mearridii dan ášśis ahte njuolggodoarja Sámedikkis girjebussiide loahpahuvvo 2020 rájes. Dan sadjái ásahuvvojít gaskkustanvirggit nana gelbbolašvuodain sámi gielas, girjjálašvuodas ja gaskkusteamis. Sámedikki dievasčoahkkin mearridii maiddái ahte galgá čielggaduvvot lea go vejolaš joatkit regionála dahje báikkálaš šiehtadusaid dainna eavttuin ahte Sámedikki vejolaš doaibmadoarja ii leat stuorát go 500 000 ru juohke busse nammii, ja ahte ii juolluduvvo investerendoarja odđa girjebussiide. 2018:s lea álgaghuvvon gulahallan busseeaiggádiiguin čielggadan dihtii vejolašvuoda regionála dahje báikkálaš šiehtadusaid várás joatkima oktavuođas.

5.4.6 Konferánsa sámi girjjálašvuoda birra - konferánsa

Okta Sámedikki girjeráju váldobargamušain lea čalmmustahttit sámi girjjálašvuoda, ja girjjálašvuodabeaivvit lea deatalaš deaivvadansadji gos sámi girječállit ožžot fuomášumi ja gos lohkki deaivvada čálliin. Dakkár lágideapmi lea mielde loktemin beroštumi sámi girjjálašvuhtii.

Sámi girjjálašvuodabeaivvit lágiduvvojedje ovttas Sámi Girječálliid Serviin Sámedikkis čakčamánu. Fáddán lei «Min árbi boahtteáiggis». Čuovvovaš logaldalli ledje lágideamis: Lill Tove Fredriksen, Biret Ristin Sara, Laila Somby Sandvik, Issát Sámmol Hætta, Meerke Krihke Leine Bientie, Inga Ravna Eira. Čuovvovaš girječállit ledje lágideamis: Edel Maret Gaino, Karen Anne Buljo, Helga West, Anne Wuolab, Juvvá Pittja.

Guovdageainnu joatkkaskuvlla oahppit oassálaste goappašiid beivviid, lassin eará oassálastiide. Oktiibuot ledje 75 oassálasti lágideamis. Girječálliid oahpásmahattin lea deatalaš oassi prográmmas. Boahttevaš lágidemiin galgá dan jagi Davviriikkaid ráđi girjjálašvuodabálkkašupmái evttohuvvon sámi girječálli oahpásmahattojuvvot.

Sámedikki girjerádjú lágidii girjegierdomátkki Máret Sáráin Porsáŋgu, Girkonjárgga, Álttá ja Unjárgga girjerájuin. Girječálli muitalii «Sámit Ruoššas» nammasaš girjjis. Eanaš báikkiin ledje boahtrán ollu olbmot.

5.5 Sámi valáštallan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Juohkelágan valáštallandoaimmat.

5.5.1 Čoahkketabealla - sámi valáštallan

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boađus rev. budš. ektui
Sámi valáštallan	2 825 000	2 825 000	0
Kultur- ja valáštallanstipeanda	100 000	100 000	0
Submi	2 925 000	2 925 000	0

5.5.2 Sámi valáštallan - njuolggodoarja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Váikkuhit dan ahte šattašedje juohkelágan valáštallanaktivitehtat.

Dat golbma sámi valáštallanorganisašuvnna mat 2018:s ožžo njuolggodoarjaga Sámedikki bušehta bokte, leat mielde čohkkemin sámi mánáid ja nuoraid, ja maiddái rávesolbmuid, ollu iešguđetlágan valáštallandoaimmaide.

Sámediggái lea deatalaš láhčit valáštallandoaimmaide báikkálaččat, ja dat ahte ovddidit riikkaidgaskasaš ovttasbarggu, ja de erenoamážit ovttasbarggu eará álgoálbmogiiguin ja árktalaš guovlluid álbtomiiguin. Njukčamánus 2018 oassálaste sámi nuorat Arctic Winter Games:i (AWG) South Slaves, Kanadas. Team Sápmi, mas leat mielde 34 nuora, oassálaste čuoigamii ja spábbačiekčamii. Lassin valáštallangilvvohallamiidda lea kulturlonuheapmi deatalaš ángiruššan AWG:s, ja Sápmi lei maid maid váldán mielde guokte nuorra dáiddára Kanadai.

FA Sápmi organisere sámi spábbačiekčama, ja 2018:s organiserejuvvui fas nissoniid riikajoavku manjá mánjga lagi orusteami. Nissoniid riikajoavku čievččat skábmamánus Davvi-Kyprosa vuostá guossešiljus.

Sámediggi ja dat golbma sámi valáštallanorganisašuvnna álggahedje 2015:s barggu man áigumuš lei čohkket dan golbma sámi valáštallanorganisašuvnna oktasaš goavdeorganisašuvnna vuollái. Áigumuš dainna lea sihkkarastit eanemus valáštallandoaimmaid daid ruđaiguin maid Sámediggi juolludan sámi valáštallamii, ja addit sámi valáštallanorganisašuvnnaide stuorát iešmearrideami daid ruđaid badjel mat juolluduvvojít sámi valáštallanulbmiliidda. Dát bargu loahpahuvvui 2018:s, ja ođđa goavdeorganisašuvdna golmmain vuollásáš sierralihuin leat sajis 01.01.2019 rájes.

5.5.3 Kultur- ja valáštallanstipeanda - stipeanda

Sámedikki kultur- ja valáštallanstipeanda juogaduvvo juohke nuppi lagi, ja galgá movttiidahttit sámi nuoraid ángiruššat dáidagiin, kultuvrrain ja valáštallamiin. Njeallje stipeandda 25 000 ru juogaduvvo juohkehažžii. Stipeanda galgá addojuvvot ovttaskas olbmuide goappašiin sohkabeliin. Sii guđet ožžot stipeandda galget lea gaskal 16 ja 25 lagi dan lagi go stipeanda juolluduvvo.

Jagis 2018 bohte 20 ohcama, 12 valáštallanstipeanda ja 7 kulturstipeanda ohcama. Sii njealjis geat ožžo stipeandda leat čájehan ahte ángirušset duodas iežaset suoggis, ja leat čájehan buriid bohtosiid, báikkálaččat, regionála ja nationála dásis. Sii leat buorit ovdagovat sámi nuoraide, ja leat buohkat árvvolaš vuositit.

Valáštallanstipeandda oažžut

- Báhči Benedicte Guttorm
- Taekwondo-valáštalli Sajane Karina Olsen

Ággan dasa go dát guokte valáštalli oaččuiga stipeanda, lea dat go leaba čájehan buriid bohtosiid miehtá áigodaga, ja goappašagat leaba njunnošis iežaska valáštallamiin, sihke regionála ja nationála dásis.

Kulturstipeandda oažžut

- Anna Kaisa Partapuoli
- Johan Daniel Turi

Ággan dasa go oaččuiga stipeandda lea dat go sudnos leat buorit dáiddalaš attáldagat. Nuppi namma lea beaggán slampoehthan, ja nubbi fas lea álggaheamen ásahit musihka siskkobealde. Goappašagat leaba čájehan nana áŋgiruššama, ja áŋgiruššaba olles váimmuin iežaska kulturalmmuhemiin.

6 Kulturmuitosuodjalus

Servodatmihttomearri:

- Sámi kulturárbi bidjá eavttuid buot plánemiidda ja sisabahkkemiidda.

6.1 Váikkuhangaskaoamit kulturmuitosuodjaleami várás

6.1.1 Ángiruššansuorgi - kulturmuitosuodjalus

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Kulturmuittuid hálldašeapmi	2 384 145	3 187 000	802 855
Vistesuodjalus	6 004 426	4 300 000	-1 704 426
Submi	8 388 571	7 487 000	-901 571

Kulturmuitoeiseváldin Sámediggi bargá dan ala ahte gozihit ja sihkkarastit sámi kulturárbbi, kulturmuittuid ja kulturbirrasiid. Bargu dahkkojuvvo dávjá oktavuođain ja gulahallamiin eará eiseválddiiguin, gielddaiquin, organisašuvnnaiguin, museaiguin, iešguđetlágan sámi organisašuvnnaiguin ja priváhta olbmuiguin.

2018:s mearriduvvui sámi kulturmuittuide bissovaš ráfáiduhttinrádjá kulturmuitolága rievdademiin. Láhkarievdaapmi dagaha ahte buot sámi kulturmuittut 1917 rájes dahje boarráseappot dál leat automáhtalačcat ráfáidahttojuvvon. Ovdal lei sullii 100 jagi rádjá mii guoskkai sámi kulturmuittuid ráfáiduhttimii. Stuorradiggi mearridii láhkarievdadusa miessemánu 29. b. 2018 ja láhkamearrádus doaibmagodii dallánaga.

Sámedikki ja Finnmarkku fylkkagieldda gaskasaš ovttasbarggu boadusin ráhkaduvvui oktasaš regiovnnalaš plána kulturmuittuide ja kulturbirrasii Finnmarkkus. Plána mearriduvvui Sámedikki dievasčoahkkimis 2018 njukčamánus (áššis 011/18), ja Finnmarkku fylkkadikkis 2017 juovlamánus. Plána lea vuodđun ollislaš hálldašeapmái ja joatká ovttasbarggu ovddideami Sámedikki, fylkkagieldda, gielddaid ja eará beliid gaskka mat hálldašit ja gaskkustit kulturmuittuid Finnmarkkus.

6.2 Kulturmuittuid hálldašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut hálldašuvvojtit iežamet historjjá ja árvvuid vuodul.

Iešguđetlágan plánejuvvon areálalihkahallamiid oktavuođas čađahuvvojtit gieddebarggut čielggadan dihte gusket go plánejuvvon doaibmabijut sámi kulturmuittuide njuolga. 2018:s čađahuvvojedje 103 iešguđetlágan ja iešguđet sturrosaš báikediđostallama, daid gaskkas maiddái bieggafápmorusttegat, regulerenplánat, bartaaššit, smávva el-fápmodoaimmahagat, suodjalusa báhčinguovllut, meahcceluottat, ođđa gilvimat ja eará ealáhusdoaibmabijut. Listu ii leat dievaslaš. Gieddebargu dagahii oktiibuot 1540 rievadusa sámi kulturmuittuin mat leat našuvnnalaš kulturmuitodiehtovuodus Askeladdenis, ja dain ledje 425 ođđa registrerema. Rievadusaiguin oaivvilduvvojtit kulturmuittut maiguin leat dán lagi juoga láhkai bargan.

Okta daid stuorámus báikediđostallamiin mat 2018:s čađahuvvojedje dahkkojuvvui Arctic Centera vuolit oasi detáljaregulerema oktavuođas Sálliris Romssa suohkanis. Dohko háliidit hukset mátkeeláhusrusttega alpiidnaluohkáin, hoteallain ja barttaiguin. Plánaášsis lea guhkes ovdahistorjá, gitta 1980-logu rádjái manjás. 2018 dagai Sámediggi viiddis duođašteami stuorra boazosámi geasseorohagas mii lea Rávdnjevákkis. Dássážii lea Sámediggi registreren 43 kulturmuittu mat leat 1917 rájes dahje boarráseappot, ja mat danne leat automáhtalačcat rafáidahttojuvvon sámi kulturmuittut. Dán guovllus gávdne ollu goahtesajiid stuorra ja bures seailluhuvvon goahteduktásajiiguin, smávit duktásajiiguin áittiid, árraniid, čiehkáid ja ádjagiid manjis. Orrunsajiid gaskkas lea oktilaš guovlu boares boazoáidesajiiguin. Kulturmuittut čájehit bures seailluhuvvon sámi ássansaji, mii geavahanáiggi loahpageahčen lei 70 olbmo ruoktu. Ássanbáikkis orro olbmot gitta 1923 rádjái, goas siida (boazodoallobearrašat) bákkus fárrehuvvui Ruttii Norgga ja Ruota gaskasaš 1919 boazoguohtonkonvenšuvnna geažil. Kulturmuittut mitalit ovttas jearahallamiiguin deatalaš mitalusa ovdal bággofárreheami áiggis. Arctic Center billistivččii ja ropmudivččii plánejuvvon huksemiiguin ja rusttegiiguin oahpes ja registrerejuvvon kulturmuittuid. Danne Sámediggi ovddidii vuostecealkámuša detáljaregulerenplánii. Vuostecealkámuš ii leat vel gárvvisin gieđahallojuvvon.

Eará stuorát áššiin mat 2018:s gieđahallojuvojedje sáhttá maid namuhit bieggafápmorusttegá Dutnjesvuonas Ákjoluovtta gielddas, 132 KV-elfápmolinjá Luotnegobi ja Gánasuonbađa gaskka Áhkánjárgga ja Lodega suohkaniin, ja dasto vel Giskás báhčinguovllu Steinkjer suohkanis.

Nye samiske kulturminneregistreringer i 2018:
Totalt 425.

6.2.1 Čoahkcketabealla - kulturmuitohálddašeapmi

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Doarjja sámi kulturmuitosuodjalussii	2 118 388	2 400 000	281 612
Nuortasámi kulturbiras Nuortalaš gilis	50 000	100 000	50 000
Ceavccageadgi dikšun ja gaskkustearpmi	-640	487 000	487 640
BARK - kulturmuittuid dikšun ja gaskkustearpmi	214 266	200 000	-14 266
KULA	2 131	0	-2 131
Submi	2 384 145	3 187 000	802 855

6.2.2 Doarjagat sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuđot doarjagat

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boadus rev. budš. ektui
35000 Doarjja sámi kulturmuitosuodjalussii	2 118 388	2 400 000	2 400 000	281 612
	Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018
35000 Doarjja sámi kulturmuitosuodjalussii	2 491 000	372 612	0	2 118 388

Doarjaaortnega mihttomearri - sámi kulturmuittut:

- Sámi kulturmuittut oainnusmahttojuvvojit, divvojuvvojit ja gaskkustuvvojit resursan sámi servodagaide ja almmolašvuhtii muđui.

2018:s ledje oktiibuot 15 ohcama mat dán doarjaaortnegis ožžo doarjaga. Doarjja addojuvvui máŋgga stuorát gaskkustanprošeavtaide. Sámi kulturmuittut galbejuvvojedje ja láhččojuvvojedje, ja earret eará Árran julevsámi guovddáš oaččui ruđaid Anna Makkvatnet sámi ássansaji láhčimii. Davviálbmogiid guovddáš oaččui ruđaid Čáhpuha historjjá gaskkasteapmái Gáivuona suohkanis. Vistesuodjaleami dáfus addojuvvui doarjja goađi restaureremii Gahpervákkis Sáččás, ja dasto vel vistesuodjaleami nannemii bihtánsámi guovllus.

Doarjaaortnegis lea golbma jagi čađahanáigemearri ja máŋga prošeavta mat 2018:s leat raporterejuvvon loahpahuvvon, ožžo Sámedikkis juolludusa ovdal 2018. Čađahuvvon prošeavttat leat sihke kulturmuittuid registeren, visttiid divvuin ja divvunplánat, ja dasto vel sámi kulturmuittuid láhčin ja oainnusmahttin.

Juolludusat mat leat 2018:s addojuvvон leat ná juogaduvvon iešguđet ulbmilolahusa ektui mii doarjaaortnegiid njuolggadusain lea definerejuvvon:

Aktívitehta	Lohku
Odđa registeremmat našuvnnalaš kulturmuitodiehtovuođus Askeladdenis	19
Restaureren- ja sihkkarastindoaibmabijut	6
Sámi kulturmuittuid láhčin	7

Kulturmuitoreregisteremmat mat leat Askeladdenii fievriduvvon gullet ovta juolludussii viđa juolludusas mat leat addojuvvón sámi kulturmuittuid registeremii.

6.2.3 Sää'msijdd kulturbiras - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Gozihit, nannet ja ovddidit Sää'msijdd kulturbirrasa

Sámediggi oamasta Sää'msijdd kulturbirrasa Njávdámis, ja Sámedikkis lea ovddasvástádus nannet ja ovddidit dán earenoamáš birrasa.

Sámediggi lea dán lagi čađahan báikediđoštallama Sää'msijddas. Báikediđoštallamat čájehit ahte lea dárbu hoahppodoaibmabijuide ovta vistti, ja danne lea doaibmabidju álggahuvvon.

Sää'msijddas lea 2020 rájes stáhtus "Válljejuvvon kultureanadahkan eanadoalus" (UKL) ja šaddá danne nubbi UKL-guovlun Finnmarkkus. Ulbmil UKL:in lea sihkkarastit guhkesáiggi hálddašeami muhtun válljejuvvon eanadoalloeanađagain main leat stuorra biologalaš ja kulturhistorjjálaš árvvut. Ángiruššama mielde čuvvot veahá ekonomalaš gaskaoamit. UKL-guovlluid galget 2020 rájes gielddat hálddašit, muhto kulturmuitohálddašeaddjin galgá Sámedikkis ain leat hálddašanovddasvástádus ieš kulturmuitoguovllus oktan rafáidahttojuvvon sámi kulturmuittuiguin. Sámediggi lea duhtavaš dainna go Sää'msijdd lea váldojuvvon UKL:i mielde ja doaivu ahte dat loktešii guovllu.

6.2.4 Ceavccageađggi dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Ceavccageađggi kulturmuitoguovlu lea sihkkarastojuvvon ja ovddiduvvo áiggi mielde.

Sámi kulturmuittut geavahuvvojtit dasa ahte máhtu duođaštit resurssaid ja eanadahkii heiveheami birra. Danne lea deatalaš ahte dikšun- ja gaskkustanbargu Ceavccageađggi kulturmuitoguovllus sihkkarastojuvvon ja jotkojuvvo.

Lea leamaš áigumuš loktet Ceavccageađggi parkerensaji árvvu. Boađusin ná guhkás lea ahte Sámediggi lea ožzon earáid mielde goluid juohkit, earret eará Unjárgga gieldda. Parkerensaji árvvu lokten ii šaddan čađahuvvot 2018:s dan dihte go muhtun ovttasbargobeliiin váillui ruhta. Muhto jus buot ovttasbargobeliiin lea ruhtadeapmi sajis de lea áigumuš prošeavtta ollásit čađahit 2019:s nu ahte kulturmuitoguovllu deatalaš lokten šaddá dahkkojuvvet.

Joatkka dan barggus ahte oažžut Várjjat siidda ON málmmiárbelistui maid lea marjduvvon. Sivvan dasa lea vuosttažettiin ahte plánejuvvon International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) ášśedovdi báikediđoštallan ii sáhttán čađahuvvot nugo lei plánejuvvon ICOMOS gáržes kapasitehta geažil dán lagi (ICOMOS rolla lea UNESCO rávvet málmmiárbbi áššiin). Joatkevaš nominašuvdnaprosessii UNESCO-vuogádagas lea deatalaš čađahit ášśedovdi báikediđoštallama. Gulahallamis riikaantikvárain lea ášśedovdi báikediđoštallama vurdojuvvon dáhton 2019 borgemánu.

6.2.5 BARK - kulturmuituid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Sihkkarastit ahte ovddasteaddji oassi arkeologalaš kulturmuittuin ja kulturbirrasiin šaddet olámuddui publikummii.

Spittá kulturbálggis Návuonas Romssas

Sámediggi lea gergen Spittá kulturbálga, ja dan rabaiga almmolačcat Sámedikki presideanta ja Romssa fylkkasátnejođiheaddji 2018 borgemánus. Prošeakta lea ovdamearkan buori ovttasbargui Sámedikki ja Romssa fylkkasuohkana gaskka. Kulturbálga boađus lea oainnusmahttit mearrasámi kulturhistorjjá garrisit dáruiduhttojuvvon guovllus. Eanet raśis ja hárve sámi kulturmuittut leat dál sihkkarastojuvvon boahttevaš buolvvaide.

Sirjennjuana, Ravrvihkes Norlánddas

Sámediggi lea ovdal leamaš veahkkin ruhtadeamen dán boares sámi ássansaji, ja 2018:s leat guokte galbba ceggejuvvon Sirjennjuana kulturbirrasii. Prošeavtta boađus lea ahte sámi historjjá báikkálaš oainnusmahttin lea nannejuvvon, ja ahte sámi kulturbiras Sirjennjanas geavahuvvo eambbo go lea álki dohko beassat ja šaddá geavahuvvot gaskkusteamis skuvlaohppiide ja turisttaide.

Sáltoduoddara "drive-in" kulturbálggis Norlánddas

Sámediggi lea 2018:s gergen kulturbálga Sáltoduoddaris ja pláne almmolaš raphaela oktan konferánssain 2019 geassemánus bihtánsámi historjjá birra. Máŋga iešguđetlágan sámi kulturmuittut lea láhččojuvvon. Prošeavtta boađus lea Sáltoduoddara oainnusmahttin deaivvadansadjin máŋgga sámi jovkui. Danne leat galbateavsttihke bihtán-, mätta-, julev- ja davvisámegillii. Bargu lea maid veahkkin bihtánsámegiela ealáskuhttimii, mii dál dáhpáhuvvá. Prošeakta lea dahkkojuvvon ovttasbargun Sámedikki, álbmotmeahccestivrra, Nordland nasjonalparksenter, Sálat suohkana ja stáhta geaidnodoaimmahaga gaskka.

Stálut Činavuohpis Porsáŋggu, Finnmárkkus

Bargu kulturbálgin ja stáluid láhččin ja diksun Činavuohpis Porsáŋggus lea 2018:s jotkojuvvon ovttasbargguin Porsáŋggu gielldain. Stálut leat lunndolaš dolomihtahábmehusat, ja leat čadnojuvvon máŋga sámi muitalussii dán čáppa ja earenoamáš luonddus. Stálut leat hui beakkánis mätkemihttomearit. Lassin kulturhistorjjálaš galbemii, galgá prošeakta headuštit nuoskkideami ja guovlu golu. Galbbaid dárkilis plánen ja sihkkarastin lea gárvistuvvon. Kulturbálga rahpan lea plánejuvvon 2019 čakčii ja galgá markerejuvvot konferánssain mearrasámi kulturhistorjjá birra.

Boares márkkansadji Ivgobađas, Omasvuonas

Sámediggi ja Romssa fylkkasuohkan leat álgghan gaskkustanprošeavtta boares márkkansaji birra Ivgobađas, kvenalaš Hottigården birra ja sámi cukcalokalitehta Jettekallen birra. Oktii ráđiid UiT - Norgga árktaš universitehtain lea čađahuvvon dárkkástusregisteren dronagovain. Dán jagi báikediđostallamiid vuodul lea čielggaduvvon gosa galbbaid galgá cegget ja makkár vegetašuvdnadikšun lea dárbašlaš. UIT pláne unnit arkeologalaš iskkadeami márkkansajis 2019:s. Lea plána prošeavtta gerget 2020:s.

Muitobázzi Áhkánjárgii

Sámediggi lea ovttas Áhkánjárgga suohkaniin álgghan prošeavtta cegget muitogeđggi daidda geat leat hávdáduvvon ovddeš Silsandmoen kirkogárdái. Girkogárdi heariduvvui 2. máilmmisođi áigge go okkupašuvdnaveahka geavahišgodii dan industriijaguovlun. Stuorra oassi hávddiin ledje sámi, ja muitogeđgi lea plánejuvvon ceggejuvvot vihahuvvon eatnamii Áhkánjárgga suohkanis.

Vuorri, Ivgu suohkanis

Sámediggi lea ovttas Davvi álbmogiid guovddážiin álgghan prošeavtta man ulbmil lea láhččit ja galbet kulturhistorjjá mii lea Vuori birrasis. Prošeakta čalmmusta golbma fáddá; mearrasámi ássama ja

guolásteami, sámi oskku ja mytologija, ja dasto vel soahemuittuid. Galba galgá gárvistuvvot 2020:s, ja rahpan galgá markerejuvvot sierra konferánssain dáid fáttáid birra.

6.3 Sámi kulturmuitosuodjalusa rámmaeavttut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea formálalaš hálddašanváldi sámi kulturmuittuin kulturmuitolága vuodul.

Barggu boađus sámi kulturmuitosuodjalusa rámmaeavttuigin lea 2018:s vuostazettiin čadnojuvvon regiodnareforbmabargui. Dálkkádat- ja birasdepartemeanta lea, regiodnareforpma vuodul ja válldi sirdima vuodul regiovonnaide, evttohan láhkaásahusa mii galgá reguleret válldi ja dasa guoski bargguid kulturmuitolága ektui. Sámediggi lea buktán cealkámuša evttohussii. Cealkámuša vuodđun lea Sámedikki dievasčoahkkima geassemánu 13. b. 2018 mearrádus regiodnareforbma birra, gos Sámediggi čujuha stuorradiggeproposišuvdnii ja ovdalis konsultašuvnnaide Sámedikkiin. Sámediggi háljida ahte ahte Sámediggái galget sirdojuvvot seammalágan barggut go kulturmuitohálddašeapmái muđui regiodnareforpma oktavuođas, ja ahte dat dahkojuvvo manjágo Sámedikkiin lea konsulterejuvvon. Konsultašuvnnat válldi sirdima birra kulturmuitosuoggis eai álggahuvvon 2018:s.

6.4 Sámi kulturárbbi oainnusmahttin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut leat vuodđun máhtto- ja árvoháhkamii.

Sámediggi lea 2018:s iešguđetlákai leamaš mielde dieđuid gilvimin sámi kulturmuittuid birra. Oaivadeapmi, logaldallamat ja dieđut leat addojuvvон gielddaide mat galget álggahit plánabarggu gieldda kulturmuittuide. Stáiggus lea maid dollojuvvon kursa sámi kulturmuittuid registerrema birra, gos Stáiggu historjásearvi, Steigen Historielag, lei lájideaddjin. Suortta suohkanis dahkojuvvui hui deatalaš gaskkustanbargu go stuorra joavku oaheaddjít ledje mielde goddebivdorsttega diđoštallamin ja registeremin. Dát máhttu galggai geavahuvvot oahpahusas. Lassin dasa lea Sámediggi addán cealkámuša stáhta geaidnodoaimmahahkii oaidnin veara sajjid birra Sámis mat galggašedje galbejuvvot. Dasa gullet mánja láhčcojuvvon lokalitehta Sámis, earret eará Ássekákti, Sáltoduottar ja Gollevárrí.

Kultureanadat masa lea našuvnnalaš beroštupmi, Kulturlandskap av nasjonal interesse (KULA), lea prošeakta maid riikaantkvára hálddaša, ja barggu boađusin galgá leat registtar mas leat buot dákkár kultureanadagat. 2018:s giedahallojuvvojedje Sámedikki dievasčoahkkimis (ášši 012/18) válljejuvvon eanadagat Romssas. Romssas leat guhtta sámi eanadaga válljejuvvon dasa. Dat leat Spittá /Lohkkalsuolu/Skárfu Návuonas, márkanadjí lvgobađas, Omasvuonas, Sálašoaivi Romssas, Skárváaggi/Čáhput Gáivuonas ja Lenesjávri Beardus. Bohtosat dán barggus leat dan sámi mualussii Tromssas ja dehálaš kulturhistorjjálaš buktu. Dasa lassin boktet dát bohtosat lagasbirrasis fuomášumi sámi kulturhistorjjálaš árvvuin.

Mánggabealatuhta sámi huksemis lea čájehuvvон Sámedikki johttičájálmamasas mii ráhkaduvvui vistegáhttenprošeavtta oktavuođas mii jodii 2011 rájes 2017 rádjái. Čájálmamas lea čájehuvvон

Dálkkádat- ja birasdepartemeanttas, riikaantikváras ja Plassje museas máttasámi Raasten Rastah festiválas.

Dendrodateren lea metoda mainna jahkelatnjaanalysain sáhttá mearridit muorraávdnsiid agi. Metoda sáhttá leat mielde čielggadeamen ráfáiduhtinstáhtusa sámi visttiin. Dendrodaterema boađusin 14 vistis lea Sámediggi ožzon odđa ja dárbbashaš máhtu visttiid ávdnsiid agi birra, maid muđui livčii hui váttis mearridit. Sámediggi lea maid addán doarjaga muhtun beziid deandrodateremii main ledje kulturmearkkat, oažjun dihte eanet máhtu dán suorggi birra.

2018:s leat dahkkojuvvon 14C-dateremat sámi kulturmuittuide, nugo dollasajiide mat leat iešguđet plánaáššiid oktavuođas registrerejuvvon. Eanaš dateremat leat dahkkojuvvon máttasámi guovllus. 14C-dateremiid boađus lea odđa máhttu dan birra man boaris sámi ássan lea máddin.

6.5 Vistesuodjalus

Ángiruššansuorggi mihtomearri:

- Buorre kvalitehta sámi antikváralaš visttiin

Sámediggi lea sámi vistesuodjalanprošeavttas (2011-2017) identifiseren ja registreren boares sámi visttiid mat leat ovdal 1925 ceggejuvvon. Ulbmil prošeavttain lea ráhkadit ollislaš gova automáhtalačcat ráfáidahattojuvvon sámi visttiin Norggas. Prošeaktaáigodagas registrerejuvvoyedje lahka 1000 vistti, Plassje rájes máddin Detnui davin. Registreremat lea mielde oainnusmahttimin sámi kultuvrra ja identitehta sihke báikkálačcat ja našuvnnalačcat, ja leat vuodđun visttiid boahtteággi hálldašeapmái.

Sámediggi oaččui 2018:s lassi juolludeami prošeavta loahpaheapmái. Dollojuvvui 2017:s loahpahančalmmusteapmi, ja bargu 2018:s lea leamaš manjebarggu ja registrerejuvvon visttiid digitaliseren.

Bargo sámi visttiiguin dahkkojuvvo automáhtalačcat ráfáidahattojuvvon sámi visttiid hálldašanplána mielde, maid Sámedikki dievasčoahkkin ovdal lea mearridan (áššis 028/17). Registrerenbarggu boađusin 2018:s lei ahte 260 vistti identifiserejuvvoyedje automáhtalačcat ráfáidahattojuvvon vistin. 2018 juovlamánus leat 675 sámi vistti automáhtalačcat ráfáidahattojuvvon.

6.5.1 Čoahkketabealla - vistesuodjalus

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boađus rev. budš. ektui
Vistesuodjalus prošeakta	6 000 000	4 300 000	-1 700 000
Sámi visttiid registreren	4 426	0	-4 426
Submi	6 004 426	4 300 000	-1 704 426

6.5.2 Vistesuodjalusprošeakta – ohchanvuodot doarjja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boadus rev. budš. ektui
35001 Vistesuodjalus prošeakta	6 000 000	4 300 000	4 300 000	-1 700 000
Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018	
35001 Vistesuodjalus prošeakta	6 487 000	487 000	0	6 000 000

Doarjaortnega miittomearri - vistesuodjalusprošeakta:

- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon visttiid ja rusttegiid sihkkarastin, dikšun ja divvun.

Sámediggi oačcui kr 6 000 000 doarjan riikaantikváras ráfáidahttojuvvon priváhta sámi visttiid gáhttemii. Oktiibuot 34 prošeavta ožžo doarjaga 2018:s. Addojuvvui doarja 21 vistti divvumii, ja gávcci divvunplánii. Lassin dasa addojuvvui doarjja doallat golbma kurssa, namalassii ceahkkunkursii, kursii cegget árbeviolaš máttasámi goađi, ja kursii loktet gelbbolašvuoda máttasámi huksenvierus.

Jagi loahpas ledje čieža prošeavta čađahuvvon ja 22 ledje ohcan manjideami 2019 rádjái. Sámediggi lea oaidnán ahte davvin váilot ollu árbeviolaš duojárat, ja dat lea hástalus priváhta eaiggádiidda geat galget čađahit divodanprošeavtaid antikváralaš prinsihpaid mielde. Boadusin dán observašuvdnii lea doarjja mii lea addojuvvon čađahit kurssa gelbbolašvuodáloktemis nugo bajábealde namuhuvvon. Kursadoibma árbeviolaš duojis lea deatalaš doaibmabidju dáid hástalusaide.

Sámedikki visttesuodjalus ortnega doarjajauolludemiid juohku

7 Dearvvašvuhta ja sosiála

Servodatmiittomearri:

- Buorre dearvvašvuhta ja dásseárvvolaš dearvvasvuoda ja sosiálabálvalusat heivehuvvon sámi álbmoga giela ja kultuvrralaš duogáža.

7.1 Váikkuhangaskaoamit dearvvašvuhtii ja sosiálii

7.1.1 Ángiruššansuorggit - dearvvašvuhta ja sosiála

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Buorre dearvvašvuhta ja ovttaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat	2 805 962	2 981 000	175 038
Etihkalaš njuolggadusaid sámi dearvvašvuodadutkama várás	430 633	300 000	-130 633
Submi	3 236 595	3 281 000	44 405

7.2 Buorit ja ovttaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Sámi pasieanttat ožžot gielalaččat ja kultuvrralaččat láhčcojuvvon dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid.

Ovttasbargošiehtadus gaskal Davvi Dearvvašvuoda RHF ja Sámedikki

Sámediggi ja Davvi Dearvvašvuhta RHF šiehtaiga 2017:s ráhkadir ovttasbargošiehtadusa. Nationála dearvvašvuoda- ja buohcciviesoplánas oačcui Davvi Dearvvašvuhta RHF erenoamáš ovddasvástádusa dearvvašvuodabálvalusaid láhčimii sámi álbmoga várás. Davvi Dearvvašvuoda RHF ja Sámedikki ovttasbargošiehtadus galgá sihkkarastit sámi álbmogii ovttaárvosaš dearvvašvuodabálvalusaid spesialistadearvvašvuoda bálvalusain. Ovttasbargošiehtadusa bokte galgašii maiddái Sámediggi beassat nannet iežas diehtojuohkima spesialistadearvvašvuodabálvalusa ovddideami birra, ja váikkuhanvejolašvuoda dan ektui. Ovttasbargošiehtadus gárvvistuvvui ja vuolláičállojuvvui 2018:s.

Evttohit stivralahtuid regionála ja vuollásaš dearvvašvuodafitnodagaide.

Dearvvašvuoda- ja fuolahuksdepartemeantta bividima vuodul lea Sámediggeráđđi evttohan stivralahtuid Davvi Dearvvašvuhtii RHF, Lulli - Nuorta Dearvvašvuhtii RHF ja Gaska Dearvvašvuhtii RHF. Sámedikki lahttoevttohus Davvi Dearvvašvuhtii RHF nammaduvvui lahttun stivrii. Sámedikki eará evttohusat regionála dearvvašvuodafitnodagaide eai nammaduvvonen stivrraide. Sámediggi lea dasa lassin evttohan stivralahtuid buot Davvi Dearvvašvuoda RHF vuollásaš dearvvašvuodafitnodagaide áigodahkii 2018–2020. Sámedikki stivralahttoevttohusat leat váldon vuhtii.

Dearvvašvuodadirektoráhtta

Sámedikkis ja sámi dearvvašvuodafágalaš birrasiin leat jeavddalaččat čoahkkimat Dearvvašvuodadirektoráhtain sámi dearvvašvuoda guoski áššiid birra. Dat lea dehálaš arena danne

go Dearvvašvuodadirektoráhtta álelassii oažju eanet fágalaš čuovvulan- ja mearridanbargguid sihke spesialista- ja suohkandearvvašvuodabálvalusa suorggis. Oasálaččat ovddidit áššiid sámi pasieanttaid ja geavaheddjiid bálvalusaid birra, e.e. demeansabuhcciid kártenreidduid jorgaleapmi, árbevirolaš biebmu boarrásiidda institušuvnnain, váilevaš diehtojuohkin ja publikašuvnnat sámegillii, sámi ovddasteapmi, dárbu sámi doavttervirggiide spesialiseremis, Sámi dearvvašvuodasiidda ovdánahttin, pasieantta- ja geavaheaddjiáittardeaddjiorhet ja sierra oktavuođagaskaoami ásaheapmi sámi dearvvašvuoda várás direktoráhtas. Muhtun áššiin leat hábmen čovdosiid, ja muhtun áššiid leat fas ain čielggadeame. Ovttasbargu dearvvašvuodadirektoráhtain ja sámi fágabirrasiiguin lea mávssolaš ja ávkkálaš sámi guoski dearvvašvuodaáššiid bargqus.

Sámi álbmoga spesialistadearvvašvuodabálvalusaid ovdánahttin

Sámedikki konsultašuvnnaid vuodul našuvnnalaš dearvvašvuoda ja buohcciviessoplána (2015–2016) birra, oačcui Davvi regionála dearvvašvuodafitnodat (RHF) earenoamáš ovddasvástádusa heivehit ovttárvosaš spesialstabálvalusaid sámi álbmogii. Čuovvovaš bargodokumeanttaid konsultašuvnnain biddjui Davvi Dearvvašvuhta gozihit sámi álbmoga spesialistadearvvašvuodabálvalusa strategalaš ovdánahttima. Davvi Dearvvašvuhta RHF galgá maiddái gozihit dárbašlaš ovttasdoaibmama ja koordinerema eará dearvvašvuodaregiovnnaiquin. Dát bargui biddjui johtui 2018:s dego ovttasbargoprošeaktan gaskal Davvi Dearvvašvuoda RHF ja Sámedikki. Davvi Dearvvašvuhta ja Sámediggi leat ráhkadan mandáhta dán bargui, ja šiehtadan barggu prinsihpaid. Sámediggi, sámi fágačeahpit, sámi geavaheaddjit ja ovddasteaddjit eará regionála dearvvašvuodafitnodagain oassálastet stivrenjovkui. Prošeakta galgá loahpahuvvot 2019 čavčča. Iskkademiid vuodul, mat čájehit ahte dubmehallon olbmuin Norgga giddagasain leat olu psyhkalaš váttut, lea Sámediggi ožžon miehtama das ahte fitnodagat fertejít ordnet gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon dearvvašvuodabálvalusaid sápmelaččaide giddagasain.

Bargodokumeanttat Regionála dearvvašvuodafitnodagaide 2018

Sámediggi lea konsulteren ráđđehusain regionála dearvvašvuodafitnodagaid bargodokumeanttaid birra 2018 várás. Bargodokumeanttain lea Dearvvašvuoda- ja fuolahušdepartemeanta (DFD) eanet deattuhan dearvvašvuodabálvalusa mánáide ja nuoraide geat leat mánáidsuodjalusa fuolahušas. Earret eará ráhkadir modeallaid mánáidguorahallamii mánáidsuodjalusas, ja viiddidit ambulánta barggu mánáidsuodjalusas. Iskkademiid vuodul, mat čájehit ahte mánáidsuodjalusa mánáin dávjá leat psyhkalaš váttut, lea Sámediggi ožžon miehtama das ahte modeallat maid dearvvašvuodafitnodagat ráhkadir, galget maiddái heivehuvvot sámi mánáid gielalaš ja kultuvrralaš duogážii. Sámediggi oačcui maiddái miehtama dasa ahte dearvvašvuodafitnodagat galget oažžut bargun ordnet gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon dearvvašvuodabálvalusaid sápmelaččaide giddagasain. Sihkkarastin dihte giellagelbbolašvuoda spesialistadearvvašvuodabálvalussii, Sámediggi ovddidii konsultašuvnnain evttohusa ahte dearvvašvuodafitnodagat galget movttiidahttit ja láhčit dili bargiide hákhat sámegielä gelbbolašvuoda. Evttohus ii dohkkehuvvon, dainna ákkain ahte DFD hálíida vuordit doaimmaiguin Váimbogiela čuovvulanbarggu dihte.

Sámi pasieantta- ja geavaheaddjiáittardeaddji

Sámi pasieanttain ja geavaheddjiin galgá leat seamma vejolašvuhta váidit dahje bivdit veahki, go álbmogis muđui. Dat eaktuda ahte pasieantta- ja geavaheaddjiáittardeaddjis lea gelbbolašvuhta buot sámegielain ja sámi kultuvrras. Sámediggi oaivvilda ahte ferte ásahuvvot sierra sámi pasieantta- ja geavaheaddjiáittardeaddji geas lea našuvnnalaš rolla. Dan oktavuodas lea Sámediggi proseassas Dearvvašvuodadirektoráhtain, geain lea ovddasvástádus gustovaš áittardeaddjiornegiin, geahčadeame mot galgá organiseret ja sihkkarastit sámi pasieanttaide ja geavaheddjiide reála

áittardeaddjifálaldaga. Sámediggeráddi ja Dearvvašvuoda- ja fuolahuusministtar leat maiddái digaštallan ášši.

Eallit olles eallima – deattuhit árbevirolaš borramuša institušuvnnain

Vuorrasiid kvalitehtaodastusa oktavuođas searvvai Sámediggi ovta ráđđehusa inspirašuvdnabeivviin borramuša birra institušuvnnain. Lea dehálaš ahte sámi vuorrásat ožžot árbevirolaš sámi borramuša, sihke danne go sámi biebmu lea álbmái ja go dagaha ahte sámi vuorrásat loktet áiggi buorebut ja sin eallinkvalitehta šaddá buorebut. Sámi borramuš lea maiddái dehálaš oassi sámi kultuvrras ja árbevierus. Danne lea Sámediggi ávžžuhan suohkaniid vuoruhit buori ja álbumás sámi borramuša institušuvnnain gos sámi vuorrasat orrot. Sámediggi lea juolludan doarjaga Sámi álbumoga buhcciidruovttuid ja ruoktobálvalusaid ovddidanguovddážii, čielggadit institušuvnnaid vejolašvuodaid oastit bohccovara ja bohcco varragálvvu.

Iskanreaidu demeansa várás

Sámediggi lea mánjii ohcalan iskanreaiddu sámi pasieanttaid demeanssa kártema várás. Iskanreaiddu maid odne atnet, eai leat heivehuvvon sámegillii ja sámi kultuvrii, ja danne eai anit sámi vuorrasiid demeansa iskkadeapmái. Sámi álbumoga buhcciidruovttuid ja ruoktobálvalusaid ovddidanguovddáš lea Dearvvašvuodadirektoráhta gohčuma vuodul álggahan barggu ráhkadir ja heivehit iskanreaidduid sámi pasieanttaid várás.

Sámi álbumoga buhcciidruovttuid ja ruoktobálvalusaid ovddidanguovddáš

2016:s rievadedje guovddáš eiseválddit buhcciidruovttuid ja ruoktobálvalusaid ovddidanguovddážiid organiserema, nu ahte šattai okta guovddáš juohke fylkii. Sámedikki gulahallamiin bidje sámi ovddidanguovddážiid organiserema sierra prosessii. Dearvvašvuodadirektoráhta geigii 2018:s iežas árvalusa mot organiseret ja joatkit sámi álbumoga ovddidanguovddáža. Direktoráhta čovdosat olggobealde Finnmárkku lea ahte dálá ovddidanguovddážat galget ieža fuolahit sámi gelbbolašvuoda dakkár suohkaniin gos lea unnán sámegielgelbbolašvuhta. Sámediggi oaivvilda ahte dát ii doala dási, ja oaivvilda ahte sámi álbumoga ovddidanguovddážis ferte gelbbolašvuhta sámegielas, sámi kultuvrras, sámi historjjás ja sámi servodagas. Sámi pasieanttaid ovddidanguovddáža válljen ferte dahkkot sámi ássanguovllu ja giellajoavkkuid vuodul, ja ásahit dan sámi fágabirrasa lahka. Sámedikkis ja Dearvvašvuoda- ja fuolahuusdepartemeanttas leat leamaš konsultašuvnnat dán ášsis, ja leat ovtaoaivilis ođđasis geahčadir proseassa. Dearvvašvuodadirektoráhta čuovvula ášši.

7.2.1 Čoahkketabealla - buorre dearvvašvuohta ja ovtaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bođus rev. budš. ektui
Geavaheaddjivuđot fálaldat vuoras sápmelaččaid várás	591 000	591 000	0
Sámi doavttersearvi	160 000	160 000	0
Doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavtaide	2 054 962	2 230 000	175 038
Submi	2 805 962	2 981 000	175 038

7.2.2 Geavaheaddjiguļlot fálaldat vuoras sápmelaččaide dárbbu mielde samer - njuolggodoarjja Várdobáikái

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Doaibmabijut sámi vuorrasiid várás.

Várdobáiki doallá mannosáš dearvvašvuodadeaivvademiid, beaivefálaldat vuorrasat sámiide, mii lea easttadandoiba ja lea liigefálaldat almmolaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaide. Várdobáiki lea hákhan máhtolašvuoda ja móvssolaš vásáhusaid iešguđetlágán dearvvašvuodaprošeavtaid bokte olu jagiid čađa, ja bagadallá ja rávve dearvvašvuodabargiid. Čoahkkimiin ja deaivvademiin sii bagadit ja deattuhit sámi dearvvašvuoda.

Várdobáiki lea leamaš fárus sámi pasieanttaid ovddidanguovddáža čielggadan- ja joatkinbarggus, ja leat ovddastuvvon Viken guovddáža stírras. Lágidemiid, semináraid ja eará oassálastima bokte sii leat veahkkin deattuheame sámi geavaheddjiid dearvvašvuodabálvalusain. Ovdamearkkat Várdobáiki oassálastimiin leat Norgga árktaš universitehta birgenlágidutkkus, ovttasbargu KOA:in sámi mánáidsuodjalusa ja biebmoruovttuid birra, doaibmahehtejumi mastera oðasmahttin UiT:s, ja ovttasbargu Evenášši, Dielddanuori ja Skániid (EDS) suohkaniiguiin gárrenávnnašdivššu birra. Guovddáš lea maiddái olu jagiid ovttasbargan Ellas Minnein Ráhkas, gos maiddái leat čádahan prošeavtaid.

7.2.3 Sámi doaktáriidsearvi - njuolgodoarja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovttaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat sámi álbmogii.

Sámi Doaktáriidsearvi searvá iešguđetlágán forain gos sáhttet váikkuhit sámi pasieanttaide heivehuvvon dearvvašvuodabálvalusaid. Miellahtut dollet sáhkavuoruid dearvvašvuodabargiide, dearvvašvuodajođiheddiide ja earáide sámi spesialistadearvvašvuodabálvalusaid birra, ja servet iešguđetlágán forain gos sámi dearvvašvuhta lea fáddán. Miellahtut leat mielede Davvi Dearvvašvuoda stivrenjoavkkus, geat galget ovdańahttit sámi spesialistadearvvašvuodabálvalusaid. Stírralahttu Anne Lajla Kalstad ráhkadii rapporta "*Kartlegging av helsepersonell i sørsamisk område med samisk språk og kulturkompetanse, og forslag til tiltak for å tilpasse helsetjenestene for sørsamisk befolkning*" (Dearvvašvuodabargiid kárten geain lea gelbbolašvuhta sámegielas ja sámi kultuvrras lullisámi guovllus, ja doaibmaevttohusat dearvvašvuodabálvalusaid heiveheapmái lullisámi álbmogii), mii earret eará mielldisbuvttii sámegielat doaktáriid rekruterema Snoasai ja Rørosii. NAČ 2016: 18 Váibmogiella oktavuodas čálli SDS cealkámuša ovttáárvosaš dearvvašvuodabálvalusaid birra sápmelaččaide.

Sámi Doaktáriidsearvi deattuhit doaktáriid rekruterema ja stabiliserema sámi suohkaniin, ja árjalaččat geahččalit oažžut sámi studeanttaid bargui sámi guovlluide. Sis leat iešguđetlágán doaimmat ja deaivvadeamit sámi doavtterstudeanttaide.

7.2.4 Doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boadus rev. budš. ektui
26000 Doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavtaide	2 054 962	2 230 000	2 230 000	175 038
Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018	
26000 Doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavtaide	2 683 500	487 138	141 400	2 054 962

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Buorre dearvvašvuhta ja ovtaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat sámi álbmogii seamma dásis go álbmogis muđui.

Sámediggi lea ožzon 24 ohcama dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavtaide 2018:s. Dain ožzo 15 doarjaga, ja ovci ohcama biehttaluvvo.

Juolluduvvon doarjagat vuoruhemiid mielde:

Vuoruheamit 2018	Galle ohcama
Prošeavttat mat láhčet gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa.	3
Metodaovddidanprošeavttat	2
Prošeavttat mat buoridit sámi pasieanttaid mielde váikkuhan vejolašvuoda ja geavaheaddjistivrema.	1
Prošeavttat mat sihkkarastet sámi mánáid vuogatvuodaid ja dárbbu dalle go leat mánáidsuodjalusa fuolahusas.	1
Prošeavttat mat ovdánahttet máhtu sámi giela ja kultuvrra birra sámi dearvvašvuoda siskkobealde.	2
Prošeavttat mat nannejit sámi mánáid ja nuoraid psyhkalaš dearvvašvuoda.	2
Prošeavttat mat ásahit deaivvadanbáikkiid sámi vuorasolbmuid várás.	4

2018:s gárvistuvvo 13 prošeavta. Muhtumat čilgejuvvojut vuollelis.

UiT Norgga árktaš universitehta gárvistii rapporta áigeguovdilis lágaid geahčadeami ja árvvoštallama birra sámi dearvvašvuodadutkama oktavuođas, ja oppalašgovva dearvvašvuoda dutkanprošeavttain main duogážin lea sámi servodat. Goappaš prošeavttat leat váikkuhan Sámedikki bargui sámi dearvvašvuodadutkama ja sámi humánabiologalaš materiáladutkama etihkalaš njuolggadusaid čielggademiiguin.

Gáivuona suohkan gárvistii prošeavta "Hjelp til selvhjelp - øke kunnskapen og veilede om diabetes hos personer med sykdommen" (yeahkki iešveahkkái - loktet máhtu ja bagadallat diabetes dávdda birra sidjiide geain lea dat dávda). Prošeavta olahusjoavku ledje pasieanttat geain lea diabetes 2. Vuhtií válđin dihte sámi pasieantta, de leat bagadallamis deattuhan báikkálaš kulturduogáža giela, eallinvuogi ja borramušárbevieruid ektui.

Norsk Tourette searvi lea ožzon doarjaga heivehit diehtojuohkima sámi geavaheddiide. Diehtojuohkimis leat guokte diehtojuohkingihppaga ja gihpa "Nuoraid jurdagat TS birra", ja lea oaivvilduvvon nuoraide. Dat leat gárvistuvvon ja almmuhuvvon golmma sámegillii.

7.3 Ovttaárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáid vuogatvuodat ja dárbbut lea sihkkarastojuvvon mánáidsuodjalusain deaivvadeami oktavuodas.

Mii dárbašit duođaštuvvon dieđuid sámi mánáid birra geat leat, dahje leat leamaš, mánáidsuodjalusa bearráigeahčus. Earret eará mot sin giella ja kultuvra lea vuhtiiváldojuvvon, dahje mot singuin manná manjítáiggis. Sámediggi ovddidii dán Stuoradikki Bearaš- ja kulturlávdegoddái ja bivddii lávdegotti veahkkin bearráigeahčat ahte dakkár diehtu boahtá albmosii.

Mánáidsuodjalusa dálá ortnet, mas iešguđetge ovddasvástadussuorggit leat juhkkojuvvon suohkaniidda ja stáhta orgánaide, mielddisbuktá ahte lea váttis oažžut oppalaš gova das mot sámi mánáid vuogatvuodat válđojit vuhtii. Sámediggi háliida ahte sámi mánáid mánáidsuodjalusfálaldat geahčaduvvo bajtdásis ja systemáhtalaččat, sihke mii guoská institušuvdnafálaldahkii, bearráigeahčui, našuvnnalaš bagadallanorgánaide ja eará. Dát ovddastuvvui maiddái áššiin Stuoradikki Bearaš- ja kulturlávdegoddái.

Mánáidsuodjalusaid fágalaš forum

Guovdageainnu mánáidsuodjalus / Áviovári mánáidsuodjalus váillaha ovttasbargofora sámi mánáidsuodjalussii, ja lea ásahišgoahtán fágalaš foruma sámi suohkaniid mánáidsuodjalusaide. Guovdageainnu mánáidsuodjalus muiṭalii čoahkkimis Sámedikkiin suorggi dili birra sámi suohkaniin, ja makkár hástalusaid sii oidnet mánáidsuodjalusa organiseremiin sámi suohkaniin. Sámediggi ballá ahte sámi mánát mánáidsuodjalusa bearráigeahčus eai oaččo fálaldaga sámi giela ja kultuvrra vuodul, ja oaidná positiivan dakkár doaimmaid mat sáhttet dagahit ahte sámi mánáid dilli mánáidsuodjalusas buorrána. Dan geažil juolludii Sámediggi 2018:s doarjaga prošektii man mihttun lea ásahtit fágalaš foruma sámi suohkaniid mánáidsuodjalusbálvalusaide.

Konsultašuvnnat Mánáid- ja dásseárvodepartemeantta 2018 juolludusreivve birra Bufdirii.

2016:s mieđai Mánáid- ja dásseárvoministtar ahte Sámediggi galgá konsulterejuvvon Mánáid- ja dásseárvodepartemeantta juolludusreivve birra mánáidsuodjalussuorggis. Mánáidsuodjalusa 2017 juolludusreivve ráhkadeamis čuovvuledje dan. Skábmamánuš 2017 bivddii Sámediggi konsultašuvnnaid Mánáid- ja dásseárvodepartemeanttain (MDD) Bufdir juolludusreivve birra 2018 várás. MDD hilggui konsultašuvnnaid, dainna ákkain ahte juolludusreivves ledje oppalaš ášshit mat jáhkkimis váikkuhit olles servodaga, ja danne ii álgooainnus boađe konsultašuvdnageatnegasvuoda vuollái. Viidásit čujuhuvvo ahte dán jagi juolludusreivves eai leat odđa doaibmabijut mat njuolggut gusket sámi beroštusaide. Mánáid- ja dásseárvodepartemeanta ii addán Sámediggái vejolašvuoda dohkkehit departemeantta konsultašuvdnäšehtadusa árvvoštallama ovdal go mánáidsuodjalusa juolludusreive gárvistuvvui ja almmuhuvvui.

Odđa mánáidsuodjaluslákka

Mánáid- ja dásseárvodepartemeanta (MDD) lea bargame odđa mánáidsuodjaluslágain. Odđa lága lähkaárvalus sáđdejuvvo gulaskuddamii 2019 giđa, ja proposišuvdna galgá ovddiduvvot ovdal beassážiid 2019. Sámediggi galgá konsulterejuvvot odđa mánáidsuodjaluslágá birra, ja MDD:s ja Sámedikkis lei vuosttaš čoahkkin proseassa birra geassemánu 2018.

7.4 Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuodja dutkama várás

Ángirušansuorggi mihttomearri:

- Sámi álbmoga vuogatvuodat leat gozihuvvon humána biologalaš ávdnasiid hálldašeams ja geavaheamis.

7.4.1 Samletabell - etiske retningslinjer for samisk helseforskning

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Olggobealde bargojoavku ráhkadir etihkalaš njuolggadusaid sámi dearvvašvuodadutkama várás, mas mielde maiddái sámi humána biologalaš ávdnasiid hálldašeapmi	430 633	300 000	-130 633
Submi	430 633	300 000	-130 633

7.4.2 Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuodja dutkamii - prošeakta

Sámediggi nammadii 2016:s lávdegotti mas leat áirasat sámi dearvvašvuodafágalaš dutkanbirrasis ja juridikhalaš fágačeahpit. Lávdegotti bargu lea ráhkadir evttohusa etihkalaš njuolggadusaide sámi dearvvašvuodadutkama ja sámi humánabiologalaš materiáladutkama várás. Njuolggadusaiguin hálida Sámediggi sihkkarastit ahte dutkamušat, mat gusket sámi álbmogii dahje sin biologalaš materiálaide, vuhtiiváldet ja árvvusatnet sámi kultuvrra ja sámi servodagaid girjáivuođa ja iešvuodaid. Dasa lassin galget njuolggadusat sihkkarastit ovtaárvosaš vuostevurolašvuodja dutkanproseassain, ja čalmmustahittit dutkanetihkalaš prinsihpaid mat berrejít leat vuodđun sámi dearvvašvuodadutkamiin. Lávdegoddi geigii iežas rapporta juovlamánu 2017. Sámediggi lea čađahan gulaskuddama lávdegotti barggus, earret eará ehtalaš njuolggadusaid evttohusa. Dan oktavuodas lágidii sámediggeráđđi gulaskuddankonferánsa Romssas gos sámi fágabirrasat, politihkkarat ja earát serve. Sámedikki dievasčoahkkin meannudii ášši juovlamánu 2018.

Sámediggi ávžžuhii Sámi Parlamentáralaš Rádi (SPR) árvvoštallat ja ráhkadir bajitdási ja oktasaš davyviriikkalaš njuolggadusaid sámi dearvvašvuodadutkama várás, maid vuodđun leat sámi iešmearrideami ja kollektiivvalaš miedzáhusa prinsihpat.

8 Álgoálbmotvuogatvuodat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Servodatmihttomearri:

- Ahte vuogatvuodat mat leat dohkkehuvvon ON álgoálbmotvuogatvuodajulggaštusas heivehuvvojít láhkadahkosii ja geavatlaš politihkkii.

8.1 Váikkuhangaskaoamit álgoálbmogiid vuogatvuodaide, riikkaidgaskasaš bargui ja dásseárvui

8.1.1 Ángiruššansuorggit - álgoálbmogiid vuogatvuodat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu

	Rehketdoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Álgoálbmotvuogatvuodat	2 253 936	2 276 000	22 064
Dásseárvu	284 036	454 000	169 964
Submi	2 537 972	2 730 000	192 028

8.2 Sámi ovttasbargu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi giella, kultuvra ja servodateallin gozihuvvojít ja ovddiduvvojít sihke ovttaskas nationála stáhta siskkobealde ja stáhtarajáiid rastá.

Sámedikkiid gaskasaš ovttasbargu Sámi parlamentáralaš rádi (SPR) bokte.

Sámedikkis Norgga bealde lea leamaš Sámi parlamentáralaš rádi (SPR) jođihandoaibma, parlamentáralaš ovttasbargoorgána Suoma, Norgga ja Ruota beale sámedikkiid gaskka, čakčamánu 2016 rájes miessemánnui 2018, ja dál lea Ruota beale sámedikkis.

SPR doaibmaplána, mii mearriduvvui dievasčoahkkimis miessemánus 2018 mas leat mihttomearit ja doaibmabijut, stivre SPR barggu. Dán áigodagas leat dát áššesuorggit erenoamážit vuoruhuvvon: Giellagáldu ásaheapmi bissovažan, Bargu Davviríkkaid sámekonvenšuvnnain, Čielggadit vejolašvuoda oktiordnet Suoma, Norgga ja Ruota beale sámediggeválggaid, Sámi váikkuhanfámu geahčadeapmi Barentsrádi ja Árktaš rádi siskkobealde, Máilmimi álgoálbmotkonferánssa loahppadokumeantta čuovvuleapmi ja bargat dan ala ahte álgoálbmotválljen orgánat sáhttet searvat čoahkkimiidda ON:s iežaset kapasitehtain, searvat UNESCO stivrenkomiteai mii organisere riikkaigaskasaš 2019 álgoálbmotgiellajagi, Bargagoahtit konkrehta rádjacakkiid identifiseremiin sámi guovlluin dainna ulbmilin ahte sihkkut ja bargat rádjacakkiid vuostá mat goazahit ovttasbarggu sámi guovlluin.

Rájárásttideaddji ovttasbargu mii guoská oktasaš strategijai boraspirepolitihkas

Sámi parlamentáralaš ráðði (SPR) mearridii miessemánu 2018 čuovvovačcat: «att uppdra till styrelsen att anordna ett miniseminarium, där de ansvariga för rovdjurspolitiken i de olika sametingen inbjuds för

att påbörja ett samarbete med gränsöverskridande rovdjurspolitik». Ásahuvvon lea bargojoavku mas leat lahtut buot golmma sámedikkis. Álggahanseminára dollojuvvui Anáris čakčamánus 2018 mas lei čuovvovaš fáddá: Ersättningssystemen i Finland, Norge och Sverige, inventering av rovdjur, Toleransnivåer är infört i Sverige, finns behov på norsk och finsk sida? Bargojoavku lea ráhkadeamen čielggadusa mii gárvistuvvo vuosttaš jahkebealis 2019.

Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) lea bidjan bargojoavkku mii galgá bargat boraspirepolitikhain rájárasttideaddji ovttasbarggu bokte. Joavkkus leat golbma politikhalačcat válljejuvvon lahtu, okta guđege sámedikkis Norgga, Ruota ja Suoma bealde ja dan jođiha Ruota beale sámedikki ovddasteaddji. Bargojoavkku vuosttaš čoahkkin dollojuvvui Anáris Suoma bealde.

Suoma, Norgga ja Ruota beale sámediggeválggaid oktiordnen

Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) mearridii miessemánus 2018 ahte čielggadišgoahtit Suoma, Norgga ja Ruota beale sámediggeválggaid oktiordnema. Bargojoavku mas leat lahtut buot golmma sámedikkis lea nammaduvvon. Bargojoavkku álggahanseminára dollojuvvui Anáris čakčamánus 2018. Konferánssa fáddán ledje sámedikkiid válgavuogádagat. Sohppojuvvui ahte bargojoavkku mandáhta lea geahcadit makkár hástalusat ja ovdamunit leat jos ovttastahtášii golmma riikka sámediggeválggaid. Bargojoavku galgá 2019:s ovddidit čielggadusa SPR stivrii.

Identifiseret konkrehta rádjacakkiid sámi guovlluin

Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) mearridii miessemánus 2018 bargagoahtit konkrehta rádjacakkiid identifiseremiin sámi guovlluin, dainna ulbmilin ahte sihkkut ja bargat vuostá rádjacakkiid mat goazahit ovttasbarggu sámi guovlluin. Dasa lea nammaduvvon bargojoavku mas leat lahtut buot golmma sámedikkis. Bargojoavku bargagoahtá 2019:s.

Oktasaš orgána sámi nationála symbolaid hálldašeapmái ja ovddideapmái

Sámi parlamentáralaš rádi ja Sámiráđi oktasaš orgána sámi nationála symbolaid hálldašeamis ja ovddideamis lea doallan vuosttaš čoahkkima dán mandáhtaágodagas. Dat lea ožzon Sámiid 21. konferánssas, bargun iskkadit vejolašvuoden ráhkadir sámi nationála luodi.

13. árktalaš parlamentariharkonferánsa

13. árktalaš parlamentariharkonferánsa dollojuvvui Anáris, Suoma bealde čakčamánus 2018. Sámi parlamentáralaš ráđđi searvá bisteavaš oasseváldin dán ovttasbarggus. Golmma sámedikki presideanttat serve. Konferánssa fáddán ledje eallineavttut, ealáhuseallima servodatovddasvástádus, dálkkádatrievdamat ja digitála čovdosat Árktsa várás. Konferánsa, mii lágiduvvo juohke nuppi lagi, mearridii loahppajulggaštusa mii sáddejuvvo ráđđehusaide ja parlameanttaide árktalaš ovttasbarggus. Ovddit konferánssaid boađus lea earret eará ahte lea álggahuvvon bargu sierra aktevrraid rolla buorideames Árktalaš ráđis. Háliidit sihkkarastit bissovaš oasseváldiid rolla ja searvama Árktalaš ráđis ja fuolahit ahte ožzot ekonomalaš ja olmmošlaš resurssaid searvat ollásit buot aktivitehtaide Árktalaš ráđis. Dasa lassin bargojuvvo áiciid stáhtusa buoridemiin nu ahte dat ožzot vejolašvuoden hállat ja ovttas doaibmat njuolga stáhtaiguin ja bisteavaš oasseváldiiguin, ja dasto njuolgga searvvahuvvujit Árktalaš ráđi bargui.

Árktalaš ruovdegeaidnu

Dollojuvvui gulahallančoahkkin Árktsa ruovdegeainnu birra Anáris čakčamánus 2018. Dasa serve golmma sámedikki presideanttat, ja guoskevaš bálgosiid, sámi organisašuvnnaid ja eará beroštumiid ovddasteaddjit. Gulahallančoahkkima ulbmilin lei addit guoskevaš ja eará berošteddjiide vejolašvuoden

addit cealkámuša plánaid birra ja dieinna lágiin bidjat vuodú Sámedikki árvvoštallamii plánejuvvon ruovdegeainnu váikkuhusain sámi kultvrii, ealáhusaide ja birrasii. Gulahallančoahkkimis bohte deatalaš árvalusat mat heivehuvvojit Sámedikki cealkámuššii. Sámi parlamentáralaš rádi dievasčoahkkin lea maiddái mearridan cealkámuša prošeavta birra. Cealkámuš lea sáddejuvvon Norgga ja Suoma stáhta eiseválddiide.

Ráđđehusa Eurohpapolitikhalaš forum

Sámi parlamentáralaš rádi Sámedikki delegašuvdna (SPR-N) nammada guokte lahtu Ráđđehusa Eurohpapolitikhalaš forumii. Forumis deaivvadit departemeantat politikhalaš dásis (stáhtačállit) ja álbmotválljen olbmot fylkkagieldtain, gieldtain ja Sámedikkis. 2018:s leat dollojuvvon mánja čoahkkima. Forum lea geahčadan mainna lágiin searvahit boahtte sohkabuolvva politikhalaš mearrádusain, maiddái eurohpapolitikhalaš suorggis. EO barggu oktavuođas višunnaiguin boahtteáiggi Eurohpa várás (Future of Europe), lea EO kommišuvdna árvvoštallan lea go dárbu áigeguodilastit ja nannet iežas polesiija barggu nuoraid guovdu Eurohpas. Forumia čoahkkimis skábmmamánuus 2018 guorahallojuvvui earret eará Norgga searvan EO prográmmaide. Ulbmilin bidjat ášši beaiveortnegii lei ahte gielddat, fylkkagielddat ja Sámediggi ožžo vejolašvuoda addit signálaid ráđđehussii Norgga searvama birra EO prográmmáide marŋjá lagi 2020.

8.3 Davviguovllut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ceavzilis ahtanuššan davvin ássi álbmogiidda.

Sámedikkis lea fokusis ahte davveguovlopolitikhka ferte ovddidit ceavzilis ovdáneami ekonomiija, birrasa ja sosiála beliid ektui. Sámediggi lea 2018:s nugo ovddit jagiin čuvvon čoahkkimiid bajimuš dásis Árktaš rádis. Seavama bokte Norgga delegašuvnnas virgeolbmuidčoahkkimiin (SAO-čoahkkimiin) leat mii mielde váikkuheamen ovttasbarggu, oktiiordnema ja relašuvnnaid álgoálbmogii ja 8 árktaš stáhta gaskka. Árktaš rádi rávvagat ja raporttat mat čatnasit fáttáide biras, dálkkádat, luonnduválljodat, mearra ja álgoálbmogat bidjet nana máhttovuođu ja čujuhit davviguovlopolitikhka geainnodaga nationála implementeremis. Dálkkádatrievdamat leat fokusis danne go Árktaš lieggana guovtti golmma gearddi eanet go gaskamearri lea máilmis. Dálkkádagaid sadjái Árktašis boahtá johtilit lieggaset, njuoskaset ja eanet molsašuddi biras. Dáin rievdadusain leat viiddis váikkuhusat olbmuide, resurssaide ja ekovuogádagai mehtá máilmomi. Sámediggi searvai 2018:s vuosttaš gearddi Arctic Circle konferánsii Islánddas. Presideanta lea mielde vállosešuvnna mánjga panelas. Dasa lassin geavahii Sámediggi vejolašvuoda buorebut oahpásmuvvat Islándda guolástus-, mátkeéaláhus- ja giellapolitikhkii.

8.4 Álgoálbmotvuogatvuodat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- ON álgoálbmotvuogatvuodajulggaštus lea heivehuvvon láhkadahkosiin ja geavatlaš politihkas.

ON Siviila ja politikhalaš vuogatvuodaid konvenšuvdna - rapporter

ON olmmošvuogatvuodaid komitea buvtii mearkašumiidis Norgii go guoská ON siviila ja politikhalaš vuogatvuoda konvenšuvnna čuovvuleapmái, cuojománu 5. b. 2018. Sámediggi lei ráhkadan

molssaektosaš rapportta Norgga reporteremii, ja lei áicin go Norga gažaduvvui, ja dasa lassin leat leamaš čoahkkimat komiteain. ON olmmošvuoigatvuoden komitea máhcahusdieđuin, mii guoská áigodahkii 2011 - 2017, boahť ovdan ahete sámiid dilli olmmošvuoigatvuoden ja álgoálbmogiid vuogatvuoden ektui addá siva fuolastuvvat fáttain mat gusket nissonolbmuide ja nieiddaide sámi servodagas, vašiságaide ja vaširihkkosiidda earret eará Interneahdas, sámiid vealaheames, oahpaheddjiid välimis sámegielas, ja go buot sámi mánát eai beasa geavahit sámegiela mánáidgárddiin. Dasto ledje ollu rávvagat mat čatnasit sámi álbmoga riektái eanaguovlluide ja resursavuoigatvuoden aide. Erenoamážit lei komitea fuolas go Sámi vuogatvuodenálávdegotti 2007 čuovlueamit leat váilevaččat sámi guovlluid ektui olggobealde Finnmárku.

ILO-raporter

Sámediggi lea addán iežas molssaektosaš rapportta ILO:ii. Sámediggi bovdii sámi servodaga buktit árvalusaid Sámedikki reporteremii proseassas. Sámedikki ILO raporta guoská áigodahkii geassemánu 2013 rájes miessemánnu 2018 rádjai, ja lea áššiid viidát geahčadeapmi sámi servodagas mat čatnasit dasa maid ILO-169 regulere. ILO meannuda Norgga reporterema ja Sámedikki molssaektosaš rapportta 2019:s.

CERD-raporter

Sámediggi lea ráhkadan molssaektosaš rapportta Norgga rapportii mii sáddejuvvui ON komiteai nállevealaheami heaittiheames (CERD) skábmmánu. Juohke lágan sámiid vealaheapmi lea guoskkahuvvon rapportas, earret eará fáddá veahkaváldi sámiid guovdu ja sin gaskkas. Norga guldaluvvui 97. sešuvnna Genevas juovlamánu 2018. Sámediggi lei áicin gulaskuddamis. Komitea lea máhcahusdieđuinis Norgii buktán rávvagiid muhtun čuoggáide; nuortasámi boazodoalu fas ealáskuhttin, čujuhit báhcán gažaldagaid go guoská Davviriikkaid sámekonvenšuvdnii, doaibmabidjoplána ohcaleapmi veahkaválddi vuostá lagaš oktavuoden, sámi kulturgelbbolašvuoden sihkkarastin ja sámiid rekrutteren riektevuogádagas, dohkálaš sámi dulkkaid oažžuma sihkkarastin, eana-, guolástus- ja boazodoallorivttiid rievttálaš rámmaid buorideapmi ja erenoamážit sihkkarastit historjjálaš guolástanvuogatvuoden, ja doaibmabijuid implementeren čujuhemii eana- ja resursavuoigatvuoden aide olggobealde Finnmárku.

North Atlantic Salmon Conservation Organization (NASCO)

NASCO lea stáhtaid organisašuvdna mii hálldaša luondduluosa. Dán jagáš sešuvdna lei Portland bákkis, Maine, USA:s. Norgga ja Suoma beale sámedikkiin lea áidna áicistáhtus NASCO:s danne go leat álgoálbmotparlameantat. Dán jagáš sešuvnna bijai Sámediggi fuomášumi mearraluossabivdiid dillái dan ektui go bivdoáiggit dađistaga gáržuduvvojtit, váldii ovdan šiehtaduvvon soahpamuša rájárásttideaddji luossabivddus Deanujogas ja hástalusaid luossabiebmamis mii dađistaga laská ja váikkuhusat luonddulussii sámi guovlluin. Geassemánu 2019 lea NASCO sešuvdna Romssas ja leat bálddalis doalut riikkaidgaskasaš luondduluossajagi oktavuodas ja lea rabas symposia masa sámediggeráđđi áigu searvat.

8.4.1 Čoahkketabealla - álgoálbmogiid vuogatvuodat

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Barentsčállingoddi IKS	381 000	381 000	0
Sámiráddi - Norgga juogus	417 000	417 000	0
Mama Sara Education Foundation	169 000	169 000	0
Docip	109 000	109 000	0
WCIP čuovvoleapmi	544 624	500 000	-44 624
Duohtavuođa- ja seanadanproseassa	633 313	700 000	66 687
Submi	2 253 936	2 276 000	22 064

8.4.2 Doarjja riikkaidgaskasaš bargui - njuolgodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Solidaritehta čájeheapmi eará álgoálbmogiiguin.

Barents Indigenous Peoples' Office i Murmansk (BIPO)

BIPO lea bargoreaidu ja bálvalusásahus álgoálbmogiid ja eará aktevraaid gaskasaš ovttasbarggus Barents Euro-Arktisa guovllu ovttasbarggus. BIPO:s lea oasseovddasvástádus čállingottis mii čatnasa Working Group of Indigenous Peoples in the Barents Euro-Arktis guvlui (WGIP). WGIP lea doallan golbma čoahkkima 2017:s mas BIPO:s lea leamaš čállingoddeovddasvástádus; ja WGIP jođiheaddji lea searvan guovtti Barentsrádi virgeolbmuidorgána CSO čoahkkimii gos formála gulahallan Barentsrádis dáhpáhuvvá.

Sámiráđi Norgga beale juogus

Sámiráddi lea Norgga, Ruota, Ruošša ja Suoma sámi organisašuvnnaid ovttasbargoorganisašuvdna. Sámiráđi bargun lea nannet sámiid gullevašvuoda álbmogin riikarájáid rastá. Sámediggi juolluda doaibmadoarjaga Sámiráddái - Norgga beale juhkosii. Sámiráđi bajimuš orgána lea sámekonferánса mii lágiduvvo juohke njealját lagi. Sámiráddi lea 2017:s geavahan ollu resurssaid Sámekonferánsssa čáđaheapmái ja čuovvuleapmái ja Sámiráđi searvamii 100 lagi ávvudeapmái. Sámiid 21. konferánssa dollojuvvui Troanddimis guovvamánu 2017. Konferánssas mearriduvvui Tråantedeklarašudna ja eará resolušuvnnat. Dát lea mandáhtha Sámiráđi aktivitehtii riikkaidgaskasaš arenas: ON olmmošvuogatvuodaid mekanismmat, Árktaš ráddi ja Sámiráđi kulturbargu. Sámiid 21. konferánssa válđofáddán lei Min oktasaš Sápmi. Fáddábeaivái bohte sullii 400 oasseváldi juohke guovllus Sámis. Sámiráddi jugii 2017:s golbma bargostipeandda á 20 000 € ja prošeaktadoarjaga oktiibuot 120 100 €. Sámiráđi kulturruđat lea áidnalunddogat dainna lágiin go doarjja addojuvvo sámi kultuvrii buot njealji riikkas mii gohčoduvvo Sápmi.

Mama Sara Education Foundation

Organisašuvdna addá ekonomalaš doarjaga masaimánáid ja nuoraid oħppui Tanzanias, ja skuvlavistái masaimánáid ja nuoraid várás. Organisašuvdna doarju 54 oħppi skuvlavázzima nuoraid- ja joatkaskuvillas ja 7 oħppi mánáidskuvillas, oktiibuot 61 oħppi. Dasa lassin doarju organisašuvdna 14 oħppi geain leat erenoamáš dárbbut. Mama Sara skuvillas Loliondos leat oktiibuot 250-300 oħppi juogaduvvon 8 luohkkái. Skuvillas ožżot skuvlabiepmu. Skuvla lea 4. buoremus skuvla Ngorongoros. Tanzanias gáibiduvvo ahte huksejuvvo internáhta skuvlla lassin, nu ahte buot oħppit besset orrut internáhtas. Álo dárbašuvvojít sponsorat ja 2017:s lea organisašuvdna ožzon lagabui 10 ođđa sponsora.

Center for Documentation, Research and Information (Docip)

Docip lea sveitsalaš ii-profihtta foanda man válidoulbmilin lea doarjut álgoálbmogiid mat rahčet sin vuogatvuodaid suodjalemiin, váldoášis ON-vuogádagas. Doarjaga ulbmilin lea nannet dan veahki maid ásahuus addá álgoálbmogiidda sierra čoáhkkiid oktavuođas ON-vuogádagas. Docip juohká dieđuid álgoálbmogiidda áššiin mat válđojuvvojtit ovdan čoahkkimiin/konferánssain, ja addá oahpu álgoálbmogiid ovddasteddjide ON sešuvnnain ovttasbargguin ON eaktodáhtolaš álgoálbmotfoanddai. Docipa aviisa sáddejuvvo servodagaide birra máilmomi.

8.4.3 WCIP - prošeavtta čuovvuleapmi

Prošeavtta mihttomearri:

- Álgoálbmogiid stáhtusa ja ovddasteami sihkkarastin ON vuogádagas ja ahte ásahuvvo foanda mii sihkkarastá álgoálbmogiid searvama.

Proseassa sierra ovddastusa sihkkarastimis álgoálbmogiidda ON vuogádagas ii leat gergejuvvon, ja loahpalaš boađus lea manđiduvvon. Sámediggi lea searvan arenaide gosa lea leamaš áigeguovdil searvat 2018:s, earret eará Bissovaš Forumia vuolde. Prosessii viidáseappot ráhkaduvvo strategiija oktasaš sámi ovttasbarggus.

Ain leat muhtun hástalusat máilmiviidosaš álgoálbmotfoandda ásaheames, Ája Indigenous Peoples' Rights Foundation. 2018:s lea bargojuvvon oažžut sadjái báikkálaš ovddasteaddji mii sáhtášii váldit ovddasvástádusa foanddas viidáseappot. 2019:s bargojuvvo maiddái olggobeale ruhtadeami sihkkarastimiin veahkehan dihtii foandda ásahanmuttus.

Dan lassin lea WCIP čuovvuleapmi maiddái eará riikkaidgaskasaš proseassaid ektui mii earret eará oidno riikkaidgaskasš reporteremiin maid Sámediggi lea addán 2018:s.

8.4.4 Duohtavuohta- ja seanadanproseassa - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Duohtavuođa- ja seanadankommišuvnna ásaheapmi.

Sámediggi čađahii 23 álbmotčoahkkima ja čoahkkimiid sierra ásahusaiguin ja organisašuvnnaiguin sámi servodagas oažžun dihtii árvalusaid midjiide Duohtavuođa- ja seanadankommišuvnna ásaheapmáí ja mandáhtii sámiid ja kvenaid eahperievtti ja dáruiduhtima ektui Norggas. Árvalusat sámi servodagas dolvojuvvojedje viidáseappot Stuorradiggái kommišuvnna mandáhta ja čoahkkádusa hápmema várás.

8.5 Ovttaárvosašvuohja ja solidaritehta

Ángirušansuorggi mihttomearri:

- Čájehuvvo solidaritehta eará álgoálbmogiiguin.

Sámediggi lea 2018:s earret eará searvan Barentsovttasbarggu, Árktaš ráđi, ON dálkkádatkonvenšuvnna, ON biologalaš mán̊ggabealatuđa konvenšuvnna ja ON álgoálbmogiid

bistevaš foruma čoahkkimiidda. Sámediggi lea oktiiordnen árktalaš guovllus (sámiid ja inuihtaid) iežaset oktasaš mihttomeriid ektui sierra agendačuoggáide. Seamma guoská Sámi parlamentáralaš ráddái (SPR). Mánja sáhkavuoru leat dollojuvvon ovttas sámedikkiiguin. Dáin čoahkkimiin lea Sámedikkis leamaš buorre gulahallan ja ovttasbargu eará álgoálbmogiiuin, ja mii geahččalat leat konstruktiiivvalaččat oktasaš čoahkkimiin, álgoálbmogiid caucus.

8.6 Dásseárvu

Ángirušansuorggi mihttomearri:

- Dásseárvosaš sámi servodat ovttalágan vuigatvuodaiquin ja vejolašvuodaiquin buohkaide.

Sámediggi searvai Norgga delegašuvnnas ON nissonkomišuvdnii (CSW) New York:s njukčamánus 2018. Sámediggi buvtti árvalusaid Norgga searvamis CSW loahppadokumentii. CSW:s searvai presideanta Davviriikkaid Ministarrádi Nordic Expert Panel at CSW62: Rural realities in the Nordics – leaving men behind? Dasa lassin lágidii Sámediggi, ovttas FOKUS:iin oalgedoaluid duohavuođa- ja seanadankomišuvnna birra ja oalgedoaluid sámi nissonhistorjjáid birra ovttas Dásseárvu- ja vealahánáittardeddjiiin.

Sámediggeráddi lágidii skábmamánus 2018, ovttas Mánáid- ja nuoraid- ja bearasdirektoráhtain (Bufdir), Mental Helse Ungdom:in, KUN:in ja SANAG:in fágabeaivvi LHBTIQ ja psykalaš dearvvašvuoda birra sámi servodagas. Fágabeaivvi almmuhuvvui raporta «Den eneste skeive i bygda?» prošeavtta «The Only Gay in the village» ektui.

Sámediggerádi dásseárvopolitikhalaš čilgehus seksuála soju ja sohkabealidentitehta birra meannuduvvui dievasčoahkkimis juovlamánus. Čilgehus galgá čuovvuluvvot ollislaš sámediggediéháhusain dásseárvvu birra.

Sámediggi lágidii, ovttas Heahteguovddáščállingottiin ja Dásseárvooittardeddjiiin, čoahkkima man fáddán lei veahkaváldi nissonolbmuid vuostá ja veahkaváldi lagaš oktavuođain sámi servodagas skábmamánus 2018. Čoahkkin lei oassi nationála Jávohisvuhta goddá -kampánjas. Čoahkkimis ságastuvvui fáttá hástalusaid birra. Heahteguovddášfálaldat sámi nissonolbmuide, gelbbolašvuoda bajideapmi veahkkeapparáhtas ja sávaldat oažžut nationála doaibmaplána ledje fáttát maid birra ságastuvvui. Čoahkkin lei oassi Sámedikki barggus veahkaválddi oidnosii buktimis sámi servodagas Ráđdehus veahkkeapparáhta ja siviila servodaga guovdu.

Sámediggi lea eatnat gerddiid sihke nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat čujuhan ahte dárbbašuvvo nationála doaibmaplána veahkaválddi vuostá sámi servodagas. Dutkan čájeha ahte sámit gillájít eanet veahkaválddi go majoritehta álbmot, ja danne lea dárbu bargat dáinna bajimuš dásis ja ollu dásiin. Dán dorjot Dásseárvooittardeaddji ja Olmmošvuigatvuodaid nationála ásahus. Njeallje sierra ON-komitea leat maiddái bivdán Norgga ráhkadit doaibmaplána. Ráđdehus ii leat doaisztážii leamaš positiiva gáibádussii ahte ráhkadit doaibmaplána veahkaválddi vuostá.

Čakčat 2017 álggahuvvui sierra čuovvolanprošeakta Divttasuona vearredahkoáššiid oktavuođas. Prošeavtta ulbmilin lea čuovvulit guoskevaččaid ja álggahit eastadeaddji doaibmabijuid caggn dihtii vearredaguid boahtteáiggis. Prošeavtta namma lea Jasska/Trygg. Vihtta oasseprošeavtta leat álggahuvvon. Gielda- ja oðasmahttindepartemeanta lea juolludan lagabuidda 10 miljon ru oktiibuot

prošektii mii galgá čađahuvvot 2019:s. Sámediggi lea leamaš áicin Ráđđehusa čoahkkimiin Fylkamanniin, gielddaiguin ja Jasska-prošeavta prošeakta jođihemiin boahtteáiggi birra.

8.6.1 Čoahkketabealla - dásseárvu

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide	254 000	304 000	50 000
Veahkaválddálašvuohta lagas oktavuođain sámi	30 036	150 000	119 964
Submi	284 036	454 000	169 964

8.6.2 Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Dásseárvosaš sámi servodat gos buohkain leat ovttalágan vuogatvuodat ja vejolašvuodat.

Sámi NissonForum/Samisk kvinneforum

Stivra álggii giđdat 2017 plánet seminára ja jahkečoahkkima, mii dollojuvvui juovlamánus 2017 Romssas. Stivra plánni seminára "Kvinnekunnskap", mas SNF prošeakta "Gávavuohta" lei rukses láigi fáttáin mat válđojuvvojedje ovdan. Prošeakta "Gávavuohta" álggahuvvui geassemánus 2016 ja loahpahuvvui geassemánus 2018, ja dan ruhtadedje Barentsčállingoddi, Girkonjárga ja Sámediggi Norggas.

Ovdaprošeakta "Gávavuohta" lea loahpahuvvon. Ovdaprošeavttas ledje njeallje oasi: 1. Álggahanseminára, 2. Servodatságastallan ja máhttu, gaskkusteapmi, 3. Sámi nissonolbmuid eallima duođašteapmi ja 4. SNF sešuvdna Tråante-ávvudeamis. Goalmmát čuoggá ektui leat čohkken teavsttaid ja sádden dieđuid lahtuide ja semináralogaldalliide ahte stivra váldá vuostá teavsttaid gitta skábmamánu 18. b. rádjai. Maiddái Ruošša beale sámi nissonolbmot leat searvvahuvvon bargui seamma dásis Suoma, Ruota ja Norgga beale sámi nissonolbmuiguin. Ovdaprošeavttas leat lihkostuvvan dainna bureš.

Norgga Sáráhkká Sámi nissonorganisašuvdna

Organisašuvdna ii leat sádden iežas doaibmaraportta lagi 2017 ovddas.

8.6.3 Veahkaváldi lagaš oktavuođain sámi servodagas - prošeakta

Sámediggi lágidii skábmamánus 2018, ovttasbargguin ovttas Heahteguovddáščállingottiin ja Dásseárvu- ja vealahanáittardeddjiin, čoahkkima veahkaválddi birra nissonolbmuid vuostá ja veahkaválddi birra lagaš oktavuođain sámi servodagas. Čoahkkin čalmmustii "Jávohisvuohta goddá" kampánja mii 2018:s erenoamážit fokuserii veahkaválddi nissonolbmuid vuostá ja veahkaválddi lagaš oktavuođain sámi servodagas. Čoahkkimis ráhkaduvvui loahppadokumeanta.

9 Ovttasbargošiehtadusat

Servodatmihttomearri:

- Nanosmahttojuvvon sámi giella, kultuvra ja servodateallin.

Sámedikkis leat máŋga ovttasbargošiehtadusa gávpotgielldaiquin gos áasset eanebuš sápmelaččat. Mihttomearin gávpotšiehtadusaiguin lea árjjalaš ja ulbmillaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Sámedikki dievasčoahkkin meannudii čakčamánu 26. b. ášši SP 050/18 Čilgehus gávpotgielldaid ovttasbargošiehtadusaíd birra. Ovttasbargošiehtadusat gávpotgielldaiquin, váikkuhit ahte hástalusat sámpolitihkalaš áššiin eai báze ovttaskas olbmuid duohkai, muhto ožžot institušuvnnalaš rámma. Dasa lassin váikkuhit šiehtadusat dasa ahte sámit guoskevaš gávpogiin ožžot buoret bálvalusfálaldaga. Šiehtadusain lea stuorra sympola mearkkašupmi sámiide gávpogiin maidda dat gusket, go dat lea sámiid leahkima njuolga dohkkeheapmi. Sámedikkis leat dál ovttasbargošiehtadusat Romssain (2013), Bådåddjoin (2015) ja Osloin (2016).

Sámediggi ja Romssa suohkan leat ođasmahttigoahtán ovttasbargošiehtadusa. Reviderejuvvon šiehtadusas galget bealit ovttas bargat sámi viesu ásaheamis Romsii, ja bargu dás lea juo álggahuvvon. 2018:s lea ráhkaduvvon ovdadutkamuš sámi viesu birra Romssas, masa earret eará Sámediggi lea addán doarjaga. Ovdadutkamuša ektui dollojuvvui álbmotčoahkkin guovvamánu 2018. Gáisi giellaguovddáš lea ásahan bargojoavkku mii čuovvula sámi viesu ásahanbarggu. Sámediggeráddí bovdíi álbmotčoahkkimiidda Romssas ovdal čoahkkimiid gielldain. Álbmotčoahkkin lea deatalaš vuodđu bargui šiehtadusaiguin.

Sámedikkis ja Bådåddjo suohkanis lea leamaš čuovvulančoahkkin ovttasbargošiehtadusaíd birra borgemánu. Sámi ossodat Jentofta mánáidgárddis lea ásahuvvon 2018:s, ja dasto sierra giellaguovddáš Stormen bibliotehkas. Sámedikki presideanta rabai goappašagaid allaáiggálaččat borgemánu álggus.

Bådåddjo suohkan lea ohcamis šaddat Eurohpalaš kulturoaivegávpogin 2024:s deattuhan suohkana sámi mihtilmasvuoda. Sámediggi lea dadjan ahte sámi birrasat galget viidát searvvahuvvot dán proseassas. Maiddái Bådåddjos leat bealit lágidan álbmotčoahkkimiid ovdal politihkalaš čoahkkimiid.

Sámedikkis lea 2018:s leamaš čuovvulančoahkkin Oslo gielldain cuojománu ja earret lea guorahallan giellalaččat ja kultuvrralaččat láhcčojuvvon dearvvašvuoda- ja fuolahuſfálaldaga. Sámi viessu lágidii sámi dearvvašvuodadeaivvadeami Oslos maid Sámediggi doarju prošeaktaruđaiguin. Oslo sámit háliidit ahte dát prošeavttat šattašedje bissovažžan sullasaš málliid mielde movt sámi vuorasolbmuid deaivvadeapmi Várdobáikkis lágiduvvo. Sámediggi lea dorjon Sámi viesu manjimuš jagis ja lea ollu lasihan doarjaga, ja njuolggadoarjja 2018:s lea 1 416 000 ru. Sámediggi lea addán doarjaga maiddái giellakurssaid čađaheapmái, giellaguovddáža ásaheapmái ja Sámi viesu fárreheapmái ođđa lokálaide. Eará áššit maiguin bealit leat bargan vássán jagis lea sámi mánáidgárde- ja oahpahusfálaldat.

Sámediggi ja Álttá suohkan leat 2018:s bargan ovttasbargošehtadusa gárvistemiin. Álttá suohkan meannudii evttohusa ovttasbargošehtadusas politihkalaččat čakčamánus. Šiehtadus galgá vuolláičállojuvvot 2019:s.

Guovloodastus

Sámedikki dievasčoahkkin meannudii geassemánu 12. b. ášši SP 30/18 Sámi beroštumiid birra guovloodastusas. Sámediggi ii guorrasan Romssa ja Finnmarkku fylkkaid ovttastahttimii ja áššis árvoštallojuvvojedje doaimmat maid Hagen-lávdegoddi (guovloodastusa áššedovdilávdegoddi) lea evttohan fylkkagielldaide ja mat sáhttet guoskat sámi beroštumiide. Sámediggi sáddii dievasčoahkkima mearrádusa oassin árvalusain Hagen-lávdegotti raportta gulaskuddamis Gieda- ja oðasmahtindepartementii (GOD).

Guovloodastus lei fáddán jahkebeali politihkalaš čoahkkimis Sámedikki ja GOD gaskka geassemánus 2018. Departemeanta dajai ahte sii hálidot konsulteret Sámedikkiin dain oktavuođain gokko lea konsultašuvdnageatnegasuohtha. Departemeanta ráhkadii stuorradiggediedáhusa doaimmaid sírdimis, Diedáhus Sd. 6 (2018-2019) Doaimmaid birra odda guovlluin (doaimmaid birra diedáhus), mii ovddiduvvui golggotmánu 19. b. Sámedikki gulaskuddancealkámuš doaimmaid birra diedáhussii geardduhuvvui váldoášsis dakko gokko lei relevánta.

Sámediggi attii gulaskuddama oktavuođas Stuorradiggái áššis Romssa ja Finnmarkku fylkagielldaide ovttastahtima heaittheames cealkámuša komiteai mas earret eará ovdan bođii ahte lea hui kritihka árvosaš go mearrádus Romssa ja Finnmarkku fylkagielldaide ovttastahttimis dahkkojuvvui almmá ahte Sámediggi konsulterejuvvui ja almmá ahte čielggaduvvojedje ovttastahtima váikkuhusat, earret eará sámi beroštumiide. Dán áššis leat leamaš máŋga politihkalaš proseassa maidda Sámedikkis ii leat leamaš vejolašvuoda váikkuhit.

Dán rádjai eai leat čađahuvvon konsultašuvnnat bargguid birra dieđáhusa go guoská doaibmabijuide dieđáhusas mat sáhttet guoskat sámi beroštumiide njuolga. Sámedikki vuolggasadji guovloodastusas lea ahte erenoamážit sámi giellavuoigatvuodat galget bisuhuvvot ja viidáset fievririduvvot ođđa fylkkaide. Ollu doaimmat mat gusket sámi beroštumiide mat leat evttohuvvon sirdojuvvot fylkagielldaide bargguid birra dieđáhusas. Dat gusket konseaptaválljenčielggadusproseassaide, dálkkádahkii ja birrasii, davveguovlopolithkii, Innovašuvdna Norgii ja Sivai, guolástushámmaniidda ja eanadolli. Dasa lassin lea hábmejuvvon čuovvu stuorradiggediedáhus kultuvrra birra ja čuovvu proseassat mat gusket PPT:ii ja Bufetáhtii. Dain lea leamaš unnán fuomášupmi Sámedikki hálddašanrollii. Guovloodastusa čuovvuleames lea lunddolaš geahčadit doaibmaievridemiid stáhtas Sámediggái. Sámediggi ii leat vel ge ožzon máhcahusdieđuid movt Sámedikki árvalusat leat gozihuvvон.

Ovttasbargu Romssa fylkamanniin

Sámedikkis lei geassemánus čoahkkin Romssa fylkamanniin Elisabeth Aspakeriin ja veahkkefylkamanniin Bård Magne Pedersenain. Fylkamanni muiṭalii doaimma ja plána birra ovddos guvlui ja Sámediggi válddii ovdan fáttáid nugo boazodoallu, guovloodastus, rievdadusat sámelágas, konsultašuvnnat ja giellalokten. Sámediggi čujuhii earret eará ahte lea dárbu áigeuguovdilastit kártamateriálaid areálain maid boazodoallu geavaha ja dárbu lea oažžut sadjái davviríkkalaš boazoguhtonkonvenšvnna. Dasto sohppojuvvui ahte lea dárbu doallat čoahkkimiid jeavddalaččat ovddos guvlui ja dovddahuvvui áigumuš lávgadet ovttasbarggus, erenoamážit mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuid birra ja go guoská diehtojuohkimii sámi kultuvrra birra.

9.2 Váikkuhangaskaoamit regionála ja báikkálaš ovttasbargui

9.2.1 Ángiruššansuorggit - ovttasbargošiehtadusat

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Regionála ovttasbargu	2 707 650	2 000 000	-707 650
Submi	2 707 650	2 000 000	-707 650

9.3 Regionála ja báikkálaš ovttasbargu

Ángiruššansuorggi mihttomeari:

- Árjalaš ja ulbmildidolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseváldiigun nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Sámediggi ja Romssa fylkasuhkan leat ráhkadeamen ovttasbargošiehtadusa mii galgá guoskat lagi 2020 lohppii. Lea ráhkaduvvon árvalus mii lea meannuduvvon hálddahuksa dásis goappašiid beliid beales. Šiehtadus vuolláičállojuvvo 2019:s maŋjá go goappašagat bealit leat meannudan dan politihkalačcat.

Sámediggi ja Finnmarkku fylkkagielda leat vuolláičállán 2018:s Ovttasbargošiehtadusa Sámedikki ja Finnmarkku fylkagieldda gaskka 2018-2020. Ovttasbargošiehtadus lea dahkojuvvon šiehtadallamiid bokte Sámedikki ja Finnmarkku fylkkagieldda gaskka. Guovloodastus sáhttá dagahit dan ahte doaimmat, ovddasvástádus rivdet eanet guovlluide, ovttasbargošiehtadus gusto lagi 2019 lohppii. Čoahkkimiid ulbmilin lea ovttasbargu ja oktiordnen deatalaš politihkalaš áššiid birra.

Sámediggi lea 2018:s ráhkadan ja vuolláičállán ođđa ovttasbargošiehtadusa Norlándda fylkasuhkaniin, mii gusto 2019 - 2022. Ođđa šiehtadusas lea ovttastuvvon guovttagielatvuoda šiehtadus ja regionála ovttasbargošiehtadus oktan. Šiehtadusa ulbmilin lea nannet, oainnusmahttit ja ovddidit sámegielaid, sámi kultuvrra ja servodateallima. Dat galgá láhčit diliid bissovaš ovttasbargui áššiin mat gusket sámiide ja sámi guovlluide Norlánddas, ja vuoruhit dáid ovttas. Duogáš manne šiehtadusat leat ovttastahttojuvvon, lea šiehtadusa čuovvuleami álkiduhttin ja dieinna lágiin beavttálmahhttit resursageavaheami. Rievdaamei ulbmilin lea maiddái rahpat gulahallama Sámedikki politihkalaš jođiheddjiid ja fylkagielddaid jođiheddjiid gaskka. Menddo árrat lea dadjat maidege dan birra ahte leago mihttomeari politihkalaš ságastallamiid eanet deattuhemiin Sámedikki ja fylkagielddaid gaskka ollašuhttojuvvon.

Sámediggi lea 2018:s ráhkadan ja vuolláičállán ođđa ovttasbargošiehtadusa Trøndelága fylkasuhkaniin, mii gusto 2019 – 2022. Dan ođđa šiehtadusas ovttastahttojuvvonit guovttagielatvuoda šiehtadus ja regionála ovttasbargošiehtadus oktan. Šiehtadusa ulbmilin lea nannet, oainnusmahttit ja ovddidit sámegielaid, sámi kultuvrra ja servodateallima. Dat galgá láhčit diliid bissovaš ovttasbargui áššiin mat gusket sámiide ja sámi guovlluide Trøndelágas, ja erenoamážit bidjat fokusa máttasámegiela, máttasámi kultuvrra ja servodateallima ovddideapmái.

9.3.1 Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Bođus rev. budš. ektui
45000 Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide	2 707 650	2 000 000	2 000 000	-707 650
Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoallu 2018	
45000 Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide	2 977 000	269 350	0	2 707 650

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Árjalaš ja ulbmildidolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Gáibádus doarjjaohcamidda regionála ovttasbargus lea leamaš ahte fylkagielldat servet ruhtadeapmái. Oktiibuot 16 ohcamii juolluduvvui doarjja 2018:s. Ohcamiid mearri lea viehka stabiila jagis jahkái.

2018:s geavahuvvui 2 977 000 ru ovttasbargošiehtadusaide fylkagielddaiguin, dat leat 707 650 ru menddo ollu.

Eanaš ovttasbargoprošeavttain lea fokus sámi kultuvrii, ja dávistit ovttasbargošiehtadusaide mat Sámedikkis leat fylkagielddaiguin. Finnmarksløpet lea bálkahán sámi musihkkariid dárkkistansajiide. Dieinna lágiin leat olbmot buorebut oahpásmuvvan sámi musihkain. Dasa lassin leat sihke báikkálaš ja riikaviidosaš mediat fokuseren sámi musihkkariid buori vuogi mielde. Ruđat leat maiddái juolluduvvon prošeavtaide mat addet positiiva gova sámegielas. Dat guoská ovdamemarkka dihtii máttasámi TV-prográmmii Søøfe, sámi báikenamaide Femunden báikkis ja árbedieduide eanadoalu ja meahcásteami birra, mas Deanu Joatkaskuvllas lea ovddasvástádus.

10 Politihkalaš dássi

10.1 Čoahkketabealla - politihkalaš dássi

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Politihkalaš dási doaibmagolut	29 908 015	28 642 000	-1 266 016
Politihkalaš dási váikkuhangaskaoamit	9 650 814	9 590 000	-60 814
Submi	39 558 829	38 232 000	-1 326 830

10.2 Politihkalaš dási doaibmagolut

10.2.1 Čoahkketabealla - politihkalaš dássi

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Sámedikki dievasčoahkkin	13 997 730	12 684 000	-1 313 730
Sámedikki dievasčoahkkinjodihangoddi	2 226 097	1 634 000	-592 097
Sámedikki fágalávdegottit	400 918	762 000	361 082
Sámedikki bearráigeahččanlánvdegoddi	578 974	927 000	348 026
Sámi parlamentáralaš ráddí	596 868	912 000	315 132
Sámediggeráddí	11 202 559	10 611 000	-591 559
Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi	286 470	400 000	113 530
Sámedikki vuorrasiidráddí	428 565	443 000	14 435
Sámedikki váiddalávdegoddi	189 835	269 000	79 165
Submi	29 908 015	28 642 000	-1 266 016

10.2.2 Sámedikki dievasčoahkkin

2018:s ledje Sámedikkis njeallje dábálaš dievasčoahkkima ja daid lassin lassi dievasčoahkkin geassemánu 1. beaivvi 2018.

Buot lávdegodde- ja dievasčoahkkimat dulkojuvvojt sámegillii ja buot áirasat ožtot fálaldaga ahte sin sáhkavuorut jorgaluvvojt sámegillii. Sámedikki dievasčoahkkin háliida movttiidahttit sámástit dievasčoahkkimiin ja lea danin mearridan ahte áirasat geat válljejit sámástit Sámedikki sárdnestuolus, ožtot 20 sekundda lasseággi juohke minuhta ovddas maid sii sárdnidit.

Sámediggi lea álggahan strategijaplána mas ulbmilin lea ahte buot dokumeanttat galget jorgaluvvot sámegillii 2022 rájes.

Mánga áirasa dán válgaáigodagas leat iešheanalaš ealáhusdoallit ja dat mielddisbuktá ahte dán poasttas leat golut lassánan. Dasa lassin lei Stuoradikkis seminára guovvamánuus, mii mielddisbuvttii lassimátke- ja honoráragoluid.

Miljovdna mii lei várrejuvvon Sámedikki dievasčoahkkinsále oðasmahttii lea biddjon Sámedikki dievasčoahkkima bušehttii. Sudjan dása lea ahte 2018:s geavahuvvoje hálldahuuslaš resurssat mat ledje gollun hálldahuusbušehttii. Sudjan dievasčoahkkima vuolláibáhcagii lea ahte ledje eanet

doaimmat go mii lei vuorddehahtin bušeahdas, ja ahte bálkágokčangáibádusgolut massojuvvon bargodietnasis leat lassánan.

10.2.3 Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi

Dievasčoahkkinjođihangoddi hábme ášselisttu ja sihke bovde ja jođiha Sámedikki dievasčoahkkimiid. Sii mearridit earret eará virgelohpeohcamušaid ja ovddidit árvalusevttohusaid dievasčoahkkimii gažaldagain mat váld dahit Sámedikki bargoortnegiid. Sii dahket maiddái dárbašlaš mearrádusaid dievasčoahkkimiid ášseráhkkanemiid dáfus. Dievasčoahkkinjođihangottis leat leamaš 13 čoahkkima 2018:s ja leat meannudan 70 ášši.

Poasttas lea vuolláibáza daningo ovddit dievasčoahkkinjođiheaddjái lea máksojuvvon maŋjábalká. Dasa lassin šattai Sámediggi 2017:s máksit 151 844 ruvdnosaš penšuvdnámávssu Stáda penšuvdnákássii ollesággepolitihkkáriid 2016-2017 ovddas. Čájehuvvui ahte dát lei boastut ja dat njulegejuvvui 2018:s, mii mearkkašii ahte dievasčoahkkinjođihangoddi oačcui vástideaddji olggosgoluid 2018:s.

10.2.4 Sámedikki fágalávdegottit

Plána ja finánsalávdegottis (PFL) leat leamaš 4 čoahkkima ja leat meannudan 12 ášši. Lávdegottis eai lean lávdegoddemátkkit 2018:s.

Bajásšaddan-, fuolahuš- ja oahppolávdegottis (BFOL) leat leamaš 4 čoahkkima ja leat meannudan 11 ášši. Lávdegoddi lea leamaš 1 lávdegoddemátkkis Divttasvuonas golggotmánu 16.-18. beaivvi 2018.

Ealáhus- ja kulturlávdegottis (EKL) leat leamaš 4 čoahkkima ja leat meannudan 10 ášši. Lávdegoddi lea leamaš 1 lávdegoddemátkkis Romssas, Ráissas ja Gáivuonas suoidnemánu 24.-27. beaivvi 2018.

Poasttas gárttai badjelbáza sivasgo okta lávdegoddi ii lean lávdegoddemátkkis 2018:s.

10.2.5 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi galgá fágalaš vuoduin doaimmahit parlamentáralaš bearráigeahču ja stivrenbearráigeahču nu, ahte guorahallá ja čielggada ášshediliid, árvvoštallá daid ásahuvvон eavttuid ja ortnegiid vuodul, ja cuige vejolaš boasttuvuođaid ja váilevašvuodaid.

Gozihanlávdegottis leat čuovvovaš lahtut:

Bearráigeahččanlávdegoddi	
Jođiheaddji Jørn Are Gaski	Bargiidbellodat
Nubbijođiheaddji Anne Elise Finbog	Sámeálbmotbellodat
Miellahttu Arthur Tørfoss	Ovddádusbellodat
Miellahttu Gunn Anita Jacobsen	Norgga Sámiid Riikasearvi
Miellahttu Mathis Nilsen Eira	Norgga Sámiid Riikasearvi

Bearráigeahččanlávdegoddi lea jahkediedáhusastis 2017 (dievasčoahkkinášši 031/18) čuoggás 4 Iskkadeamit mat galget dakkjuvvot boahttevaš jagiin dadjan čuovvovaččat:

- Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi áigu árvvoštallat boahttevaš dárbbu ráhkadir plána oasussearvebearráigeahču ja hálldašanrevišuvnna ektui.
- Dasto áigu bearráigeahččanlávdegoddi čuovvulit ášši Sámedikki áirasiid buhtadusa ektui.

10.2.6 Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR)

2018:s ledje 10 stivračoahkkima gos SPR earret eará doarjui ahte Sámediggepresideanta Aili Keskitalo nammaduvvo 2019 riikkaidgaskasaš eamiálbmotgiellajagi organiserema Stivrenlávdegotti lahttun. Dán barggu bohtosiid birra sáhtát lohkat giellakapihtalis. SPR barggu birra sáhtát lohkat eambbo kapihtalis Eamiálbmotrievttit, Riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja Dásseárvu.

Sámi parlamentáralaš ráđđi nammada golbma guða áirasis Barents guovlluovttasbarggu eamiálbmotbargojovkui (WGIP). Bargojoavkkus lea oasseváldistáhtus Barentsráđi, ámmátolbmolávegotti, Barents guvloráđi ja Barents guvllolaš lávdegotti čoahkkimiin.

10.2.7 Sámediggeráđđi

Sámediggeráđdis leat leamaš 8 fysalaš čoahkkima ja vahkkosaš telefončoahkkimat 2018:s ja leat meannudan 420 ášši.

Sámediggi šattai 2017:s máksit 725 986 ruvdnoasaš penšuvdnámávssu Stáda penšuvdnakássii ollesággepolitihkkáriid 2016-2017 ovddas. Čájehuvvui ahte dát lei šaddan boastut ja dat njulgejuvvui 2018:s. Dát mearkkaša ahte Sámediggeráđđái šattai 725 986 ruvnno liigegollu.

10.2.8 Sámedikki nuoraidpolithkalaš lávdegoddi (SáNuL)

Sámediggeráđđi nammadii odđa lahtuid ja várrelahtuid Sámedikki nuoraidpolithkalaš lávdegoddái (SáNuL) áigodahkii 01.01.18. — 31.12.19. Ole Henrik Björkmo Lifjell lea nammaduvvon jođiheaddjin.

Sámedikki nuoraidpolithkalaš lávdegoddi	
Lahtut	Várrelahtut
Jođiheaddji Ole Henrik Björkmo Lifjell	Laara Sparrok
Maja Fjellström	Andine Knudtson
Stine Ericsson Anti	Kristine Ballari
Grete Julianne Skum	Sajane Karina Olsen
Alfred Mikkel Kuoljok	Katja Elise Utsi

SáNuL:s leat leamaš 2 fysalaš čoahkkima 2018:s. Dasa lassin leat sii gulahallan Facebook-joavkku, e-poasttaid ja eará bokte. SáNuL lea válljen nubbijodiheaddji, lahtuid ja várrelahtuid Sámi parlamentáralaš ráđi nuoraidráđái ja Trøndelága sámeáššiid ráđdeaddi lávdegoddái. Sii leat maiddái čoahkkinastán sámediggeráđi nuoraidpolithka ovddasvástideddjii. SáNuL lea čoahkkinastán sámediggeráđiin duohavuodakommišuvnna mandáhta birra. Sii ovddidedje maiddái čálalaš cealkámuša mandáhtii.

SáNuL jođiheaddji oasálasttii Sámedikki delegašuvdnii ON álgoálbmotáššiid bisteavaš forumii New Yorkas. SáNuL:s leat leamaš ovttasbargočoahkkimat Nordlánnda nuoraide fylkkaráđiin, plánen dihtii oktasaš prošeavtaid ja doaimmaid. SáNuL lea mielde nuorra sámiid psyhkalaš dearvvašuođa

prošeavtta stivrenjoavkkus ja lea dan oktavuođas searvan čoahkkimiidda. Prošeakta lea ožzon ruhtadeami ja prošeaktavirgi lea almmuhuvvon. SáNuL lea maiddái ovddastuvvon Trøndelága sámeáššiid ráđđeaddi lávdegottis, ja lea searvan lávdegotti čoahkkimis.

Sámi parlamentáralaš ráđi nuoraidpolithkalaš ráđis, mas SáNuL lea mielde, lei miessemánus čoahkkin Kárášjogas. Doppe muitalii Sámi parlamentáralaš ráđi dievasčoahkkin sin doaimmaid birra, doppe plánegohte maiddái boahtte oktasaš nuoraidkonferánssa ja ledje maiddái eará áššit.

2018:s oasálastti SáNuL ođđa Mánáidáittardeaddji cealkámuščoahkkimii, gos celke maid Mánáidáittardeaddji berre atnit dehálažjan boahttevaš guđa jagi áigodagas. Sii serve maiddái cealkámuščoahkkimii mas lei sáhka Ráđđehusa nuoraidpanela iešguđetlágan mállečovdosiin, ja Ung i Dag -lávdegotti cealkámuščoahkkimis sii sárdno makkár dásseárvováttisuodat deaividit mánáid ja nuoraid dehálaš arenain odne. SáNuL:s lei maiddái čoahkkin Ung i Dag -lávdegottiin go gallededje Sámedikki čakčadálvv 2018.

10.2.9 Sámedikki vuorrasiidráđđi

Sámediggeráđđi nammadii ođđa vuorrasiidráđi áigodahkii 2018–2021. Ođđa vuorrasiidráđis lei vuostasš čoahkkin Romssas guovvamánius 2018. Sámedikki vuorrasiidráđđi doaibmá Sámediggeráđi ráđđeaddi orgánan ja galgá veahkkin hábmet Sámedikki vuorrasiidpolitika.

Sámedikki vuorrasiidráđđi	
Lahtut	Várrelahtut
Jođiheaddji Kristine Julie Eira	Ingrid Jåma
Ingolf Kvandahl	Laila Somby Sandvik
Berit Ellen Nikkinen Varsi	Inge Andres Andersen
Ester Fjellheim	Jarl Even Roska
Lars N. Bransfjell	Hans J. Eriksen

Sámedikki vuorrasiidráđđi beroštit sámi boarrásiid dilis ja erenoamážit go lea sáhka gielas, kultuvrras ja suohkaniid fálaldagain sámi boarrásiidda.

Ráđđehus lea nammadan Ahkeustitlaš Norgga ráđi. Ovddeš Stáda seniorráđis leat sápmelačcat ovddastuvvon manjimuš áigodagain. Sámedikki vuorrasiidráđđi sáddii sámi ovddasteaddji árvalusaid Ahkeustitlaš Norgga ráđđai, muhto dát eai vuhtiiváldojuvvon. Dát lea šállošahtti daningo sámi ovddastus dán ráđis livččii leamaš hui dehálaš sámi gažaldagaid ja eamiálbmotperspektiivva gelbbolašvuodas, mii fasttain livččii stuorra ávkin ráđđai.

Sámedikki vuorrasiidráđđi lea oasálastán Stuoradikki dearvvašvuoda ja fuolahušlávdegotti "Leve hele livet" vuorrasiid kvalitehtaodastusa gulaskuddamii. Sin sártnis sii válde ovdan sámi boarrásiid dili Norggas, kultuvrralaš áddejumi ja máhtu, giela, sámi biepmu, sámi ovddastusa suohkaniid ja fylkkasuohkaniid vuorrasiidráđđiin, jnv.

Sámedikki vuorrasiidráđđi lea addán cealkámuša duoh tavuođakommišuvnna mandáhhttii, ja ehtalaš njuolggadusaide sámi dearvvašvuodadutkamii ja sámi humánalaš biologalaš materiála dutkamis. Sámedikki vuorrasiidráđđi oasálastti Aldring og Helse diehtojuohkinfilmma "Åpenhet om demens" almmuheamis. Sii oasálaste maiddái Staare - Østersund konferánsii gos sis lei sáhkavuođđu boarrásiid ja demeanssa birra.

Vuorrasiidráðdi lea addán cealkámuša Davvi Dearvašvuoda dearvvašvuodabálvalusat vuorrasiidda – Davvi Dearvašvuoda ja Davvi-Norgga suohkaniid dearvvašvuodabálvalusa ovttasdoaibmama plánii. Cealkámušas vuorrasiidráðdi dadjá ahte sápmelaččat orrot miehtá Davvi-Norgga suohkaniin, ja ahte suohkaniid dearvvašvuodabálvalusat fertejít dovdat sámi boarrásiid dili iešguđetge suohkanis. Dát guoská earret eará dárbi dearvvašvuodabargiuguin gulahallat sámegillii, dulkonbálvalussii ja gáiddusráđđadallamii. Suohkaniid deaivvadettiin ávžžuha vuorrasiidráðdi suohkaniid veahkehit ahte sámi vuorrasat ja sámi pasieanttat ožžot buori fálaldaga mii gáhtte sin giela ja kulturduogáža, ahte suohkanat veahkehit bidjat johtui seniordeaivvademiid sámi boarrásiidda, ja maiddái ahte lea dárbi sámegielat doarjjaolbmuiide.

10.2.10 Sámedikki váiddalávdegoddi

Sámedikki váiddalávdegoddi
Jođiheaddji Ingar N Kuoljok
Kirsti Guvsám
Hagbart Grønmo

Sámedikki váiddalávdegoddi galgá meannudit váidojuvvon ovttaskasmearrádusaid deavdin dihtii hálddašanlága váiddameannudemiid njuolggadusaid.

Sámedikki váiddalávdegoddi lea 2018:s čoahkkinastán golbmii ja lea meannudan 16 váiddaaášši. Meannudeapmi čájeha ahte 11 áššis biehtaleapmi doalahuvvui, 2 áššis váidda vuhtiiváldojuvvui ja 3 ášši sáddejuvvoje ruovttoluotta sámediggeráđđai ođđasit meannudeapmái.

Lahttu Josef Vedhugnes vágjolii eret giđdat 2018. Áššis SD 066/18 Ođđa lahtu nammadeapmi Sámedikki váiddalávdegoddái válljii Sámediggi Hagbart Grønmo ođđa lahttun Sámedikki váiddalávdegoddái áigodahkii 2018–2021.

Poastta 79 165 ruvdnosaš badjelbáhcaga sudjan lea ahte lávdegottis ledje unnit čoahkkimat 2018:s go 2017:s.

10.2.11 Dievasčoahkkinsála ođasmahttin

Miessemánuš álggahedje dievasčoahkkinsále ođasmahttima. Ođasmahttima vuosttaš lávkin lea ođasmahttít jienastan- ja dulkonrusttegiid ja rávdjenbálvalusa. Dásá lea nammaduvvon prošeaktajoavku ja dat lea ráhkadan gáibáduslisttu namuhuvvon vuogádaguide. Dán barggus lea plánejuvvon mátki Brüsselii ja Eurohpáparlamentii, daningo doppe leat seammassullasaš hástalusat mánngagielatvuodain go Sámedikkis. Mátki ii šaddan 2018:s ja maniduvvui 2019 vuosttaš jahkenjealjádassii. Prošektii leat geavahan dušše hálddahušlaš resurssaid maid hálddahušbušeahhta gokčá. Miljovdna mii lea biddjon dievasčoahkkinsále ođasmahttima prošektii lea biddjon Sámedikki dievasčoahkkima bušehtti.

10.3 Politihkalaš dási váikkuhangaskaoamit

10.3.1 Čoahkketabealla - politihkalaš dási váikkuhangaskaoamit

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boadus rev. budš. ektui
Sámedikki politihkalaš joavkkut	3 690 655	3 706 000	15 345
Opposišuvnna bargoeavttu	1 449 001	1 449 000	-1
Sámi válodoorganisašuvnnaide	2 753 159	2 750 000	-3 159
Sámiguoski statistikhkka Norggas	375 000	375 000	0
Doarjia bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnaide main lea ovddastus Sámedikkis	515 100	510 000	-5 100
Sámediggeválggaid dutkan	800 000	800 000	0
Sámediggeválggat 2017	67 899	0	-67 899
Submi	9 650 814	9 590 000	-60 814

10.3.2 Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide

Doarjjavuostáiváldit ja doarjaortnega ulbmiljoavku:

Sámedikki joavkkut geain lea joavkostáhtus Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid hárrái, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.91, ja rievadan 28.11.07.

2018:s ledje 11 politihkalaš joavkku mat ožžo ruđa. Maŋnel go 2017 rehketoallu reviderejuvvui ja dohkkehuvvui dievasčoahkkinjodihangottis máksojuvvoje nubbi ja maŋimuš oassi joavko- ja opposišuvdnaruđain 2018 čakčat 2018. Ovtta joavkku máksu vuoliduvvui sivasgo maŋnonedje rehketoalu sáddemiin.

10.3.3 Opposišuvnna bargoeavttut

Doarjagat opposišuvnna bargoeavttuide:

Doarjjavuostáiváldit ja doarjaortnega ulbmiljoavku: Sámedikki joavkkut geain lea joavkostáhtus Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid hárrái, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.91, ja rievadan 28.11.07, ja joavkkut mat leat defineren iežaset oassin opposišuvnnas.

2018:s ledje 11 politihkalaš joavkku mat ožžo ruđa. Maŋnel go 2017 rehketoallu reviderejuvvui ja dohkkehuvvui dievasčoahkkinjodihangottis máksojuvvoje nubbi ja maŋimuš oassi joavko- ja opposišuvdnaruđain 2018 čakčat 2018.

10.3.4 Doarjja sámi válodoorganisašuvnnaide - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit mánŋgalágan organisašvdnaeallima ja sihkkarastit organisašuvnnaide stabiila ekonomalaš vuođu.

Doarjja juhkojuvvui ja Norgga Sámiid Riikasearvi oačcui 1 596 143 ruvdnosaš doarjaga ja Sámiid Álbmotlihttu fas oačcui 1 157 016 ruvdnosaš doarjaga.

10.3.5 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja

		Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Bušeahhta 2018	Boadus rev. budš. ektui
		Juolluduvvon 18	Gessojuvvon ruovttol. 18	Máksojuvvon ruovttol. 18	Rehketoall u 2018
56000	Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis	515 100	510 000	510 000	-5 100
56000	Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis	515 100	0	0	515 100

Doarjaortnega miittun lea sihkkarastit ruđalaš vuodu organisašuvnnaide ja joavkkuide mat leat ovddastuvvon Sámedikkis.

2018:s ledje 11 bellodaga ja joavkku mat ožžo doarjaga. Doarjagat čájehuvvojit čuovvovaš tabeallas:

Bellodat/organisašuvdna	Oktiibuot
Bargiidbellodat	136 055
Árja	64 810
Guovddášbellodat	63 368
Ovddádusbellodat	62 713
Olgeš	54 389
Davvikalohta álbmot	55 699
Johtisámiid listu	24 173
Åarjelsaemien Giehl	18 209
Sámeálbmot Bellodat	20 502
Dáloniid listu	10 082
NSR	0
NSR/SáB	5 100
Oktiibuot ru.	515 100

10.3.6 Sámi guoski statistikhka Norggas - šiehtadus

Statikhkalaš guovddášdoaimmahat (SSB) hábme sámi statistikhka juohke nuppi jagi. 2018:s almmuhedje dán statistikhka guovvamánu 6. beaivvi. 2018:s leat maiddái geahčan vejolaš ođđa statistikhkaindikáhtoriid maid sáhttá bidjet dálá statistikhkii. Dát sáhtášii leat veahkkin nannemin jahkásaš stuoradiggediedáhusa fáktávuođu sámegielaid, sámi kultuvrra ja -servodateallima hárrái.

10.3.7 Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus

Sámedikkis lea šiehtadus Servodatdutkama instituhtain Sámediggeválggaid dutkamis. 2017 válggaid oktavuođas dahkkojuvvui jienasteaddjiiskkadeapmi čakčamánu/skábamacánu áigodagas. Dasa válljejuvvoje 5000 olbmo ja 21,3% sis vástidedje. Válggaid oktavuođas dahkkojuvvvoje maiddái kvalitatiiva jearahallamat Lulli-Norgga válgabiire kandidáhtaiguin (eanaš njunuškandidáhtaiguin), "Válgagižžu almmá árbevirolaš ođasmediaid haga" -oasseprošektii.

2018:s dahkkojuvvoje jearahallamat sámi siviila servodaga birra. Servodatdutkama instituhtta lea Norgga Dutkanráđis/Sámi dutkama prográmmas ožžon ruhtadeami prošektii man bajilčála lea "Samepolitikkens grenser: Innenfor- og utenfor posisjoner i samisk samfunnsbygging". Dát lea Norgga- ja Ruota beale dutkiid gaskasaš prošeakta, ja Norgga beale dutkit leat eanaš seamma olbmot geat oasálastet Sámediggeválggia iskkadeapmái 2017. Dáid prošeavtaid gaskka lea lagas ovttasbargu.

11 Hálldahusdássi

	Rehketoallu 2018	Rev. budš 2018	Boađus rev. budš. ektui
Hálldahusdási doaibmagolut	130 059 290	129 050 000	-1 009 290
Submi	130 059 290	129 050 000	-1 009 290

Sámedikki hálldahus

2018:s ásahuvvui ođđa virgeresurssa julev- ja lullisámegiela čuovvuleapmái.

2018:s maid ásahuvvui ođđa virgeresurssa boazodoalloáššiid čuovvuleapmái, nu ahte dál leat Sámedikkis guokte virggi dan nammii.

Sámediggi mearridii 2018 bušehtas ása hit guokte liige virgeresurssa sámi vistesuodjalusa várás. Dáid virgeresurssaid golut galge gokčojuvvot várrejuvvon ruđain maid Sámediggi oaččui sámi vistesuodjalusa čuovvuleapmái. Dát ruhta sirdojuvvui dattetge ruovttoluotta doarjaortnegii go Riikkaantikvára ii suovvan Sámedikki geavahit ruđa ortnega hálldašeapmái.

Ođđa bušehttaortnet Sámediggái

2018:s loahpahii Sámediggi konsultašuvnnaid ráđđehusain buot Sámedikki poasttaid sirdima birra ovta postii. Buot poasttat earret guokte, riikaantikvára poasta ja Olgoriikkadepartemeantta poastta, sirdojuvvo Gieldda- ja ođasmahtiindepartemeanta postii 560. Sámediggi ja ráđđehus maid šihtte konsultašuvnnain jahkásaččat ovddidit stuoradiggedieđáhusa sámegiela, sámi kultuvrra ja servodateallima birra, mii galgá biddjot Stuoradiggái nu árat giđđasešuvnnas vai Stuoradikkis maiddái lea vejolašvuhta meannudit dan ovdal geasi. Sámedikki oaidnu galgá maiddái boahtit ovdan dieđáhusas.

2019 Stuoradiggedieđáhusa bargu álggahuvvui 2018 čavčča, muhto ráđđehus lea mearridan ahte eai sádde dan Stuoradiggái ovdal giđđasešuvnna loahpas. Dat mearkkaša ahte Stuoradikkis ii lean vejolašvuhta meannudit dan ovdal čakčat. Sámediggi oaivvilda ahte sii dákko bokte rihkko šiehtadusa mii dahkkui ráđđehusain.

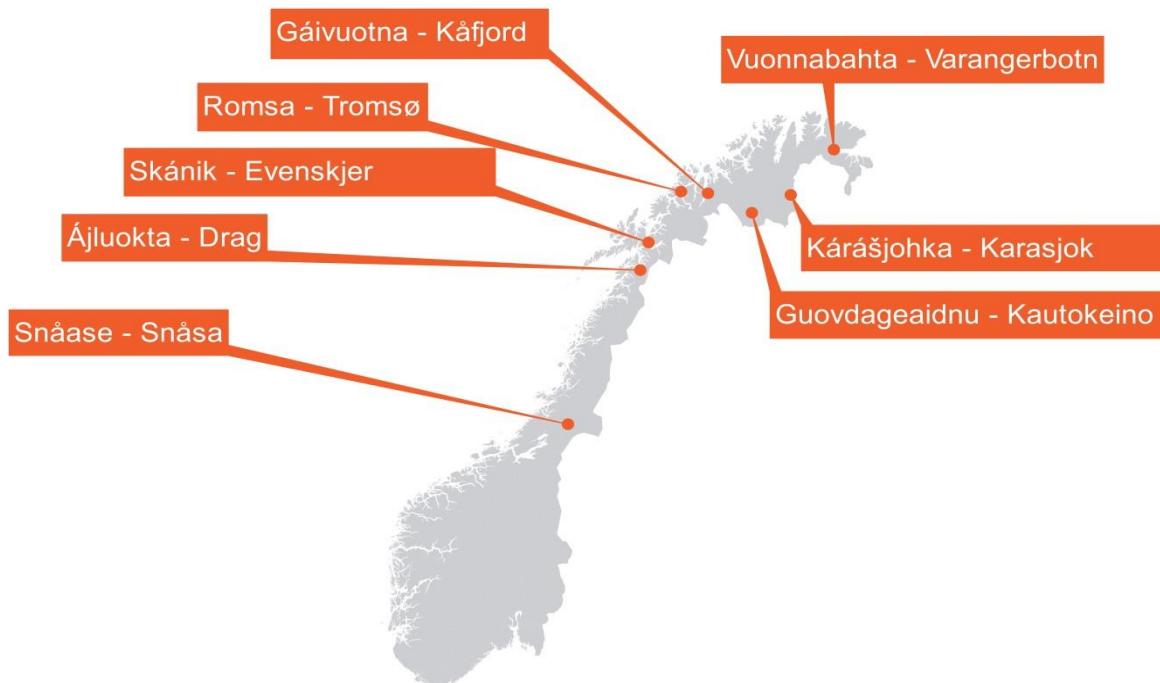
Čuovvolanrevišuvdna

Riikarevišuvdna čađahii 2017:s čuovvolanrevišuvnna Sámedikki doarjaortnegis. Raporta almmuhuvvui njukčamánus 2018. Revišuvnna mihttun lei iskat čuovvu go Sámediggeráđđi stáhta ekonomijianjuolggadusaid gáibádusaid, sihkkarastin dihte ahte doarjagat hálldašuvvojít ja rapporterejuvvojít Sámedikki mearrádusa ja eavttuid mielde.

2018:s ráhkaduvvui čuovvolanplána man vuodul njulge váilevašvuodaid maid Riikarevišuvdna gávnnaí Sámedikki čuovvoleamis stáhta ekonomijianjuolggadusaid guoski gáibádusain ja Sámedikki reporteremiin dievasčoahkkimii. 2019 njuolggadusat leat ráhkaduvvon čuovvolanplána vuodul, ja Sámedikki jahkedieđáhus deattuha daid bohtosiid eanet go ovdalaš jagiid. Njuolggadusaid ja reporterema buorideapmi joatká 2019:s.

Sámedikki kánturstruktuvra

Sámedikki kánturstruktuvra lea geográfalaččat lávdaduvvon 8 iešguđetge báikái, mat leat:

2018:s oaččui Sámediggi videokonferánsa vuogádaga buot kánturbálikkiide. Ulbmil dainna lea buoridit digitála čoahkkimiid kvalitehta, láhčit buoret dili eanet digitála čoahkkimiidda ja unnidit bargiid mátkkiid.

11.1 Hálldahusa árvvut, višuvdna ja mihttomearri

11.1.1 Hálldahusa bajimus mihttomearri

**Ávkkálaš bálvalusat sámi servvodagas
Nyttige tjenester i det samiske samfunnet**

Gulahallan ja buorre beaggin
Kommunikasjon og godt omdømme

Duddjon
Utføre, produsere, utvikle

11.1.2 Gelbbolašvuodálokten sámegielas

Sámedikkis lea mihttun ahte buot bargit hákhet máhtu ja loktejít dási sámegielas. Unnimus gáibádus lea ahte buohkat nákcejít čuovvut čoahkkimiid almmá dulkka haga. Bargit sáhettet searvat kurssaide mat leat heivehuvvon sin dássái. E-skuvla lea čađahan kurssaid bargiid várás gosa serve sullii 12–15

bargi. Dasa lassin lea bargiin vejolašvuhta čađahit giellakurssaid neahtas. Dát kurssat lágiduvvojít dađistaga ja leat iešguđetge dásis (easkaálgiide ja joatkaoahppu) ja leat álo bargit geat čuvvot dáid kurssaid.

Sámediggi ja eará ásahusat leat sávvan oahpuid sámegielas mat leat heivehuvvon sidjiide geat leat barggus. Sámi allaskuvla lea álggahan dákkár kurssa ja dán jagi serve Sámedikkis guokte bargi kursii.

Virgáibidjamien leat iešguđetlágan giellagáibádusat. Dát leat juhkkojuvvon golmma kategorijii; sii geat eai máhte sámegiela dahje geain lea unnán máhttua sámegielas, sii geat máhttut sámegiela njálmmálačcat, ja sii geat máhttut sihke lohkatt ja čállit sámegillii. Leat personálpolitikhalaš gáibádusat ahte sii galget loktet sámegielmáhtu ovttain dásiin. Boađusin lea eanet diđolašvuhta sámegiela geavaheamis sihke beaivválaš dásis ja maiddái virgáibidjamis. Eai leat čađahuvvon iskamat geavahuvvogo sámegiella eanet, muhto mii oaidnit ahte sámegiella geavahuvvo eanet njálmmálaš ja čálalaš gulahallamis, sihke siskálidasat ja olggos guvlui.

11.1.3 Bargobiras

Sámedikki bargobiraspolitika ulbmil lea hábmet bargosaji maid buot bargit vásihit buorren, ovddideaddjin, movttiideaddjin ja oadjebassan. Dat mearkkaša maid ahte mii fertet deattuhit luohttevašvuoda, rámisvuoda ja oktavuoda. Dan mii olahit go buot doaimmain bargosajis fátmastit dearvvašvuoda, birrasa ja sihkarvuoda, ja movttiidahttit jođiheddjiid ja mielbargiid veahkkálagaid ovddidit buori bargobirrasa. Buorre bargobiras lea juohkehažžii árvvolaaš ja váikkuha buori ulbmilolahussii.

Okta doaibma bargobirrasa mihtidanbarggus lea čađahit mielbargiiskkadeami juohke nuppi jagi, majemus čađahuvvui 2016:s. Sámediggi lea válljen atnit seamma vuogi go eará stáhta ásahusat atnet ja maid Difi lea ávžuhan. Majemus guokte iskkadeami leat dakkon Avant vugiin. 2018:s livččii kárteniskkadeapmi galgan dakkot, muhto iskkadeami loahppabohtosat leat easka gárvásat 2019:s.

Buot bargiide lágiduvvui kursa 2018:s seksuálalaš loavkašuhtima birra – HMX-kursa. Kursa govvida oadjebas ja buori bargobirrasa rámmaid, gos seksuálalaš ja earálágán loavkašuhttin ii dohkkehuvvo. Ehtalaš njuolggadusat ja dieđihanrutiinnat leat ođastuvvon ja gárvistuvvojít 2019:s.

11.1.4 Digitaliseren Sámedikkis

Sámediggi ráhkadii 2018:s Digitaliserenstrategiija. Digitaliserenstrategiija ráhkadeami ulbmil lei oažžut buori váikkuhangaskaoami Sámedikki mihtuid olaheamis, sihke siskálidasat hálldahuas, ja olggosguvlui sámi servodahkii. Strategiijas lea maiddái mihttun sihkkarastit sámegiela geavaheami boahttevaš IKT čovdosiin, ja ahte almmolašvuoda bálvalusat váldet vuhtii sámi geavaheddjiid. Digitaliserenstrategiijas lea maiddái čanastat NAČ 2016:18 – Váibmogiela čuovvulanbargui. Sámediggeráđđi áigu álggus 2019:s dohkkehít doaibmaplána.

Sámediggi lea 2018:s maiddái bargan ealáhusáššiid bargojođu buoridemiin, ja automatiseren teavstta sirdima ohcanskovis áššebáhpírii, vai áššemeannudeapmi šaddá njuovžileabbo.

11.1.5 2018 juolludusreivves

Láhkarihkun bargoeallimis

Sámedikkis, almmolaš ásahussan, lea ovddasvástádus bargat bargoeallima láhkarihkuma vuostá. Sámediggi lea almmuhusas dahje gilvovođus dieđihan ahte bargošiehtadus galgá sistisdoallat gáibádusaid bálká- ja bargoeavttuide, dokumentašuvnnaid ja sankšuvnnaid láhkaásahusa hárrái. Dát čužžot maiddái sisaoastinnjuolggadusain, eastadan dihtii bargoeallima láhkarihkuma ja guossebargiid vealaheami. Dasa lassin bivdá Sámediggi ahte bargolágideaddjít (leverandevrrat) devdet elektrovnnalaš iešdieđáhusskovi mii guoská bálká- ja bargoeavttuide.

Barggut mat gusket áigesuollagiidda

Digitaliserenbarggu oktavuođas lea Sámediggi kártegoahtán bargoproseassaid oaidnin dihtii maid berre digitaliseret. Dát lea seammás leamaš ávkin kártet áigesuollagiid ja gokko lea vejolaš effektiviseret bargometodaid. Dát bargu lea earret eará váikkuhan jahkediedáhusa effektiviseremii nu, ahte dokumeanttaid buvttadeapmi lea álkidahttojuvvon

4. oassi - Doaimma stivrejupmi ja bearráigeahču

Sámedikkis lea buorre stivrejupmi ja bearráigeahču doaimmain. Sámedikkis leat guhkesáiggi mihttomearit ja sihke strategijiat ja dasa gulli doaibmabijut leat váikkuhan dasa ahte Sámediggi 2018:s lea lahkunan daid mihttomeriid maid mii leat bidjan.

Hálddahuus vuodđuda iežas doaibmastivrema ulbmil- ja boadustivrema prinsihppii. Dan vuodđun lea Sámedikki servodatbargamuš, min oktasaš árvvut, Sámedikki álginjulgaštus, mearriduvvon dieđáhusat ja eará ášshit maid dievasčoahkkin lea mearridan, ja jahkásaš sámediggebušeahetta mas iešguđet fágasurggiid mihttomearit oktan gullevaš strategaiquin leat mearriduvvon. Direktevras lea ovddasvástádus čuovvulit daid strategijiaid ja doaibmabijuid mat leat mearriduvvon jahkásaš bušeahttadokumeanttas. Direktevra galgá sihkkarastit ahte mearriduvvon mihttomearit ja boadusgáibádusat juksojuvvojtit beaktilis vuogi mielde.

Bušeahetta lea Sámedikki boahttevaš jagiid doaibmaplána ja lea vuodđun hálddahusa bargui. Dasa lassin lea Sámediggi mearridan dieđáhusaid ja doaibmaplánaid iešguđege fágasurggiide mat leat vuodđun Sámediggerádi čuovvulanbargui.

Sámedikki presideanta lea doaimma ekonomijahálddašeami jođiheaddji Sámedikki čoahkkinortnega mielde, ja Sámedikki jahkásaš bušeahttamearrádusaid ektui. Dasa lassin lea Sámedikki čoahkkinjođihangoddi doaimma ekonomijahálddašeami jođiheaddji dain osiin mii lea biddjojuvvon dievasčoahkkinjođihangotti geavahussii. Goappašagat sáhttiba fápmudit Sámedikki direkteinrii ovddasvástádusa Sámedikki ekonomijianjuolggadusaid čuovvuleamis ja ekonomijahálddašeami čađaheames.

Sámedikkis lea ovddasvástádus ekonomijahálddašeames ja das leat sierra ekonomijianjuolggadusat maid Sámediggeráđđi mearridii 23.03.2018. Dát njuolggadusat dávistit stáhta ekonomijastivrema njuolggadusaide ja stáhta ekonomijastivrema mearrádusaide. Dát eaktuda doaimma vuogádagaid ja rutiinnaid siskkáldas bearráigeahčama ordnema ja fuolahit ahte dárbbašlaš bearráigeahčandoaimmat čađahuvvojtit.

Hálddahuusas fápmuduvvo bušeahttahálddašanfápmudus viidáseappot direktevras ossodatdirekteinraide. Dat addá rámmaid viidásat fápmudemide vulos guvlui organisašuvnnas. Lea ráhkaduvvon lista mii čájeha gustojeaddji fápmudusaid ja dat odasmahttojuvvo dađistaga go rievdadusat dahkojuvvojtit.

Sámedikkis lea jeavddalaš fuomášupmi dasa ahte viidáseappot ovddidit min siskkáldas stivrejumi ja bearráigeahču.

Sámediggi árvvoštallá ahte doaimma stuorámus riskasuorgi lea doarjahálddašansuorgi. Riikarevišuvnnas lea seamma árvvoštallan, ja lea danne vuoruhan revideret doarjahálddašansuorggi jahkásačcat. Dasa lassin lea Riikarevišuvdna jagiide 2016 ja 2017 evtohan doahtalanrevišuvnnaid. Revišuvdna lea čađahuvvon doahtalanrevišuvnnain lea árvvoštallat čuovvu go dihto áššedilli bušeahttamearrádusaid ja gustovaš njuolggadusaid. Riikarevišuvdna lea iskan hálldaša go Sámediggi doarjagiid Sámedikki

mearrádusaid ja eavttuid vuodul ja stáhta ekonomijastivrejumi njuolggadusaid vuodul. 2016:s reviderii Riikarevišuvdna giela ja ealáhusa. Riikarevišuvdna lea 2017:s revideren buot Sámedikki doarjaortnegiid njuolggadusaid, sihke ohcanvuđot ja njuolggadoarjagiid. Doahttalanrevišuvnna revišuvdnadieđáhus vurdojuvvo leat válmmas 2018 giđa. Sámediggi lea gulahallamis Riikarevišuvnnain ja Bearráigeahččanlávdegottiin bivdán ahte Riikarevišuvdna vuoruha doarjjahálddašeami doahttalanrevišuvnna, go dat lea Sámedikki doaimma deatalaš ja mearkkašahti oassi. Sámediggi lea duhtavaš go dat lea vuoruhuvvon ja ahte revišuvdna lea álggahuvvon.

Bearráigeahččanlávdegoddi, mas lea bargamuššan čađahit parlamentáralaš bearráigeahču Sámedikki doaimmain, ovddida geassemánu dievasčoahkkimii jahkásaš dieđáhusa iežas doaimma birra ovddit jagis.

5. oassi - Boahtteággevejolašvuodaid árvvoštallan

2019 lea dat jahki go álggahuvvo bargu masa sihke Sámedikkis ja sámi servodagas muđui leat stuorra vuordámušat. Duohtavuođa- ja seanadankommišuvdna galgá boahte njeallje jagis ásahit ja muhtun diliin ovddeštit luohttamuša ja oktavuođa gaskal sámi ja kvena álbmoga ja Norgga stuorraservodaga. Mii leat čujuhan ahte dakkár proseassa ferte čađahuvvot nationála dásis go mis ferte leat oktasaš eaiggátvuohta ja oktasaš áddejupmi min nationála historjái. Mii galgat duostat oaidnit mo stáhta guhkilmas dáruiduhttinpolitihkka váikkuhii min álbmogii ja makkár váikkuhusat das ain leat midjiide servodat- ja indiviidadásis. Sáhka lea das ahte geahčat ruovttoluotta vai mii leat buorebut ráhkkanan dustet boahtteággi čielggaduvvon gaskavuođain min oktasaš historjái.

2019:s oassálastá Sámediggi maid máilmimi giellagirjáivuoda ávvudeapmái maid ON lágida riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagi oktavuođas. Mii áigut deattuhit guokte váldomihttomeari ovddas guvlui álgoálbmotgiellajagi oktavuođas, mas nubbi lea dat ahte sihkkarastit bistevaš doaibmama sámegielaid davvirikkalaš fága- ja resursaguovddážii, Sámi Giellagáldui, ja nubbi lea ahte oažżut máilmimi stuorra oassálastiid mielde dasa ahte čoavdit daid hástalusaid maid álgoálbmotgielat vásihit dál miehtá máilmimi giellateknologija ja digitaliserema oktavuođas.

Borgárin ođđaággi servodagas mii gulahallat eanet ja eanet ođđa, digitála vugiiguin. Ođđa teknologija lea addán midjiide ollu buriid veahkkeneavvuid ja mii leat maid oaidnán man issoras johtilit dakkár reaiddut, mat stivrejuvvojit hállamiin, leat ovdánan manjimus jagiin. Dattetge lea nu ahte dakkár bálvulusat leat minoritehttagielade uhccán fidnemis. Sámediggi lea dat jietna mii dieđiha ahte álgoálbmotgielat fertejít beassat mielde dán ovdáneapmái, mas teknologalaš reaiddut maiddái fertejít lea fidnemis midjiide ja erenoamážit ahte nationála digitaliserenáŋgiruššamat maiddái fuolahit sámi dárbbuid. Giellateknologija lea eaktun dasa ahte sámegielat ain galget leat doaibmi giellan servodagas.

Sámediggi lea dál bargamin min guhkesáiggi giellaáŋgiruššamiin, «Giellalokten», mii lea min giellaođastus. Dat lea ollislaš ja ulbmillaš áŋgiruššan sámegielaiquin buot servodatsurggiin, ja lea min NAČ 2016: 18 Váibmogela čuovvuleapmi. Min geađgejuolgi lea ahte sámegiella ja dárogiella galget leat ovttadássášaš ja ovttáárvosaš gielat servodagas. Midjiide dat mearkkaša earret eará ahte sámiin galgá leat seamma vuogatvuohta beassat geavahit sámegielaid, seamma ovdánanvejolašvuodat ja dásseárvosaš bálvulusat, go majoritehtageavaheddjiin muđui. Juksan dihtii dán mihttomeari mii dárbbašit vehkiid buot servodatsurggiin ja mii ávžžuhit buot priváhta ja almmolaš ásahusaid, ealáhuseallima, organisašuvnnaid ja priváhta oassálastiid váldit stuorát ovddasvástádusa das ahte čalmmustahttit sámegielaid ja addit daidda stuorát saji. Mis leat maid vuordámušat dasa ahte Norgga ráđđehus árjjalaččat ovddida álgoálbmotgielaid ja searvá sámegielaid čalmmustahttimii, erenoamážit go ON bovde álgoálbmotgielaid máilmiviidosaš ávvudeapmái.

Okta deataleamos bargamušain sámi servodagas lea addit mánáidasamet vejolašvuoda oahppat sámegiela. Sámegieloahpahus sámegillii lea hui deatalaš ja mánáideamet giela gáhtten ja ovddideapmi lea sámegiela boahtteáigi. Danne ferte nannet sámi mánáidgárddiid ja skuvllaaid, ja maiddái ovddidit nana sámi oahpahusvejolašvuodaid doppe gos sámegielat eai leat nu nannosat.

Oahpahusláhka lea oðasmahttojuvvomin ja lea oassi máhttusuorggi stuorra oðastusbarggus. Oahpahusláhkalávdegotti referánsajoavkku bokte ovddida Sámediggi árvalusaid njuolggadusstivrema prinsihpaide. Min váldofokus leat hástalusat dan oktavuoðas go sámegieloahpahusa njuolggadusaid ollašuhtin lea váilevaš. Sámediggi čujuha oðða stuorra hástalusaide dán proseassas, nugo dat ahte láhka bidjá góibádusaid sámegieloahpahussii, muhto ii fal vástideaddji góibádusaid dasa ahte sámi oahpponeavvut galget leat fidnemis. Dasto ii leat sámegielfága mielde dain paragrífain mat bidjet uhcimusgáibádusaid frijjaskuvllaid dohkkeheapmái, mii dagaha ahte frijjaskuvllat eai dárbbaš fállat oahpahusa sámegielas. Maiddái dárbbašuvvojit njuolggadusat mat sihkkarastet sámegieloahpahusa daidda ohppiide geain leat sierra dárbbut, lassin máhttui dan birra mo sihkkarastit oahpahusa buriin kvalitehtain dán jovkui.

Sámediggái lea deatalaš fuolahit ahte dain rámmain mat leat biddjojuvvon sámi ohppiid várás, leat buorit eavttut. Nationála vuodðooahpahussuorgi lea ásahan hui unohis geavada mas sii, vaikke vel Sámediggi ohpit ja ohpit lea dan muittuhan, eai váldde árrat Sámedikki mielde deatalaš plánaproseassaide. Dat sáhttá dagahit ahte sámi oahpahusberoštusat áibbas dahje muhtun muddui eai leat mielde proseassain. Sámediggi lea erenoamážit fuolastuvvan go vásáhusat sámi skuvlaárgabeaivvis jodiheami ja geavada birra hárve dahje vánit lea mielde dakkár deatalaš stivrendokumeanttaid máhttovuoðus go lágain, dieðáhusain, lávdegottiin ja ángiruššamiin oahpahussuorggis. Sámediggi lea očcodan dakkár máhttovuðot servodaga mas sámi árvvut ja árbediehtu galget leat vuodðun eanet máhttui ja oðða dihtui, ja oaidná ahte ain ferte bargat ulbmillaččat dainna.

Sámedikki dálá politikhalaš jodiheamis lea čielgasat linnjá boazodoalu ektui. Min vuolggasadji lea ahte boazodoallu lea sámi ealáhus mainna mii galgat leat rámis ja maid mii fertet doarjut dannego dat lea eanet ja eanet deddojuvvon.

Boazodoalu stuorámus hástalus lea dat go dan areálat gárþot daðistaga eanet ja eanet. Deatalaš lea ahte plánaproseassat ollašuhttet álbmotrievttálaš geatnegasvuða suodjalit boazodoalloareálaid, ahte konsultašuvdnauigatvuhta areálaáššiin mearriduvvo lágas ja ahte orohagain leat návccat ja resurssat areálaáššiid čuovvuleapmái. Dakkár boazodoalloláhka mii doaibmá, ja mas lea legitimitehta ealáhusas, lea eará eaktu buori ealáhusovddideapmái. Nu ii leat dál go ollu ovttaskas boazoeaiggádat ja orohagat leat lokten iežaset áššiid riektevuogádahkii čielggasmahttin dihtii iežaset vuogatvuðaid.

Boazodoallu lea meahccealáhus mii ferte doaibmat ovttas luonduin. Boraspiret lea lunddolaš oassin Norgga luondušláddjivuoðas, muhto boraspirehálddašeapmi ferte leat dohkálaš amas dat átit boazodoalu leahkima. Sámediggái lea čielggas ahte boraspiresoahpamuša ferte čuovvulit dakkár čielga boraspirepolithkain, mii sihkkarastá vuodðoealáhusaid birgenlági.

Nubbi deatalaš ealáhus ja áibbas guovddáš oassi sámi kulturárbis lea duodji. Duodji riggodahttá sámi identitehta, iešdovdu ja sámegielaid, dannego duodjefágas leat máŋga dihto fáttá ja namahusa mat leat áibbas áidnalunddogat. Sámediggi lea dál bidjan ovdan iežas vuosttaš dieðáhusa duoji birra. Dieðáhusa ulbmil lea ovddidit stivrendokumeantta duodjái mas čielgaseappot bohtet ovdan mihttomearit ja višuvnnat viidásat politikhalaš bargui dujiin ealáhussan. Sámedikki áigumuš lea ovddidit duoji ealáhussan, nu ahte eanet duojárat sáhttet viežžat birgejumi dán ealáhusas.

Sámi kulturásahusat ja museat rahčet heajos bargoeavttuiguin mat dárbbašuvvojit dasa ahte sihkkarastit buori hálldašeami sámi historjjás ja dasa ahte sihkkarastit sámi kultuvrii eallinnávciaid

boahtteágái. Sámediggi lea ovttas Norgga álbmotmuseain/Kulturhistorjjálaš museain ja sámi museaiguin guhkit áiggi bargan sámi kulturhistorjjálaš dávviriid máhcahemii sámi museaide ja sámi eaiggádušsamii. Eaiggátvohta dávviriidda lea sirdojuvvon, muhto doppe leat hástalusat ruovttoluotta fievrrideami oktavuođas. Dan fertejít Norgga ja sámi eiseválddit čoavdit ovttas. Mii háliidit dan duohandahkat Bååstede-prošeavta bokte. Sávaldat lea maid čuovvulit máhcaheami eará museaid ektui nationálalaččat ja riikkaidgaskasaččat, juoga maid Sámediggi áigu čuovvulit boahttevaš jagiin.

Manimus jagiin lea leamaš positiiva ovdáneapmi dain huksenprošeavttain maid Sámediggi lea lokten stuorradikki ja ráđđehusa ovdii. Mii dárbašit heivvolaš visttiid main lea doarvái sadji, ja mas sáhttá ovdanbuktit sámi kultuvrra ja kulturárbbi. Mearrideaddjin lea ahte sámi kultuvra šaddá ovttadássásazžan dáža kultuvrrain. Sámediggi áigu čuovvulit Saemien sijte realiserema ja oažžut oktasaš vistti Beaivvás sámi našunálateáhterii ja Sámi joatkkaskuvlii ja boazodoalloskuvlii. Sámediggi áigu maid plánegoahtit vistti sámi dáiddamuseii.

Friijavuohta ieš beassat mearridit ekonomalaš resurssaid lea vuodđun dan friijavuhtii ahte beassat mearridit iežas eallima. ON julgaštus álgoálbmogiid vuigatvuodaid birra deattasta ahte álgoálbmogii lea vuigatvuhta iešmearrideapmái, ja ahte álgoálbmogii galgá leat ekonomalaš vuodđu iešmearridanvuigatvuoda čađaheapmái. Danne lea Sámediggi dan rájes juo go konsultašuvdnašehtadus vuolláičállojuvvui 2005:s, leamaš proseassas oččodeamen bušeahttamálle Sámediggái. Sámediggi lea buot dán jagiin dadjan čielgasit ahte mii dárbašit ođđa bušeterenmálle mii ollašuhttá riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid. Dán proseassa vuodul evttohii Sámediggi oažžut čielggaduvvot vejolašvuoda čohkhet buot Sámedikki juolludemii ovttä postii stáhtabušeahdas. Sámediggeráddi ja ráđđehus leat konsultašuvnnain soahpan dakkár bušeahttortnega mas eanaš poasttmat dál sirdojuvvojat Sámediggái iešguđet departemeanttain, čohkkejuvvojat 50 poastan Gielda- ja odasmahtiindepartemeantta vuollái 2019 bušeahttajagi rájes. Dasa lassin galgá juohke giđa biddjojuvvot ovdan dieđáhus ovddidansojuid ja hástalusaid birra sámi servodagain.

Mii sávvat ahte dat lea lávki rivttes guvlui eanet ollislaš sámepolitihka ollašuhttimis, go dat mielddisbuvttášii eanet ollislaš jurddašeami juolludemii oktavuođas sámi áigumušaide oppalaččat ja Sámediggái erenoamážit. Dakkár ortnet dagahivčii maid čielgaseabbon sámi servodahkii mo ráđđehus ja Stuorradiggi vuoruhit sámi suorggi. Seammás lea deatalaš ahte boahtá čielgasit ovdan ahte poasta ii leat ásahujuolludeapmi, muhto juolludeapmi sámi giela, kultuvrra ja servodateallima nannemii. Sámediggi geavaha guokte goalmmadasa iežas bušeahdas doarjian sámi ásahusaide, sámi servodagaide ja sámi guovlluid álbtogii. Nu boahtá ovdan ahte juolludeapmi Sámediggái lea juolludeapmi sámi servodahkii.

Sámi servodat lea ieš doadjigoahztán tabuid mat čatnasit veahkaválddálašvuhtii Sámis. Duktan čájeha ahte 49 proseantta sámi nissoniin leat gillán rumašlaš, psyhkalaš dahje seksuála veahkaválddi eallimis. 40 proseantta sámi albmáin leat vásihan veahkaválddi, ja logut čájehit ahte riska dasa ahte vásihit veahkaválddi lea mealgat stuorát sápmelaččaid gaskkas go majoritehtaálbtogis. Mii galgat ovttasbarggu bokte stuorraservodagain gávdnat vástádusaid dasa manne dat lea nu. Sámediggi lea márjga oktavuođas ollu jagiid čujuhan Norgga eiseválddiide dárbbu ráhkadit doaibmaplána veahkaválddi vuostá sámi servodagain. Dakkár doaibmabijut dárbašuvvojat mat leat heivehuvvon sámi álbtogia dárbbuide ja mat sihkarastet ollesárvosaš ja oktiiordnejuvvon fálaldaga dakkár veahkkeapparáhtas mas lea doarvái oahppu sámi giela ja kultuvrra birra. Sámedikkis lea govda doarjja dán áššis. Dasa gullet njeallje iešguđet ON-orgána, Norgga olmmošvuigatvuodaid nationála

ásahus (NIM), ja Dásseárvo- ja vealahusáittardeaddji. Dál fertejít Norgga eiseválddit čuovvulit min gáibádusa.

Sámi servodat ferte dáistalit mánga stuorra áššiin dás duohko. Okta deataleamos áššiin guoská vuogatvuhtii luondduriggodagaide, eatnamiid ja areálaid birra ja vuogatvuoda birra beassat ávkkástallat luonduin min ruovttuguovlluin. Sámedikkis leat čielga vuordámušat dasa ahte Norgga eiseválddit čuovvulit Nordtveit-lávdegotti minerálaláhkaevaluerema láhkabargguin ja ahte eiseválddit gildet mearravuorká ja nu bissehit Nussira ruvkeplánaid Riehppovuonas Finnmárkkus. Min riddoguovllut lea divrasat ja sávaldahkan lea ahte nationála eiseválddit dahket čielgasat vuoruheami, namalassii ahte lága bokte mearriduvvo mearrasámiid ja riddoálbmoga historjjálaš vuogatvuhta guolásteapmái NIM ja iešguđet ON-orgánaid rávvagiid vuodul ja ahte addojuvvo vejolašvuhta riddofatnasiidda fidnet birgejumi guolástusain.

Eará dáistaleapmi mas lea máilmiviidosaš mihtilmasvuhta ja mas leat stuorát ja stuorát váikkuhusat midjiide ja earáide geat ellet davvin, lea dálkkádat. Árktsa dálkkádat rievda nu ahte šaddá lieggasat ja láktasat ja eanet molsašuddi dálkkádat ja duktan čájeha ahte liegganeapmi Árktsis lea guovtte golmma geardde stuorát go gaskamearri máilmis. Das leat issoras stuorra váikkuhusat olbmuide, resurssaide ja ekovuogádagaiide miehtá máilmri. Mis leat vuordámušat čielga ja gudneáŋgiris dálkkádatpolitihkii mas álgoálbmotberóštusat ja árbediehtu fuolahuvvojít seammás go heivehanstrategijat sáhttet čađahuvvot. Dát lea dakkár čuolbmačilgehush man Norga ii ge máilbmi muđui ge sáhte badjelgeahčcat. Dat gáibida ahte doaibmabijut čađahuvvojít ovdalgo lea menddo maŋŋit.

6. oassi - Jahkerehketoallu

Jahkerehketdoallu

Jođiheddjiid mearkkašumit

Ulbmil

Sámediggi lea organiserejuvvon hálldašanorgánan mas leat sierra bruttofievrrideami fápmudusat stáhta bušehta olggobealde (nettobušeteren doaibma). Stuorradiggi lea mearridan juolludannjuolggadusaid bruttobušeterenprinsihpas ja duođaštvuvo juohke jagi netto juolludanmearrásain gollopoastta 50 vuolde.

Stuorradikki mearrádus mearkkaša ahte doaibma:

- Lassin sisaboäuide 50-poasta juolludusas sáhttá hálldašit olggobeale sisaboäuid ollásit doaimma ulbmilii.
- Oažu fievririt dán jagáš doaibmabohtosa čuovvovaš bušeahttajahkái. Doaibma hálldaša vejolaš positiivvalaš jahkebohtosa ja das lea ovddasvástádus vejolaš negatiivvalaš jahkebohtosa gokčamis.

Sámediggi juohká juolludusaid iežas vuoruhemiid mielde, muhto dávistettiin Stuorradikki bušeahttamearrásii.

Duođaštus

Jahkerehketdoallu dahkkojuvvo čuovvovaččaid vuodul:

- Stáhta ekonomijastivrema njuolggadusat ja stáhta ekonomijastivrema mearrádusat.
- Johtočálus 115 stáhtalaš doaimmaid jahkerehketdoalu ráhkadeapmi ja ovdanbidjan.
- Johtočálus 114 Stáhta rehketdoallostandárddaid (SRS) geavaheapmi doaibmarehketdoalus.
- Gieda- ja ođasmahttindepartemeantta lea mearridan njuolggadusat Sámedikki ekonomijahálldašeami várás.
- Gieda- ja ođasmahttindepartemeantta juolludusreive 2018 várás.

Mun oaivvildan ahte rehketdoallu addá buori gova dain juolludusain maid Sámediggi beassá hálldašit, Sámedikki rehketdollui fievrividuvvon goluin, boađuin, omiin ja velggiin.

Rehketdoalu deatalaš bealit

Sámedikki doaibmarehketdoallu lea ovdanbiddjojuvvo SRS ja dasa gullevaš bagadusnotáhtaid mielde maid Finánsadepartemeanta ja Ekonomijastivrema direktoráhta leat ráhkadan.

Revišuvdnaortnet

Riikarevišuvdna lea Sámedikki revisora ja duođašta Sámedikki jahkerehketoalu. Jahkerehketoallu ii leat vel gárvisin reviderejuvvon, muhto jáhkit ahte revišuvdnadieđáhus boahťá nuppi njealjehasas 2019.

Revišuvdnadieđáhus almmuhuvvo dalán go ovddiduvvo Riikarevišuvnnas, ja galgá almmuhuvvot go oažžut dan.

Kárášjohka, ođđajagimánu 31. b. 2019

Aili Keskitalo
Sámedikki presideanta

Rune Fjellheim
Direktevra

Prinsippanota jahkerehkettöllä

Sámedikki rehketdoallu lea bardojuvvon ja biddjojuvvon lagat njuolggadusaid mielde mat leat stáhta ekonomijastivrema mearrásusain. Jahkerehkettöllä biddjojuvvo stáhta ekonomijastivrema mearrásusaid čuoggá 3.4 gáibádusaid mielde, lagabuidda namuhuvvon Finánsadepartemeantta johtočállosis R-115, čuoggás 4, ja iežas departemeantta vejolaš lassegáibádusaid mielde.

Ovtasráđiid GOD:in lea Sámediggi mearridan bardit iežas jahkerehkettöllä stáhta rehketdoallostandárddaid (SRS) vuodul, gč. Mearrásusaid čuoggá 3.4.2 ja čuoggá 3.1.5 "Sámedikki 26.09.2017 ekonomijahálddašannjuolggadusat".

Prinsihpparievdadusat ja buohastahttinloguid rievdaapmi

Buohastahttinlogut ovddit rehketdoalloágodagas oidnojtu juohke rehketdoallolinjá ja nohtaid oktavuođas.

Vuostálas buohastahttin

Juolludusboađut fievriduvvojat sisaboahut vuostálas buohastahttinprinsihpa vuodul maiddái jagi loahpas. Dát čuovvu dain rievdadusain mat bohtet ovdan SRS:s 10 Sisabođut juolludusain.

Sirdinvuđot boađut

Sisabođut sisafievriduvvojat go dat leat dinejuvvon. Sirdimat boađusfievriduvvojat dainna árvvuin mii mágssus lea go sardin čáđahuvvo. Gálvovuovdin fievriduvvo sisaboahut láidanáigemuttus. Bálvalusuovdin fievriduvvo sisaboahut dađi dađistaga.

Sisabođut juolludusain ja sisabođut doarjagiin ja sirdimiin

Sisabođut juolludusain ja sisabođut doarjagiin ja sirdimiin boađusfievriduvvojat dan áigodagas go dat doaimmat mat leat eaktuduvvon ruhtaduvvot sisabođuiquin, leat čáđahuvvo, dat mearkkaša dan áigodagas go golut gártet (vuostálas buohastahttin). Vuostálas buohastahttinprinsihppa geavahuvvo lagi loahpas.

Dat oassi juolludussisabođuin ja sullasaččain mat geavahuvvojat eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid háhkamii mat fievriduvvojat balánsii, eai fievriduvvo sisaboahut háhkanáigemuttus, muho fievriduvvojat dan rehketdoallolinjá balánsii, mii čájeha stáhta eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeami.

Dađi mielde go eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid geahpádusat fievriduvvojat gollun, de fievriduvvo sisaboahut vástideaddji submi stáhta eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeamis. Áigodaga sajusteami sisaboahtofievrrideapmi boađusfievriduvvo sisaboahut juolludusain. Dat mielldisbuktá ahte gollun fievriduvvon geahpádusat leat mielde doaimma doaibmagoluin almmá dan haga ahte dat váikkuhit bohtosii

Golut

Golut mat gusket sirdinvuđot sisabođuide fievriduvvojat gollun seamma áigodagas go gullevaš sisaboahtu.

Golut mat ruhtaduvvojit juolludussisaboäuin ja doarjja- ja sirdin sisaboäuin, fievriduvvojit gollun daäistaga go doaimmat čädhahuvvojit.

Penšuvdna ja joavkoeallindáhkádus

SRS 25 addosat bargiide bidjá vuodđun álkiduvvon rehketdollui guoski lahkoneami penšuvnnaide. Danne ii leat rehkenastojuvvon vejolaš badjelbáza/vuollebáza penšunortnega geažil nu mo NRS 6 čilge.

Sámediggi máksá penšunmávssu ja bargoaddioasi Stáhta penšunkássii (SPK) bargiid, politihkalaš ráđđeaddiid ja ollesággepolitihkkariid várás, Sámedikki juolludus gokčá goluid.

Sámediggi gullá daid doaimmaide mat eai másse joavkoeallindáhkádusa SPK:ii. SRS ektui galgá Sámediggi čájehit joavkoeallingoluid doaibmarehketoalus sihke gollun ja sisaboahut rehkenastimin.

Vuođđorusttegiid klassifiseren ja árvvoštallan

Vuođđorusttegat leat bisteavaš ja hui stuorra oamit maid doaibma hálldaša. Bisteavaš mearkkaša ahte ávkkástallanáigi lea 3 lagi dahje eanet. Hui stuoris mearkkaša boduháhkan (oastin) mas hákhanárvu lea 30 000 ru dahje eanet. Vuodđorusttegat fievriduvvojit balánsii hákhanárvun mas leat gessojuvvon eret geahpádusat.

Kánturgálvvut ja dihtorat (PCat, bálvvárat jed.) maid ávkkástallanáigi lea 3 lagi dahje eanet, leat fievriduvvon balánsii sierra joavkun.

Vuođđorusttegiin njeidojuvvo árvu duohtha árvui vejolaš geavahanrievdama geažil, jus duohtha árvu lea uhcit go balánsii fievriduvvon árvu.

Ossosiid ja osiid investeren

Ossosiid ja osiid investeremat fievriduvvojit balánsii duohtha árvvuin. Dát guoská sihke guhkesáiggi ja oanehisáiggi investeremiidda.

Johtoomiid ja oanehiságge velggiid klassifiseren ja árvvoštallan

Johtoomiide ja oanehiságge velggiide gullet poasttat maid máksináigemearri lea jahki manjá oastináigemuttu. Eará poasttat leat klassifiserejuvvon vuodđorusttegiin/guhkesáigge vealgin.

Johtooamit árvvoštallojuvvojit dan vuolimus árvui háhkangolus ja duohthaárvvus. Oanehiságge vealgi fievriduvvo balánsii dainna supmiin mii lei go vealgi ásahuvvui.

Gáibádusat

Vealgugasgáibádus ja eará gáibádusat leat fievriduvvon balánsii dainna árvvuin mii gáibádusas boahtá ovdan manjá go lea gessojuvvon eret submi mii fievriduvvo vurdojuvvon vealgevahággin. Vealgevahát fievriduvvo rehketdollui juohke gáibádusa oktagaslaš árvvoštallama vuodđul.

Doarjagat

Juolluduvvon doarjagat fievriduvvojit gollun dan jagi go dat leat juolluduvvon debehtaposteremiin gollokontoi ja kredihtaposteremiin lágideaddjivealǵái. Go doarja máksojuvvo, de debiterejuvvo lágideaddjivealgekonto ja báŋkokonto krediterejuvvo.

Stáhta kapitála

Stáhta kapitálíi gullet doaibmakapitála, lidnemat ja stáhta eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeapmi SRS 1 vuodul. Boaðusrehketdoalu ja balánssa bardinplánat. Oassi čájeha mo stáhta ollislaččat ruhtada doaimma.

Lidnen

Nettobušeterejuvvon doaimmaid oktavuođas lea buot balánsapoasttaid netto submi earret eahpeávnaslaš oamit ja bistevaš doallobiergasat, ruhtaduvvon lidnejuvvon juolludusruhtaduvvon doaimmain, doaibmakapítálain dahje dakkár juolludusain, doarjagiiguin ja sirdimiiguin mat eai leat fievriduvvon sisaboahutn.

Mo stáhta ruhta eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid

Eahpeávnaslaš ja bistevaš doallobiergasiid balánsii fievriduvvon árvvus lea vástideaddji poasta stáhta eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeami rehketoallolinnjás.

Reaidaruhtabardin

Reaidaruhtabardin lea ráhkaduvvon dan njuolgga málle vuodul, mii lea heivehuvvon stáhta doaimmaide.

Stáhta rámmaeavttut

Iešdáhkideaddjiprinsihppa

Stáhta doaibmá iešdáhkideaddjin. Danne eai leat vel válđojuvvon mielde daidda poastaide balánssas dahje boaðusrehketdoalus, mat geahččalit čájehit molssaektosaš netto dáhkádusgoluid dahje geatnegasvuodaid.

Stáhta konsearnakontoortnet

Stáhta doaimmaide guoská stáhta konsearnakontoortnet. Konsearnakontoortnet mearkkaša ahte buot beaivválaš máksimat loahpahuvvojit daid loahpparehkenastinkonto ektui mat leat doaimmas Norgga Bánkkus.

Nettobušeterejuvvon doaimmat ožzot ruđaid dađistaga birra jagi bajimuš departemeantta máksinplána vuodul. Doaibma hálddaša sierra loahpparehkenastinkonto Norgga Bánkku konsearnakontoortnegis. Das ii rehkenastojuvvo reantu. Nettebušeterejuvvon doaimmat ožzot iežaset hálđui likviditehta jagi loahpas.

Juolludusraporter

Juolludusraporterema bardimii gullá bajit oassi mas lea juolludusraporter ja vuolit oassi mii čájeha doaimma ruhtaráju kapítálarehketdoalus. Juolludusraporterema bardin lea ráhkaduvvon seamma

prinsihpaid vuodul go jahkerehketoallu. Prinsihpat vástidit gáibádusaide mat leat Mearrádusaid čuoggás 3.5 das mo doaimmat galget reporteret stáhtarehketoallu. Submelinnjá “Netto rapporterejuvvon juollodusrehketoallu” lea dat seamma goappašiid bardimiin.

Nettobušeterejuvvon doaimmain lea álkiduvvon reporteren stáhtarehketoallu. Doaimmaid máksingaskkusteapmi galgá dakhkojuvvot stáhta konsearnakontoortnega ja Norgga Bánkkku loahpparehkenastinkonto bokte.

Boađusrehketoallu

	Note	31.12.2018	31.12.2017
Doaibmaboadut			
Juollodusboađut	1	181 908 351	178 342 741
Doarja- ja sirdimiid boađut	1	5 436 600	8 914 850
Vuodin- ja láigobođut	1	2 703 322	1 651 719
<i>Submi doaibmaboadut</i>		190 048 273	188 909 310
Doaibmagolut			
Bálkágolut	2	112 756 126	105 204 610
Geahpádusat eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid	3,4	6 883 926	6 205 955
Eará doaibmagolut	5	70 327 769	71 879 023
<i>Submi doaibmagolut</i>		189 967 820	183 289 588
Doaibmaboadus		80 453	5 619 722
Finásabođut ja finánsagolut			
Finásabođut	6	3 780	1 561
Finásagolut	6	8 012	11 840
<i>Submi finásabođut ja finánsagolut</i>		-4 232	-10 278
Áigodaga doaimmaid boadus		76 222	5 609 444
Rehkenastimat ja juogadeapmi			
Rehkenastin juollodusrulhtaduvvon doaimmain (nettobušeahhta)	7	76 222	5 609 444
<i>Submi rehkenastimat ja juogadeapmi</i>		76 222	5 609 444
Doarjjahálddašeapmi ja eará sirdimat stáhtas			
Doarjjamáksimat earáide	8	306 127 394	304 833 701
Rehkenastimat stahtákassa doarjjahálddašeapmi	8	-306 127 394	-304 833 701
<i>Submi doarjjahálddašeapmi ja eará sirdimat stáhtas</i>		0	0

Balánsa

Note   31.12.2018   31.12.2017

OPMODAGAT

A. Rusttetruðat

I Eahpeávnaslaš oamit

Prográmmagálvu ja eará sullaslaš rievttit	3	311 172	465 009
<i>Submi eahpeávnaslaš oamit</i>		311 172	465 009

II Bistevaš doallobiergasat

Viessosajit	4	1 790 000	1 790 000
Visttit ja eará gittoapmodat	4	92 250 000	94 500 000
Gádin viessodávvirat ja reaiddut jna.	4	1 865 213	1 937 939
Fastá viessodávvirat, sierra visti	4	14 156 843	15 300 000
Dihor bálvvárat, AV-reaiddut, mánjenmašiidna	4	5 815 057	6 224 780
<i>Submi bistevaš doallobiergasat</i>		115 877 112	119 752 719

III Ruðalaš rusttetruðat

Ossosiid ja osiid investeremát	9	7 714 415	7 714 415
<i>Submi ruðalaš rusttetruðat</i>		7 714 415	7 714 415

Submi rusttetruðat

123 902 699   127 932 143

B. Johtooamit

II Gáibádusat

Oastigáibádusat	10	3 057 271	674 069
Eará gáibádusat fordringer	11	2 736 402	2 939 584
<i>Submi gáibádusat</i>		5 793 673	3 613 653

III Bájkobijut, reidoruhta ja sullasaččat

Bájkobijut	12	161 256 490	157 695 432
<i>Submi bájkobijut, reidoruhta ja sullasaččat</i>		161 256 490	157 695 432

Submi johtooamit

167 050 163   161 309 085

Submi opmodagat

290 952 862   289 241 228

Note	31.12.2018	31.12.2017
------	------------	------------

STÁHTA KAPITÁLA JA VEALGI

C. Stáhta kapitála

II Rehkenastin

Rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimmain	7	11 250 232	11 146 755
<i>Submi rehkenastin</i>		11 250 232	11 146 755

III Stáhta eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiiid

Stáhta eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiiid ruhtadeapmi	3,4	116 188 284	120 217 728
<i>Submi stáhta eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiiid</i>		116 188 284	120 217 728

Submi stáhta kapitála

127 438 516	131 364 484
--------------------	--------------------

D. Vealgi

III Oanehisáiggi vealgi

Lágideaddjivealgi		2 335 657	2 735 683
Velggolaš vearovgessosat		4 577 899	4 172 934
Velggolaš almmolaš divadat		497 442	293 001
Sajuštuvvon luopmoruđat		9 066 575	8 153 041
Juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrividuvvon	13	8 640 000	4 976 000
Bajit guhkesáiggevealgi	14	4 164 346	4 351 846
Eará oanehisáiggi vealgi	15	5 615 424	6 586 593
Eará oanehisáiggi vealgi doarjagin	8	127 275 003	125 597 646
Doarjjajuolludusat mat eai lea juogaduvvon	8	1 342 000	1 010 000
<i>Submi oanehisáiggevealgi</i>		163 514 347	157 876 745

<u>Submi vealgi</u>	163 514 347	157 876 745
----------------------------	--------------------	--------------------

<u>Submi doaibmakapitála ja vealgi</u>	290 952 862	289 241 228
---	--------------------	--------------------

Nohtat jahkerehkett dollui

Nohta 1 Doaibmaboaðut

	31.12.2018	31.12.2017
Juolludusboaðut		
Juolludus bajimus departemeanttas	177 684 249	171 302 481
Juolludus eará departemeanttain	0	4 777 500
- brutto investeren eahpeávnnaš omiide ja bistevaš doallobiergasiidda	-2 854 482	-4 144 903
+ manjuduvvon fievrrideamit várrejuvvon investeremii (geahpádus)	6 883 926	6 205 955
+ penšuvdnaboaðut	194 659	201 708
Submi juolludusboahtu	181 908 351	178 342 741
Doarjja- ja sirdimiid boahtu		
Doarjja eará stáhtalaš doaimmain	0	50 000
Doarjja organiseašuvnnain ja vuodðudusain	0	-10 000
Doarjja suohkan ja fylkka etáhtain	750 600	1 890 000
Eará doarjagat	4 686 000	6 984 850
Submi doarjja- ja sirdimiid boahtu	5 436 600	8 914 850
Vuovdin- ja láigoboðut		
Didoštallanboðut	2 383 964	1 366 761
Prošeaktaboðut (vuovdinboðut bálvalusain, divatkeahtes)	114 139	201 053
Deivvolaš boðut	205 219	83 905
Submi vuovdin- ja láigoboðut	2 703 322	1 651 719
Submi doaibmaboaðut	190 048 273	188 909 310

Nohta 2 Bálkágolut

	31.12.2018	31.12.2017
Bálkkát - barggit	76 720 062	77 916 733
Bálkkát - ollesáige politihkkárat	6 743 770	6 184 777
Luopmoruðat	9 534 693	8 461 931
Eará dieðihangeatnegas buhtadusat	8 611 693	5 821 587
Bargoaddidivat	1 414 453	1 122 203
Penšuvdnagolut	11 115 160	9 057 605
Buohcanruðat ja eará ruovttoluotta máksimat (-)	-3 033 183	-5 263 986
Eará buvttut	1 649 478	1 903 760
Submi bálkágolut	112 756 126	105 204 610

Nohta 3 Eahpeávnnaslaš oamit

	Prográmmagálvu j.s. Vuoigatvuodat	Submi
Háhkangollu 01.01.	769 185	769 185
Jagi háhkanvejolašvuohtha	0	0
Háhkanárpu	769 185	769 185
Geahpádusaaid akkumuleren 01.01	304 176	304 176
Jahkásaš dábálaš geahpádusat	153 837	153 837
Fievrriduvvon árvu balánsii 31.12.2018	311 172	311 172

Háhkanárpu máksinmearri (eallinahki)

5 år / lineæra

Nohta 4 Bistevaš doallobiergasat

Viessosadji	Visttit ja eara viessodávvirat gittaopmodat ja reaiddut jna.	Gándin , sierra visti	Fastá	Dihtor bálvvárat,		Submi
				viessodávvirat	AV-reaiddut, mángeñmašiidna	
Háhkanárpu 01.01	1 790 000	135 000 000	5 697 887	45 000 000	11 564 592	199 052 479
Jagi háhkanvejolašvuohtha	0	0	525 897	522 200	1 806 385	2 854 482
Háhkanárpu	1 790 000	135 000 000	6 223 784	45 522 200	13 370 977	201 906 961
Geahpádusaaid akkumuleren 01.01	0	40 500 000	3 759 948	29 700 000	5 339 812	79 299 760
Jahkásaš dábálaš geahpádusat	0	2 250 000	598 623	1 665 357	2 216 108	6 730 089
Fievrriduvvon árvu balánsii 31.12.2018	1 790 000	92 250 000	1 865 213	14 156 843	5 815 057	115 877 112

Háhkanárpu máksinmearri (eallinahki i rievdaduwo)	1,667 %	10 %	3-5%	6-33%
Eallináigi	Geažehis eallinahki	60 lagi	10 lagi	dekomponeer 3-10 lagi

Nohta 5 Eará doaibmagolut

	31.12.2018	31.12.2017
Viessoláigu	11 553 116	11 274 267
Iežamet visttiid ja rusttegiid ortnegisdoallan	1 443 278	750 292
Láigolanjaid ortnegisdoallan ja rievdadeapmi	163 946	146 622
Eará golut opmodagaaid ja lanjaid doaimmaheapmái	3 627 777	3 231 633
Mašiinnaid, stohpogálvvuid ja sullasaččaid láigoheapmi	3 110 633	2 898 428
Smávit reaidooastimat	1 996 700	1 472 506
Mašiinnaid, reaidduid jna. divvun ja ortnegisdoallan	165 425	325 202
Amas doaimmaid oastin	15 113 964	17 978 041
Mátkkit ja borramuš	23 406 050	21 202 564
Táhpa jed.	165 500	88 266
Eará doaibmagolut	9 581 382	12 511 202
Submi eará doaibmagolut	70 327 769	71 879 023

Nohta 6 Finánsaboadut ja finánsagolut

	31.12.2018	31.12.2017
Finánsaboadut		
Reantoboadut	3 780	1 561
Submi finánsaboadut	3 780	1 561
 Finánsagolut		
Reantogolut	8 012	11 840
Submi finánsagolut	8 012	11 840

Nohta 7 Rehkenastin juolludusruhtaduvvon doaimmain

	31.12.2018	31.12.2017	Erohus
Rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimmain	3 535 817	3 432 340	-103 477
Ruðalaš rusttetruðat	7 714 415	7 714 415	0
Submi rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimr	11 250 232	11 146 755	-103 477

Lidnema jahkásaš divvumat (kongrueansaerohus)

Lidnema rievdađeamit juolludusruhtaduvvon doaimma balásas	103 477
Divvun lidnejuvvon luopmuруhtá (bargit sirdet eará stádaásahussii)	-27 255
Lidnen juolludusruhtaduvvon doaimma boadusrehketdoallu	76 222

Nohta 8 Doarjjahálddašeapmi ja eará sirdimat stáhtas

	31.12.2018	31.12.2017
Juolluduvvon doarjagat mat eai leat mákson	-1 677 357	9 895 182
Doarjagat gielddaide	81 583 765	72 767 924
Doarjagat fylkkagielddaide	15 107 600	13 056 762
Doarjagat eahpegávppálaš fitnodagaide	153 842 797	164 459 540
Doarjagat állodoaluide	15 264 135	1 419 150
Stipeanda	5 971 400	5 881 500
Doarjagat ideála organisašuvnnaide	32 790 085	33 300 653
Doarjagat stáhtahálddašeapmái	3 135 969	4 052 990
Doarjagat olgoriikii	109 000	0
Submi doarjjamáksimat earáide	306 127 394	304 833 701

Juolluduvvon doarjagat mat eai leat máksojuvvon gusket ollu doarjjajovkui (fylkkagielddaide, gielddaide, dálloidoaluidu jna.), muhto iešguđet geažil ii sáhte bidjat ovttaskas jovkui.

Vealgi doarjjahálddašeami oktavuođas	31.12.2018	31.12.2017	Erohus
Lágideaddjivealgi ealáhus	17 074 663	19 024 638	1 949 975
Lágideaddjivealgi kultuvra	14 778 150	16 407 998	1 629 848
Lágideaddjivealgi oahpahus	65 353 933	58 726 396	-6 627 537
Lágideaddjivealgi giella	7 638 200	6 408 050	-1 230 150
Lágideaddjivealgi Sámeálbmotfoanda	75 000	619 500	544 500
Lágideaddjivealgi njuolgga doarjagat	2 618 800	6 300 200	3 681 400
Lágideaddjivealgi eará doaimmat	14 481 757	16 513 864	2 032 107
Vealgi eará doarjaoažžut	5 254 500	1 597 000	-3 657 500
Submi vealgi doajjahálddašami oktavuođas	127 275 003	125 597 646	-1 677 357

Doarjavealggi rievdamat

Doarjagat ja gessojuvvon ruovttoluotta doarjagiid subm	307 804 751
Doarja vealggi rievdamat	-1 677 357

Submi doarjjamáksimat 2018is

306 127 394

Juollodusat mat eai leat juogaduvvон

Sajusteapmi riikaantikváras 2017:s 2018:ii	1 010 000
Juollodus Riikaantikvára 2018	6 000 000
Kulturdepartemeantta juollodus - speallanruđat 2018	1 500 000
Juollduvvon doarjja dán guovtti postii 2018:s	-7 168 000
Submi doarjjajuollodusat mat eai lea juogaduvvон	1 342 000

Nohta 9 Ossosiid ja osiid investeren

		Fitnodatkan-tuvra	Vuođđudan-beaivi	Ossosiid lohku	Eaiggát-oassi	Jienaid lohku	Fitnod. jägi boādus	Balánsii fievrrid. EK finodagas 31.12.2017	Balánsii fievrrid. árvu kap. Rehket-doallu	Balánsii fievrrid. árvu doaibm. Rehket-doalus
Beaivvaš Sámi Našunalteahter AS Davvi álbmogiid guovddáš OS	Kautokeino	01.02.2010	40	40,0 %	40,0 %	290 403	4 557 618	40 000	1 680 000	
Âarjelhsaemien Teatere AS Sámi Viessu Oslo as Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainst. as	Käfjord	20.04.2009	6 540	30,0 %	30,0 %	517 180	16 719 419	1 308 000	4 819 200	
	Mo i Rana	09.09.2012	55	55,0 %	55,0 %	903 003	3 074 891	55 000	654 897	
	Oslo	10.12.2013	392	65,8 %	65,8 %	53 728	208 573	39 200	145 418	
	Kautokeino	07.04.2014	90	47,8 %	47,8 %	25 628 1 878	197 082	90 000	76 650	
Vardobáiki	Evenes	20.03.2015	600	48,3 %	48,3 %	969	4 162 572	150 000	338 251	
Balánsii fievrriduvvón árvu 31.12.2018										7 714 415

Nohta 10 Oastigáibádusat

	31.12.2018	31.12.2017
Oastigáibádusaid árvu	3 098 014	715 578
Várrejuvvon vurdojuvvon massimiidda (-)	-40 743	-41 509
Submi oastigáibádusat	3 057 271	674 069

Nohta 11 Eará gáibádusat

	31.12.2018	31.12.2017
Ovddalgihtii máksojuvvon bálká	3 078	0
Mátkeovdaruhta	53 531	14 600
Loatna bargiide	43 700	0
Ovddalgihtii máksojuvvon láigu	373 046	2 241 258
Ovddalgihtii máksojuvvon golut	263 047	683 726
Eará gáibádusat	2 000 000	0
Submi eará gáibádusat	2 736 402	2 939 584

Nohta 12 Bánkobijut, reaidaruhta ja sullasaččat

	31.12.2018	31.12.2017
Bijut stáhta konsernkontoi	161 256 490	157 695 432
Submi bánkobijut ja reaidoruhta	161 256 490	157 695 432

Nohta 13 Juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievriduvvon boahtun

	31.12.2018	31.12.2017	Erohus
Juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievriduvvon boahtun (vealgi)			
Gielda- ja odasmahtiindepartemeanta - Gieldaođastus	1 000 000	1 000 000	0
Máhttodepartemeanta - Váibmogiella	2 000 000	2 000 000	0
Sajustearpi Ceavccageadđekulturmutoguovlu	180 000	180 000	0
Sajustearpi luohteguovddáš	0	50 000	50 000
Riikkaantikvára - Doarja BARK prošektii	618 000	754 000	136 000
Riikaantikvára - Sámi visttiid registeren 2017	0	1 400 000	1 400 000
Riikaantikvára - BARK Činavuohppi	32 000	32 000	0
Riikantikvára - KULA 2017	0	100 000	100 000
Trondheim gieda - Tråante 2017	0	-80 000	-80 000
Davvi-Trøndelága fylkkagieda - Tråante 2017	0	-80 000	-80 000
Máttá-Trøndelága fylkkagieda - Tråante 2017	0	-280 000	-280 000
Norländda Fylkkasuhkan - Tråante 2017	0	-100 000	-100 000
Sajustearpi Váibmogiella	1 130 000	0	-1 130 000
Sajusteaomi - Felles skole Sirkma oppveksenter og ochejohka	300 000	0	-300 000
Sajustearpi - Melding om samisk næring	200 000	0	-200 000
Riksantikvaren - BARK Saltfjellet/tempelhøyden	492 000	0	-492 000
Utdanningsdirektorat - arbeid mot mobbing	935 000	0	-935 000
Riikaantikvára - Sámi visttiid registeren 2018	800 000	0	-800 000
Sajastearpi- Kulturnæringsprosjektet	166 000	0	-166 000
Sajustearpi - Samisk reiselivsprosjektet	787 000	0	-787 000
Submi juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievriduvvon boahtun	8 640 000	4 976 000	-3 664 000

Nohta 14 Sajustearpi sámediggevistti bajásdoallamii

	31.12.2018	31.12.2017	Erohus
Sajušteapmi sámediggevistti bajásdoallamii	4 164 346	4 351 846	187 500
Submi sajušteapmi sámediggevistti bajásdoallamii	4 164 346	4 351 846	187 500

Nohta 15 Oanehisáiggi vealgi

	31.12.2018	31.12.2017
Velggolaš čoggon bálkágolut	3 414 792	3 447 784
Eará oanehisáiggi vealgi	-47 810	396 849
Čoggon golut	2 248 441	2 741 960
Submi eara oanehisáiggi vealgi	5 615 424	6 586 593

Reaidaruhtabardin njuolgga vuogi mielde

31.12.2018

Reaidaruhtajohtu jodiheami doaimmain

Sisamáksimat

juolludusaid sisamáksimat	182 626 249
sisamáksimat gálvo- ja bálvalusvuovdimiin	977 884
eara sisamáksimat	550 442
eara sisamáksimat	150 751
<i>Sisamáksimiid submi</i>	184 305 326

Olggosmáksimat

olggosmáksimat gálvo- ja bálvalusoasitimiid ovddas	-52 880 583
bálká- ja sosiála goluid olggosmáksimat	-85 388 463
vearuid ja almmolaš goluid olggosmáksimat	-40 364 917
eará olggosmáksimat	-1 035 233
<i>Olggosmáksimiid submi</i>	-179 669 196

Netto reaidaruhtajohtu jodiheami doaimmain	4 636 130
---	------------------

Reaidaruhtajohtu investerendoaimmain

olggosmáksimat eahpeávnnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid vuodima okta	-2 752 428
Netto reaidaruhtajohtu investerendoaimmain	-2 752 428

Reaidaruhtajohtu sirdimiid oktavuodas

Máksimat stáhtakássas doarjagii earáide	307 804 751
doarjagiid ja sirdimiid olggosmáksimat earáide	-306 127 394
Netto reaidaruhtajohtu sirdimiid oktavuodas	1 677 357

Netto rievdadus reidoruðain ja reidoruhtaekvivaleanttain	3 561 058
Reidoruða ja reidoruhtaekvivaleanttaid rádju áigodaga álggus	157 695 432
Reidoruða ja reidoruhtaekvivaleanttaid rádju áigodaga loahpas	161 256 490

Juolludanraporter

Juolludanraporteremis oidnojut dat rehketdoalloologut maid Sámediggi lea reporteren stáhtarehkettodollui. Dat biddjojuvvot daid kapiittaliid ja poasttaid mielde maidda Sámedikkis lea fápmudus hálldašit. Das oidnojut buot ruđalaš opmodagat ja geatnegasvuodat mat Sámediggái leat biddjojuvvon stáhta kapitálarehkettodalus. Kolonnas juolludus oktiibuoit oidno maid Sámediggi lea ožžon geavahussii juolludusreivves juohke buohtalas kapiittali/postii.

Juolludusraporterema bidjamis lea mielde bajit oassi mii čájeha mii lea rapporterejuvvon stáhtarehkettodalu likviditehtaraporttas. Likviditehtaraporttas oidnojut doaimma sáldo ja likviditehtalihkadusat ruhtačilgehuskontos Norgga Bájnkkus.

Rádjorudat mat leat rapporterejuvvon kapitálarehkettodollui logahallama vuolit oasis, čájehit buot ruđalaš opmodagaid ja geatnegasvuodaid mat doibmii leat biddjojuvvon stáhta kapitálarehkettodalus.

Juolludusraporterema bardin

Golloposta	Kapiittala namma	Poasta	Poastateaksta	Juolludus buohkanassii
560	Sámediggi	50	Sámediggi	310 954 000
560	Sámediggi	50	Sámediggi - Røros suohkana laktimii sámegiela hálldašanguvli	2 000 000
560	Sámeálbmotoanda	54	Sámeálbmotoanda	5 566 000
223	Sámediggi	50	Doarja Sámediggái	46 599 000
231	Mánáidgárddit	50	Doarja sámi mánáidgárdefálaldahkii	22 012 000
320	Dábálaš kulturulbmilat	53	Samediggi	83 700 000
762	Vuoddodearvašvuodabálvalusat	50	Sámi dearvašvuota	5 557 000
854	Doaibmabijut mánáid- ja nuoraidsuodjalusas	50	Dutkan ja ovvvideapmi	1 000 000
1429	Riikaantikvára	50	Doarja sámi kulturmuitobargui	3 523 000
1429	Riikaantikvára	71	Ráfáidahtojuvvon viisttiid suodjaleapmi priváhta oamastusas	6 000 000
1429	Riikaantikvára	21	Sámi viisttiid identifiseren ja registeren	2 500 000
1429	Riikaantikvára	70	Suodjalanprógramma arkeologalaš kulturmuittut ja kulturbiras	492 000
-	Kulturdepartemeanta	-	Speallanrudat sámi valáštallamii 2014	1 500 000
225	Máhttodepartemeanta	74	Givssideapmi sámi birrasii	935 000
Gollopoasta subni				492 338 000

		Rehketdoallu	
Rájut dieđihuvvон likviditaraporttas		Nohta	2018
Sisaldo Norgga Bájnku loahpparehkettodallokonotos		12	157 695 432
Rievdadusat áigodagas			3 561 058
Sum utgå Subni olggos saldo Norgga Bájnku koahpparehkettodalus		12	161 256 490

Ruhtarájut dieđihuvvón kapitálarehkettodollui (31.12)

Konto	Teaksta	Nohta	2018	2017	Rievdadus
1961	Ruhtarájut kontos (kontoin) Norgga Bájnkkus	12	161 256 490	157 695 432	3 561 058
1351	Beaivvaš Sámi Našunalateahter AS	9	40 000	40 000	0
1352	Senter for Nordlige Folk AS				
	Davvi álbmogiid guovddáš OS	9	1 308 000	1 308 000	0
1353	Åarjelhsaemien Teatere AS	9	55 000	55 000	0
1354	Sámi Viessu Oslo as	9	39 200	39 200	0
1355	Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainst. as	9	90 000	90 000	0
1356	Vardobáiki	9	150 000	150 000	0

